

אזהרות לחג השבועות

לרבינו אליהו הזקן זצ"ל.

קדוש ה' סוכד, תלמיד רבינו נרשום כאור הנלה, ובעל
אזהרתו של רב האי נאמן ראשון במעלה, זכר למצב בני
האריות בעלי התוספות ביראת הבבד מלה:

נרשם בפעם הראשונה סכ"ח בעד ברלין זה יורר כארבעים שנה, עם כאר המלות
ובעם בנותה, סאת אנשי רוח בעלי בינה, אך ל"ז עמדו על רשע וגם מי חדך
הבכונה, אך אין חזונו נפרץ מה לבדינה. לכן הצאתי לאד סדרש וסבאר כשם

הידור זקן

יכונה. בו נלוחי אשר הליט אליה נארהו סכונה תפונה, אך הפקחי במספר זכאי
הליה והעשין איש על דגלו חונה. כתבתי הי עלי נפש נכאה הענה, סקה כי יוחד
העציה ליושנה, לקחת אזהרות האלה כיום סתן וטרה בתנה, כאשר כיס הראשונים
היה לרם כשם הבחנה, ועל רשכ יור שם

טרדכי כלוצקי סכווסלאן. סלך הוראדנא.

ווארשא

כשנה רבינו אליהו בר מנחם לפ"ק

ברפוסר כאור יחאל ואלפער ושוהפו, נאלעוקי 7.

Лзгорасъ Лехагъ Гашовуосъ
сказанія о праздникѣ седмицѣ
съ комментаріємъ „ГИДУРЪ ЗОКЕНЪ“.
составилъ М. Слущкій.

ВАРШАВА. 1900.

Типографія М. И. Гальтера в Комп. Налевак № 7.

מכתבי תהלה

מהנאון האמיתי פאר הדרו וכו' בקש"ח
 מוהר"ר ברוך ברוך שלי"מ אב"ד בק"ק
 קרייניק.

הנה הרב המו"כ ההגה וב"מ מו"ה סרדכי סלוצקי
 מסויסלאץ. אותה נפשו להוציא לאור
 האזהרות מרכנא אליהו הזקן, ובאשר כי דבריו
 המה ע"פ השיר ופעמים רבות המה חידות ושלמות,
 לואת יגע הרב הג"ל להוציא לאור תשלומה לנאר
 דבריו. ובסי אשר הרה"ה לי כנמה מקומות אשר
 מלא פרי כעמלו, והוא מנין חידות, משפחה
 נשלמות, ואינו מהטרך לסאר האזהרות מרכנא
 אליהו, כי כמה ראשונים הכיאו דבריו פעמים
 רבות. אך הנני לחוק ידי הרב המבאר ולהכיריה בתור
 אדם המעלה ומלויין בערכו, ואת כיאורו הנהמד כי
 טוב הוא להשכיל ומתרחו לקבל ממנו ספרו כפ"י
 וזכות הוקן ועמוד לכל המבייעים לדבר מטה, ולאות
 אמת נחתי עה"ה עה קרייניק ו' אדר תרנ"ט,

ברוך ב"ר שמואל מאיר
 מחבר ספר מנחת ברוך.

מגדול הדרו הנאון הנפלא וכו' בקש"ח
 מוהר"ר מאיר שמחה כהן שלי"מ א
 מדווינסק.

שלום וברכה לידידי הרב המופלג החכם וי"א
 מוה"ה סרדכי סלוצקי ע"י.

סכתביו הנישטו, וע"ר הסכמה הלא ידע מאו
 דרכי לחדול מזה, ובפרט כי דברי קדמון
 כר' אליהו הזקן אשר אביהן של ישראל רבינו חס
 ובייעתו שקלו וסרו בדבריו, הלא יבין כל רואה כי
 אגדה להדר פני רבינו הזקן ולפרט בחימות מלימותיו
 אשר בכל בית סיים נלשון מקרא שלם כמיוון עמוק,
 ומעלתו גילה רבות מפניו אמריו, ויהי ה' עמו
 ויוקרו חוכני דעת את עמלו, ועליו אני אומר
 כדברי המ"פ ה' בעלותך ששכר של ה' הודור וקן"
 ויראת מאלהיו, ויראת ה' חוסף לך שנות היים
 ובלום, וכמו נבאר שנתיו ע"ל כו' כנרבת המלטה
 לחשעתי ה' :

דעתם יום א' ב"מ למב"י תר"ם פ"קדווינסק
 מאיר שמחה כהן.

מהחכם הגדול מאיר ישרון הרב ר"ר אברהם אליהו הרכבי נ"י ספמ"ב.

רב וחכם נכבד !

בשם הד"ר הרכבי שאיט עמה בקו הכריזאות אודיעך כי לפי המעט אשר היה לאל ידו לעיין כעת
 בהערותך מלא בי על הרכוב הן סוכות ומושכלות (והוסף אל הערתך ל"ה בענין תרביץ, כי
 הקדמונים סידרו בגמרא תרביצי כמו בחי מדרשות וחלרות הישיבות, ובתשובות הגאונים נקראו
 התלמידים וכו' הישיבות כשם תרביציו). וכאשר ישוב לאיתני יעיין כאגדתך בשום לב, ולע"ע אין
 אלנו חדשות אודות ר"א הוקן ולא טפחאות מכ"י, ואם יגיע לידו דבר חדש בענין זה ימחר להודיעך
 באשר ידע כי השיג את מאמרך המחוכם לדפוס, והספן ה' צידך ילגה, ושלוס חנינא, כלי מנינא.

בשם הדיד הרכבי הכותב בעקבותי, מ. קעניק.

חכם וחיך נכבד !

אלח נא כעורך כי גם כעת אחרי הוקל לי כ"ה עוד לא אוכל להאריך כחפני, ולכן אשיב רק בקצרה
 על שאלותיך האחרונות.
 לא יתכן ליחם לקדמונים המנוב המאוחר כננוי אל סר כלי סמך ורליה, אולם הזכרת שם המשפחה
 לכד כראשי הפרוים הוא דבר שאשאר מפני שכחרוים אחרים נזכר גם שמו העלמי.
 אפר המלות המפורסם בימי הרמב"ם היה מרכ חסן כן יעליח הנוכר לכד מתשובות הרמב"ם גם אל
 ר' כהני נחכות הלכות ור' יהודה כן כלמס כפרשו לתורה ועוד, ושלאמא רכא וכרכתא
 פאת מכנדך ומוקיר שפלק.

א. א. הרכבי.

הקדמה כעין מבוא

זה ימים שיש בהם שנים, אשר בא לידי קובץ מעשי גאוניס קדמוניס, נדפס בצרלי ע"י חופשי משמוניס, ובהם אזכרות לרבינו אליהו הזקן עטרת הזקניס, אשר רבותיו בעלי החוספות מדרו לקראתו בהדרת פניס [א], וקדוש יאמר לו כשרפי ואופניס, ורבינו יעקב איש חם הפך בשיחותיו להבין דבריו הלפוניס, וכאשר שנת עליהם ועטמתי טעם זקניס, והנה שמחתי עדי רגע כי לא מלאתי בהם כוונניס, כמו פניהם מרולים עלו בהם קמשוניס, מאשר חלו בהם ידיס מעתיקיס שוניס, מלבד אשר הליט רבינו אליהו בהדרתו ויסתר פניס, ותחת לשונו דבש וחלב עמוניס, ובאבי מודי חדה הראב"ע דבריו עמוקיס וספוניס:

ואם כי שלשה מחמתי צרלין הגדולה, החלו לישר בערבה מסלה, האחד, החכם הגדול חוקר מהולל ה"ר דוד קאסעל צביאור המלות ומעט בכוונה תחלה, ועל

[א] בחכמה מקומות בש"ס הדרו רבותיו בעלי החוספות את הזקן בכלל ואזכרוהו בפרט, והם: בסוכה דף מ"ט ד"ה שכל, וכן יסד רבינו אליהו הזקן באזכרות אחת יהנה מני, באלה הוהרתי וכו'. וביומא דף ח' ד"ה דכ"ע, לענין טבילה בזמנה מלוא, הביאו, ומה שטעה רבינו אליהו הזקן ו"ל באזכרות שלו טבילה בזמנה וכו', והענין זה נבדה דף ל', ובכ"ב קמ"ה ד"ה ואין הטביעה, ובמכות דף נ' ד"ה איכא דאמרי לעיני שמיטת כסעיס הביאו הרוז שלס זמן עשירית כסף וכו', וכל אלו הדברים נמלאו באזכרות אשר לפנינו, וכן בחוספות על התורה המכונה בשם דעת זקניס בפרשת וארא הביאו הרוז שלס מאזכרות הזקן [כלל הזכרה כמו אך כנבו בשם הפייטן] וביארוהו היטב, וכן גם בריש פרשת כי תבוא הביאו וזה היסוד הפייט ויודי נמוך ומקרא רס השנה, [וח"ל צביאורי קיימתי מסכרא], ובהנהות אשר"י פ"ק דברכות דף י"ב, הביאו, וכבר נחלקו בהם ר' יוסף טוב עלם ורבינו אליהו ועלתה בידס דמותר, ורבינו אליהו זה הוא הזקן, כאשר הוא נבדח באור זרוע הגדול הלכות ק"ט סימן י"ט, וכבר נחלקו בהם רבינו יוסף טוב עלם ורבינו אליהו הזקן ו"ל ועלתה בידס דמותר, ואהו עיני עלמו מביא ר"ח בתשובתו הארוכה בענין הקרובות מוכח בשיבולי הלקט ענין הפלה סימן כ"ח כזה"ל עלמו, וכבר נחלקו על הקרובות ר' יוסף טוב עלם סס ר' אליהו הזקן ועלתה בידס דמותר:

ואם מכל המקומות האלה אתו רואיס כמה גדול כבוד רבינו צעתי רבותיו בעלי החוספות וגדולי הראשונים, אבל דברי החוספות ביומא דף ח' מראיס לנו ביותר נבחרתיה דמך להמתכות בצדריהם. דאהר שהביאו שר"ח פסק טבילה בזמנה לאו מלוא, הביאו עוד, ור"ח פסק כב"ש וכ"ה וכו' ולא ראהו היא וכו'. ומה שטעה רבינו אליהו הזקן ו"ל באזכרות שלו טבילה בזמנה וכו' מהנהו היה שלא היה מקפיד לכתוב כהלכתו יו"ט היטב, הנך רואה שהזכרו למר שמנהו היה שלא לכתוב כהלכתו, מכלל דאלו היה דרכו לכתוב כהלכתו היה הוא המכריע הכף ולפסוק דטבילה בזמנה מלוא; אף שנס רבינו הנזלל פסק כן ומ"מ כתבו עליו ולא ראהו הוא ולא חב לדעתו. ולדעת רבינו הזקן חסו ביותר. בינה בדברים וחסותימם, כי היה גדול כבוד רבינו יותר מהר"ח אשר כל דבריו דבי קבלה, [ובעיקר כוונת הדברים שדרכו היה שלא לכתוב כהלכתו, ראה מה שהכתוב לקמן אי"ה בזה דברים אמתיים וזודקיס דלא כמו שהבין בהם החכם זק"ש] וכן כדבר בחוספות כ"ב ה"ל לפי פירוש מהרש"א שם ומהר"ם לובלין במכות [יעיני מה"כ בפניס נמנין העשין אות ע'] שהזכר ר"ח להניח בדמ"ה הזקן שפוסק כליה"א בחרא למען השוות דעתו כדעת הזקן, מה שאין את רואיס כן בכל הש"ס שיהיה ר"ח פירא הוראה לפסוק נגד מי שקדמו. מזה את רואיס כי היה רבינו כעמוד הוראה שאין לזוז מדעתו:

הקדמה כעין מבוא

ידו החזיק חכם ורבי יחקרי איש הגיון סלה, הרב הגדול הדרשן בחיר חכמי זמנו ר' יח' אל' מיכל זקס דיין בעדו המאוללה, ואחריהם הוסיף ביאור איש חכם חלמודי ומליץ חו"ב כש"ח ר' חיים יעקב אונגער אשר עליו סמך הרב הדיין ידו הגדולה, ובאמת באוה מקומות פירושו טוב ומשלה, אמנם ברוב מקומות הסתומות לא נגעו אף במלה, וישמחו כי ישחקו במקלטה או בטולה. מלבד אשר בכמה מקומות שחקקס היחה יפה מדבורס כי נטו מני מסלה, יען לא חפלו בכלל לדעת הדרך השולה למעלה, ועלולת היחה בס [ב] לעיין בבה"ג ראש מוני המזות חלה, אשר בדרכיו הלכו המסוררים בעלי אוהרות ובכללם רבינו מאור הגולה, טרם נגה אור הרמב"ם בשרשיו ופרש הדברים כשמלה:

ולכן בכל שנה ושנה, בעת בוא תג העלרת דבר בעתו שוטטתי אנה ואנה, באוהרות רבינו אכן הפנה, וכאשר נגלה לי דבר אליהו כוונתו האפונה, היחה לי שמחת התג משנה, אך לא עלה על דעתי להיות במחברים נמנה, לעבור על פני כולו ולבאר הכונה הטובה, כי ידעתי מן ערכי ומלבי בשפל קול הטמנה, וירחתי לגשת אל הקודש ולדבר בפני מי שגדולים ממני בחכמה ותבונה, ומה גם כי תורתי ערתי ואיני מהיושבים לפני ה' בעת ועונה, ולא זכיתי לישב בשלוח ועלי היו כלנה:

אכן רוח היא באנוש, ובשנה העברה שמעתי מוסר כליותי, ואשמע קול מדבר, מדוע לא חוסיף לבקר באהלי ולהסתופף בטירותי, ולא אהיה כספר החמוס כל ימי ושטתי, הלא ידעת כי הגדולים בימינו לא יסיתו לב לתרוי וסירותי, ומחס לא ידעו שמי אף כי אוהרותי, אם כי מהס יותר יודע אשר בעלי התוספות ובראשם יעקב איש חס הפכו בשיותי, ואזכי הכרעתי הכף בין שכותי, קום אזור כגבר חליץ והבן באוהרותי, ודע ספורות לנו מבין שורותי, ודע בפרוטרוט הלצוין והעשין חיבי מיתות ב"ד ומנין הפרשיות אשר נשאתי על שפתי, ופרש הדברים כשמלה בכמותי ואיכותי, ואזכי מגן לך בזכותי וחסות אבותי!

ובאמת קנא קנאתי לאליהו ולתורתו, אשר לא שפרה עלינו האשכנזים אשר הנחילנו בחכמתו, ואין מול לקדוש ה' מכובד ברוב לדקתו. וכמעט נשכתו אוהרותיו חלב, ומדפיסו המחזורים הסירותו מכהן בכהונתו. ותחתיו הדפיסו סדר אחת הגתלת אשר לא נוכל לעמוד על דעתו, ולא עוד שקראו שם רבינו על זה הסדר ויהי בכויב בלדתו אורו, ולא ידעו כי רבותינו בעלי התוספות הקיטו שם המת החי על נחלתו, [ג] בכירור דברים כי אחת יהנה חכי בראשיתו, (סוכה מ"ט א' חוספות ד"ה שכל) כאשר העיר בלדק הרב היידנהיים בניאורו ובפתיחתו:

[ב] עד כמה רבה משונח ואי ידעתם הענין אשר לפניכם, יזכיר לו למדי, דברי ההכס קאספעל כסירותו לאוהרות רבינו סעדיה גאון ז"ל [הנדפס ג"כ בקובץ זה] כמקום אשר הביא רבינו סעדיה ששים וחמס פרשיות סקיס ומספטיס להס נקראו, כתב ע"ז, לא ידעתי לאיזה פרשיות כוון הגאון ז"ל ובכלל רומז למזות קריאת התורה בשבתות וכתמים, והמתלמים אח דבריו לא הערו מאומה, ולא ידעו כולם ממנין הפרשיות שמנה בה"ג ס"ה פרשיות לחשלוס המתין של המ"ע ול"ו, והכס כתובים על ספר בה"ג, וכן מנה רבינו סעדיה גאון ורבינו יצחק ב"ר ראובן, ורשכ"ג, ורבינו כווק כאשר יראה הקורא להלן בפנים הספר, אך הרמב"ם דיבר עליהם מדורות, וגם הרמב"ן הודה שלא נתברר לו ענינם: [ג] ולא די לנו העבר מהמדפיסוס מדורות שעברו טרם נגה עליהם אור הישר מרז"ה, והנה גם כדורת הגאון הטדע מוהר"ר דובעריש מייזלג ז"ל האכ"ד דק"ץ ויורשא כתיודשוין לספר המזות בשורס ה', כתב, וראיתי באוהרות לתג הכנסות המתחילים אחת החלת מרבינו אליהו כווק שחשב בין הלצוין שלא חסוב נחלה ממסה למסה אחר עיי"ש, ומלבד שבימיו כבר נדפסו אוהרות רבינו. עוד היה לו ידע מדברי המוס' בסוכה שאוהרות הווק מתחילים אחת יהנה חכי:

הקדמה בעין טובה

בעוד אשר לאחינו הספרדים נשמרו אזהרותיהם צמחה, ואיזה מגדוליהם האירו עליהם צפירושם ככוכבים ממחלהם, עד שזכו אזהרות המשולר רבינו שלמה בן גבירול הגאמרים אללם בעהם, לפירוש גדול הדור רבינו הרשב"ף וכזוהר הרקיע הנס מחירים ציפעהם, על אחת כמה וכמה שיש לנו אז זקן עמוד החוד לדורות, שהיה לו להדרו לשונה אזהרותיו צמחה, ואם לא, שעיניו לפניו נכחה: לכן קמתי הני השפל הקף שאין צי הורה וחכמה, וכמנתי על חכדי ה' העוקן דעה ומזמה, ועברתי על האזהרות פעמים כמה וכמה, עד במלאתי הכוונה הלונה הורה החוניה, בעור ספרי מוני המלטה אשר חביבים עלי וגפשי עליהם המיד הונה, הק לא ידחתי לפקוד ולספור ולכוון מנין הרי"ג בהמה, כי יראתי פן נכשלתי בכוונתם פה וצמה, והשתמתי הכוונה גם עון פניהם יבנה במלות הורה ה' המימה:

אבנם צהרותי את פעולתי לפני גדולים וטובים ממני בחכמה, חזקו עלי דבריהם באגורם כי עבודתי איננה עבודה תמה, ועלי צהותי לאור העלמה, לירד גם הימה. זה מנין המלטה בכללו הקף כי הוא דורש עת-הרבה ודעת ומזמה, ואם צהיה מקומות עוד לא קלעתי אל המערה ועדיין הכוונה סתומה [ד], לא עליך המלאכה לגמור שני חכמים צמחה המימה, הק לפי פירושי עלי להויה צמחה ובמפקד לצאי הל"ח והעשין בחורת ה' המימה:

זבבן לעלהם עלת חכמים שמעתי, ועוד הפעם על שדה הזקן עברתי, וכמנין וסדר הבה"ג קריתי ובעתי, ובספר המלטה לרמב"ם ורמב"ן וכמ"ג וכמ"ק עוד הפעם נבונותי, הק ראה זה חדש על דעת ספר היראים עמדת, ובו חדשות רבות ומועילות להבנת האזהרות מלאחי, [ולפלא כי בעל ספר היקר מלות השם שהיה לי לעור לא הביא כלל דעה היראים שקדם בזמן לפני רמב"ג וסמ"ק], והנה כעל כל הון ששתי, צהותי המנין מזון צהרות רבינו אחרי הערחא שערחתי, הק כי מחחלה הר גדול לפני דמיתי, והנה לפני מישור בזכותו של רבינו אליהו ולא בזכותי, וראה זה גם גליתי, כי רבינו הזקן הקף שהחיל הלך בדרכי הבה"ג צהרותיו וצפירותיו כאחרי הכרתי ופלתי, והמנין מאהים מ"ע ורע"ז ל"ח וע"ה שונקין וס"ה כרשיות להשלים העשין והלחין במכוון כוונתי, אבל צהרתי המלטה נטה לפעמים מדרבו ולרעות רמב"ם ורמב"ן וכמ"ג וכמ"ק ויראים כוון כפי מה שעלי ספרי העלתי, ובה גלותי מרפת הרמב"ם מעל רבינו שלא הלך אחרי בה"ג בעיניו עלמוות לפי דעתי. וגם איזה דברים צהרתי רבינו מדעתו הגדולה להכניסם במנין לייגתי, ועם זה צהרתי איזה ענינים צהרתי הבה"ג ויהר מוני המלטה הקף שלא בשביל זה צהתי, ואיזה ענינים לדדים בדרך אגב צמדור למטה שגתי, ואקוה כי הקורא ינאל גם חדשות הקף שאין זה מכוונתי: ולא נועתי טוב גם נובעליו הראשונים, וחברתי דברי המבאר החכם קאסאטל עם דברי החכם חונגער אשר צבוקף המוצרה הליב לו ליוגים. והלגהים צמקומם צמס "ביאורים" קראהים היש על דגלו חוגים, [ובכ"מ אשר חמלה צביאורים החכ"א צר"ח הוא החכם חונגער] וזה פירושי צמס הידור זקן קראהי על צמ רבינו שצהרה הזקנים, והוא ציהר משיק וכוון על כל האזהרות צהרתי אמהים וכנים. ואקוה כי ציוס צוה חג העלרת צרנגים, יוחזר עתרה ליושנה ויקראו בהם מפורש ושום שכל אבות ובעים, כאשר צימו רבינו הם היו נאמרים ונשנים:

[ד] ומעט זה לא הייתי צמקדים וכנהתיו צלי עיקוד כמו שי"א מרהם הדפוס צמס הראשונה, כי לא צמחתי לקצוב יחדות צביאורי, ומי שדעתו רחבה לפרש צניין אחר יפרש, ומכרנתי נפשי: ובי

הקדמה בעין מבוטא

בהתיימי את דברי אשר היה עלי להקדימם בראש, הנני רואה בך קורא נכון כי נפסך
 אותה לרפת גם דבר מה מתולדות רבינו הזקן, האמנם אם שרים עלרו
 במלים, אם כותבי התולדות וקוראי הדורות מראש, כמו החכם הגדול גדל והקב
 החוקר ר' מיכל זקס לא ידעו יומר מה שנאמר עליו בתשובת מהרש"ל סימן כ"ט,
 אנכי מה! אך מאשר הגו החכמים זקס וזונגער ברוחם הכביר דברים אחדים בפתיחת
 דבריהם לודות הזקן בפרט ומטרת בעלי האזהרות בכלל לא אמנם להשמיעם פה,
 דברים ככהנים וכלאונס, ועם זה שמתי מדור למטה את הגנת רוחי אשר לבני לא
 כן יחזוב, כי להם משפט הנכונה, ואשר מלאתי חדשות הגונשם לתולדות רבינו
 אשמיעם בסוף דברי:

בה דברי החכם זקס:

האזהרות לר' אליהו הזקן הליא לאור ראשונה [ה] החכם המופלא גדל והוא ג"כ
 כתב חיזה הערות על המחבר בספרו בית האור דף נ"ד ואשנה פה
 תמליתן. ר' אליהו הזקן היה בעל אחותו של רב האי גאון (כפי עדות רש"ל תשובה
 כ"ט) [9] ובזמן ר' יוסף טוב עלם אשר נחלק עמו והיה א"כ קרוב לשנת ת"ח ולא

[ה] וכפי עדות החכם מ' לזור לאדמיראטה בספרו עמודי הפעודה נדפסו האזהרות גם ע"י החכם פירשט
 נלסבל"ס משנת 1850, וכנראה שכן החכם פירשט חיזה דברים אודות הזקן, ואינם לפני:

[ו] והנני להעתיק לסניך מא"ח מהרש"ל סימן כ"ט הטוב לו, ורבינו גרשום מאור הגולה קיבל מרב
 האי וכו' ומטרה לרבינו אליהו הזקן שידע האזהרות בעל אחותו של רב האי גאון ואחיו של רבינו
 יקותיאל, וגם רבינו חננאל קיבל מרב האי גאון, ור"י האלפסי ור"ג בעל הערוך קבלו מר"ח, ורבינו
 יקותיאל אחיו של רבינו אליהו הזקן ממנו ילאו בני יומני (?) והשלישי ר' יצחק בר מנחם הנקבר
 באורלנש עכ"ל, ובסוף התשובה לודות ר' שמעון הגדול בר יצחק החסיד בר אבין הגדול בחזרה
 בחכמה וכו', הוא ר' אבין הגדול אשר ילא מורטו של הרב ר' יוסף הזקן בן רבינו שמעון ממדינת
 מנש שידע אזהרת אחת הנחלת, והוא היה בר סגולתו של רבינו אליהו הזקן שידע אזהרת אחת יהנה
 חכי עכ"ל. [ולא יכולתי להניין דעת הרב הרו"ה בפתיחת דברו לאזהרות אחת הנחלת שכתב, לכן
 הדיון עם רש"ל בתשובה שלו שרבינו שמעון הגדול הוא שידע אזהרת אחת הנחלת, הלא דברי רש"ל
 טראק ברור שר' שמעון הגדול הוא נכד ר' אבין הגדול אשר ילא מורטו של הרב ר' יוסף הזקן בן
 רבינו שמעון ממדינת מנש שידע אזהרת אחת הנחלת, א"כ אישור ר' שמעון הגדול הוא בן ונכד
 לרבינו שמעון מיסד האזהרות, וכן מוכה פהא דסדר האזהרות אינו כמרוזים שלא כדרכו של ר' שמעון
 הגדול תמיד כסיוסיו לתרוו כהרוזים]:

עב"פ אנו רואים מתשובה זו שרבינו הזקן קיבל מרבינו גרשום מאור הגולה שהיה לרפתי, ולא קבע
 ישיבתו כככל; אך קיבל מרב האי, אמנם ישיבתו ותקנותיו חיקן בלרפת, וכבר ידעת ממה
 שבכאמתי לעיל בהערה א' ממקור הדבר שרבינו נחלק עם ר' יובב טוב עלם בענין הקריכות שהכל
 מודים בו שהיה לרפתי, וכן נראה ממה שקבלו האשכנזים ולרפתים הראשונים אזהרות הזקן לאחרם.
 כנה השבסות כפי שאנו רואים מהתוספות וכפי עדות רבינו מנחם בר זרח בלידה לדרך שכתב, ונהנין
 ברוב מקומות ישראל לומר אחר הורח המוכף כל אחד לפי ארט: בלרפת. ובאשכנז אומרית אחת יהנה
 חכי שחבר ר' אליהו זקן, ובספרד רוב ארץ ישראל אומרים שמור לבי מענה שחבר החכם המטורר
 רש"ג עכ"ל. ואם כי עדותו על אשכנז אינו ברור ל"כ לפי מה שהביא הרב היינוניס, אבל עכ"פ
 בלרפת היו אומרים ודאי אזהרות רבינו הזקן כמו שראה מרבותינו בעלי התוספות שקלו וסרו כדבריו
 ופירשוהו, ומדקבלו הלרפתים אזהרותיו יותר מאזהרות הספרדים ע"כ הדבר ברור שהיה לרפתי,
 כאשר רואים אנו שהאשכנזים לקחו להם תמיד רוב הסיועים והסליחות ממוטב סיועי האשכנזים
 והלרפתים והאיטלקים, והספרדים לקחו להם ישרי משוריהם כידוע. ואחרי כן כנתי לוארשא באו
 ליד ספרו בעלי אספות, וראינו כי גם ההם לאנדסהוטה בספרו עמודי הפעודה הבינו כוב על החכם
 גדל והארין בזה יעו"ש, וכן חסם בהחלט החכם ר"ר גרעטן כדברי יומי ישראל ה"ד ז' 69 (בהעסקת
 האשכנזי ע"ר) שהיה לרפתי (תמיד ליעהגם); וראה מש"כ החכם חיים מיכל מהמלורג בספר אור
 חיים הנדפס בפראנקפורט שנת תרל"ח:

ואולם

הקדמה בעין מבוא

VII

היה בלרפת, וחכמי לרפת לא קבלו דבר מפיו רק האזהרות אשר חנר היו בידם, כי אם בבבל, לכן בעלי החסם אינם מביאים ממנו שום קשיא או פירוש או פסק, וכן העיר החכם הג"ל בלדק, כי הכניו זקן אינו תואר שנתנו לו אחרים לפת זקנותו [ז], אבל נראה שהיה שם משפתו, כי הנה הוא עלמו בלואהרותיו חותם שמו בראשי בתים הזקן עד ארבע פעמים, והא לך סדר ראשי הבתים מתחלה ועד סוף: אליהו חזק, א"ב, השר"ק, א"ב, הזקן ב"ר מנחם חזק [ח] אבמ"ש (?), א"ב, אליהו חזק אבמ"ש (?), א"ב, הזקן חזק, א"ב, השר"ק א"ב אליהו הזקן חזק, א"ב, אליהו חזק בלבי אמן ואמן וכן יהי רלון רוכב שמים בעזרי אפל לוף מכלל (?), עכ"ל; ואחיו של ר' אליהו כפי עדות רש"ל מתשובה הנזכרת היה רבינו יקותיאל, ונראה שכנים גם בזה דברי החכם שד"ל כי גם הוא היה בבבל, והוא אשר קונן עליו ר' שלמה בן גבירול קינתו המתחלת בימי יקותיאל אשר נגמרו:

האזהרות האלה הן יקרות מאד כי דבריהן כבדקים ירולו; וברמזים מושכלים ומחודדים יעוררו קוראן לחפש באמתת ידיעתו ולבדוק בחדרי זכרונו הפנימים למטן ידע פשר דבר, וכחלים ביד גבור כן פסוקי חנ"ך בידי המחבר אשר מלא את אשפתו מהם,

אולם דבר אחד עומד עלינו לשטן על דרכנו זה, אם נחלים שרכינו הזקן היה לרפתי, היאך נתקרבנו הרחוקים — בימים הראשונים — שהיה רבינו ניסו של רבינו האי גאון שהיה בבבל? אמנם מלאתי בקונטרס מנדתו שנת תרמ"ג מחמר להכס ב"ג מפלרס ע"ד כ"י ריע"ט, ובמה כחכ, אחרי אשר שער כי ר' יוסף טוב שלם שולח במלאכות רבינו נרשום מאור הגולה לר"ה גאון ומסס הביא אביר חסן, וז"ל, והנה רבינו אליהו הזקן היה ניסו של רב האי גאון, וא"כ יוכל היות כי החלפת לחברת ריע"ט ו' מלית, או המה הביאו לו את אחות ר"ה גאון לדרך לרפת ושם היחה לו לאשה: [ז] אם כי בזאת זקק שחוקר הזקן אינו תואר שכיטוהו לו אחרים לפת זקנותו, אבל לא נוכל להכבדים עם החכם כי הוא שם משפתו, ישן כי הוא חותם עלמו הזקן בר מנחם בלא הוכרת שמו העלמי, וזהו אנו מוצאים כן לכתום חוקר יסן כי הוא חותם עלמו הזקן בר מנחם בלא הוכרת שמו וכן החימתו הזקן לכד לא יחכן לפ"י, שאין אנו מוצאים כן בכל פיוטי הראשונים החתומים עלמם בשם משפתם כמו האבן עזרא וכן גבירול, והקלירי, וזה דבר זר לפי נימוסי וחוקי הראשונים לחתום בשם משפתה לכו:

אשר לכן הייתי משער, כי לרבינו היה כינוי נוסף על שמו בדרך חיבה ונענועים, כמו שאנו מכנים בשביל חיבה בשם "אלטר" בל"א, וכן היה נקרא רבינו אליהו בלשונם בלשון חיבה וממנו בא בהעתק ללשון עברי הזקן כמו אלטר בל"א. ואם כן יתיישב לנו מה שחותם רבינו הזקן לכד, כי גם הוא שם עלמי אלה שהוא שם חול וכינוי. וכבר מלאט כעיר דוי הסר, רשות לכרכת המזון, וכשפירות של שנה, דרור יקרא, שחתום דונש אף ששמו העלמי היה ר' אדוניס בן לבראס, ודונש אינו אלא כינוי, ובאשר כחכתי השערתי זאת להכס הנדול הרב ד"ר הרבני נ"י השיב לי כי לא יתכן ליהם לקדמונים המנהג המאוחר בכינוי אלטר בלי ספק וראיה, אמנם נדולה מזו ראייתי כחוב עלי ספר לחם יוסף שז"ח ליד"ג הרב הגאון אב"ד בק"ק ילאווקא נ"י באה"ע סימן קכ"ט, שגם מר קשישא בנו של רב שהיה נקרא בדרך כן לפי שלא ותגדלו אלנו בניס כ"א בנות כמו שכתב הרש"ט ככ"ב, ולכן קראו בדרך חיבה ונענועים כמו שאנו קוראים אלטר יעו"ש:

[ח] כאשר נלחתי למנוח הכוונה בראשי חיבות מן החרוזים האלה המצוינים בסיומן השאלה אב"מ ש"ה אב"מ ש"ח אפל לוף מכלל, היה כדעתי לספק בעיקר הדבר אם כוון רבינו לרמז דבר מה בראשי אלה החרוזים, וכי לא נוכל לובר שאחרי שהיה לרבינו עוד למנוח המנוח שלא הכניסן כהנין וכבר בלה הא"ב או השר"ק או חתימת שמו, הוכרח עוד להוסיף הרוזים בלי לרמז מה בראשי החרוזים? אך בראותי כמנין הפרשיות בחרו את שבוטות והעלם דבר שהוסיף הזקן חיבת "אח" אף שהוא ללא לורך כמו שהשירותי בביאורי שם אות ל"ז, וע"כ משום החרוז כתבו ולסימנא נקטיה, רואה אני דהאמת דכוון מה רבינו בזה, וראיתי להכס לאגדסהוים שם שכתב וז"ל, ומי יודע אם לא אחיאתי אפל לוף מכלל, וכן אבמ"ש, אבמ"ש, הם ראשי חיבות ממלות שלמות שרמו כס כפויסן דבר חאר וכו' עיי"ש, ויש לי לשער מה בזה אבל אחי הדבר להטסקים במקלע זה:

הקדמה בעין נבוא

ולא על נקלה ירוץ קורא בהן כקורא באגרת. ואף בקורא להגיה ישארו דברים אשר כוונתם מסתתרת, ויען כי אין עלי הומן אמרתי אלאסוף ידי מאזהרות ר' אליהו ואקרא לירידי המשכיל ח"ב כבוד החכם חיים יעקב אונגער נ"י. אשר על כמה וכמה דברים העיבתי בקראו ב' חו"ג' דלתות ואומר לו עליך המלאכה לגמור ובתמחתך עשה כי חכם אתה והוא בטוב סר למשמעתי:

ואוסיף עוד בכלל ע"ד האזהרות. הגה אם נטה עליהן הקו אשר בידי הרמב"ם ז"ל בשרשו אשר הקדים לספר המלוח לא תעמודנה במשפט, וכל החלונות וההשגות והקושיות אשר בנה דיק על בה"ג וההולכים בעקבותיו, חלדקנה גם על הפייטנים אשר חבדו בדרך חרוז מ"ע ול"ח, כי גם המה הביאו מלות דרבנן ושאינן בזהגות לדורות ופרטי מלות אל המנין, וזה לא יתכן כפי דברי הרמב"ם ז"ל, ואם בדרך כלל אמר כי המחברים היו [מ] משוררים לא רבנים שמעתי ולא אבין כי מן הידוע כי מחברי האזהרות הראשונים היו רבנים עמודי התוך בהלכה ובהוראה לא משוררים, — זולתי ר' שלמה בן גבירול, — כמו רס"ג, ר' יצחק בן ראובן, ור' אליהו הזקן, ומי לא ידע בכל אלה כי מלות [י] נטילת ידים או לגמור את ההלל או מלות שירוב אינן מדאורייתא?

אך האמת רמוזה בדברי התוספות יומא (דף ח') ד"ה דטלי עלמא, במה שהשיגו על ר' אליהו הזקן בענין טבילה בזמנה, וכחצו, מנהגו היה שלא היה מקפיד לכחוב כהלכתו עכ"ל, ור"ל כפי מגמת פניו באזהרותיו לא היה מן האורך לכוון את ההלכה, כי האזהרות האלה לא נכתבו ללמד דינין והלכות כי אם ללמד דעת את העם מלות המוסלות על איש הישראלי לעורר זכרון ולב היודעים והמבינים בתורת ה' ולהפיץ בתוך ההמון הגמוג בעסקי העולם גיולות אור התורה הכתובה והמסורה לשמן ילמדו וידעו וישאלו, והיתה כוונתם בפיוטיהם לעשות כעין שיר משכיל או מרוזים למוכרת כאשר מלאנו כיוצא באלה, וכל הדבר אשר יוכל לקבוע בלב הקורא או זכרון מזה או מדה טובה ומעולה הביאו אל תוך בתיהם, ולא תמו בזה ללכת באיזה שיטה קבועה או להעמיד בנין במנין המלות על יסודות חזקות אשר גם ברוח משפט וברוח הבקורת לא יפול

[מ] גם אנכי הרגשתי בזה משכבר הימים, ונח דעתי במה שדייק רבינו הרמב"ם בלשונו הזהב, וכן כל מה שמעתי האזהרות רבות המספר המחבורות אללנו בארץ ספרד וכו', הרי שכונן דוקא על אותן האזהרות המחבורות בארץ ספרד, ולא זולתם, א"כ אפוא אין רבינו סעדיה גאון הפיתומי בכלל, ולא רבינו הזקן בן שהיה לרפתי לפמ"כ; ובין שהיה בבלי לפי דעת החכמים שד"ל וקק, ורבינו יצחק בר ראובן לא ידעתי כלל אם אזהרותיו היו לנגד עיני הרמב"ם ז"ל אף שהיה ספרדי, ואף שבהקדמת ספר מקה ומזכר לרב האי גאון שהועתק מערבית לעברית ע"י רבינו הג"ל כחכ שהועתק בהיותו בן ל"ה ענה בשנת ד"ח תתל"ח, אבל הלא כהפך השפרים שלו הוא מוכיר כמה פעמים האלפסי כספר מפורסם מכבר ובכרחה ז"ל, והאלפסי מת תתס"ג ובפרסם אם כנים הדברים שאומרים עליו שהיה וקנו של הרמב"ן ז"ל, והרב נחבי מלחיותך בריש שירושו לאזהרות ריב"ר הפרזו על המדה שכתב, שהריב"ר היה כדור ראשון לרבנים שקמו אהרו הגאוטס ז"ל שעדיין לא קדם במלאכה זו אלא הגאון בה"ג ז"ל עכ"ל, וזה שקר מוחלט, מלבד מה ששכח אזהרות ר' סעדיה גאון, ובשאר לו' אף רשב"ג הידוע למשורר יומא מרבני, ורבים עוד מאזהרות משוררים לא נודעים לנו. שוב ראיתי מש"כ בזה השם הגדולים להיד"א בשם קורא הדורות ומש"כ הוא עלמו, ולענ"ד נראה יותר כמש"כ, וראה מש"כ אלי החכם ד"ר הרכבי במכתבו:

[י] בכדי נקט ההכס מלה נטילת ידים ומלות שירוב, כי אין גם אחד ממוני המלות שמנה נטילת ידים ושירוב בכלל התרי"ג מלות, אדרבא הרמב"ם מתפלג על בה"ג-שלדעתו היה למנות גם שירובין והרמב"ן מתרץ לה, ראה בשורש ה':

הקדמה בעין שבויה

IX.

כי לא לארצות הלכה מדרך קריאת האזהרות כחננו, וזהו די לנס אס. צינס. אנצח לחרון מעמד הגדול יהנו לכל איש ואיש די מסכרו דברי מלמס כדכונות וכמסרות נעושים לחלה עליסם לאלאי ידיסחם כחורה אס הבה היה כלמוני ונהלכה, וזפישח זכרונם מאשר שמשו או למדו ללפירי העור אשר לא ידעה הבין, ומאי אכפת להר אס כל הדברים על ארצי ההלכה זהפקק העצבו אס לא [יא]:

ונראה אשר האזהרות יהור פשוטת שכן כסור שלנו הן הפתיגות [יב], וזולתי כנר בימי רבנן כדוראו נוסרו (עיין ספר החכס דוהפס לר פגננטיס) והסדר כראשון היה אצבם כב עמסם גאון לחוך שידורו אשר שלה לכפרד, ומסס נפשט ונשמר כסור השכנו, ובעלי המליצה והפיתס הלבישם פדי החרוז בלשר נעשה זה

[יא] אמרו כל אריכות שמי לכן החכס בפתוחו אח כשפרחי כפדי המליצה ויסי הדבור, אין כסס יפיו כח כלל, וקבל פס אומר, כי הויא מלפס מעוקל מלד על האזהרות ככלל, אף חלה בוקר פריקו כרביחיה בעלי החוספות אשר מעלם לא עלה על דפסם לומר כשפרהו זכרונם, שרבינו אליהו הוקן לא הקפיד לכתיב כהלכתן אף בעיקר מנין המלח: כמסנן החרי"ג, אף כותמס כרוז ופשוט, שהדיסם זההלכות אשר נלמרו ונזכרו כזוהרות הוקן דרך אנכ: שאנס: נכסין כמנין החרי"ג, כסס לא הקפיד שיהיו כהלכתן דבר משל, וסכילה כזמה, שפיקר הדבר הכנס כמנין החרי"ג הוא סכילה, אבל תמי המלצה שיהיה כמנין, וחד אינו נוגע לפיקר המנין, וכוה לא הקפיד רבינו שיהיה כהלכתן, ולכן כחכ שיהיה כזמה אף שיכול להיות שאף הלכה כן, זכך כמנין כלל בסקלין חללין, שפיקר הדין מלוח כסקילה נכנס כמנין, אבל ההלצה כשפיקר שיהיו חללין זלמינו נוגע למנין, ולכן לא דדק. כסס הוקן וכמוכס חמלא כזוהרותיו לעשרות, ככו ידויו זמון ומקרא רס מענה, שפיקר הדבר הכנס כמנין הוא ידויו מפשר ומקרא כזכורס, אבל תמלי הדבר שיהי כמנין חכ: כקול רס אינו נוגע למנין. ואך דרך אנכ כשמיטנו כמסדר זלח, טכסס כטיול. כסס: טכל: לומר דלא הקפיד, וחי כרוז ויציב ככותה החוספות:

דכיוצא בו הכיז כספר קנאת סופרים כסוף השדשים מו"ח הרמב"ם שהביב לר שמואל ראש ישיבה ככל [וכסרו הוד מלאכי ככללי הרמב"ם] וח"ל, זלחל אמרו: כספר המלוח כמלוח סכל חמלוח ל"ח שאמרר חל ילח איס ממקומו הוד אזורה שכו: ולת ביארתיה כסס הכפרס: שיש כין מלשס חלח וכן י"ב מיל, לפי שאך כוונת אוהו כספר לדסת תלמוד המלוח חלל לדפח עניינס. ככד, חלמס כהיבור (ר"ל כפר ה"ד) ביארנו זה כפי כוונת כספר ע"ל: ועיי"ש כסופף הדב: קנאת סופרים כסס כקוניס לדברינו כדפח החוספות, ומה וכל לשפוט: על כל בעלי הזוהרות, אבל לא לומר חללי כסס: לא טכו יסוד שסיס: ככנין מנין החרי"ג. ולח כשנוהו כל שיקר, הלח רחיס חנו: שהוקן וסכפסס: דכריס כעין ולח וכמנין כשדשיות כסדר ככה"ג זכשמיט מהס וככריס כמקומס לחריס: כמו כשעירוחי כמקומס כביאורי, אף כשפיקר המנין היה. לר כנין ככה"ג למשקולח, כמו ככחכו למפלח, וכן נעו ריכ"ר ורכ"ג ככמה פעמיס כדרך ככה"ג סכלו להס כרך הדסה. בסוף דבר, שארי ליה חלריה להכסס וקס: כדל דכריס אשר לא: כן: על קדוהי עליון: שכו: ככמה כיתס, ככפומיס כגוניס וקיימיס לצי רוח מכיתס:

[יב] נמלא הדבר, כי לא הביא הקבס דעח מהד"ל: שהעקחי: כפדסה ו', יר רבינו כמנין מהדינת מנח יסד אזורה חלה המלח, ולפי ככנת הרב היידיהיס סוכב הדבר על ר' כמנין כר ילהק הקרא ר' כמנין הגדול [פה חמי פקיס להכיע זערי על"ה. שראחי: ככנס חלח: הלכות כססה כסדר יוס כביע סל כסח, כי ר' כמנין גדולי היה חל דבר המכיל לידו כניחון], ואס חי הכסס לאזכרה כעודך ר'. כמנין מנח, הכיח, סהכסס דוקסס כעיד חמלא ככ"י על חזרות חלחל כחוכ, אזוהרות דרכנין דכני מתיכח", ועל אזורה רלביח שנס הוא היה אזוהרות פס מנין חרי"ג חלל כחקלר כדוסם ולא בלשר חמנו אף הפהיה זככויס, כחוכ, אזוהרות דמהיחל קדישא דרכנין דפומיחח"ל אשר מזה דחיה כסס סוסיס קדומיס, ולדעת החכס שר"ל קדמו הזוהרות חללו לבעל ה"ג זכוח ריה חוקן וסיש כמליחן יעליש כספר עמדה כעבודה, אבל כל חלו זכורות דשכות פפוחת עטול מהנה חחל שילח מפי הרמב"ם כהקדמתו לזכרה המלות ככה"ג היה הדאקון המנות: כמספר החרי"ג מלוח, ועל המוריס נמסכו חרי"ג יע"ש, ולה היו כלמח מולאן משי דבק קדיש כמתיכחל, לא על ככה"ג חלומה ל"ח עליסם, שסס המה הלכך כדכ"ז:

הקדמה כעין נבואה

בסדרי עבודה, והסיוס או שש מלוח כו' הוא מסדור הגאונים החתימה המורגלת והיוסר קדמונית אשר השתמשו בה בחתמה, ומפני זה היא מונחת במקום כבודה כנחלת אבות מורשה מימי קדם:

ער כה דברי החכם וקש. וזה מה שפילא אחריו החכם אונגער שם בפתחת דבריו; וי"ל:

ואחריו אשר גלה את אלו יודי הנכבד הרב החכם הגדול כבוד-מוהר"ר יחיאל מיל זקש נ"י כי יש את נפשו לדבר בזה על מחבר האזהרות האלה בפרט, ועל מטרת סופרי האזהרות בכלל, לא נשאר לי כי אם להגיד דברים אחדים על תכונת הפיוט הזה, אשר הוא אכן חן בנור הפיוטים האחרים אשר הורשה לנו העת ההיא, ונחמד מלד בגולתו המיוחדת לו. המחבר בנה בתי פיוטו בחכמה ותלב עמודיהם ארבעה, והעמוד הרביעי אשר הבית נכון עליו יסודותו בהר הקודש, אולם אף אם הוא מקרא מלא בדמותו וללמו בטה"ק, רוח אמתו אמת ודוח חדשה מתהלכת בקרבנו, אשר פי שנים נפת בו האמן העושה מלאכת מחשבתו בדשרון ויחרון דעת, ופעמים כבירים הוא מחפש באשר הדרש והאגדה, ולכן מוזר ונכרי יהיה לעין הקורא, יעמוד ולא יכיר מראהו עד אשר יתודע אליו, ואז בעלמח עז יתחקק בקרבנו ויהלך במישרים אל חדרי לבנו:

בעלי החוספות יהדרו פני הזקן בכל מקום (ה' פעמים בש"ס) אשר יזכירו את שמו, ור"ת ז"ל הטיב [יג] לתקן באזהרות בחוספות ב"ב (קמ"ה ב') ד"ה ואין השביעית, ועי"ז נרפ כי הכ"י אשר ממנו נעשה ההעפקה הנוכחית נכתב אחר התקן הכל' ואינו הראשון, אשר היה עובר לסופר טרם עלות אליה השמימה. — לשונו הוא כשפת הפיוטים הרפתיים והאשכנזים ואיננה נקיב מבנינים זרים ומלים נכריות. אשר קלטן נעשה במחכמת לשון עבר, כמו: השייה, תרביץ, יבוס, טפש, וזולתם משפת ארמית, כמו: בקושא, זקוקה, תדיר, ומשגורים בני חכמי התלמוד, כמו: לריך, חילן פיים, תליה, קבע, מארע, קיבר, עיץ, ערב, חכמין, מהבהבת וכדומה, והם בכלל קט"ו במספרם — גם מלאחי באזהרות האלה השמות [יד] מלות אחדות פעמים, ד"מ, דף נ"ח: שועה להשקות, ודף ס"ח, יחס מפגוס חן לענה פוריה, דף נ"ח קדש ראשון ושמיני, ודף נ"ט ראשון ושמיני קדש מועדיך, דף ס"א, לקון שולחת יד, ודף ס"ט שולחת יד הגונה אין, דף ס"ו, זרעו מחלל, ודף ע"ב, זרע חלל מלהוסיף, וכהנה. וזהו ערות נאמנה, כי כניס דברי יודי היקר הנ"ל על אודות מטרת האזהרות וישרים למולאי דעת. עלי גליונות האזהרות אשר קבלתי לפרש מלאחי הערות אחרות, אשר נבעו מעט סופר מהיר יודי הנ"ל ואביא כל אחת ואחת על מקומה בשם אומרה:

ואחריו שפרכתי לפניך אלו המערכות מהחכמים הנזכרים, הואל נא לשמע מה שמלאחי חדשות ע"ד רבינו הזקן, אשר לפי ידיעתי עוד לא דברו מזה המצדקים

[יג] ראה מה שבררתי בביאורי כהנין העשין אות ע' טוונת הר"ת הנ"ל, והכרעתי כפירוש מהרש"ל שר"ת הניה בקדן השנה, ולפ"ו לא טוב עשו המעסיקים שהשימוקו גם דברי ר"ם שהשיגו על רבים; [יד] בביאורי הראשית לדעת-בטה"ק כי אין כפל והשמות באזהרות, פיון כ"א. במקומה ומראה כי הזדק אחר

זרשמי רשימת בדורנו, והוא כי סדר המעמדות המקובל לנו מדור דור, ואשר הגאון יעב"ץ בסידורו דיבר עליהן מדורות וכתב שחפש בפנקסים וספרים ולא מצא שם מחברם, הנה רבינו הזקן בדרם במערכה, כפי עדות רבינו הגדול הראב"ד בעל האשכול הלכות תפלה וקריאת שמע בלד 7. וז"ל: ותקנו לומר מדרש רבי ישמעאל שבאו המדות שהתורה נדרשת בהן ללאות חובת כל ישראל לעסוק במקרא ובמשנה ובמדרש. ורבינו אליהו הזקן ז"ל חקן סדר לו' ימי השבוע שיקרא בכל יום מתורה נביאים וכתובים, וסדר המערכה הכולל כל עבודות שהיו במקדש ופרשיותיהן עכ"ל, ואיש הצב"א הונוה על דגלו הגאון המבאר בגמל אשכול אות מ' הוסיף להעיד, וז"ל: הוא ר' אליהו הזקן ב"ר מנחם אחיו של רבינו יקותיאל בעל אחרותו של רבינו האי תלמיד ר"ג מאור הגולה פנזכר במהרש"ל סימן כ"ט. ואביו ר' מנחם נזכר ברקנטי סימן תק"ז אלל רבינו האי, ויש בעירו האלברשטאט כ"י על קלף משנת ה"א מ"ו לפרט, י"א למחזור רס"ו נכתבו בו סדר זה, ובסוף כתוב: נשלם סדר רבינו אליהו הזקן ב"ר מנחם לכל ימי השבוע וכו' יעו"ש כל דבריו, ויהי זכרו ברוך, כי כהנא לאור תעלומת רבינו האשכול, קרא גם שם רבינו על נחלתו [מז]:

זוהו אשר כתב אודותיו החכם ד"ר גרעטן בדברי ימי ישראל מ"ד לך 69 (בהעתקת החכם שפ"ר): בדור אחד עם רבי יוסף טוב עלם נזכרים גם חכמי התלמוד שלשה אחים (מעיר לימאנס) רבי אליהו הזקן, רבי יקותיאל ורבי יחזק ב"ר מנחם הנקבר באורליינש, הראשון שבהם (רבי אליהו הזקן) היה גיסו של רב האי גאון ופייען, וגם הוא חבר פיוטים [מז] רבים וכתובים גם אזהרות על תרי"ג מלות במרוזים כמו שעשה בן גבירול בן דורו ואחרים שקדמו להם, אך מה רב ההבדל בין אזהרותיו של רבי אליהו הזקן הרב הזרפתי, ופיוטיו של המשורר הספרדי בן גבירול; ולשלשת האחים התלמודיים האלה היחה אחות חכמה בתלמוד והלכה ושמה בעללמט" עכ"ל. הגך רואה קורא חביב כי גם הגדול בסופרי דברי הימים לא ידע מה מחולדות רבינו אך שהיה לו אחות חכמה וזה ע"פ השערה חלילה על בלימה. אפס משנת הולדו ומותו, המקום אשר בהן בכהונתו, יולאי חליו, תלמידיו, לא ידענו מנחמה, ואקרה כי כאשר יופלו מעשה דברי רבינו בחבל, יתעוררו חכמי לב חוקרי קדמוניות לגלות המסכה הגסובה על פני תולדות רבינו, אשר כאבן נזר יתעסם בקרבנו: ואנכי תפלה, כי תחת אשר קנאתי לאלהיו וגליתי מלפניו בדבריו הגעמיים, יעמוד לי זכות רבינו לי ולביתי כל הימים, ולבני יהיה נכון לבאר גם האזהרות רבינו סעדיה גאון אור שבעת הימים, אשר אין פתח לבוא אל תוכם והנם סגורים וחתומים. והנני מלא תקוה כי חופשי התורה ובני בינה, יביאו ברכה אל בתיהם לההענג נפשם ברכנה, ביום מתן תורה, מאזהרות הזקן ערוך וממוקן, ויזכרו לטוב גם המהדר פני הזקן:

מרדכי ב"ר לוי בלוצקי

[מז] אמנם כנא לירי ספרי בעלי אסופות ראיתי כי גם הסכ"ח
 צה ודוקעס ידעו זה, וכן מלא"י
 בספר השנתי תלפיות מאמר להחכם קאנאק כשם חשדית יוסף אות ה' שהניח ג"כ מכ"י האלור
 אתו שרבינו הזקן סידר לכל ימי השבוע וכו' יעו"ש, ועיין עש"כ החכם חיים מיכל מהמבורג בספר
 אור הקיים:

[מז] לא ידפתי אנה מלא קן שחבר פיוטים רבים וזלת האזהרות, הלא אין זכר למו:

אזהרות לרבנא אליהו הזקן זצ"ל

אליהו חוק בראשי התרזים

אמת יהנה חכי משפטי ה' אדוני
 כל פקודי כל בסיס טבע אדני
 לבל אכשל נדבות פי להעמידני
 רצה נא ה' משפטך למדני :
 יתרון הכשר חכמה סוד מחשבותיך
 נל עיני ואביטה נצור עדותיך
 ביהוד אמרי נועם טורי קצבותיך
 הבינני ואלמדה מצותיך :
 ובערוך מילי ממך משנב אנקשה
 חקי חיים במ לא אנקשה
 המדתם רעייתך בשלישי לחפשה
 ללמוד מדבר באות נפשה :
 זקקה שבעתים לגרנרת רבידים
 קדוש צורי דבריה החמודים
 יעיר לי און לשמע כלמדיים :

* * *

הירור זקן

אמת. שם המשורר אליהו הזקן בראשי
 התרזים, והוא כעין רשום וספלה
 שלא יכשל במיני המלות אשר אמנם מלאכה
 גדולה וכבדה היטה בעוד לא היטה הדרך
 הלולה מהרמזים ז"ל בשרשיו, וכאשר
 באמת רואים אנו מרבינו המשורר אשר
 אף כי ברובו הלך בדרך הבה"ג, בכל
 זאת בכמה מקומות סלל לו מסלה חדשה
 כאשר יראה המבין בביאורי להלן ; ולכן
 אמר במרוז שא"ז, כי פקודי כל המלות ר"ל מינים, הציב על יסוד ובסיס נכון

ביאורים

בסיס. לשון יסוד ; אדני. כן הוא בדפוס שלפני
 וכ"ה בכת"י של הרב שר"ל ; והתכנס
 אונגער כתב : קשור הכלים כתיב הזה הוא זר .
 ונראה כי רחמי על פני דמיון הכתב הטקואות :
 כל פקודי כל ישרתי (תהלים קיט, קכח). על כה
 אדניה הטבעו (איוב לח, ו) . ואמר כי יסוד כל
 המצות הטביע את אדני השיר הזה ;
 נצור. את אשר נצור וטסון כערוותיך ;
 חסרתם. רעייתך חסרה אותם כחודש השלישי
 לחיותה ;

וקיים, והרלון בעקריט וכללים כוללים ;
 ביהוד. רומז אל דרשתי על הפסוק תנה הודך על השמים, שהמכוון המורה,
 ובמלת קצבותיך רמז אל מדרש שה"ש על הפסוק כעדר הקצבות, מילין
 קצובין, רמ"ח מ"ע ושס"ה מל"ח וכו' ע"ש ;
 ללמוד מדבר. ידמיו ב' כ"ד, והרלון, בעת שתימה עוד פרא ולמודה באום נפשה
 לשאוף תאות כאשר נמלא במדרשים :

א"ב ראשון.

אמן שעשועים אדר תחמדך
אות אתני דבקושטא להעמידך
ברור דרבן מרדע מלמדך
אנכי ה' מלמדך:
גבולות הצבתי סמדי שעלי
חקי ומשפטי מישרי משעולי

הדרון הרביתי לפני פעלי
לו עמי שומע לי:
יהשם תירא אחריו נוהים
יתתם דרך תקוץ בגבוהים
יוטתהר גופך מהיות כמתלהלהים
כאשר תלך אל בית האלהים:
פזריו להורות ואלוף לסבל

הידור יקן

דבקושטא להעמידך. אחרי שספך הזקן
שיחו בפתיחתו לפני ה', ילייר
עשה כאלו שומע בת' קול ממרום כמשובה
על חפלתו כי יעמידוהו בקרן האמת, וכן
עשה גם המשורר רבינו יצחק בר ראוון
באזהרותיו, וזה ברור:
הדרון. ענין מאמרם לפיכך הרבה להם
תורה ומצות, וטוב להגיה לפני
פעולי:
יהשם תירא. בבית זה החמיל למנות
המ"ע, ומנה ראשונה את ה'
אלהיך חירא, וכן מנה הבה"ג ויראה השם,
ונמנית לכ"ע א':

ביאורים

אמן שעשועים. בני לתורה:
אתרי. לשון אית. ר"ל נתתי אות:
מרדעי כבו בלמד. כן יסד המ"ס בייצר ליום א'
דשפח, דרבן בלמד מרדע, ע"ס בכיאר
'רו"ה זיל:
שעלי. ירי: משעולי. דרכו:
דרון הרביתי. ענין ילקוט שמות פרשה י"ט
סימן רע"ג (החכ"א):
נוהים. כמו וינהו כל בית ישראל אתרי ה'
(שכנאל א' ז, ב):
ומרה. ר"ל יך כהורות ולא כהלש ורפה רוח
אל בית האלהים (החכ"א):
ואלוף לסבל. ע"פ דרשתם על מקרא אלוסינו
מסובלים, אלוסיס בתורה ומסובלים
במצות, ברכות פ"ב (החכ"א):

יתתם דרך. רומז אל מצות להיות תמים שמנה הבה"ג והרחיב בה דברים נעימים הרמב"ן
במנה ח' שהספיק על מנין הרמב"ם שענינה שנאמין בה' לבדו ולא לשאלו בהוברי
שמים ושלא נאמין במערכת הכוכבים כמו שאמרו חכמינו פסחים דף קי"ג מנין שאין שואלין
דבר מן הכלריים שנאמר תמים חיה, והכלריים הם שארית האומה המתעסקת במלאכת
הכוכבים, עכ"ד בקיצור, ולזה כיון רבינו תקן בגבוהים, ר"ל במערכת הכוכבים גרמים
הגדולים והגבוהים, וזהו מ"ע ב, למנין רבינו, וכן מנה היראים מזה כ"א עיי"ש:
יוטתהר גופך. לענ"ד רומז פה אל מה שמנה הסמ"ק מ"ע ק"ז להיות לנוע שנאמר
והיה מחנך קדוש ואין לנוע אלא בבית הכסא, ובכלל זה מה שנאמר וכסית
את לחך יו"ש היטב, והרמב"ם מזה קל"ב כהב, שנונו כשילאו חיילותינו למלחמה
להכין להם דרך חזן מהממנות ולא יעשה איש לרכיו בכל מקום ובין המלכות כמו שיעשו
האומות והוא אמרו יתעלה ויד חיה לך וכו' יו"ש. וזה שאמר הזקן מהיות כמתלהלהים
כמעט הרמב"ם, אף שבשיקף המ"ע הוא נוטה ביותר לדעת הסמ"ק שהמנוה בכל מקום
על כל אחד מישראל להיות לנוע בבה"כ, ומה שסגר הבית בפסוק כאשר תלך אל בית
האלהים (קהלת י"ד) הוא משום אורחא דמילתא בינה זאת ודו"ק. והיא מ"ע ג:
פזריו להורות גם כן כיון לדעת הסמ"ק מ"ע קי"א, להורות, דכתיב ולהורות את
בני ישראל, מזה לחדש להשיב לשואל דבר הוראה וכו' יו"ש. וזה כוונתו במה
שאמר זריו להרוס, ולפ"י יש להגיה אלוף בלא וכו', והרעין אתה אלוף מסובל בתורה

כמו

אזהרות לר' אליהו הזקן

לאהבה ולקדש צבאך עלי תבל
יאחד רדפה בחיים, כי תבל
לכת אל בית אבל:

הידור זקן

ביאורים

צבאך. כמו הלא צבא לאנוש עלי ארץ כמו שדרשו על הפסוק אלופינו מסובלים
היה זריו להורות, ומתאים עם דרשת ח"ל (איוב ז, א)

על הפסוק ועומים כל הארצה כל מי שמניע להוראה ואינו מורה, וזו היא מ"ע ד'
למנין רבינו, וזה אחת לעכ"ד:

לאהבה ולקדש צבאך. רומז אל מלות אהבה ה', וקידוש השם שמנה הנה"ג,
ולבדך הוא כמו אדווקא ומלביאך, ולא כמש"כ המבאר מלשון הלא לבא ודו"ק,
ויש פה מ"ע ד' ו' :

יאחד רדפה בחיים ירמוז אל מלות לגמול חסד שמנה הנה"ג, והאלון רדוף חסד
בין החיים, ואל תסתפק לקיים מלות גמ"ח בניחוס אכלים שהיא ג"כ נמנית
לדעת בה"ג ולדעת רבינו, כי זה הכל להסתפק עלמו בגמ"ח כזה חף שהוא סעיף
ממלות גמ"ח, ויש לנו פה מ"ע ז' ח' :

וזהנה מדברי רבינו הזקן שהלך בדרכי הנה"ג, מוכח, שהנה"ג שמנה בזה"ל וללכת
בדרכיו להלביש ערומים לקבור מתים לנחם אכלים וביקור חולים, דעתו למנותם
כ"א בפרט למנוה מיוחדת, דלא כמו שהעלה הרמב"ן בשורש ח' בחסובה ג' [לפי הכנת
המפרשים שם בדבריו] שהנה"ג כולל במלות וללכת בדרכיו שהיא נמנית לכ"ע, ולפי
לשון הגמרא בטוטה י"ד יעו"ש, דאם כן היך מנאם הזקן מפורד ומפורד במקומות
שונים, פה מנה מלות ניחוס אכלים, ולהלן בחשר"ק אות ע', ערומים תלביש וחבקר
חולי, ולהלן בא"ב השני אות א', לקבור מתים וללויה תאמר, וכן מנאו המבארים
רבינו ר' יצחק ב"ר ראובן ורשב"ג בבתי מיוחדים מפורדים כמו שהעיר המבאר שם
בנתיב מלותיך אשר גם הם הלכו בדרכי הנה"ג, אשר מכל אלה נראה בעליל כי בלמח
היה בדעת הנה"ג למנות למלות מיוחדות וזוהו יתמלא המנין :

ובאמת לא נוכל לקבל בזהבה דעת המפרשים ה"ה הגאונים בעל לב שמה והמרגניתא
טבח בדברי הרמב"ן. דלפי הבנתם יקשה מאד מה שמנה הנה"ג אחרי כן

בפרט, לגמול חסד, שמחת כלה, אחרי שהם כולם נכללים בזהלכת בדרכיו כמו שטולל
הרמב"ם בואהבת לרעך כמון [וכן מנאם הזקן לבדם], מלבד מה שמנה הרב בנתיב
מלותיך דא"כ בלרי להו טובא ממנין רמ"ח מ"ע אליבא דבה"ג כפי המנין אשר בדינו
בה"ג, אשר מ"כ נלמ"ד, שהם הבינו בדברי רמב"ן מה שלא עלה על דעתו משולם,
אך דבריו הקדושים מבוארים ע"פ מה שהעלה המרגניתא טבח עלמו בניאר דברי
הרמב"ם בפי"ד מהלכות אבל שכתב, מ"ע של דבריהם לבקד חולים ולנחם אכלים וכו'
אע"פ שכל מלות אלו מדבריהם הרי הן כולל ואהבת לרעך כמון וכו', שמנה עליהם
במגילת אסתר, דמאחר שהוא מודה כי הם כולל ואהבת לרעך כמון, למה אמר שהם
מדבריהם, והלא הם חכמים יפרשו אחת ממלות הבתובות בתורה נאמר ע"ז שהם
מדרבנן? וכחז המרגני"ט דכ"ל פשוט דאף שהם נכללים במ"ע דלר"ייתא בזהבת לרעך
כמון, בכל זאת חכמים עשו ג"כ הדברים הללו למלות מיוחדות מדרבנן, וכמו שטעה
הרמב"ם לקבורת מתים שמנה מלות מיוחדת, אמ"ג שקבורת מתים כלולה ג"כ בזהבת
לרעך, משום דלוחה עלינו החורה בפרט כי קבור תקברנו וה"מ מונה לאלו הדברים
מלת

לכבוד הור"ך זכור בוראך
פלט יארחו מצב יאורך
לפתח מזוזה ימין סבואך
ה' ישמר צאתך ובוואך :

מבילה בזמנה, על ארבע גדולים
יביתך אותך תכסה הגדולים.
ידידי יביתפלה קודם שואלים
הכו לה בני אלים :

ביאורים

מבילה בזמנה. עיני חוסמות יומא ח' ע"א
וגדה ל' א'
הגדולים. צואתך
קודם שואלים. סירוש יאכרו שירוש ותשכחות
פרם ישאלו צרכיהם (החכ"א) :

היורד וקן

מלות מיוחדות מדבריהם, משום דאסמכוהו
אקרא דוהודעת להם את הדרך. [וראה פלא
כי גם המגילה אסחר בעלמו רמז לעיקר
הדבר עיי"ש], ומעשה למה לא נפרש גם
דברי הרמב"ן קן, שהב"ג הוליון למלות

האלו מקרא דוהלכת בדרכיו שהם נכללים בהך קרא כדרש הגמרא בטוטה, אך מפני שהם
אסכו להם קרא דוהודעת להם את הדרך מנה לומן למלות מיוחדות מדבריהם. אבל לא
שדעסם למנותם למלות דאורייתא. והלא זאת גם הרמב"ן מודה שהב"ג מונה מלות דרבנן
בכלל התרי"ג. ועיקר הלכת הרמב"ן על הב"ג מהשגת הרמב"ם, שאין כוונת הב"ג למנותן
כל אחד למלות דאורייתא, אך למלות דרבנן, וזוה יוסרו השגות הרמב"ם בשורש א' שהם
נכללים בדי מחסורו אשר יחסר לו זמן השגתו בשורש השני שאין הדבר הנדרש מחיבה
יתירה נכנסת למנין המ"ט, שבאמת אין דעתו למנותם לדאורייתא אולם למה יגרעו
משאר מלות דרבנן שמנה הב"ג. ולכן מנה בק"ח וקבוצת מתים וכו' למלות מיוחדות
מפני שהם נדרשים מקרא דוהודעת להם, וכן מנה הלכתי ערומים ושמתה כלה וזיתים
אבלים מפני שמלא עליהם פסוקים בנביאים המורים עליהם, ולכן מנה לוחם מלות
מדרבנן כמו שכתב הרמב"ן בדעת הרמב"ם: — וזוה אין אלו לריכוס לדברי הגאון
בעל לב שמח בטענה ה' לתרץ את הרמב"ם. דבאמת הרמב"ם נחית למנינא בסידור
הב"ג וראה שהם נמנין בכלל התרי"ג, ובכל זאת יפה הל"ן הרמב"ן שדעתו למנותם
מדרבנן כמס"כ, והבן היטב כי זה עיני חדש בכוונת הרמב"ן, ומדחביבא לי כתבתי
הנה אף שאין זה מכוונתי, ולמעלה ממחילתי.

שוב ראיתי בספר יראים סימן ל' יש בו משמעות קלה שלמד בב"ג בדעת המפרשים
הג"ל, מפני שמלאתי בו שהולך ג"כ ברוב דברים בשעת בה"ג. אמנם אין לרזון
מספר היראים שבידנו שהוא חסר ולא נשלם כל המנין. ומה גם כי מנין המלות לא
מפי המחבר ילא אך מהמגיה הראשון ה"ר בנימין כמוזבן למבין.
יביתך אוניך. ומנאו גם הב"ג, וכנראה גם דעתם מסכמת ששעה זו אינה אך
במלחמה, ועיין לעיל אות ח' מש"כ שרבינו מנה עוד מ"ע דוהיה מחניך קדוש
במנין בנימין זה, וראה ברמב"ם מ"ע קל"ב קל"ג שמנה בזה שני מ"ע, ויד תהיה לך.
ויחד תהיה לך וכו'. אמנם הב"ג ורבינו לא הביאו אך קרא דוחד וגו'. וכנראה שהם
לא מנאו לשנים וכן נראה מספר יראים סימן רפ"א, וכן עשה הסמ"ג מ"ע קי"ט,
ובמס האסיף הרב נחיה מלות בנימין הב"ג הקרא דויד תהיה לך :
יביתפלה. רזמו כאן למלות חפלה שמנה הרמב"ם, אף שבב"ג אינו מנודר אס
מנאה, ואגב אורחא השמיענו דינא דגמרא דאל ישאל אדם לרכי בשלש
ראשונות. נמלא דבבית זה רמז לנו הזקן לד' מלות, מלות עבילה, וזליות. ויחד
וחפלה, ומס הקודמים יהיה לנו יב :
ד"ר ב"ר הור"ך. הרטון, זכור בוראך בעת שפליך לכבוד הור"ך. סאס מ"ר חצירה שמוע

י'עבור ותקופה בחשבון הודעתים
 לחכמים יודעי העתים :
 פארך יי'בראשך יד תשאנו
 יסלקט ושכחה לעני תמציאנו
 צויתי שביעית פריה תוציאנו
 ככל יד עמל תבואנו :

י'מאה ברכות יום שחרה
 מקדש ליראה מאד תהדרה
 י'נופש כפור כאסוריו שמרה
 הלא זה צום אבחרה : —
 ספורים לעומר חמשים קבעתים
 לישוע הבן חמשה השמעתים

הידור זקן

לי בשל לי בשבת אל תשמע לו אני ה'
 כלכם חיבין בכבודי, וכן בחרתי עמי
 פלס אורח וכו' הכוונה, שבקיימך מלות
 מורא אב היה זהיר לפלס במשקל הלתיב,
 ען יבולע לך וילא שכרך בהפסדך, וכלל
 פה מלות כיבוד ומורא ומזוה. ויהיה כס"ה פון למנינו.

ביאורים

נופש כפור. לשון שכחה, ר"ל שסוד איסור
 סלאכה כ"כ כמו שאר איסוריו :
 לישוע הבן. פירש הרב החכם זקש שלשון
 אקלעו לישוע הבן (כ"ק פ' א') ומרש"י
 ישוע סתרגמינן פורקן כמו פדיום :

י'מאה ברכות. כן מנה הכה"ג ורעש עלה הרמב"ם בצורש א', וראה זה פלא מלאחי
 ביראים סימן י' שמנה ג"כ חיוב מאה ברכות ונראה שם מדצרוו שלדעתו
 מ"ע דאורייתא היא, מלבד שמוכרח מהא דלא מגה נר חנוכה לצדה כמ"ש בס"י ק'
 בשביל שפ"א מלוח דרכנן שאין להם אב לא בא למנות אך כללה אב עס נר שבת
 וע"כ מאה ברכות שמגה לדעתו מ"ע דאורייתא, חו דבר חדש !
 י'נופש כפור. ראה מש"כ המבאר, ושכח כי עומד בעשין ומנה ל"ה ? אצל הרצון
 למ"ע דשביעה ביוה"כ שנאמר מערב עד ערב תשצתו. וכן מנה הכה"ג
 מלות שביעה, והכוונה לקיים המ"ע כמו האיסורים, ונמלא בבית זה ג' מלות, מאה
 ברכות ומורא מקדש, ושביעה יוה"כ, ובס"ה יח :

י'עבור ותקופה. זה מה שמנה הכה"ג קביעות ראשי חדשים, ומשוב תקופות, וזכר
 מלאנו במשנה סנהדרין עיבור החודש בשלשה ומפרש בגמרא דציינו קידוש
 החודש, ואולי חסר בדברי רבינו תיבת החודש. — וממה שסגר הזקן את הכית בפסוק
 לחכמים יודעי העתים נראה שהבין צה"ג כמו הרמב"ם בצורש א' שהכוונה על מלות
 חישוב תקופות ומלות מקרא כי היא חכמתם ובינתם. ולא כמו שהלין הרמב"ן שם
 בטענה הג' שכוונה הכה"ג לעיבור שנים ע"פ התקופה מקרא דשמור את יחדש האביב
 יעו"ש כל לשון, וראה בספר לב שמח סוף שורש א' ודוק כי קלרתי. ומנה בבית זה
 מלות ספירת העומר, ופרה"ב וקביעות ר"ח, ומישוב תקופות, ועס הקודמים יהיה לנו כב' :
 יי'בראשך יד. טוב להגיה וידך, וכוון לדעת הרמב"ם מ"ע י"ב וי"ג שמנה תפלו של
 ראש ושל יד לשתי מלות, ולא כמו שנראה מצה"ג. שמונה שתיים מלות אחת ;
 יסלקט ושכחה. כבוד דחסר פה חיבת פאה, אשר אין זכר לה בדברי רבינו להלין,
 ומאשר דהכה"ג מנה מלות לקט ושכחה ופאה בתבואה לשלש מלות, וכן הוא
 בהדיא בבבביתא חולין קל"א ושלש שבתבואה הלקט והשכחה והפאה, וא"כ יש לנו
 למנות פה שלש מלות בשדה הרי ג' מלות במרוז זה :

ככל יד עמל. [אויב ז' כ"ב] זו היא מלות ביטור שביעית שהיא הפקר, והכוונה
 כל יד שהיא עמל לאסוף ולהכניס מהפקר תבואו. ונמלא בבית זה ששה מ"ע
 ועס הקודמים כח :

אזהרות לר' אליהו הזקן

קרא שמע הלא כה דברי כאש
כאלתת מנה למחוקי דת אש
בברשול לנותר כהן תתיאש
הרבה העצים הדלק האש:

שקלים להביא באחד ישמיעו
כגלשפוט נר צדק אליו תשמיעו
תקיעות בזכרון זכות יכריעו
בחצוצרות וקול שופר הריעו:

הידור זקן

כאלתת מנה. ירצה למנות מחנות היינו
הצדע והלמים והקבה, ולהלן
בא"ב השני בעשרים וארבע כהן יהנה
רומז אל כ"ד מח"כ בכלל, וכן מנה הבה"ג והמחנות:

ביאורים

רשול. עובב: כהן. נראה שצ"ל כהן, והחכ"א
כתב, ר"ל אתה הכהן תתיאש את
הרשול לנותר ותשרפנו, ואין צורך להגיה:

בברשול לנותר. ראה מש"כ המבארים, ועדיין הדברים החומים ולא נדע ביאור
לתיבת רשול לפי מובנה האמיתי שהוא מלשון מחרשל בארמית תרגומו של
מחרפה בעברית, אטנם ח"ל מלאתי פשר דבר ע"פ גמרא מפורשת פסחים דף פ"ה
ובסוף מכלילתא, הפיגול והגומר מממא הידים, ומפרש בגמרא הטעם על נותר משום
עללי כהונה, כדי שלא יעללו מלאכול ויבואו לידי נותר ולכן גזרו שיטמא את הידים,
וזה שאמר רבינו, רשול לנותר, ר"ל אם התרשלת באכילתן ובא לידי נותר, כהן
תתיאש מעבודה משום טומאה, ואולי טוב להגיה תחבאש מלשון ובאש היאר. ר"ל שתחבא.
עכ"פ הכוונה אמר חזקוני; ונמלא בכית זה שלשה מלות ועם הקודמים לא:
כגלשפוט גר צדק. לא ידעתי מה זאת המלה ביחוד לשפוט גר לזק, הלא משפט
אחד לגר ולאורח, וקרא דשפטתם זקק בין איש לאחיו ובין גרו דרבו
חז"ל על דיני שכירות בתים חנוך וכירים ולא על גר ממש, דמהיבא תיחי לן לחלק
במשפט זקק בין ישראל ובין גר לזק? וריתתי לומר דתיבת גר מיותר פה, והכוונה
למלות זלזק משפט שהיא נמנית לכ"ט, אך אחרי הישוב, התבוננתי, אחרי שהבה"ג
מנה מלות לאהוב גר זקק והיא נמנית לכ"ט, ובדברי רבינו אין זכר לה, לכן טוב יותר
להגיה בדברי רבינו, לשפט זקק לאהוב גר, ואליו תשמעו היא מלה בפ"ט מקרא
דאליו תשמעון האומר בבניא האמת שהיא נמנית לכ"ט ודו"ק, ונמלא בכית זה מנה
הזקן מלות* שקלים וזלזק משפט, והאבהם את הגר, ואליו תשמעון, ותקיעת שופר ביום
הזכרון הרי תמשה, ובה"ה עם שלפניהם לו:

* ומצות שקלים דלחא לידן אדכרון מילתא דתמיה לי במש"כ הרמב"ן כחמש פרוטת כי תשא
ח"ל, והנראה מן הכתוב הזה שאם הכיח הדל בשקלו פחות ממחצית השקל שהוא עובר כלאו הזה
שהכתוב הזה מיטה, שאם נאמר בהעשיר לא ירבה שיהיה שלילות לומר שכך די, לא נוכל לפרש
כן כוהדל לא ימטיס וא"כ שחיהו מניעות וכו' יע"ש, ורואיני לבעל הלכות ולכל מוני המעות שלא
הזכירו לאו זה עכ"ל. והנה הנאון בעל מעין החכמה כתב ע"ז, ואפשר שמדון הקלבון שתייבזו הכמים
לשנים השקלים, שכן נראה מהירושלמי דמכמים דפליגי אדר"מ ס"ל דמיוז הקלבון מדבריהם, איבא
למשע דהעשיר לא ירבה אינו מיטה, וכן מהא דלחמך בן בוכרי כל כהן שוקל אינו חוטא אף שפטורים
המה ומינה הדל לא ימטיס נמי לאו לאזהרה נאמר עכ"ל, והדברים תמוהים, דהאיך נשמע מהקלבון
שחומר מדאורייתא להעשיר להוסיף, דאין זה הוספה כלל כיון שכולם הוסיפו הקלבון. ובהדיא שנינו
בשקלים פ"ב משנה ד' אמר ר"ש אטע"כ יד כולן שיהו יע"ש כרע"כ היטב, וא"כ בקלבון כיון שיד כולן
שהו אין לו ריבוי, ומהא דכל כהן ששוקל ליבא ראייה כלל כמובן, דאין זה בכלל לא ירבה אך נגדר
בל תוסיף. — אולם כאלתת מנה כפנינו גם דברי הרמב"ן שגראה כהחפיק אם העשיר לא ירבה הוא
מיטה, הלא משנה מפורשת היא עם בשקלים משנה ד', אמר ר"ש מה בין שקלים לחטאת, לשקלים יש
לבן קלבה, וטיין כרע"כ עם, דמחייב העשיר לא ירבה וכוודאוי לא היה בדעתו להרכות ומש"ה המותר
חולין

תשר"ק.

בירע לאהוב ולצדק מפעלי
כילגרי שער נבילות גיעולי
בחקריאת מלך דעת מעללי
במנלת ספר כתוב עלי:

בדתרדוף צדק ותוכה לכילה
ראשית הגז מצאן במבלה
כהשרש אשירה נחרצה וכלה
הנה לאש נתן לאכלה:

הידור וקן

בדתרדוף צדק בו'. זו היא מה שמנה
הנה"ג לרדוף לזק, ובשכר זה
תוכה לכילה ורומז אל מאמרס בכ"ק סוף
פרק א' עיי"ש וחזין, והמבאר לא ידע
מזה לכן כחז מש"כ:

ביאורים

והוכה לכילה. לשון כרה, ד"ל לא תעשו עול
במשפט במדה ט'.
כתוב עלי. רומז להכתוב וכתב לו את השנה
התורה הוציא על ספר זמבר וקרא בו כל
י"ב חיי (דברים יז, יח, יט) החכ"א:

כהשרש אשירה וכו'. הגה לאש וגו' [יחזקאל ט"ז ד'] וכן מנה הנה"ג לשרוף ולגדע
ע"ז. ולא נדע אם דעמו למנות שתייהן לאחד כרמז"ס או כהסמ"ק שמנה
לשנים הגידוע והשירוף, וכדעת הזקן נראה למנותם לשנים כסמ"ג ונחשב בבית זה
אך ד' מ"ע ובס"ה מ' :

בירע לאהוב ולצדק מפעלי. רומז אל מלוח ואהבת לרעך כמוך, ולמלוח לדוק
הדין שמנה הנה"ג, והכוונה לקבל באהבה יסורי הקב"ה כמו שמנה הסמ"ג
מפסוק כאשר ייסר איש את בנו ה"א מיסרך, וכן מנה המשורר רשב"ג בחרוז לדרך דינהו
ע"ש במבאר, אך הרמז"ס לא מנאה, וכן כוונת רבינו יצחק בר ראוון בבית פקוד
טעינה וללדק את הדין, כמו שגראה מדברי הזקן פה שאין לפרש באופן אחר לשונו
וללדק מפעלי, ובתנ"ס הסב הרב נתיב מלווין כוונתו וטוונת בה"ג לדבר אחר מה
שלא עלה על דעתם ודוק ובכור:

כילגרי שער. זו היא מה שמנה הנה"ג נבילה לגר הושב וכן מנה הסמ"ק, והיראים
קמ"א באריכות, אבל הרמז"ס לא מנאה:

בחקריאת מלך וכו'. במגילת ספר כתוב עלי, לענ"ד כוון רבינו הזקן פה לשני
מ"ע, האחס שהמלך מחוייב לקרוא בספר בעת הקבל, והשנית, שמלוח
לכתוב ספר תורה לשמו, ואפשר שזה נ"כ כוונת הנה"ג שמנה בעשין מלוח הקבל אף
שמנה במגין הפרשיות פרשת הקבל? והוא, כי במגין הפרשיות חושב המלוח על המלך
לקרוא בספר כמו"ש רבינו הזקן, ובמגין העשין מונה מה שמלוח על כל הקבל
לשמוע, וכן מלאחי אחרי כן בספר יראים סימן רפ"ט מונה שיקרא המלך, ובסימן
ר"ץ שיבואו כולן לשמוע, יעו"ש דבריו כי נעמו, ולפ"ז יש לנו בבית זה ה' מ"ע
ועס הקודמים מה:

צחן

חולין, ואי נימא דאינו מיעה אך שלילכ, ר"ל דאין צורך להעשיר להרבות, אבל אם רוצה מותר לו
להרבות א"כ האריך פסיקא ליה דהמותר חולין, ואף ר"י דעליג עליו אינו חלל מטעם דכשעלו ישראל מן
הגולה היה שוקלים דרכונות יעו"ש, אבל בזה מודה לו שיש קצנה לשקלים מה"ח וא"כ מאי מספקא ליה
להרמז"ן, ומה שלא מנוהו מוני המלאת משום דזה פרט סמריי המלוח ואיט נמס כפי שהשרש הרמז"ס
בשרשיו, ופס"ש.

אזהרות לר' אליהו הזקן

כמצחן טהר בקרבן ותחנה
 שטח בלה לבהמיית חנה
 פנע אפרוחים לאבריכה תחוקנה
 כצפור נודדת מקנה:
 ערוסים תלביש ותבקר חולי
 לבגמול דלים לנחול בהגחילי

ספר יומם מגילת לאיולי
 ולילה ולא דוסייה לי:
 נר שבת וחנוכה מאור עיפתך
 לרפטר שור וחמור בכורי רפתוך
 להמדרשי סיני בתרביין משפתך
 יכונו יחרו על שפתך:

הידור זקן

כמצחן טהר. מלשון לחנה, ר"ל טהר,
 והוא מה שמנה הכה"ג טהר להחכפר
 בקרבן ותחנה:
 לבהמיית חנה. ר"ל להקום אליה חן
 ולרקק לפנייה כלה נאה ומסודה,
 וזה מה שמנה הכה"ג שמתח כלה ועיין
 מש"כ לעיל אות י"א:

ביאורים
 בריכה. לשון כפרית בריכה ראשונה (ססנה
 ב"ב פ"ה ט"ג):
 איולי. נכודתי, ושירש הרב החכם וקש כוונתו
 לסיכורא דרבי"ל חייב ארס לקרות
 הבגילה כלילה ולשנותה ביום שנאמר אקרא יומם
 ויבט (כגילה ר' א'):
 עיפתך. לשון חסד:
 רפתוך. לשון רפח בקר:

לאבריכה תחוקנה. ר"ל הבנים המזיק לעמך לקיים מה שנאמר והבנים תקח לך,
 וכלל בבית זה ג' מ"ע ובס"ה מח:
 לבגמול דלים לנחול בהגחילי. לשון הגמול שבת דף ק"ד גימ"ל דלי"ת גמול דלים
 וכו' שכן דרכו של גומלי חסדים וכו' ואם אמת עושה כן הקב"ה זן ויחזק וכו'
 וזמן לך ירושה, וזה כוונת רבינו לנחול בהגחילי, והרעון במרוז זה למאות לדקה בכלל
 שמנה הכה"ג לעשות לדקה:

לבמגילת איולי. רמז אל מהמרים ז"ל למה נמשלה אסתר לאלהת השמר וכו', והבן.
 ונמאל כלל בבית זה ד' מלות ועם הקודמים נב:

לרפטר שור וחמור. רומז אל מלות בכור בהמה, ומלות פדיות פטר תצור, אמנם
 מלות עריפה לא מנה כאשר לא מנה גם הכה"ג, אך הרמב"ם מ"ע פ"ב
 מגאה וכחז בהחללות נול מה שמגאה, ועיין מש"כ ש"ב הרב ל"י בספר דבר מלטה,
 וראה ביבמות כ"א אמר לך ר"ל חליצה במקום יבום לאו מלטה היא ויש להאריך בזה
 ואין כאן מקומו:

להמדרשי סיני בתרביין משפתך. מלשון המקרא רובן בין המשפטים הנאמר
 ביששכר*, אמנם מה שרלה רבינו בזה המרוז נגלס ממנו, אם לא שנאמר
 שרלה לנלות דעתו בדבר שללמד בי"ג מדה שהם מדרשו סיני שהם דאורייתא ונמנים
 זכבר נתלקו בזה הרמב"ם ורמב"ן בשורש השני, ומלשון רבינו. נראה כרמב"ן שהם
 מדאורייתא ונמנים, אבל לא כלל פה שום מלטה בפרטיות, ועדיין מוכן מרוע
 יחד רבינו פה המקום לדבר זה וה' יאר עיני. עכ"פ רמז לט רבינו בבית זה ארבע
 מלות ובס"ה נב:
 לילה

* ראה מש"כ בזה החכם הנדול הרב ר"ר הרכבי במכתבו הנלשון אלי, ואולי ראה פה
 רבינו הצי"ח מדעת המכחישים שהביא הרמב"ם בפרשת ראה כפסוק לא תוכל לאכול בשעריך, וז"ל:
 המכחישים אמרו כי הם שנים בכורים האחד פטר רחס והשני בכור עדר ואין צריך להשיב על
 הכלבים עכ"ל, ולכן אלל מלות בכור הזכיר כי מדרשי סיני — ר"ל הקבלה המסורה מסיני — יטנו
 יחד על שפתך; ועיין ג"כ מש"כ הראב"ע פ' בא על סוכה ומרפתו ודוק:

אוהרות לר' אליהו הזקן

לילילה ושמונה עשר להלל גמור אנודים
 ליבשמי לשבע אמנה מעידים
 ככף אחוזה לעולם מעבידים
 כנען עבד עבדים:

ביאורים

לילה, נראה כוונתו לימים שנוכחים בהם את
 ההלל בארץ ישראל, והם: יום א' אל
 פסח ושל שבועות, ח' ימי חג הסוכות וח' ימי
 הנובה, וליל הסדרים בספור יציאת מצרים:

הירוד זקן

לילילה ושמונה עשר. כן מנה הכה"ג
 וימים י"ח וליילה אחת לגמור בהם
 את ההלל והוא גמרא פרכין דף י' ומענית
 כ"ח, אמנם שם ליחא וליילה אחת, אך כמס'

סופרים פרק כ' איחא גם וליילה אחת ומפרש בהדיא יום ראשון של פסח ולי"ח. ובגור
 ידוע מה שהרעיש עליו הרמב"ם באורש א' ומה שהליץ פ"ו הרמב"ן שם ויתר המצוינים.
 אך מה שיש לעורר, דהנה אם באלו למנין המלות צב"ג, ובדברי רבינו הזקן
 ובאזהרות רבינו יחאך ב"ר שהלכו בדרכיו, מוכרחין אנן לומר שהם מוגינים מלות
 ההלל לי"ט מלות, וכן תפס בהחלט הרב נתיב מלותיך בפירושו לאזהרות ריב"ר,
 אך שנתפלה הפלא ופלא על הענין המוזר ומכביל הזה, שלא די לנו הענין שיש לנו
 מהשגות הרמב"ם על עיקר מנין ההלל עוד יחשב לי"ט מלות. ע"ש שהינינו כל"ט,
 ובאמת אף יאם נאמר שלדעת צב"ג ההלל דאורייתא כמו שהעלה הרמב"ן באורש א'
 באריכות להליץ בעד צב"ג שהוא בכלל השמחה שגלטיינו בה כמו שכתוב ובוים שמחתכם
 ותקטתם בחולות כי עיקר השירה הוא צב"ג עיי"ש, לא עדיפא לן ממלות שמחה צב"ג
 שאינה נמנית אך למלוא אחת גם לפי דעת צב"ג אף שהיא בזמנים מחולפים כמזעדים
 שונים, כש"כ מלוא חנוכה שהם שמונה ימים דגופים מצלי הברל מלומה, וביותר יש
 להקשות קשיא גדולה לבאורה, דאם נאמר דהם מוגיין אוהם לי"ט מלות, דא"כ היה
 להם למנות ההלל לכ"א מלות, שהלא החוס' בערכין שם הקצו הא דלא חשיב ערב פסח
 דאז הוה להו י"ט* ויתרלו דלא קתשיב הכי שהם דוקא במקדש, אבל הכה"ג וההולכים
 אחריו כמנין המלות שמו גם הכי דכמקדש לחודא, מדוע לא ימנו גם ההלל שבשעת

פסח

* וראייה להנרש"ש ז"ל ברכות י"ד שכתב לפרש הלשון יחיד גומר בהם וכו', חו"ל, הנלפ"ד
 לפרש דאחי לאפוקי הלל דערב פסח שהפסח היה טעון הלל בשמיטתו ואינו כפחות מעשרה (עיין
 פסחים ס"ד פ"ג) וכוה לא נאסר לדברי החוס' בערכין י' ד"ה י"ח ימים, דכיון שאמר שהיחיד
 גומר וכו', איך שיך למיהב ערב פסח דליחא אלא בציבור עכ"ל, ובמכ"ח דכרו דכרי חיתה,
 דאיך לא הרגיש בלשון הגמרא בערכין שם באותו ענין דעסקי ביה דפריך מ"ש הכי, ר"ל הכי י"ב ימים
 שההלל מכה לפני המזבח וכבם וכלל שמיטה. פסח ראשון והשמיטה פסח שני, ומתוך הואיל ויחיד
 גומר כן את ההלל, וע"כ דקאי גם על שמיטה פ"ר וע"ש, והאיך גובל לומר דלשון זה אחי לאשקון
 ההלל דשמיטה פסח, ומלבד זה מה יענה לשהיית פ"ש דעל כרחק בו אינו דוקא בשמחה דמי לא עסקין
 דלא היו עמלים עשרה, וככל זאת אמרו את ההלל, עוד זאת מה ענין ההלל בשמיטה פסח שאמרו
 הלויים כמו שפסק הרמב"ם בהלכות ק"פ פ"א ה"א וכן הביאו החוס' בפסחים, להך דכשיין כשרה
 שיאספו כעורה ביחד משום דנענין ושחטו אותו עתה, הלא לא מנינו שהלויים שאמרו את ההלל אמרו
 אותו בעשרה דוקא, סוף דבר דכרי הרש"ש תמוהין: ואגב אכאר לן חוס' בערכין שם דאז הוה להו
 י"ט, דלכאורה אינו מוכן מה כבו כוה, אטו לא ידעיין דאם נוסף ע"ס יהיה י"ט. אמנם באמת
 דכריהם כחוסים ומדויקש. דכאמת נוכל לומר דחיי ושייר, אבל כבר אמרו חנא חיי מניחא ואל
 חמת חיי ושייר, ומש"ה הקדמו דהוה להו ז"ט וליכא למימר חנא ושייר ודו"ק ככ"ו:

פסח ראשון ושני, כמו ראשית בהדיא במתניין שם בערכין, בשנים עשר יום נצח החליל מכה לפני המזבח, בשמיטה פסח ראשון ובשמיטה יצא שני, וע"ז פריך הגמ' מאי שנא הכי, ומשני האיל ויחיד גומר בהן את ההלל, א"כ מוכח דבשמיטה פסח ראשון ופסח שני גומרין את ההלל, וכן כתב הרמב"ן שם בהדיא, דבשמיטה פסח לא מלא שיהיה ההלל מדרבנן, כמלא לפ"ז אם נאמר דהם מטו מלוא ההלל ל"ט מלוא, קשה טובא הא כ"א הם כמוש"כ, ולכאורה הדבר לע"ג:

ולא אכחד כי טרם נחתי לעמק השבן להחליט דבר במנין רבינו הייתי מספק אם הבה"ג מונה ההלל ל"ט ימים, ורליתי לומר דבר חדש, אחרי אשר עדיין לא באנו בסוד הבה"ג, וגם הרמב"ן איש מגינו הודה שמנין הפרשיות אינו מזכיר לו הוכנס ופנינס, וגם בספר לב שמח כהב שלא ידע לכוון המנין בבה"ג, אבל זאת עכ"פ אנו רואים בעליל כי מנין הפרשיות מנה להשלים לרמ"ח מ"ע וגם לשם"ה ל"ח, אך אנחנו לא נדע להחליט דבר כמה יחסרון לו ממנין העשין בלא הפרשיות וכמה מ"ע ימנה בפרשיות, ואחר שאנו רואים במנין הפרשיות דייק הבה"ג בלאו פרשה עשרים מוספים מה שאין אנו רואים זה בכל המנין שלו, ע"כ דמונה המוספים לעשרים מלוא, ובזה לא נעטרך לומר דמונה ההלל ל"ט, אבל חזרתי כי מחמת שראיתי להרמב"ם בשורש י"ג שמרמזותיו שם ניכר שרומז על הבה"ג שמנה המוספין למלוא אחת, אבל זאת נוכל לומר דגם בהלל לא נחית הבה"ג למנינא ד"ט ימים, אך לישנא דגמרא נקט ובאמת לא מנה ההלל אך לאחד, והיה מהיישב בזה בפשיטות מה שהרבה לתמוה ש"ב הרה"ג ר' ברוך עין שליט"א בספרו דבר מלוא שורש א' על הרמב"ן שמביק בעלמו דהלל דתנוכה דרבנן, א"כ נפלא מאד לשון בה"ג שאמר י"ח ימים לגמור בהם את ההלל הא במנין י"ח הם ח' ימי חנוכה ג"כ, ואך קאמר הבה"ג שהם מה"ח עיי"ש, ולפמש"כ לק"מ, דהבה"ג לא קאמר. אלא דמלוא ההלל עיקרו מן התורה ונמנית במנין שמלוא לשמות פנה בשירים בימי שמחה ומועד ולא נחית כלל למנינא ד"ח ימים, אך אצב אורחא נקט לשון הגמרא י"ח ימים לאשמועינן דינא, וא"כ מה לנו אם תנוכה דרבנן הא הוא לא מנה ח' ימי חנוכה במנין:

אולם עתה כשנחתי להחליט המנין באזהרות רבינו הזקן רואה אנכי שאין דרך לנטות מזה שרבינו מנה ההלל ל"ט מ"ע, וע"כ גם הבה"ג מנה כן, וכן ראיתי להגאון ר"י שמשון טרוב ז"ל שהחליט כן במנין הבה"ג שהדפים מחדש בהערותיו, וקושיית ש"ב הרב כ"י בספר דבר מלוא בלא"ה לק"מ, דהלא זאת גם הרמב"ן מודה שהבה"ג מונה מלוא דרבנן כמו שמנה נר שבת וחנוכה, וכמו כן מנה מלוא ההלל בחנוכה ח' ימים מדרבנן. אלא שהרמב"ן חידש לנו שיעקר מלוא ההלל היא מדאורייתא עכ"פ בימי התנ"כ וכו"ז ח' של פסח ועגרת, וזה פשוט מאד. כן מה שהקשה שם עוד הרב כ"י על הרמב"ן שאמר שהלל בכלל מלוא שמחה, א"כ איך יפרנס לשון בה"ג י"ח ימים לגמור בהם את ההלל, ובהם לא נמנה אך יום ראשון של פסח, הא מלוא שמחה היא נוגתה בכל ז' ימי פסח והיה לו להבה"ג לומר סתם לגמור את ההלל בכל ימי יו"ט עיי"ש. איני יודע מה זו שאילה על הבה"ג, הלא הוא אך לישנא דגמרא נקט, ובגמרא משמע בהדיא דבכל ימי פסח מלבד יום ראשון לא היו אומרים כלל הלל, אך בדילוג כמו שהוכיחו החסופות שם. ואי קשיא על הגמרא בעלמא לדעת הרמב"ן דהלל מטעם שמחה היה לומר גם הלל בכל ז' ימי הפסח, הלא זאת מתרץ הגמרא, כל יומא דתג חלוקין בקרבנותיהן, דפסח אין חלוקין בקרבנותיהן, והחסופות תעניה כ"ח ע"ב ד"ה יו"ט. ביארו היטב הגמרא וז"ל, אבל שמנה ימי פסח לא משום דלא דמי לחנוכה וסוכות. דחנוכה

דמוכה דינא היא לגמור הלל דכל ה' ימים היה הגם מתגדל וסיה כל חד וחד יו"ט , וכן בסוכה כל יומא ויומא הוה י"ט בעלמו לפי שפרי הגז מתמעטין והלכין , אבל פסח אינו נשחטה לא מקרבנוה ולא מיום טוב לכך אין גומרין בו ההלל אלא יום הראשון עכ"ל ועיי"ש עוד . ואם כן אף לדעת הרמב"ן שההלל מקלל שמחת הקרבנות מדקרא דביום שמחתם וחקעתם בחוללות על עולותיכם וגו' א"ש תירוק הגמרא כיון דבפסח לא נחוסף שום קרבן חדש בכל הו' ימים כבר ילאו ידי שמחה ביום הראשון והוה כשמחה אריכתא בכל הו' ימים שמחתה ביום הראשון ונמשכה בכל בו' ימים . משא"כ בסוכה יש לנו בכל יום שמחה חדשה שלא היתה .

אחמול ודוק :

עב"פ נראה כמעט קרוב לודאי שהב"ג ורבינו הזקן וכן המשורר רבינו יצחק ב"ר מנו א"ת ההלל לי"ט מ"ט וא"כ יש לנו למרן קושיית החמורה דהיה לנו למנוח כ"א עם ההלל בשחיטת פ"ר ופ"ט , ולהקל החמיה קל"ה י"ל . דבאמת יש לנו לומר בפשיטות למרן קושיית התוספות הא דלא חשיב רשב"י גם ערב פסח . מאוס דההלל דבשחיטת פסח אמרוהו אף הלויים כמו שפסק הרמב"ם והבאתי לעיל בהגה"ה , ואינו ענין כלל להני יומי דחשיב רשב"י דחובה על כל אחד מישראל לומר בביטוי , ואם כי החלל היה מכה גם בעת שחיטת הפסח לכבוד ההלל שאמרו הלויים , אבל אינו ענין להי"ט פעמים שהיה חובה על כל אחד מישראל , א"כ יש לומר דהב"ג ורבינו תירוקו כן קושיית התוספות , ושפיר עשו דלא חשבו למ"ט ההלל שאומרים הלויים בעת שחיטת הפסח , דהוא בכלל שירה שאומרים הלויים על הקרבן חמיד , אלא בשביל שגומרין את ההלל חקנו אח"כ להטות בחיל' לכבוד ההלל אף שבפסח ליכא שירה דאין אומרין שירה אלא על היין , אבל אינו דבר חדש ולא נחוסף בו שום מלוא ; דאשו נחשוב חובת שירה לכל קרבן בפ"ע למלוא מיוחדת :

ובעיקר הדבר אם הלל מדאורייתא , ראה זה מלאחי להיראים בסימן קכ"ה שכתב בהדיא שמ"ט מדאורייתא למגור ההלל י"ח ימים וליה א' . וכחן , דעד דלא אחא נביא גמרא גמירי לה ואחא נביא ואסמכה אקרא דהשיר יהיה לכם כליל התקדש חן , לילה התקדש לשם חג טעון שירה וכו' . וזה מסכים למ"ט רמב"ן בחו"מ הא' שהוא הלכה למשה מסיני , ואם מנה לי"ט מ"ט או לאחת לא נוכל לדעת , מאשר בספר היראים אשר לפנינו לא נשלים המנין חרי"ג אף עד תי"ז , והמנין שבו הוא מטעם ידי המגיה הראשון ר' בנימין כאשר כבר זכרתי , ואדרבה קל"ה מוכח מלשוננו שכתב שם , וז' ימי חנוכה דרבנן נינהו ואולי וכללן רבי שמעון בחשבון ימים כללתיים גם אני במלוא עשה דאורייתא . יש לדייק קל"ה שהוא מנאן לי"ט דל"כ במאי כללם ודוק :

ליבשמי לשבע . הוא מלוא לשבע בשם שמנה הבה"ג , וכן מנה הרמב"ם , אף הרמב"ן השינו , ולדעתו אינו אלא רשות ולא חובה ומלוא . עיין בספר המלוא מ"ט ז' . — ואמונה מגידים , אולי ירמוז למה שמנה הבה"ג ואמת במנין מיוחד , אף שבאמת לא טרעה כוונת הבה"ג , באמת , דאם לדבר אמת לא מלינו בכתוב אף מדבר שקר הרחק ולא מנאיה הרמב"ם ורמב"ן ונתה הסמ"ג , ואולי כוונתו למלוא האמת הגם ויחודו שמנה הרמב"ם במ"ט ב' , וכבר ראיתי מוצא בחידושי מהר"מ בשם זוהר הרקיע שכתב שלא מלא להבה"ג שימנה זאת המלוא ועיי"ש שהאר"ן בזה , ולפ"ז שפיר ירמוז הבה"ג בחיבת ואמת שהיא נרדפת עם אמונה . ויש להתיישב בדבר , עכ"פ לפי מה שבררנו כלל רבינו בבית זה י"ט מ"ט לגמור ההלל , ולשבע בשם ה' , ולהאמין בה' , ולמ"ט

לשטרד תמחה פשט כילק
ראשית טים עמלק:

יבום לאח ומעשר עני וחלק
לחקום ומקטיר מזה ומולק

ביאורים
מזה. לשון הוייה:

הידור זקן.
ולמ"ע דלעולם כהם תעבדו (* הרי ב"ב.
ובס"ה עם הקודמים עח:

לחקום ומקטיר. זו היא שיטת הכה"ג שמנה כל-הט"ו עבודות המנויות במנחות דף י"ח:
לפ"ו מלות. ורבינו בחרו זה נקט אך ארבעה מהן, ויחס מנה מפוזר ומפורד
בבהים אחרים. ולהלן בא"ב השני אות זי"ן מנה פתיחה ומליקה יליקה וכלילה, ומסר שנבוא
חשבון זה מנה רבינו טלן זה השמיט מהן, עלינו להעיר מראש על השנוה מלות מליקה
פטמים? וגדלה לענ"ד צדור דט"ס קל נפל להלן בדברי דבינו, ובמקום, ומליקה" ג"ל
ומליחה" המנויה בט"ו עבודות. ואשר גם הרמב"ם איש ריבו והמרעיש עליו שמנה כל
החלקי מזה למנות, הודה שהמליחה מלה בפני עגמה היא מאשר היא לזוי טוללת לכל
הקרבנות ישוין בשורש י"ב אריכות דברים ברמב"ם ורמב"ן, וזה צדור ומכרח:
לשטרד הפחה. זו מ"ע של מחה המחה זכר עמלק אשר מגלה גם הכה"ג וגמנה
לכ"ע. אך הרמב"ם הוסיף עוד למנות מ"ע דזכור אח אשר עשה לך עמלק,
וגמלא בבית זה נכלל ז' מלות, ועם הקודמים פה:

ודאיתי בהנהוה מיימוני הלכות מלכים פ"ה הלכה ה' שכח ח"ל, מזה זו (ר"ל
מחייט עמלק) אינה טהנה עד ימות המשיח לאחר כיבוש הארץ שנאמר והיה
בבניה ה' אליהן לך מכל ויביך מבניו בארץ אשר ה' אליהן נותן לך נחלה לרשפה
תמחה אח זכר עמלק, לשון ס"ה ע"ב. ופשוט דכוונתו דעה בגלות שהגלינו מעל
ארמנהו מלה זו אינה טהנה עד ימות המשיח משום שנאמר בארץ אשר וכו' נותן לך
נחלה לרשעה, משא"כ כשישבו ישראל על ארמחם אל עליהם מ"ע זו, ובדייתא מפורשת
היא, שלש מלות נלטו ישראל בכניסתן לארץ, למנות להם מזק, להכרית זרעו של
עמלק, ולבנות להם בית הבחירה (פ"ב דסנהדרין), ולא יחיש ההג"מ אותה, אלא
ע"כ דכוונתו על זמן הגלות, ולכן לא אוכל להלוט ולהבין דברי הרד"ב האדפסים
ברמב"ם דטום ווארשא שהביא דברי ההג"מ כשם יש מי שאומר וכהו עליהם, ועובדא
דשמואל ושאלו הוה חיובתיה, ולפמ"כ לא ידעתי מאי קאיא משוודא דשמואל שהיה
כשישבו ישראל על ארמחם ולינגו ענין להך דהג"מ, אמ"כ דרדב"א הבין כוונת ההג"מ
כפשוטן שאינו טהב עד ימות המשיח, וא"כ איך יפרנס הבדייתא שלם מלות נלטו ישראל
שהבאתי, ולכן דברי הרד"ב מופלאים לענ"ד ולע"ג:

אך ראה זה מלאתי דבר חוש ביראים סימן רל"ט שכח מכאן שמוות למחות זכר
עמלק על המלך (** מוקלת ולא על שאר אנשים יעו"ס דבריו. וזה דבר חדש לא

(* וראיתי דבר טלן להרכ נחית מוחך בשירבו לאזהרות ריב"ר בא"כ עני אות ג' שהקשה
דמ"ל לומר דלעולם כהם תעבדו מזה דילמא רשות ור"ל אחה רשאי לעבדו כי לעולם משא"כ עבד עברי
זהאריך כזה ע"ס. ועלם ממנו כיניא שליחה כסוטה דף ג' דר' ישמעאל סוכר נאמת שהוא רשות
ובגמרא שם משרס עממיה דר"ט סוכר שהיה חובה יעו"ס כל הסוגיא:

(** אבהם לפי שיפת היראים אשכנחא חרגייתא להבין דברי הילקוט שמושי שמואל סימן קכ"ג
אשר מחדתי עליו זה רבות כשנים, ח"ל על הססוק ויסוף שמואל יחז אג, רש"י אומר דברי אומות
הטולם דט לא בעדים ולא ככתראה, אשר הדברים מחמיהם, וכי יחזו התראה אט נדיים לעמלק
הלא מ"ע היא על כל מי שיבול להדנו, בשלמא עדות מכל לתוך אטנו נדיים שהוא עמלקי אבל התראה
למה

ועל המצות לכפר פר תקנה
 סאעבודת העשור עליך תמנה
 בדהטמא למת ולא לעד ועונה
 הוא יקרא ולא יענה:

חליצה וחזק נראה לחמשה
 תשלומי כפל פוחמשים חמשה
 זכה לכתונה גדולה לשמשה
 בתולה מעמיו יקח אשה:

הידור זקן

שמענו ולא ראינו, אדרבא נהפוך הוא,
 המינוך כתב בדיא וזאת מן המלות המוטלות
 על הליבור כולן ובאמת כי גם על כל יחיד
 מישראל הזכרים מוטל החוב וכו', ומלבו
 הוליא המינוך הדברים האלה, אבל הרמב"ם
 כתב בסוף מנין המ"ע, וז"ל, וכשתסתכל

ביאורים

ודוק. אמר רבא צריכינ דייני לסיחוי דקא וכו' (יבמות ק"א ב') וסוואתה בחמשה כדי לפרסם
 הרבר. רסכ"ם פ"ד מהלכות יבום וחליצה:
 ועל המצות אם הבתן הכשיח יחטא (ויקרא ר'):
 לעד ועונה. ח"י בר ובר בר, ר"ל הבתן (הדיוט)
 שנטמא למת שאינו משבעה קרובים הוא
 יקרא וכו':

כל אלו המלות שקדם זכרם עתה שתחלה מהם מלות שהם טובה על הליבור לא כל
 איש ואיש כמו בכין בית הבחירה והקמת מלך והברחה זרעו של עמלק, ומהם מלות
 שהם טובה לאיש אחד וכו' יע"ש. נמצא היוצא לנו מדברי הרמב"ם שלא כהמינוך
 שכתב שהחוב מוטל על כל אחד מישראל. עכ"פ כתב הרמב"ם בדיא שהיא טובה
 על הליבור ולא דוקא על מלך, ולא מלאחי במחברים מי שהעיר בזה. וזאת זה ראייה
 להגאון ר' רפאל יו"ט ליפמאן מביאליסטאק ז"ל בהקדמה ספרו עונג יו"ט שכתב
 מודפסיה כדברי היראים ולא ידע כלל במחכ"ת מדברי היראים והמינוך והרמב"ם,
 ובעיקר הדבר ז"ע להבין דברי המינוך שסותר עלמו ודוק:

שוב מלאחי בסמ"ג לאוין רכ"ו. בכל מה שכתב ההג"מ, והגאון ר' חייזק שטיין ז"ל
 בביאורו שם תמה באמת עליו מהברייתא הסגהדרין ששלש מלות נלטו ישראל וכו'
 ודחק מאד בישובו, ולענ"ד פשוט כמש"כ, וכן מלאחי אח"כ במשני החכמה שהביא
 דברי הסמ"ג ומפרש כמש"כ והגאני מאד:

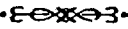
סודותים חבישה. כן מנה הבה"ג, וחמשה תומשים, ומדסמך ליה שם להבנת
 אברה ושלום גול, כן ממה שמדן רבינו הזקן לתשלומי כפל נראה
 שכוונתם על חמשה תומשין הנמנין במשנה פרק הובש שחייב לשלם קרן ותומש, אף
 שבדברי המשורר ריב"ר, חמשה תומשים ומוזוזת פתחים מסרתי לך ע"י חוזה; ובדברי
 המשורר רשב"ג, להנעיס תומשים קשה לפרש כן, ויותר טוב לפרש על מלות כתיבת
 ס"ח כמוש"כ המפרש שם, בכל זאת דברי רבינו ברור דכוונה כן וזודאי היה מפרש
 כן בבה"ג, ולפ"ז לא רחוק לומר דרבינו ובה"ג כוונו למנוה פה חמשה מ"ע, שבכולם
 כתוב מקרא מיוחד שישלם תומש יעו"ש, ואף כי בפרטן אחת מולא יומר, כללם בחמשה
 כמו שהנה המשנה, ולפ"ז נמצא בבית זה שמונה מלות ובס"ה צג ודוק כי קרתי:
 סאעבודת העשור. זו היא מה שמנה הבה"ג, כל מעשה יוה"כ, שאינן כשירות אך
 בבה"ג דביה איירי ומנה כולן למנוה אחת:

בדהטמא למת ולא לעד ועונה. החרוז הזה מוקשה וזר מאד, ודברי המבאר זכרים
 עוד

למה. וזאלתי דבר זה לחכמים ואין פותר, ולפי שיטת היראים דהמנוה על מלך דוקא ולא על איש אחר,
 א"כ מה שסעט שמואל אח אונג ע"כ לא מפני שהוא עמלקי דהא לא היה מלך ושאלו לא מנה או בעלמו,
 וע"כ תמסו דכאשר שכלה נשים הרבך וכו' דנו, וע"ז היה נרץ עדים והתראה, וזה נטן:

בבעוד חסין לאור הנר הצריט
שלוש רגלים פעמיך ידוכו
היאתם כהני מול מערכת תערוטו
שאו יידיכם קרש וברכו:

הם לכמו בחולין נתתני
סכה כל שבועה זכר לעני
בגבול מרם כאשר דגני
זוכה תודה יבדעני:

ביאורים

הדור וקן

נתנני. נחת לי
גבול מרם. כוסב על מרסי דיני הסוכה שצויכה
לחיות לכה"מ ז' על ז' ברום עשרה פסחים
ולא למעלה מב' אמה (החכ"א):

שוד יוסר, דשכה רקאי בעשה ומהדר
אל"ת, ומקיס עלה עוד בלרור הוא יקרא
וגו', וקרא אני עליו קללת חנם לא
חטא, חולם ח"ל בחאי אל עמק כוונתו

המשוחה גם בחיודו נפלא, רבאמת קאי המשורר על כהן גדול אשר זכר לעיל, זכה לכהונה
גדולה, אז עליו הדינים הללו, ליקח בחולה, ולהביא פר הבא על המלות, וכל עבודות
יוה"כ נעשים בו, וכן מנה הבה"ג טולס ביחוד [עם עוד שני דברים אשר רבינו מאמס
להלן] וע"ז מוסיף עוד רבינו מלוא, דמת מלוא, ופ"ס קטן נפל בהעתק, וז"ל
המא [בלווי אל כה"ג] למת ולא לו עד ועונה, ורמז בזה אל מאמסס איזוהו מת
מלוא כל שאין לו שנים דקדי ליה ולא עני, וע"ז מסיים הפסוק הוא יקרא ולא יענה
{משלי כ"ב י"ח}, ר"ל דוא מת מלוא שכה"ג מלואו למתא לו ודוק; ואם כי לא נוכל
להחליט דנכנס במנין לפי דעת רבינו מאמס שלא מלאו בכל המונים שימנו מ"ע
לשמאית למת מלוא, בכל זאת הטובה אמית, כי כן פסקו הרמב"ם בפ"ג מהלכות
אבל הלכה ח', דאפילו כה"ג חייב להטמא למת מלוא ולקבורו. וכן פסק השו"ע יו"ד
שימן שע"ד ס"א בלשון מלוא, ויכול להיות כי רבינו דרך אגב השמיענו דך דינא
ילא נחית בזה להכניסו במנין; ואין לומר דרבינו כוון פה למ"ע דקבור חקברט דהיא
מלוא על כל אחד מישראל לקבור מת מלוא ביום ההוא, דהא רבינו מנה כהדיא להלן
בח"ג השני לקבור מחים, ע"כ נראה יותר דאיט נחית למנין ונמלא לנו בבית זה
אך שני מ"ע ובס"ה צ"ה:

בגבול מרם. מרפה שברה לבי לראות דברי החכ"א פה ואיך לא הרגיש דלפי
דבריו אין שום חיצור להפסוק זוכה תודה, אבל בל' וראה אמיתת הדבר, כי
זה לשון הבה"ג והמורס חרומה מן התודה, והוא לקוח מלשון הברייתא בחולין דף קל"ג
ע"ב ולרבע בירושלים. ומורס מן התודה ואיל נזיר, ופרש"י חזה ושוק וד' מלות וכו'
יכתב גם עוד רש"י דחזה ושוק של שאר שלמים נמי בכלל זה הן והאי דנקט תודה
מזום דאיח ביה מורס אחרינא וחגיגהו לכולהו בחדא שמה עכ"ל, חזה כוון רבינו
גבול מרם כאשר דגני, ליתן ד' מלות וחזה ושוק וע"ז מסיים הפסוק זוכה תודה
יכדעני [חגלים ל' כ"ג] וז"ב; וכיון ג"כ למנות המורס מן התודה ומלות חזה ושוק
של שאר שלמים כמש"כ רש"י וילא לנו בבית זה ד' מ"ע ובס"ה צ"ח:

בבעוד חבץ, כן מנה הבה"ג, וכנראה כוונת אל מלות חבציתו שהיא נמנית
לכ"ע, ואגב ארחא הוסיף רבינו לרמז לן מלות בדיקה לאור הגר. מדברי
ספרים, ובחרו השני שלש רגלים כוון למלות ראיח ברגלים:
היאתם כהני מול, יימחו אל מה דאיחא כסוסה ל"ח כה חכרבו פנים כעגד פנים
כאדם שאמר לחבירו יו"ש, ונמלא בבית זה ג' מ"ע ובס"ה ק"ב:

אזהרות לר' אליהו הזקן

א"כ השני. זכמתו הזקן בר מנחם חזק.

<p>מיניל תגיל בקלים ישחמון בכל ולעולם הכל ישחמון מחדין אילן בשתים ליד יפשומון תתן להם ילקוטון:</p>	<p>מיאה להחיות אשורו כי יסעד לקבור שתים ללויה תצעד ברך למוציא בחסדו לעד ולתם לבב אנוש יסעד:</p>
--	---

מיתתקדש וקדוש ופיים לשכר יומם דופקים
במצאי פה תשמור, רצון ה' מפיקים
נאפרוק ומעון לברכים פיקים
נופל ואין לו מקים:

הידור זקן

מיאה להחיות, זו היא מ"ע דכי ימוך
אחיך ומטה ידו עמך וחי אחיך
עמך, ובחרו השני לקבור מתים, כן מנה
הבה"ג לקבור מתים וכפי הללח הרמב"ן
כוונו למ"ע דקבור תקברנו דכולל כל המתים
יש"ש. ובחרו בדרך למוציא כוון אל מ"ע
דברכת המוון (" שהיא נמניה לכ"ע. ולינה
אך על הלחם וכשהוא שבע, ולכן סיים

ביאורים
גיל תגיל. פירוש, קרשים קלים שלמי שמחה
הנמלין לבעלים — בכל אלעולם — משנחת
ספורות כפ"ק דחולין (ההכ"א):
דין אילן בשתים. פירוש הרב תחכם וקס סתגות
עניים הנוהגות באילן והם שתים שכתה ופאה
ע"כ, ולפ"ו בה שאמר בחרו שלמת"ו תתן להם
ילקוטון כוסב על הפאה, כי אין דין לקם באילן
(ההכ"א):
דופקים. לא תלין פעולת שכיר:

בהפסוק ולתם לבב אנוש יסעד, ונמלא בכית זה ג' מ"ע ובס"ה ק"ה:
מיניל תגיל, רומז אל מ"ע דשמחה ברנל שהיא נמניה לכ"ע וכתבה גם הבה"ג,
ושמחה ג' רגלים, ובמה, בקלים ישחמון, בשלמי שמחה, ורמזו עוד אל מלות
שחיפה שמנה הבה"ג בקדשים, ולא מנה בחולין כאשר זכר גם הרמב"ן מזה והאריך
בזה המהגניחא טבא, אם כי רבינו הזקן נטה מדרך הבה"ג בזה להלן ומנה גם
שחיפה חולין כאשר אכתוב אי"ה במקומו:

מחדין אילן בשתים. ראה מש"כ החכם יקש, והוא באמת לשון הגמרא חולין קל"א
שנים שחולין השמחה והפאה, וגם בפאה שיך לשון ילקוטון כלישגא דקרא
ופאת שדך לא תלקט לפני ולגר וכו', ורמזו לנו הזקן בבית זה ד' מ"ע ועם הקודם ק"ט:
מיתתקדש וקדוש. רומז אל מה שמנה הבה"ג והתקדשתם והייתם קדושים, ובמה
שאתר ופיים לשכר יומם, רומז אל מ"ע ביומו תתן שכרו ולאב אורחא
השמיטנו הדין דאם אין לי לשלם ביומו יפייסם בדברים:

במצאי פה. כוון אל מ"ע דמולא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת, וחולין כוון
במש"כ רלון ה' מפיקים לדברי ר' יהודה דטוב מזה ומזה נודר ומשלם בריש
מסכת חולין:

נאפרוק ומעון. זו היא מ"ע פריקה ובעינה שנמנים לשנים לכ"ע, ופיקים מלשון
פיק

(*) ואנכי אפיר על הרזו אחד תסורי המסורר רשכ"ג, קבע ברכת המוון, באט ובחפזון, שהמסורים
גם וכללם גם רבינו הגדול הרשב"ץ לא בלו במהכ"ח לכוונתו, והוא, שירצה לברכה מעין שלם שהיא
נאמרת בחפזון ובדלוג מעין ברכת המוון כו' ברכות שנאמרת באט, ר"ל בשלימות, וחולין גם דעתו
הקך דעה שברכה על המחיה מדאורייתא עכ"ם כוונתו ברורה כמו"ס:

אזהרות לר' אליהו הזקן

נבזבחה בצפון זריקה וקבלה
 פתיחה ניומליקה יציקה ובלילה
 נדחק אכילת פסחים ביום חלילה
 תשת השך ויהי לילה:
 ניהדרת קרבן והוייה ואמורין לרחצה
 הסגר והחלט למחנה חוצה
 ימדרו מטמים בלתי חציצה
 שעלו מן הרחצה:

ביאורים

הידור וקן

סיק ברכים; וכמלא בבית זה ה' מ"ע ביום חלילה. כפ"ת היום, והחכ"א כתב, פירוש
 חלילה לך לאכול המסח ביום כ"א תשת חשך ונ"י:
 ובס"ה קי"ד:

נבזבחה בצפון. כל אלו העבודות המנויות כאן בשני המצוות ולעיל בתשר"ק אות י'
 מנוים בבה"ג סמוכים כסדרן כאשר הם שנוים בזרייתא בחולין קל"ב
 ומנחות י"ח, אך זביחה בצפון לא נזכר בבה"ג, ולא נוכל לפרש דרבינו כוון למנות
 שחיתה בקדשים דהא כבר מנה לעיל אות ג' גיל תגיל בקלים ישחטון [ועמ"ש לעיל
 אות מ"ז]. וע"כ נראה לענ"ד דכוון אל מנות לפונה דמעבד בקדשים ופסול דריעבד
 וגדולה מזו שמענו בספרי דרשי חכמים מקרא דכל דבר רע אזהרה לשחט דברוס
 קדשים הטעונים לפון, ואם כי בזרייתא לא נזכרה מלה זו מפני שאינה עבודה אבל
 למה נגרע חלקה משאר הפרטים שזמנן לדעת בה"ג ורבינו, ואם כי הבה"ג לא
 מנאה, אבל רבינו נראה שמנאה בזמין, כללע"ד:

ניומליקה. כבר כתבתי לעיל בתשר"ק אות י' שט"ס פה ול"ל ומליחה, וזה ברור
 ומוכרח. והנה באשמת המעתיקים נשמט פה מדברי רבינו הגשה ותנופה
 והקרבה [היינו הולכה ערש"י חולין ס"ס] ובאין ספק כי יש להוסיף פה מדברי רבינו:
 נדחק אכילת פסחים. ראה מש"כ החכ"א, ונבא ואינו יודע מה נבא, כי גמרא
 מפורשת היא בפסחים דף מ"א ע"ב אבל כוית ללי מצטוד יום חייב, מ"ט
 דכתיב ואכלו את הבשר בלילה הזה, בלילה אין ביום לא וכו', וכן מנאה הרמב"ן
 במ"ע הנוספות לדעתו*) שזכחן הרמב"ם, מ"ע י"ב מטעם לאו הבא מכלל עשה,
 ואף שהבה"ג לא מנה שום לאו הבא מכלל עשה כמו שכתב גם הרמב"ן, אבל רבינו
 הזקן נבא לא ס"ל בבה"ג. והנה היואל לנו שבבית זה כלל רבינו לפי מה שהגהתי
 ובארתי י"א מ"ע, ועם הקודמים קב"ה:

ניהדרת קרבן. לענ"ד ירמזו פה אל מה שמנה הבה"ג, מטמאים להטבר בהאזות
 וטבילה

*) פה מקום אחי להעיר על מה שנא מחבר אחד חדש כעב העין להרחיב פה ולשון על הנוסח
 הגדפם ככל ספרי המנות להרמב"ם במ"ע הנוספות מרמב"ן בזה הלשון, מנות שזכח אותן הרב ממנות
 עשה כפי דעת הרמב"ן, אשר התבטא "ששכח" קשה לפניו כתורמוס, וכפניעה בכבוד הרמב"ם, ובאין
 ספק לפניו הוא מחליט כי המבטא המנונה היה כתבו המדפיסים גבסי השכל ומשוללים נימוס ודרך ארץ
 מדעת עולם, ומזוה במפניע על המדפיסים בימים הבאים שיטנו הנירסא, ויואל נא הפטפטן הזה לכוא
 פמנו אל חדרי ספר המנות שנימה בלשון הרמב"ן עלמו כסוף מין הל"ת לדעתו בל"ה ואתה אם תבין,
 כתב וז"ל. ויבואו במקומן ש עברה מנות שזכחנו שזכחן הרב, וכן להלן בל"ה אם חתן לכך, כתב, וז"ל:
 נביא בתשלומין י"ז מנות ל"ת שכתבנו משכחה הרב ויראה וישחוק מזעפו; ומדפיסים מה חטא וכי ילין עליהם.

אהרות לר אליהו הזקן

במחסור העבוס שלח סמך כי טוב
פקדושה וענוה הישר והטוב
נודדי ללחם ביתך מקטוב
תפתח ירך ישבעון טוב :

נוכרם בארבע טהר ירקרק אדמדם
נישטרו שבתי ילכשו מחמדם
נחלזכרו באין תדיר תדיר טוקדם
תרא יין כי יתאדם :

הידור זקן

וטבילה וקרבן אחד כראוי, וברור אללי
דל"ל בבה"ג כל אחד כראוי, ר"ל כל
אחד מן הממאים לפי הראוי לו מן הדין
וכלל כל הממאים במלוה אחת, ומה
שהוכיף רבינו ואמורין לרחלה אינו מן המניין
אך לתשלוס החרוז, אך מה שהוכיף עוד
רבינו הסגר והחלט וכו' כוון אל מ"ע שמנה הממב"ס מ"ע ק"א שיהא המלורע טמא
וממא ושיהא טעון הסגר והחלט, ומה שאמר יטהרו ממאים ע"י שיעלו מן הרחלה
ג"כ לא נכנס למנין, מפני שכבר קדם רבינו לעיל ומה טבילה בזמנה שהיא מלוה
כוללת לכל הזריכים טבילה, אך רבינו דינא קמ"ל שזאת מעכב לטרת המלורע,
ונמלא בבית זה אך שני מ"ע ועם הקודם קב"ו, כנלע"ד :

ביאורים
כרם בארבע. פירש הרב זקש, כרם רבעי :
וירקק אדמדם הוא כנוי ליון :
לזכרו באין. ר"ל כאשר חסנע הסבה ההרירה
בזג שאינו תדיר חוכור את הסבה בקירוש
היום על היין קודם (החכ"א) :
מקטוב. לא תנש :

יכרם בארבע, טהר ירקרק אדמדם. הרב זקש טעה מאד בחרוז זה, כי לא
ידע לשון הגמרא מוליך קל"א, ד' מחנות עניים שבכרם, הפרט והעוללות
והשכחה והפאה, ומה גם כי נטע רבעי מנה רבינו להלן בפרשיות וע"כ ברור
דכוונתו על הד' מחנות שבכרם, ובטהר ירקרק אדמדם כוון לנגעי בחים ובגדים
שנאמר בהם ירקרק אדמדם, וכן מנה הבה"ג נגעי בגדים ובחים. ונמלא בחרוז זה
ששה מ"ע, וכן מנה הבה"ג המחנות בכרם לבד משה ואילן, ועיין לעיל אות י"ט :
נישטרו שברתי. יותר טוב להגיה שבתוי, והכוונה למה שמנה הבה"ג שמור שבת,
ובילכשו מחמדם רומז אל מלות ועינוג שמנה הבה"ג, וכמאמרם במה אהה
מעגנו בכסות נקיה :

נחלזכרו באין. החכ"א שנה מאד בביאורו, כי באמת ל"ל לזכרו, ב"ין והוא מלות
שמחת שבת שמנה הבה"ג כי יין ישמח לב אנוש, וכן מנה רשב"ג יין קידוש
חדוה ועיי"ש במבאר, ולאב לורחא השמיענו הזקן בחרוזו. דינא דמתניתין ברכות
שברכת היין קודם לברכת היום מפני שהוא תדיר כהד"א בגמרא שם, וזה ברור ;
עכ"פ כלל לנו רבינו בבית זה תשעה מ"ע ובס"ה קל"ו :

במחסור העבוס. לכאורה אין ביאור לחרוז זה, אמנם אחרי העיון נראה כוונתו
לשני מ"ע, מלות העבט תעביט שמנה הבה"ג, והוא מקרא העבט
תעביטנו די מחסורו אשר יחסר לו, וז"ל העבט, ור"ל להאיט אשר לו מחסור,
העבט. והשנית רמז למלות שילוח טבדים שמנה הבה"ג, ור"ל שלח ממך העבט העברי
שנאמר בו כי טוב לו עמך לאפוקי הכנעני וז"כ :

פקדושה וענוה הישר והטוב. החרוז הזה אמנם דבריו קלים ומקובלים נוחים
וערבים, אבל לריכים ביאור למאי טוון ולגלות מקורם עכ"פ בבה"ג. והנה
בתיבת וענוה כוון אל מש"כ הבה"ג והוי שפל רוח, וכן מנה רשב"ג תומה וענוה, וכן
רבינו יתק ב"ר, התקדשו ברוח שפלה, ואבוהון דטולה. הבה"ג, וכבר חתר הרב
נח"ב

כאמורה להשקות מעשר ודאי ודמאים
מקודש ראשון ושמיני ובגולה ימים.
ערוך אתרוג והדס ולולב לשמים
קערבים על יבלי מים:

אורך גג במעקה להביגנו
מה' מצעדי נבר כוננו :

פדוים בהענק ובמתן יחגנו
סידברי בלי נמנום בפוך ישנו

ביאורים

הידור וקן

מצעדי נבר. רומז לרברו חז"ל על סקרא כי יסול
הנופל ראוי זה ליסול אלא שבגלגלין זכות
ע"י זכאי וזהבה ע"י חייב (החכ"א) :

כח"ב מלווה יסוד במקרא למנוח
ענוה שאינה אך מדה טובה ולא מלא
ואם באת למנוח מודח טובות יעלו

למנוח, ואנכי מלאחי ביראים סימן כ"ב שמנה נ"כ ראוי לאדם שיהא שפל בך
ולעיר, שכן מלינו שמעבחה החורה את הענוים שנאמר והאיש משה וכו', ואחרי
שהאריך במעלה הענוה כתב, ומנוה זו בהלכות רב יהודאי * גאון מלאחיה, ולא
מלאחי לה עיקר מן החורה אלא כמו שפרשתי עכ"ל. הרי שגם גדול הראשונים
רבינו אליעזר ממין ז"ל לא מלא עיקר מה"ם ובכל זאת סמך על הבה"ג והכניסה
במנין, ומש"כ רבינו הישר והטוב כוון אל מה שקבלו חז"ל ודרשו מזה על דינא
דבר מלרא ולפשוט לפניו משורת הדין, אך בבה"ג אין זכר למ, אולם רבינו
כוון לפי הגררה להכניס במנין, אבל מש"כ רבינו קדושה לא ידעתי למאי כוון,
דהא כבר מנה לעיל התקדש וקדוש, ואולי מפני שקטש וענוה נקט לשון המשנה
בסוטה דקדושה מביאה לידי ענוה, אבל לא להכניסה במנין, וזמה שסיים רבינו
הפסוק חפחה ירך רומז אל מנוח חפחה חפחה ירך שנמנה לכ"ע, ולפי"ז ירמוז לנו הזקן
בבית זה שש מנוח וכו"ה עם הקודמים קמ"ב :

כאמורה להשקות, ז"ל סוטה בסמ"ך, אחרי כי הוא לרך לסמ"ך למה לו להחליט
בשי"ן שמאלית, והנה הבה"ג. מנה בפרשיות גם פרשת סוטה ומנה בעשין
השקיים סוטה, ואין הדבר כפול, כי בעשין כוונתו למנוח כהונה שבעשה ע"י כהן
וקתשיו לה בין הני ס"ו פגודות כמו שגטיין בבתיחא בתולין קל"ג, אבל רבינו לא
מנאה בפרשיות, וע"כ הכא כהונה על כל מנוח סוטה. ובמ"ש מעשר ודאי כולל
מעשר ראשון וגם מעשר שני כמו שמנה הבה"ג :

מקודש ראשון ושמיני. זהו מנוח קידוש ח' ימים שמנה הבה"ג שנאמר בהם
מקרא קודש, ורבינו כוון פה אל ראשון דגג הסוכות ושמ"ע וכן מנה
הרמב"ם כ"א לבדו. ומלא בבית זה עם מנוח ד' מינים שש מ"ע ובס"ה קמ"ח :
סידברי בלי נמנום וגו'. הוא מנוח ושנחת שמנה הבה"ג, והכוונה שיהיו הדברים
מחודדין בפוך כמו שדרשו בקדושין, וכן מנה בספר יראים מ"ע זו בסמ"ן ל'
לבד המ"ע ללמד לבניו ע"ש וחבין כי קלרתי. וכן נראה ברור שרבינו מפרש כן
בדברי הבה"ג ומכניסה למנין ולקמן אחר כך בזה א"ה, ומלא מנה רבינו בבית זה
מנוח העניק חטניק, ומנוח ושנחת, ומנוח מעקה שהם ג' ובס"ה קמ"א :
קבע

* וע"ס דרכנו למדנו שלמה היראים היה מהבר הבה"ג ומנוה המנוח רב יהודאי גאון
לא נתיש הרמב"ן בהקדמתו. לפטר המנוח שבעל הלכות רב שמעון וכו' :

אזהרות לר' אליהו הזקן

סרב להדר ושב תחבולות יקנה
עמדו עמדו ואין ספנה:

סדקבע תורתך ולבנים תשנה
סידווי נמוך ומקרא רם תענה

ביאורים

הידור זקן

סדקבע תורתך . הוא נגד מה שמנה
הבה"ג ותלמוד תורה, ולבנים
הבה"ג, הוא מלות ולמדתם ואחס את
בניכם, וכן לשון הבה"ג למד לבנך תורה
ומלות, וכבר מנה רבינו לעיל מלות

ירשב . לשון סיבה:
עמדו עמדו . כוונתו למאמרם ז"ל קרושין לינו
כחל בעבד כסני. גבית הבסא ח"ל תקום
וזרת לא אכרתי קיבה אלא בשקופ טיש הידור.
וכפנה כינוי לכסוף את רגליו (התכ"א):

ושננתם, ולהלן באת' ח' כתב רבינו חקי ללמוד וללמד לשמור ולעשות, וכן לשון הבה"ג
ממש, וזה מורה בעליל שרבינו מונה כ"א למורה בפ"ע מדתלקם בכתים שונים
דמקום זה מזה, וכן בבה"ג אשר לשנינו לא בלא הדברים סמוכים ורלופים אך
נפרדים במקומות שונים וע"כ דמנס למלות בפ"ע, וכן לזין במנין בה"ג הרב נחיש
מלותיך הכפדרי ואחריו צימינו הגלון ר' שמעון סרויב ז"ל בבה"ג אשר הדפיס,
ויען כי ראינו מוכה בזה בין המחברים, ואף רבינו הגדול הרשב"ן בזהר הרקיע
בהב בענין אחר שאינו אמת, לכן הגני לבאר וללבן כוונת כל מלה בפרט כפי
אשר ההצונתו מדברי ספר היראים שהלך בדרכי הבה"ג וצידד הדברים היטב.
בסימן כ"ה שם כתב, לזה הקב"ה שילמדו ישראל את התורה ויעמלו בה דכתיב
ולמדתם אחס ושמרתם לעשותם ואמרינן בקדושין בפ"ק קרי ביה אחס וכו', ואח"כ
בהב לא שילמד אדם בלא סברא, ויקרא ולא ידע מה שאמר אלא לריך לשמש ת"ח
וללמוד כברהס וכו' והאריך בזה ע"ש. והיולא לנו שמונה זו תכליתה שילמדו ישראל
זיעמלו בתורה להבינה בכברא ובטעמא ולא יולא בנירסא לבד, וזו שמונו הבה"ג
זרבינו בחרו חקי ללמוד. ובסימן כ"ו שם מנה היראים עוד, לזה הקב"ה לישראל
שילמדו תורה לחביריהם דכתיב ולמדתם אחס את בניכם, ולא בניך דוקא אמרה
תורה אלא כל תלמידים קרוים בניס וכו', וזה מלות ללמד שמונו הבה"ג ורבינו, ר"ל
ללמד לאחרים, וכלל בזה היראים עוד לשמור ולעשות והביאו הפסוקים דכתיב בהם
ושמרתם ועשייתם, וכתב וזע"פ שכל המלות יש בהן עשה מפורש בא הכתוב והוסף
ועשייתם להצבות עשה ושכר במקיימי המלה, ופירוש השמירה שיהגה אדם בתורה
ובמלות וישמרתם בלבבו שלא ישכחם וכו' ע"ש. ובאמת זה הלשון תלמוד ערוך הוא
בכונה דף ל"ז בענין ה"ח בריתות. ארור בכלל ארור בפרט ללמוד וללמד לשמור
ולעשות. וערש"י שם קרוב לדברי היראים. היולא לנו מזה שזה עשה בפ"ע נוספת
על כה"ת כולה, לשמור, ולעשות. [וכודאי היה דעת היראים למנותם בפ"ע אך המניה
המליין הראשון ערבס] ובסימן כ"ז כתב לזה הקב"ה שישימו דברי תורה על לבם
דכתב ושמרתם את דברי אלה ויעו"ש באריכות, וזה מה שמנה רבינו להלן לשומם על
לב, ובבה"ג ושמרתם את דברי אלה. ובסימן כ"ט כתב לזה הקב"ה ושננתם לבניך וכו'
ולמדתם אחס את בניכם והאריך בזה וכתב ומיהו מלה בבניו יותר משאר בני אדם
דכתיב ולמדתם אחס את בניכם, והואו בניכם דוקא קאמר דכתיב והודעתם לבניך
ולבני בניך וכו' יעו"ש, נמלא דמונה מלה בפ"ע ללמד את בנו מלבד המלה ללמד
לאחרים, וזה מה שמנה רבינו ולבנים תשנה, והבה"ג למד לבנך תורה ומלות.
ובסימן ל' כתב, לזה הקב"ה ושננתם לבניך ותניא בקדושין שיהיו דברי תורה מומדין

תת עשירי קדש קונה	ס'שלש תסעוד פרה ורבה ותבנה
תעבורנה הצאן על ידי טונה :	ס'כעשרים וארבעה כהן יהנה

ביאורים

הידור זקן

שלש תסעוד. סוכב על שלש סעודות בשבת.
 וסעות עונה, החב"א :
 בעשרים. כ"ד. סמנות. כהונה. החב"א :

בפיך וכו', וזהו מה שמנה רבינו לעיל
 דברי בלי גמגום וכו', והבה"ג במלת
 ושנתם, נמלא עוד מל עלינו לבאר מה

לט עוד הבה"ג במלות ותלמוד תורה ורבינו במרוז קבע תורתך. ונלע"ד שזו היא
 מלת והגית זה יומם וילילה אף שהכתוב מדברי קבלה אבל שגור בפי התנאים
 ואמוראים בכל הא"ס, והוא שלמוד כל היום ואינו ענין למלות ללמוד שמתו שהיא
 המלוא ללמוד בהבנה ובסברה כמו שכתבתי :

העולה לנו מדברינו שמוכרח הוא למנות בבה"ג וברבינו ל"ז למלות נפרדות, וכ"ד
 ברור ומוכרח, ולא עמדו ע"ז כמה מהמתכבדים, ועיין בספר דבר מלוא
 בהשמות למ"ע י"א שיש לו ויכות בזה עם הגאון ר' שמעון טרויב ז"ל ע"ש היטב .
 ולא ידעו מדברי היראים ומדברי רבינו, וע"כ יש לנו לבטל דעת הרשב"ץ מפני ספר
 היראים שהלך ברובו בשיטת בה"ג, והיה מפרש כן בבה"ג, וכל דברי הבה"ג מכוונים ודוק :
 סידורי נמוך. רומז אל מלוא ודוי מעשר שנאמר בקול נמוך, ולמלות מקרא בטורים
 שנאמר בקול רם שנאמר בו וענית ואמרת, וכדאיתא בסוטה ל"ב תניא רשב"י
 אומר, אדם אומר שבתו בקול נמוך* וגו' ונתנו בקול רם שבתו בקול נמוך מן וידוי
 מעשר, ונתנו בקול רם ממקרא בטורים ע"ש ברש"י :

סרב להדרר וכו'. זו היא מ"ע מפני שיבה תקום והדרת פני זקן וגמגמה למ"ע אחת
 דלא כמו שליין הרב נתיב מלוחך במנין הבה"ג דזו לא שמענו להמנות לשהים,
 והכוונה דמפני שב זה איש שיבה שאינו חכם אך עמדו עמווד ואין מפנה [נחום ב' ט']
 ר"ל אינו מתייב אך לעמוד ולא לפנות עלמו ממקומו ולעשות הידור כמו שמתייב
 לעשות למ"ע, או שכוון אל מה דאיתא בדרייתא בקדושין שאין להעניס עיניו ולפנות
 לגד אחר, ודברי התכ"א רשוקים, ונמלא בבית זה לפי מה שבארתי ה' מ"ע
 ובס"ה קנ"ו :

ס'שלש תסעוד, אינו מן המנין. פרה ורבה, זו היא מלות פ"ר ואגב הסמיכה
 למלות עונה בשבת :

ס'כעשרים וארבעה. הנה בחולין קל"ג ע"ב מניס כל כ"ד מת"כ בדרייתא שם
 יע"ש היטב. וכבר מנה רבינו רובם לעיל ולהלן, ושאריתם כלל בפרשיות
 כדרך הבה"ג. אך ראה זה פלא כי אין זכר לא במנין העשין ולא במנין הפרשיות
 למלות תרומה ותלה בטורים ועורות קדשים. היכול היות כי רבינו שכתב למלות
 הטובות כמו תרומה ותלה אשר אין להפק במנינם, אמנם אחרי התבונני למה זה מנה
 שוב רבינו כ"ד מת"כ, וע"כ למנינא נחית לרמז לן בקלרה אח אשר החסיר למלות
 בפרט, וא"כ יחזי אמן, מלות הבאת בטורים אשר הבה"ג כללם בפרשיות, ע"כ להגיה
 בדברי

* ופה מקום אחי להעיר ולהאיר על מהג הקוראים בחורה להגביה קולם בפסוק השקופה
 מחמתו קדשך, שהוא יולא ממעין סבור דינא דברייתא ה"ל שידוי נאמר בקול נמוך, ובהדיא איתא
 בירושלמי סוף מעשר שני, עד השקופה היו אומרים בקול נמוך ואלך היו אומרים בקול גבוה,
 והאידנא עושים זכר למקדש, וזה דבר אמת וכוון :

אהרות לך אליהו הזקן

עזמן עשירית כסף בי ילוננו
לא במשפט בחצי יסיו יעזבנו:

ס'הסגן בכפור פר יקריבנו
עשירית האפה סולת תרבנו

הידור זקן

בדברי רבינו גם כפרשיות לכוון המנין ס'ה
פרשיות כאשר אי"ה אכתוב בהגיעי לשם,
וכשאר לנו תרומה [ובכללה גם תרומת
מעשר] ומלה ועורות קדשים. וזה אשר רלס
רבינו לרמז לן הנך שלשה, ועם מעשר בהמה
אשר במרוז השני ומלות פו"ר יעלה לנו צבית
זה חמש מ"ע ובס"ה קס"א:

ס'הסגן בכפור, זה ממה שמנה הבה"ג
מלות המוטלות על כ"ג, וכבר

מנה רבינו לפיל במרוז וזה לכהונה איזה מהם, ועתה מנה שאריהם, היינו פר יוה"כ
ועשירית האפה, ומה שנקט הסגן משום דדיניהם שזה, דאם יארע פסול צכה"ג סגן
משמש תחתיו, והא דנקט רבינו לשון תרבנו שהוא תרגומא דהאי קרא בפרשת לו
ביום המשח אותו ביומא דירבון יתיה והיא נקראת מנחת חנוך שמחניכין את הכה"ג
בה, ודברי החכ"א אינם ענין כלל להכא, וברור כמש"כ:

עזמן עשירית וכו', הוא מה שמנה הבה"ג השמטת כספים למ"ע, וע"כ גם סוגם
רבינו הזקן שהזכיר זאת צמ"ע*) דהשמטת כספים, לומר שמשמט המלה לעשר
שנים, וכמלא לנו צבית זה ג' מ"ע ובס"ה קס"ד:

ביאורים

סולת תרבנו. הוא לשון גדולה בארמית, ופירושו
כל וסן שלא עבר הסגן בגדולתו שזה לכה"ג
בשמים אלה, כי אין בין כהן שמשש לכהן שעבר
אלא פר יוה"כ ועשירית האפה (מגילה ט"ב) ועיין
רפכ"ט פ"ט מהלכות שגגות הלכה ו', והכ"א:
זמן עשירית. עיין תוספות ב"ב קס"ה ב' ותוספות
סכות ג' ב'. והכ"א כתב בתוספות ב"ב
קס"ה ב' תוספתא עשר והיא הנכונה, או עשרת,
ד"ל חסלות את חבירו לעשר שנים אין השביעית
ששסמחא:

*) וסמנו נקח להנין ולהשכיל כוונת ר"ח כחוספות ב"ב קמ"ה ד"ה ואין השביעית, ומכות
דף י"ג ע"כ ד"ה איכא דלמרי אשר נכזבו מפרשי החוספות לדעת מה הניח ועל מה זה הניח ר"ח
בדברי רבינו הזקן, ואיכא חלוצות דכריהם פה למטן יתכררו הדכרים, דבר מי יקום. הנה המהרש"ל
בכ"ב ס"ח מפרש דר"ח לא הניח כאלוהרות רבינו אליהו שז"ל ולא כמשפט, כלומר שכך היחה דעת
הזקן לפסוק כלישא כחרא, אלא שהר"ח הניח בדרך השנה בלשון זה ותדוד, ולא כמשפט, כלומר
שהזקן פוסק שלא כמשפט, אבל כמדת היחה דעת הזקן כלישא קמא שמשפט, וכן פירש בהגהות הכ"ח
ס"ט. ולפי מש"כ פירוש זה מוכרח מתקומו, דע"כ ראה רבינו להשמיענו דינא דמשפט למטן מנח מ"ע
דהשמטת כספים, והאיך יפסוק כלישא כחרא שאינו משפט וירמוז פה למ"ע דהשמטת כספים, כלפי
לייח? אך לפי זה לא נוכל לגרום פה בדברי הזקן ולא כמשפט כפי שהשיג ר"ח בדרך השנה, דאנו
איך לנו אלא דעת הזקן שמשפט, והמשתיקים שהוסיפו זה לא הרגישו כאלה. אמנם רבינו מהרש"א
ש"כ בכ"ב מפרש כהיפוך שר"ח הגיה בדעת הזקן עלמנו שז"ל ולא כמשפט ולא בדרך השנה, וכן פירש
מהר"ם לובלין כמכות, ולפירושו זה אמנם מסייפ קלח לשון החוספות בכ"ב שהביאו מחלה כל לטן
החרוז זמן עשר, וכחנו, ולישא קמא דכפ"ק ומכות איח ליה דהמלה לחיירו לעשר שנים שביעית
השמטתו ואין ר"ח פוסק כן אלא כל"ב, ומגיה זמן עשר כסף כי ילוננו ולא כמשפט וגו'. ואם נאמר
כפירוש מהרש"ל וכ"ה דכא להשיג בדרך השנה, למה להו להביא עוד הפעם באריכות כל החרוז,
הלא לא הניח בחרוז אך השיג, והיה להם להביא אך שר"ח הניח ולא כמשפט, וע"כ שהגיה כן
בדעת רבינו הזקן. ולפי זה עפיר הכניסו המשתיקים בדברי רבינו הנהגת ר"ח, אך כבר כתבתי
בפירוש מהרש"ל מוכרח פה, ומה שהוסיפו פה בדברי הזקן ולא כמשפט, לא כמשפט הכניסו, וזה
ענין חדש למחקרים:

בין כה וכה, בא וראה כש"ם ויילגא חסדס מה שהרשה לו המגיה להרכיב פה ולשון כמהרש"א מכות
על חוספות הנ"ל שרבינו מפרש שר"ח לא הניח כהחרוז אך בדרך השנה יו"ש כל דכריו, ולא
צ"ח כמהרש"א כ"ב שמשפט כהיפוך כמו שהבאחי, גם נעלם ממנו דברי מהרש"ל וכ"ח שקלמוהו,
אכל

עיבשם הרבך לכת בחין ערטו
עדמעשר שני אכול בשלם סבו
עיהבמצות עד כה ועד כה
תנך לנער על פי דרכו:

קרבן בית דין עיחוזוק ברך תברע
עבשביחת שלשה עבודתם הפרע
נמול לשמונה אף בשבת מאורע
קדש יהיה גדל פרע:

ביאורים

קרבן בית דין: פירוש קרבן הפנהריון הבא על
שנת תורה: וחזיק ברך תברע. מוסב על
הפסק כי יסוך אחיך ובטה ידו עמך ותחזקת בו
(ויקרא כ"ה ל"ה) החב"א:
הפרע. לשון תפירע את העם ססעשו; והחב"א
כתב, ואולי כוון אל הכתוב ואם שלש
אלה לא יעשה לה ויצאה חנם (שמות כ"א י"א):
קדש יהיה. פירוש, מל ולא פרע כאילו לא מל,
החב"א:

הידור וקן

עיחוזוק ברך תברע. ראה מש"כ
החכ"א, אמנס כבר מנה רבינו
פסוק זה לעיל במרחו את להחיות אשורו
כי ימעד (בריש א"ב השני) וכן מנה
הבה"ג והחייאת את ולא יוקר, והרמב"ם
וכל מוני המלות כללוהו במלות לרקה;
זולת הרמב"ן במ"ע הגוספות לדעתו מ"ע
ס"ז הבין בכונת בה"ג החייאת את
להחיות גר חושב להגילו מרשתו וכו' והוא
רבינו אשורו כי ימעד קשה לכוין כן, עכ"פ רואים לנו שרבינו נחית למנין ול"ע
דעתו, וה' יאר עיני:

עבשביחת שלשה. בדברי החכ"א אין טעם ורית, והאמת הכרוך שכוון אל שביחה
עברך והמתך ובהמתך בשבת והם שלשה במספר אשר הארון מחויב לראות
שהם ישבתו ממלאכה, וכן מנה הבה"ג בזה"ל, ורבינו כוון פה למלות שביחה בשבת
בכלל שפירין לא מנאה; נמלא בבית זה ד' מ"ע ובס"ה קס"ח:
עיבשם הרבך. זו היא מ"ע ובו מדבק שמנה גם הבה"ג לידבק בשם, וענינה כמו
שדרשו חז"ל הרבך בתלמודי תכמים, ולכת בחין ערטו, מוסב על מ"ע
וללכת בדרכיו ודרשו רז"ל מה הוא רחום אף אתה רחום, וזהו בחין ערטו:
עדמעשר שני. זה מה שמנה הבה"ג לאכול קדשים ומעשר שני בירושלים, ורבינו
חרא מהם נקט, או שנחסר בכ"י, עכ"פ למנין אינס נמיס אף לאחד:
עיהבמצות עד כה וכו'; כנראה רומז רבינו אל מלות חינוך האב על הבן שהוא
מדרבנן, ולפי שיחד לו חרוז, נראה שדעתו להכניסה במנין, וזה דבר
חדש מאד, לא ראיתי מי שמנה כן, ויכול היות כי הבה"ג רמזה במש"כ למד לבכך
חורה ומלות שהרזון במלות לתגכו במלות, דאל"כ מלות מאן דכר שמה החס, הא
קרא ולמדחם אחס את בניכס בדברי תורה כתיב, ול"ע. עכ"פ מוכרת הוא להכניסה
במנין רבינו ויעלה לנו בבית זה ד' מ"ע ובס"ה קע"ב:

ראשון

אבל המהרש"א ע"כ אינו מפרש כן, גם מש"כ שם עוד. שאם נפרש שר"ת הגיה, יותר היה לו
להגיה כתי ימיו כל יעובנו, דבר זה מביא לידי ניוחך, חס ומבקר כמובן לא ידע שהאשורר כוון
סיריו שכל בית, הסיגר סוגר במקרא מלא כוורתו כמו שראה לפנינו, וא"כ אישוא היחך היה יכול
להגיה ולשנות הפסוק, ור"ת הגיה יפה ולא במשפט (לפי הכנת מהרש"א) מאוס דנקרא כתוב כן,
אמס בולח נדק המגיה שם כי לא היחה כונת המהרש"א למחוק חיתת כסף כמו שנדפס בגליון,
ולפי"ד כונת מהרש"א להגיה ולא במשפט בוא"ו כמו בקרא (ירמיהו י"ו יא) וכאשר ביאר בכ"כ
ודוק בכ"ו:

אזהרות לר' אליהו הזקן

עיראשון ושמיני קדש אועדיך | רצח כי תמצא נופל בשדך
כפור וזכרון מליצים בעדך | עגלת בקר תקח בידך:

ע'מנוים לפסח מכסת בעשור תקבע
ע'חעל מצות ומרורים אכילתו תקבע
עסנאמר ארבעה בשולו במבוע
יצלה צלי וישבע;

<p>הידור זקן</p> <p>עיראשון ושמיני. כבר מנה הזקן לעיל קודש ראשון ושמיני, ע"כ ברור דט"ם כפל בזה וז"ל פה ראשון ושביעי והוא יום ראשון ושביעי של פסח שנאמר כהם מקרא קודש, אך יש להוסיף בדברי ר'קנו ועלרה שאין זכר לה ובאין הספק כי נשמטה, וזהו מלוח קידוש ח' ימים שמנה הבה"ג עם כפור וזכרון שמנה בבית זה, אך קידוש שבת עדיין לא מלאחי מקום לה באזהרות רבינו, ואפשר שזה שמנה לעיל לזכרו בין קידוש והיינו לקדשו בדברים, ודלא כמו שכתבתי שם בלוח נ"ח כי כוון למלוח שמחת שבת שמנה הבה"ג, ויותר נראה כן, כי מלוח שמחת שבת לא ידעתי מקורה, ואם לאכול בשר ולשתות יין היינו עינוג שבת:</p> <p>ורע כי הבה"ג מנה מלבד קידוש ח' ימים עוד שבת ח' ימים, והרמב"ם לא מנה אך מלוח שביעה בכ"ח ממקרא דמקראי קודש, ורבינו אף כי הלך ברובו אחרי בה"ג. בכ"ז נטה בכאן מדרכו ולא מנה אך קידוש ח' בלישגא דקרא מקרא קודש, וזלח בשבת וביה"כ שנאמר בהם שבת שבתון מנה גם מלוח שביעה לעיל נופש יום כפור, ובביעה דשבת בחרו שביחם שלשה כמוש"כ. ובאמת איכא פלוגתא דאמוראי בשבת כ"ה אס יו"ט הוי עשה יעו"ש וקלרתי כי לא לפני המלאכה האלה ואיני למי שדעתו רחבה ושוקפה, עכ"פ כלל רבינו בבית זה כפי מה שהגהתי ובארתי עם מ"ע דעגלה ערופה שש מלוח ובס"ה קע"ח:</p> <p>ע'מנוים לפסח. רומז להא דפסח אינו נאכל אלא למזיוו, ולהא דמקחו בעשור, וכנראה שדעת רבינו למנות הא דמקחו בעשור, וז"ע הא לא היה נוהג אלא בפסח מלרים ונס הבה"ג לא מנאה, ואולי אך דיגא קמ"ל וז"ע:</p> <p>ע'חעל מצות. ומרורים. כן מנה הבה"ג לאכלו על מלוח ומרורים, ר"ל הפסח, ולבאורה יפה המנה הרב נחבי מלוחין בפירושו לאזהרות ריב"ד על הבה"ג שלא נוהג המ"ע לאכול מנה בליל פסח אף בזמן דליכא פסח מקרא דבערב תאכלו מלוח, ולדידי קשה עוד דכיון דהבה"ג וההולכים בדרכיו מנו אף מלוח דרבנן היה להם למנות אף מרור בזה"ו דמדרבנן, אשר לכן אולי י"ל דהבה"ג ורבינו רמזו באמת פה גם מלוח מלה ומרור וז"ע. והנה מדברי רבינו פה אכילתו חקבע ולעיל בחרו חק אכילת פסחים, נראה שכוון אך אל מלוח אכילת פסחים. אמנם מלוח שחיטה הפסח לא מלאחי מבואר בדברי רבינו, יבבה"ג איחא, לאכול הפסח, ולעשות הפסח, וע"כ כוונתו בלעשות הפסח על שחיטת הפסח כדכתיב ויעשו בני ישראל את הפסח, וכן מבואר הדבר בספר יראים סימן ח"ה ע"ש:</p> <p>וזה איזה שנים שרתי. בספר מעין החכמה שמחה באמת על הרמב"ם שמנה אכילת פסח</p>	<p>ביאורים</p> <p>רצח. זריך לומר רצוח: נאמר ארבעה. פירוש ארבע פעמים ההזיהה ההורה לבלתו אכלו כנושל במים (שכות י"ב, ח' ט') החכ"א:</p>
--	---

פחקי ללמד וללמד לשמור ולעשות
לצומם על לב עד בא חליפה
מדה השלם צדק הין למדפה תאלפה
אבן ואבן איפה ואיפה:

הידור וקן

פסח ושחיטתו לשתי מנות, אחר שאנו
מזוים על אכילתו א"א לכזית בשר בלא
שחיטה, ובחטאת נמי כתיב תשחט
החטאת, וכתיב הכהן המחטא אותה
יאכלנה וכן באשם ושלמים, ואש"ה לא נחשבו
האכילה והשחיטה לשתי מנות והאריך קלח
בזה וסיים שלא ראה לאחר מזוני המנות

ביאורים

ולעשות. הרב החכם זק"ש שעד כי חסר בסוף
החרוז מלה יפה.
חליפה. לשון עד בא חליפתי:
למדפה. לשון הנדוף, ר"ל אבן ואבן לאבדון,
והחב"א בחב זה אינו סוכן וצ"ל
למדפה, ור"ל חליף, תלמוד להשלם מדה ולצדק
היין ויהיה מדפה לנפשו, ונכבא מדפה בה"א
(ורטיה ח' ס"ו):

שהעיר בזה עכ"ד. ואמרתי אז דלענ"ד לק"מ, אחרי שבפסח אכילתו ושחיטתו בשני
זמנים מיוחדים, השחיטה דינה להיות בין הערבים ב"ד, וזמן אכילתו בליל ט"ו ולא
ביום בעת השחיטה, ע"כ דהם שתי מנות, מה שאין כן בקרבנות זמן שחיטתם
ואכילתם שזה דיכול לשחוט ביום ולאכול מיד, ולא הקבצו זמן לאכילתם אך שלא
היה נחר, וזה פשוט ובכור ודוק:

ומה שלא מנה רבינו שחיטת פסח, נ"ל לומר בדעתו טעם נכון ומספיק, רחוק מנה
לקמן בעושין בחייבי כריתות, ולא עשה פסח לחבורת מגויי"ה, ונכנסה במנין
הע"א עושין שמנה הבה"ג למנין התרי"ג, א"כ לא היה לו למנותה עוד בעשין, אבל
הרמב"ם וכל מוני המנות אחריו שלא מנו העושין בפרט כידוע היה להם למנות העשה
דשחיטת פסח, ואף שרבינו מנה שם במנין הכריתות מילה, ובכל זאת מנה בסמוך
בעשין נמול לשמונה משום דבמילה יש עשה למול בשמיני ועליה אין חיוב כרת, אך
החיוב על גדול שלא מל עלמו, אולם בפסח אין עשה אחרת וזאת השחיטה, שאם לא
שחט הפסח בזמנו חייב כרת, אבל אכילת פסח לא מעכבא ודוק:

ודע דבבה"ג בין הלכות פסח, מנה עוד לשמרו ז' ימים, ואינו מבוחר מה היא
השמירה, דושמרתם את המנות אינו ענין לפסח, ומחלה עלה בדעתי להגיה
בבה"ג ד' במקום ז', וזהו מנות מקחו בעשור שמנה רבינו לפי מש"כ, והייתי מרויח
לפשוט בהחלט דרבינו סובר בזה דנכנס למנין, ודבר זה היה ניתן להאמר, אך אחרי
זמן מלאתי בספר יראים סימן ק"י שכתב וז"ל, לזה הקב"ה שישמרו ישראל כל חוק
ז' ימי הפסח באיסור חמץ ומלאכה וכל האמור בהן, דכתיב בפרשת בא אחר כל
הלכותיו ושמרתם את החקה הזאת למועדה מימים ימימה, כלל בזה המקרא כל חוק ז'
ימים ואע"פ שהזכיר וזוהו במקום אחר הוסיף לך הכתוב עשה בכלל עכ"ל, ובאין ספק
שדבריו נובעים מבה"ג, הרי לך פירוש דברי בה"ג, ודבר זה נעלם מהמחברים
שדברו בזה:

ע"נאמר ארבעה. ראה מה שפירש החכ"א, וע"פ העצב לא נוכל לקבל פירושו, לכן
שחט פסח דבר בקלרה, שהחורה אברה ארבעה מיני בשולים בעצב והם,
נא ובשל, ומחובל מרביץ לללי קדר ושאר משקין, עיין במרחא ותבין, כ"א יללה ללי
ישבע (שעיה מ"ד ס"ו), וזהו עיקר טונס המרוז לעשה דכ"א ללי אש, וכן מנה
הבה"ג

אזהרות לר' אליהו הזקן

פאיחות שופטים הורות דין כתר
 השב העבוש פינותון ואקשור לך כתר
 פניחשק כשר תאזה כי ירחיב לך פתר
 אמר ה' אכול והותר:

ביאורים

דין כתר. כי ימלא ככך וכו':
 לך כתר. מירש ולך תהיה צדקה ורומז לדברי
 חז"ל (שבת פ"ח א') בשעה שהקדישו ישראל
 נעשה לנשבע באו ס' רבוא כה"ש וקשרו לכל
 אחר שני כתרים בני ועתיד הקב"ה להחזירם לעתיד
 לבוא כו' (החב"א):
 פתר. פתורא, חתום שלחן:

הידור זקן

הכה"ג. והנה לפי מה שבארתי נכלל
 בחרוז זה מלות חכילה פסח וחכילה מלה,
 וללי אש, באין ספק, ויש לספק על אחת
 מהנה, או דכוון למנוח מקחו מצעבור,
 או מלות מרוז. [שוב ראינו בידאים שמנה
 כסימן ק"ט חכילה מרוזים בזמן שבהמ"ק
 קיים בזמן דאיכא פסח איכא מרוז, וקרוב
 לומר שגם הכה"ג ורבינו כוונו לזה, וזה דבר חדש].
 עכ"פ ה' מלות מרומז לן בבית
 זה ועם הקודמים קב"ב:

פחקי ללמוד, ראה מה ששערו והחליטו בבית זה החכמים המבארים, וכולם לא
 קלעו אל המערה, והאמת, כי חיבה חאלפה בסוף חרוז שלישי נעמקה
 ממקומה, ולריכה להיות בסוף חרוז הראשון, לשמור ולעשות חאלפה, ר"ל
 חלמוד ע"מ שחיים גם שמירה ועשיה, ובחרוז הג' מזה השלם לרק הין, למדחפה
 [כל"ל מלשון הכתוב ההלוי קמ"א יודנו למדחפות] האיש אשר בטיב חבן ואבן איפה
 ואיפה כו', וזוה יהיה הכל שריר וקיים. וכבר כתבתי כי רבינו וכה"ג כוונו
 למנוח לר' מלות בללמוד וללמד לשמור ולעשות. ובחרוז לשומם על לב כוון
 להפסוק ושמחם אה דברי על לבבכם כמו שמנה הכה"ג, וגמלא בבית זה עם מ"ע
 דלידוק היכין ושילוס מדות שהם נמנין לאחיה כמו שמנה הרמב"ם [ובכה"ג אין הכרע]
 שש מלה, ובס"ה קפח:

פאיחות שופטים, זו היא מ"ע לשמוע אל ב"ד הגדול ע"פ התורה אשר יורוך, וכן
 מנה הרמב"ם מ"ע קע"ד ובכה"ג לא מלאהיה:
 פינותון. רומז אל מלות נתון הןן שמנה הכה"ג, וע"ז מסיים ואקשור לך כתר, ע"פ
 גמרא שבת דף ק"ד בשבט העובה לדיקה וגמ"ח וקשר לך כתר לעוה"ב
 לע"ל עיי"ש ח"ב:

פניחשק. לא נדע אל מה הביא רבינו ענין בשר תלוי שחיה מלה כלל, זולת אם
 באמר שרמז פה למנוח שהייה בחולין מסוף הפסוק וזכחה וגו' כאשר הוא
 באמת דעת הרמב"ם דלא בכה"ג שמנה אך שמיטת קדשים, ורבינו מנה שתיין.
 [ומה שנקט המזכיר כי ירחיב לך פתר, רומז בזה אל דעה ראב"ע בשבטי ונשיית
 כברייתא חולין פ"ד שלמדך תורה דרך ארץ שלא יאכל חרס בשר אלא ח"כ יש לו משלו
 בקר ולאן ולא יקנה מן השוק, וזהו אם ירחיב ה' אה יבולך ושלחך וערש"י בחומש,
 ותו דרשי התם מבקרך ולא כל בקרך וכו', וזהו שהביא רבינו הפסוק אכול והותר והבין].
 וגמלא לנו בבית זה מלות השבת העבוט, וגמון הןן, ומלות שמיצה אל ב"ד, ומלות
 שמיטה הכי ר' ובס"ה קצ"ב:

אזהרות לר' אליהו הזקן

זהירים במשפט פ'לאמתו מצדיקים
פ'הארבעה ברגל לשמחה נוקקים
זה עצרת בדרש בהדברים עתיקים
אכלו משמנים ושתו ממתקים :

פ'קדושי תירא עוסקי דת תמימה
פ'מתנה כמתנת ידך לבך השמימה
קראת עמיתך ודעתו לא נכונה
שבט והוכחת יתן חכמה :

פ'חאביון להלוות בהן תלמוד סדריך | צ'בקש שלום והעלות נדבות הדרוך
עשה צדקה פ'כמנין עדרוך | ושלם לעליון נדרוך :

ביאורים

ארבעה ברגל. כוונתו לאמרום ו'ל שמיני רגל בפני עצמו, וא"כ הוא רגל רביעי לשמחה. זה עצרת ברש, צ"ל בדרש, ור"ל ע"ג רש החכמים הקרטונים (החכ"א) :
לבך השמימה. כיון לרכי חז"ל רחמנא לבא כעי ואחר המרכה ואחר הסמעים. ובלכר שיכיון לבו לשמים (תחכ"א) :
נכונה. סלה נכונה איננה נכונה בסקיה הוח. כנראה סטוצא החרוזים, ואולי צ"ל הוחכסת או הסכיכה (החכ"א) :
שבט. אין כוונתו הבאת המוכיח את החוטא כי אדרבא זהו אסור כש"כ הרמב"ם פ"ז טהלכות רעות, אלא ר"ל יוכיחו ויחזרו ויוכיחו עד שיקצוף ויכה את המוכיח, ועיין ברמב"ם וב"ם שם, ובערבין פ"ז כ' (החכ"א) :

הידור זקן

פ'לאמתו מצדיקים. זו היא מה שמנה הבה"ג ולדק אמת ומפרש לה רבינו בדמשפט מיירי, ואם כי לא מלאנו לה אב במקרא אך ידוע מאמרום ז"ל דין אמת לאמתו, אבל אין אמירות הדברים עלינו די לנו שכתוב בה"ג :
פ'הארבעה ברגל. כוונת רבינו פשוטה, כי ברגל מלוה לשמח ארבעה סוגים אנשים ואלו הן הלוי והגר והיתום והאלמנה, וכן כתב הבה"ג, ועלרת נחרכה לשמחה מדרשא דרך שמח לרבות שמיני עלרת כידוע ומה היא השמחה אכלו משמנים. וז"ל והדברים עתיקים, וזה

פשוט וברור, עכ"פ נמלא בבית זה שני מלות ובס"ה קצ"ד :

פ'קדושי תירא. זו היא נולות יראת חכמים מדרשא דהת ה' אלהיך תירא לרבות ת"ח אשר מנה הבה"ג ורעש עליה הרמב"ם בשורש ב' :
פ'מתנה כמתנת ידך. זו היא מה שמנה הבה"ג מתנה כמתנת ידך, ומה שהגיה החכ"א בסיום החרוז נכונה לעג"ד חסגי פה תיבת וקיימה, נמלא בבית זה ג' מלות ובס"ה קצ"ז :

פ'חאביון להלוות. זו היא מלות הלוואת אביון שמנה הבה"ג והוא מפסוק אם כסף תלוה את העני עמך, ולפי קבלת חז"ל יש סדר בפסוק הזה למי להלוות תחלה כמו שהובא ברש"י בחומש, חו שכתב רבינו תלמוד סדריך, או הכוונה למה שאותא בנ"מ פרק המקבל מהו שיסדרו לב"ח מי גמרינן מיכה מיכה מערכין :
פ'כמנין עדרוך. אולי הכוונה כפי אשר ברכך ה' ויש לך עדרים עדרים. בבקר ולאן, וכבר מנה רבינו לעיל מלות לדקה פתח תפתח נתן תתן ומה עוד, וע"כ דלא נחשין למנין :

צ'בקש שלום. רומז אל מה שמנה הבה"ג הבאת שלום, אם כי לא מלאתי לה אב במקרא

אזהרות לר' אליהו הזקן

מלא לבנו ליראתך מחסה | יאשלמו כולם מצות עשה
נתלונן בצלך ובכנפיך נחסה | כל אשר דבר ה' נעשה:

מנין ס'ה פרשיות

א"ב שלישי

יאוניך הם לצדק בי ימלוך מלך
דרכי דרכי נעם נהיב שלום הלך
בין בנויקין אין מקצוע ולהתחכם ולילך
שוה בנוק המלך:

ביאורים | היורד וקן
בין לשון הבין, וסו הרוצה להתחכם וכו'. בקציע. | במקרא. והפעלות נדבות וכו', זו מה שמנה
לשון אין לך סקציע גדול יותר סכט: | הבה"ג מלות נדרים ונדבות, כמלא לנו
בבית זה ב' מלות וכו"ה ר':
יאשלמו כולם. כולם לאו דוקא, דהא לא מנה אלא מאתים, ועוד ישלים המנין
רמ"ה בהפרשיות אשר ימנה מיד כאשר עשה כן הבה"ג מורה דרכם:
אורך ה' בורא עולם בקנין
כי זכיה לבאר העשין ולסצוא הבנין
כן היה עטרי להשלים הבנין:

יאוניך הם. פה מחמיל מנין הס"ה פרשיות שמנה הבה"ג והס לתשלום המנין של
מ"ע ברובם, וכבר הודה הרמב"ן כי לא נהבדר לו ענינם ומפני מה חלקם
וסדרם. בפרשיות. ואנחנו מה! אך ערם החמיל במנינם לזיר לו המשורר הזקן כאלו
המורה אומרת ומבקשת לו שיטה און להורה אשר בה מלכים ימלוכו [וכן יסד
הפייטן ביוזר לחג השבועות יוס א', המליכני והמלכתי] ואשר דרכיה דרכי נועם
וכל נתיבותיה שלום. ודע! שאף בעיקר הסדר והשיטה לקח לו רבינו לקו שיטת
הבה"ג למטות מאתים מ"ע ורע"ז לאוין וס"ה פרשיות וע"א עונשין, כאלו היה הדבר
מקובל מסיני ס"ה פרשיות. וכן עשו המשוררים באזהרות רבינו סעדיה גאון ורבינו
יחזק בר ראובן ורשב"ג במנינם. אבל בפרטי מנין הפרשיות נטה רבינו הרבה מדרך
זה"ג, ואח אשר כללם הבה"ג בפרשה אחת פת"ס רבינו לכמה פרשיות והשמיט רבים
מהם לגמרי והכניס במקום אחרים כאשר ארמזו עליהם כ"א במקומם, וביחוד שמר רבינו
עלמו מלמנות אח אשר כבר מנה בעשין אשר ע"ז רעש הרמב"ם על הבה"ג, ובאמת מנין
הפרשיות בבה"ג נשתבש מאד בדפוס, והגני מראה לך לדוגמא, הפרשה ראשונה שמנה הבה"ג
וכלל בה, סאהדרי גדולה וקטנה, דיני נפשות ודיני ממונות, עבד עברי ומוכר עלמו ומכרוהו
ב"ד ומכר לגוי ואמה העבריה, ואיזה פרשה נמלא בהורה שתכלול כל הדברים הללו?
וכבר סעיר ע"ז הרב נחבי מלוחך בפירושו לאזהרות ריב"ר והחק עלמו מאד, אבל
רבינו מנה בלמח כ"ז לכמה פרשיות כ"א לבדנה, וכיולא בזה חמלא הרבה:
בין בנויקין וכו'. זו היא פרשת נזיקין שמנה הבה"ג פרשת ג' וכלל עמה החובצ
בחבירו

ובאר יעל שלימות ככל אשר תצון
 לעד בצור יחצבון:
 יך שמן למאור והקמת משכני
 בגדי שרד כיוור עם בני
 חחדלתי לפסוח לאונם תוששני
 ויצו גם את השני:

גמטר דין נמכר בשביעית חפש
 וגם טכר עצמו ימצא נופש
 דינד לפסול יזבחי טפש
 העורים והפסחים שנואי נפש:
 יהשביעית ויובל בחקיהו תתיצבון
 בתי ערי תומה לשנה תקצובון

ביאורים

העורים. פירוש, שנואי נפש ה' כשום הקריבה
 נא לפתחך (החכ"א):
 תוששני. לשון חש כח:

הידור זקן

במכירו וטגח וטגף וטגכ נפש וממונות.
 ומה שפסים רבינו בהפסוק שזה כנזק המלך,
 אולי היה חפלו לרמו מה שמין הנזק כפי

מה ששזה היה מקודם ומה ששזה עתה, ולכוונה שניה יש לקרוא המלך מלשון התלמוד
 כמלך, ר"ל להתישב בשומת הנזק, וזו פרשה א' שנכנסה למנין, ויש בה כמה מ"ט
 לדעת הרמב"ם, אך רבינו נראה שלא מנה אך מ"ט אחת:

גמטר דין, ר"ל אם נגמר דינו כב"ד להמכר יולא בשש וכן מוכר עלמו, והנס
 נמכיס לשני פרשיות לפי דעת רבינו, כי מכרוהו כ"ד מקומה בפרשת משפטים,
 ומוכר עלמו בפרשת בהר:

יזבחי טפש. זו היא פרשת מומי בהמה שמה הבה"ג וע"ז הביא הפסוק העורים
 והפסחים (שמואל ב' ה' ח'), והכוונה שנואי נפש אדם המה כמו שכתוב
 הקריבהו נא לפתחך הירלך, ולא כמו שהבין החכ"א ודוק, נמלא בבית זה ג' פרשיות
 וכס"ה ד':

יהשביעית ויובל. כן מנה הבה"ג בשתי פרשיות שביעית ויובל, ובתי ערי תומה
 ובתי המגרים כללם הבה"ג בפרשה אחת, ורבינו הפרידם:

יעל שלימות. רומז אל פרשת אבנים גדולות שמנה הבה"ג והוא מלוא כתיבת התורה
 באר היטב על האבנים, וכבר רעש עלה הרמב"ם והליך הרמב"ן אך לשון רבינו
 על שלימות לכאורה לא ידעתי לכוון, דהא לאותן אבנים לא נלטו שיהיו שלימות, אך
 על המזבח שיקמו כשיעבדו את הירדן כתיב אבנים שלמות חבנה מזבח ובהם לא
 מיירי רבינו מדאמר ובאר, ונקט קרא לעד בלור (איוב י"ט כ"ד). שוב ראיתי בגמרא
 סוטה ל"ה ע"ב תוספות ד"ה כילד כתבו דבירושלמי סוכר ר'. יוסי דעל אבני מזבח
 כתבו את התורה יע"ש היטב כל הסוגיא בדף ל"ו, א"כ היינו הך ואל"ש, נמלא בבית
 זה מנה רבינו ד' פרשיות וכס"ה ח':

יך שמן למאור. זו היא שנאמר בריש פרשת ואתה תלוה ויקחו אליך שמן זית זך
 וכו', והיא פרשה בפני עלמה, והקמת משכני, היא כל פרשת תרומה שנאמר
 בה עשיות המשכן והקמתו. בגדי שרד, זו היא פרשת בגדי כהונה צפ' תלוה. כיוור
 עם כנו, זו היא פ' ועשית כיוור נחשת וכו' צפ' כי תשא, נמלא שרמו רבינו לד' פרשיות
 בשני המרוזים, והבה"ג כללם באופן אחר עמוד עליהם והתבונן כי אכ"מ להאר"ך:
 חחדלתי לפסוח, לפי מהלך לשון השיר דהתורה מדברת מתוך גרונו של המשורר
 בלשון נוכח, ל"ל חדלת בלשון נוכח, ולפ"ו במקום. תוששני" אשר מוזר
 מאד יש לקביו תוששני בחי"ת, והרלוו, להאונם חשתי ולויתי את השני. מה שאין כן
 למיזר דענטס כתי; נמלא בבית זה ה' פרשיות ועם הקודם י"ג:

שיעת

<p>יפת חואר התרתי להרהר בעוריו כי יצר לב האדם רע מנעוריו:</p>	<p>בטיעת רבעי, עברי לנכרי בממכריו 'חצוצרות להריע למסע הכריו</p>
---	---

הידור זקן

בטיעת רבעי. והנה כבה"ג איננה, אך הזכיר פרשת ערלה, ורבינו מנה ערלה בלאוין, ומש"כ רבינו עברי לנכרי, הוא מה שמנה הבה"ג בפרשה א' ונמכר לנוי כפי מה שהבאתי לעיל אות א', אבל רבינו יחד לה פרשה והדין עם רבינו דמקומה צפ' צבר:

ביאורים

הכריו. אולי י"ל הכריו, והחכ"א כתב בלשון לכרו ולרצום (בלכים ב', י"א ד') ואת הכרו ואת הרצים (שם י"ט) ח"י לגברא. והוא לשון רבים עיין דר"ק שם, וכבר נמצא ה"א היריעה בקצור הגנדים כגו בזהלי (יהושע ו' כ"א), והחציו (שם ח' ל"ג) החכ"א: יפת תואר. לא דברה חורה אלא כנגד יצה"ר:

'חצוצרות להריע. זו היא מה שמנה הבה"ג פרשת חלוצרות, ומלשון רבינו נראה שכוון אל המלוה דלמקרא העדה ולמסע העדה שלא היטה לדורות, ולפלא שלא זכר טפי מלות חלוצרות בקרבנות ובעת*) לרה שנהגות לדורות כמו שמנה הרמב"ם

(*) והואיל דלחא לידן הך ענינא דחלוצרות, לא אמנע מלכאמר פה מאמר סחוס כנמרא דסוטה דף מ"ג, וחלוצרות התרועה אלו האופרות. ואין הכין כוונת הגמרא בזה דמי הכריחם להוילא הפסוק מתמשמותו, דחא חלוצרות ושופרות שני מיניו הם, כמלחמה בשני דוקא חלוצרות שהם של כסף דוקא, ובשופרות הם של קרן איל. וכבר כתב המהרש"א בח"א שלא ידע לפרש יש"ש כד"ה וכן הוא אומר. ואף כי הגרש"ש ראה לרפואת השכר על נקלה באמרו כי נחר דלשחתי שמייהו כמבואר בשבת דף ל"ו קראו לחלוצרות שופרות, וכן מפרש הגמרא בשבת שם על כרייתא ג"כ. ואם אמנם כיוצא בזה כתבו תוספות בע"ז דף מו ד"ה קרנייה לפרש המשנה דקיים שני קרניו לחלוצרות דהכוונה על שופרות נחר דלשחתי שמייהו, אבל הם לא כתבו רק דהתנא שנה הלשון כמו שנקראו נחר השני השם, אבל איך מוכל לומר כן על פסוק שבתורה, ואם לאשמועינן שיהו שנקרא היום שופרות, הלא ממילא אנו יודעין כן כיון דשחתי שמייהו. ולפי"ד יש לפרש על פי מאי דאיתא בר"ה דף כו במתני' דבתעניות חלוצרות מאריקין ואופר מקלר שמלות היום בחלוצרות, וכר"ה שופר מאריקין וכו' וקאמר עלה בגמרא כמה דנריים אמורים במקדש אבל בגבולין מקוס שיש חלוצרות אין שופר, מקוס שיש שופר אין חלוצרות ומפיק לה מקרא דבתלוצרות וקבול שופר הריעו לפני המלך ה' לפני המלך הוא דאיכא שופר וחלוצרות וכו'. ומשמע מלשון הגמרא לפני ה' מקוס שיש חלוצרות יש ג"כ שופר ורש"י דנקט חטנית לאו דוקא קאמר אלא כשציל שאירי ביה נקטיה, ח"כ נחוי אן כמלחמה ובקרבנות שמלות היום בחלוצרות יש ג"כ שופר. כיון שהוא לפני ה'. נמצא ויהי י"ל דגמרא לא כוון להוילא הכתוב מתמשמו, אך דרש חבת החרופה שנקרא שהוא למחר ואין לו מוכן פשטי, דלא נוכל לומר דלסמייהו נקטיה חייה החלוצרות שהם מיוחדים לתרועה. דחא במלח לא היו מיוחדים לתרועה לכד, אך גם לתקיעה בעת להקיל את הפס, [אך בעת מלחמה כתיב והרעוכם בחלוצרות] ע"כ מפרש הגמרא דבך התרועה אחי לריבות שופרות שהיו ג"כ בחלוצרות זמן עם פסחם שהיה הארון כמלחמה והיה לפני ה', אבל חלוצרות כמשמשן. וראה בספר כפות תמרים בר"ה שם שנראה מדבריו דבך תילחא דבשי גם שופרות הוא מדלורייחא. וזוהו היה שמישכ שפיר ברווחא תמיכה החוספות בע"ז דף מו שהבאתי, דתמהו על הא דבשי שם קרנייה מהו לחלוצרות, דליך שייך לומר במכאירי קרבן שאירי שם דבשי דוקא חלוצרות של כסף שיהיו של קרניים ולא יפול ע"ז החירון דלשחתי שמייהו ע"ש, אבל לפי מש"כ י"ל דכוונת האיכתיב על אותם שופרות שהיו לריכוס ג"כ לקרבן לפני ה', ונחר דלשחתי שמייהו נקראים חלוצרות ע"ש ותנין, אבל לא מלחיה מבואר ברמב"ם ה"ך מלחא דייכטי גם שופרות, ומלחיה כספר מנחת חינוך שעתד על הקריה זו אם בשמה הקרבן היו לריכוס נבם לזכרות כמו בתענית והעלה בל"ש, ולא הרגיש מקטיח תוס' הג"ל, אף מלחיה בייקוט פ' בהעלותך על הפסוק וכויו שמחכסם מביא מספרי זוסא, ותקעם בחלוצרות ולא בשופרות. הרי דמיעט הכתוב בהדיא בקרבנות, וכמלחמה לא מיעט כן, ח"כ שפיר י"ל כמ"ש בכוונה הגמרא סוטה, ודוק כי זה ענין חדש: שוב הראוי כמלחמות למכין והובאו הדברים במקצת

יאכשדה הארץ בית חצר ומסבו
יהנוכת מזבח להדליק אש שבו

גלקרבן הקנתי לעוסקי טבו
עולים ויורדים בו:

הידור זקן

במ"ע כ"ט, וכלל שני הדברים לתקוע במקדש
עם הקרבת הקרבן וכו' ולתקוע במזבחות
בעמות הצורך והלכות וכו' במ"ע אחת,
וזכר תמה ע"ז הכב המגיד ריש הלכות
תענית והרחיב בזה דברים רבינו בדרך
מלווה ברש"י הכפר יע"ש, עכ"פ על

ביאורים

ומסבו. ומגישו:
לקרבן. יחזו לכאמר חז"ל, אמר הקב"ה לאהרן
אל תידא לגדולה כזו אתה מתקן,
הקרבות בוסן שבה"ס קיים חן נוהגין. אבל
הגרות לעולם (תנחומא פ' בהעלותך). סבו כלשון
מה טיבו של עובר זה. עולים ויורדים בו, כעלה
היתה לפני הכנורה כו' החכ"א:

רבינו חידוש גדול ול"ע, כמלא בבית זה ארבע פרשיות ובס"ה י"ז:

יאכשדה הארץ. הכוונה בית שבערי המזבח, כשדה הארץ יחשב לענין גאולה
ביוכל, ואם כי הבה"ג כלל בתי ערי תעמה ובתי החללים בפרשה אחת
וכן הם באמת כתובים בפרשה אחת, מ"מ חלקם רבינו, וי"ל כוונה רבינו על גדה
אחזה שהיא פרשה בפ"ע, ואגב אורחא קמ"ל דינא דבתי החללים:

יהנוכת מזבח. זה מה שמנה הבה"ג פרשת חנוכה המזבח, ולפי סידורה שם במנין
הפרשיות שנמנים על הסדר האמורים בתורה, נראה טוונתו על חנוכה
הנשיאים בפ' נשא, אך גם לעיל מזה בפ' משכן וכל כלי זכר הבה"ג גם חינוך מזבח,
וזה שנאמר בפ' חנוכה, וזה אשר תעשה על המזבח, כמו שהמליך הרמב"ן שזה מזה
לדורות, ובכ"ז אינם נמנים במנין אך לאחת משום דחינוך אחד היה אך שכתב בשני
מקומות. גם אותו חינוך שבפ' חנוכה, לא מנאו הבה"ג לכדו אך כללו בפרשת משכן.
וראיתי להרב נתיב מלווה בפירושו לאזהרות ריב"ר, אחרי שהביא רוב דברי הרמב"ן
בשורש ג' בענין חנוכה המזבח כתב, חז"ל, אך קשה דברי הבה"ג מנה חינוך מזבח
זמנה חנוכה מזבח, ומתחילת מהרמב"ן ומרשב"ן והי"מ ז"ל, אם לא שנאמר שלא
היה כתוב בספריהם בבה"ג חנוכה המזבח, ולכן הליך הרמב"ן שזה מה שנאמר בפ'
חנוכה עכ"ל, ובמח"כ לא רק בלשון הרמב"ן שכתב, וכן פרשת חנוכה שמנה וכתב בפ'
משכן חנוך מזבח וכו', הרי שהרמב"ן דייק וחגי פרשת חנוכה שמנה [היינו פ' חנוכה
המזבח שבפ' נשא, שאותה מנה הבה"ג במנין הפרשיות] וכתב בפרשה משכן, ר"ל
הבה"ג כתב בפרשת משכן גם חינוך המזבח, הרי שדייק הרמב"ן בלשון וכתב, ולא
זמנה, מפני שלכל בפרשת משכן ולא מנהו למנין מיוחד, עכ"פ אנו רואים שבנוסחת
הרמב"ן היה כתוב בבה"ג כמו שלפנינו אך שמנאה לאחת כמוש"כ, ובהדיא הזכיר
הרמב"ן שם מנדבת הנשיאים שהיתה חובה, אך היהוה אורחא שעה בשיעורים ההם,
ומלאתי במרגניתא טבא שהעתיק לשון הרמב"ן וכן פרשת חנוכה המזבח שמנה, וזה
מתאים יותר למש"כ חז"ל:

גלקרבן תקנתי. ראה מש"כ החכ"א, ומהבל המה גם יחד, והאמת, דכוון לפרשת
חוטא וחטאת עולה ויורד, שמנה הבה"ג, [ולענ"ד להגיה בבה"ג חטאת
קבוע וחטאת עולה ויורד ודוק], וזהו לקרבן תקנתי לעוסקי טבו, ר"ל להעוסקים
במעשים

במקל נס כר"ן שפירשו מקום שיש המזבחות כגון כמלחמה אין שער יע"ש היש, ח"כ לכאורה
בסתרו דכריתו, אחים מאן לימא לן דהם חיירו לפני ה', אדרבא הא הם פירשו כן על הכריתות
דאבל בנבולין, ועל כרחק בשלא לפני ה' חיירי, כגון שלא היה הארון כמלחמה, משא"כ כהן
שפנחם שהים הארון כמלחמה, שפיר מקרי לפני ה' ויש לומר כמות"כ:

אוהרות לר' אליהו הזקן

בוציא שרע לענוש לא כן ידמה | נצור אפר פרה טהור כטמא
 י'שותה בוך ומקלקל לזה דומה | מי יתן טהור כטמא :

מור מ'ינבלה ושרץ ושכבת זרע תרחצה
 מ'יכהן לקדשה בזריות תנחזה
 י'עבריה מרשות אדון תצא חוצה
 כפורחת עלתה נצה :

י'פרשת גר ותושב יולדת ונגעים
 סנהדרי י'עשרים ושלושה ריבות מרגיעים
 ציון סנהדרי גזית הליכותי קובעים
 יוצאי ירך יעקב שבעים :

הידור זקן

כמעשים טונים ומוזרים בתשובה על
 שנגחם, ובהם יש קרבן עולה ויורד, וזה
 שסיים עולים ויורדים בו, ונמלא בבית זה
 ג' פרשיות ובס"ה כ' :

י'שותה בור, רומז למאמרכ בירא דשמי
 מניה מיא לא חשדי ביה קלא,
 וכן מנה הבה"ג פרשת מוליא ש"ר, ומש"כ רבינו לא כן ידמה ר"ל שמושב עליו דבר
 שאינו כן, ועס פ' פרה אדומה שמנה ג"כ הבה"ג רמז בבית זה ג' פרשיות ובס"ה כבב :
 מ'ינבלה ושרץ ושכבת זרע. פה רמז הזקן לשתי פרשיות, כי טומאה נבלה ושרץ
 מקומה בפ' שמיני, ושכבת זרע מקומה בפ' מלוע, וכן מנאס הבה"ג בשמי
 פרשיות אלא שאסוף עליהם עוד דברים שרבינו מנאס לבדם להלן ע"ש ותבין :
 מ'יכהן לקדשה. ל"ל לקדשו והוא אשר כלל הבה"ג בפרשת משכן קידוש כהנים,
 והוא ורחטו אהרן ובניו, ולכן קאמר בזריות תנחלה, לרמז על כהנים וזיוס
 הן, וכפל הענין במלות שוטת מפני המרוז :

י'עבריה וכו'. הבה"ג כלל אמה העבריה בפ' משפטים, ורבינו יחד לה פרשה וכי
 ימכור איש את בנו לאמה וכו', ומה שסיים בהפסוק כפורחת עלתה נצה
 עיין מ"ש החכ"א, ויש להוסיף מלשון המשנה בנדה דף מ"ז פנה וכוכל, ומפרש הנמלא
 מלשון החאנים משיבחו, וזה סימן נערוח ע"ש בגמרא ותבין, ונמלא בבית זה ד'
 פרשיות ובס"ה כ"ז :

י'פרשת גר ותושב. לכאורה אינו מבוחר לאיזה פרשה כוון, וז"ל בה"ג, פרשת
 ממכר בתי ערי חומה ובתי החלרים גר חושב עכ"ל. והנה לפי סדר הפרשיות
 אשר הבה"ג שמר סדרן יראה הכוונה על פרשת וכו' ימוך אחיך וכו' גר ותושב ותי
 עמך, אבל כבר מנה הבה"ג וכן רבינו במנין העשין החיילת את מפסוק זה וכן כתב
 רבינו הרמב"ן במ"ע הגוספות בדעת הבה"ג ע"ש מ"ע ט"ו, גם אין זה מ"ע מיוחד
 דוקא לגר חושב. וכן אין לומר דכוון על פרשת וכו' חשיג יד גר ותושב וכו' ונמכר
 לגר וכו' הכוונה לפרשת בתי ערי חומה, דהא כבר זכר הבה"ג ונמכר לגוי בפרשה
 ראשונה, וכן רבינו זכרו לעיל בפרשיות עברי לנכרי בממכרו, ולכן כוונה בה"ג ל"ע.
 אולם

ביאורים

טהור. כל העוסקין בפרה כהחלה וער סוף סטכאין
 כגרים והיא עצמה בפרה סכאים (סט'
 מרה). וכן יסר הפייסן ביוצר לפ' פרה, לטהר
 סכאים לסכא טהורים באומר קדוש (החכ"א) :
 כפורחת. משהביאה שתי שערות (החכ"א) :
 מרגיעים. סכאים שלום :

<p>כבשב מנין ראיות זב כנימוסין יהיה לך בכיסך: כנישמן המשחה וחרמים וערך כהקדש לפי הכבוד נידון כדרך שש ערי מקלט כפרשת הדרך יורה חמאים בדרך:</p>	<p>בקרבת משוח מלחמה במילי שבחין תרומת מכס השבי מלקוחי רויחין רביתין בכור ליפות כחך שכס אחד על אחיך: שלמים ועולות כאינצו לעושיך הפשט ונתוח וכליל סדרי מעשיך</p>
---	--

<p>ביאורים רויחין. לשון ירויין כדשן ביתך. ינצו. צ"ל ינשו, החכ"א. שב. כמו שב שני הוה בשא (מנהרין כ"ט א') וכונתו לכאכרם כשכעה דרכים כודקין את הזב, החכ"א:</p>	<p>הירור זקן אולם בדעת רבינו אפשר לומר דתיבת ותושב ט"ס ומיותר, וכונתו לפרשת גז הגר שפ' נשא ששם בגר לרק איירי, עכ"פ כוון להכניסה במנין הפרשיות ויולדות ונגעים מנה הבה"ג גם כן בשתי פרשיות הרי שלשה במרוז זה:</p>
---	---

ישעשרים ושלושה וכו', סנהדרי קטנה וגדולה במנין לפרשה אחת, וכן כללם
הרמב"ם במ"ע אחת, ומה שסיים בהפסוק יולאיו ירך יעקב שבעים. אולי
ירמוז רבינו דגר פסול לדון דיני נפשות, נמלא בבית זה ד' פרשיות ובס"ה ל':
בקרבת משוח וכו', בבית זה דברי רבינו מבוחרים ומנה ג' פרשיות, פרשת משוח
מלחמה, תרומת המכס, ומשפט הבכורה, וכן מנה בה"ג, ובס"ה ל"ב:
כאינצו לעושיך. בכור דט"ס קל נפל פה ול"ל יקדשו לעושיך, והיא מליצה תלמודית
בכתובות יקדשו ידי לעושיהם, וכן מנה הבה"ג פרשת שלמים ועולות, ורבינו
הוסיף עוד לכלול הפשט ונתוח וכליל, אבל במנין אינם אך פרשה אחת:

כבשב מנין ראיות. ראה מש"כ החכ"א, ולדבריו הבדיקה עיקר הדבר חסר מן
הספר, ולענ"ד יש לומר בפשיטות הכוונה, דיש למנות שבעה, אם הראיות זב
היה כנימוס, דבזב תלה בראיות ובזבה בימים כידוע, ונמלא בבית זה שתי פרשיות
ובס"ה ל"ה: ומה שסיים רבינו בהפסוק יהיה לך בכיסך, ירמוז למה דאיהא בשבת
י"א לא ילא הזב בכיסו, ופרש"י כים שעושיין לזב וקושרו לפי האמה לקבל בו הזב,
וכן עוד שם, זב בעל שתי ראיות חייב, פרש"י לפי שהכים לריך לו לבדוק ענינו אם
יראה עוד שלישית ויהא זב גמור לקרבן עיי"ש. וזה שאמר רבינו שב מנין ראיות זב
כנימוסין, לפי שיהיה לך בכיסך, ר"ל הבדיקה והמנין בהראיות תלוי בהבדיקה
בהכים, ולדבר זה העירני ידיו הרב הגאון כש"ת ר' אהרן יוסף הלוי פיינזילבער נ"י
הגאב"ד בילאווקא:

כנישמן המשחה, במרוז זה כוון לשלש פרשיות, שלא כבה"ג שכלל חרמים עם
מקדיש, ושמן הנשמה עם קטורת, יעו"ש:

כהקדש לפי הכבוד, הדבר סתום לכאורה, אמנם מקור הדברים בב"מ פרק
המקבל (דף ק"ד) הווא לנידון בכבודו הוא דאחא, דבהקדש נידון לפי ערך
האבר וכבודו, אם הוא אבר שהנשמה תלויה בו אם לא יעו"ש ברש"י, וזו היא פ' מקדיש:
כהפרשת הדרך. רומז אל הפסוק הכין לך הדרך ופי' רש"י שם שמקלט היה כתוב
על פרשת דרכים, וזה שסיים יורה מעמים בדרך, נמלא בבית זה ה'
פרשיות ובס"ה מ':

אזהרות לרי אליהו הזקן

<p>כיתלוי אשם ודאי וקמרת. לנחת בחלחם הפנים לפני מנחת תרחיק נטולה להנצל משחת מעין נרמש ומקור משחת :</p>	<p>תורת נזיר ואונס ומפתה לשלמה כיעיר אויב למס לך כי השלמה חת מורדת חרב לעקור תחומה אני שלום וכי אדבר המה למלחמה:</p>
--	--

שם רבינו בראשי התרוים.

<p>ימי החג לנסך מים במים תוחן עשרוני לאיכמשפטם און מלין תבחן המערכות שתים שש המערכת לשלחן תערוך לפני שלחן :</p>	<p>כסאכל ומשקה ובגד לשמאתן ירדו לשוכב עם נחרפת להלקות כי מרדו לקיין שולחת יד בממון ישקודו אשר הכמים ינידו :</p>
---	---

<p>הידור וקן כיעיר אויב למס וכו', זו היא מה שמנה הבה"ג פרשת עיר משלטה ושאינה משלמת, ומנה רבינו בבית זה פרשת נזיר, ואונס ומפתה, ועיר משלמת, ובס"ה מ"ג :</p> <p>כיתלוי אשם, זה מה שמנה הבה"ג פרשת אשם ודאי ואשם חלוי,</p>	<p>ביאורים. תרחיק נטולה. מירש הרב החכם וקס בלשון נבולה דא בכעלה (טובה ס"ב א') : לקיין. וקצוהה אח כשה בטון דמי כשה: ע"ש ברש"י : במים תוחן. ר"ל כרי שיתחך האל בנגס נרכות ככתול אמר הקב"ה נסכו לפני כים כחג כרי שיתכרו לכס נשטי ענה (ר"ה ט"ז) החכ"א :</p>
---	--

ופרשת קמרת כלל הבה"ג עם שמן המשחה :

בחלחם הפנים, המוה מאד, דהא לחם הפנים ימנה בסמוך בחרו המערכות שתי
ש המערכת לשלחן, ומאחר דלשתי הלחם אין זכר פה, ובבה"ג מנה שתייהן
זה החר זה, ע"כ מוכרחין חנו להגיה בדברי רבינו במקום לחם הפנים שתי הלחם
אין כי קשה להגיה כ"כ. ולפ"ז כוונת החרו לפני מנחת יהיה המובן מלשון מנחה
כאמור מנחה חדשה לה' ויש לנקד סגולה ומפני שווי החרו הרשה לו לכתוב כן במקום
מנחה, כנ"ל ע"ל ההכרח, נמלא בבית זה עם פ' נדה ד', ובס"ה מ"ז :

כסאבל ומשקה ובגד. זו מה שכלל הבה"ג עם פרשת עומאת נבלות, עומאת כלים
וארס הוכלים ומשקים :

לשוכב עם נחרפת להלקות. ל"ע הא כהדיא חיתא בכריתות י"א דהוא חיט לוקה
אך מביא אשם ויליף לה מקרא דבקרת חיה, ואולי יש להגיה להלקותה,
וחשיב כל הדין שבפרשה דשפחה חרופה, דהיא לוקה, משא"כ בפרשת שולחת יד אינה
לוקה אך משלמת ממון כפי אשר חכמים ינידו, ור"ל כי החכמים הגידו דבר המשפט
אשר וקצוהה את כפה היינו ממון ולא ממש, וגם הבה"ג מנחה פרשת שולחת יד
במבושין, ומלא בבית זה ב' פרשיות ובס"ה ב' :

לאיכמשפטם. רומז לדרשה מו"ל רמו לניסוך המים מן התורה, מדשינה הכתוב
לכתוב בשני וגסכיהם בשטי וגסכיהם בשטיעו כמשפטם מ"ס יו"ד מ"ס
הרי כאן מ"ס, ורמו כהן לפרשת נהבים שמנה הבה"ג, אך אצב לזרחא השמיענו ענין
ניסוך המים שאין הדרוקים מודים בו ואמר הלא און מלין תבחן? וכלל בבית זה
שתי פרשיות ובס"ה ב"ב :

ופרשת נדחת ונביא לבלסרה מסרב | חק תמידין כליל יערב
ספר כריתות ודבר ליהמערב | בבקר בבקר בערב בערב:

זכור קללות וברכות וכהך ינבר
להבאת עומר מהחל חרמש במחבר
קהלך הקהל איש ואשה ומף כמדובר
ליזאונך תשמענה דבר:

ליאת שבועות והעלם דבר בכלל קרבני
נחלות ליזונתני מומין במדרש דרבני
מוספין נקרבין בסידור עיני
לשבתות ולחדשים ולמועדי ה':

לחשמה לבי לנרנרות ענקין | תמו פרשיות לשתוקי צבור דבקיך
הן לי מה יקרו המון מחוקקיך | יהי לבי תמים בחקיך:

<p>ביאורים</p> <p>ודבר המערב. לשון עירוב. והחכ"א כתב, ע"ס רח"ל ואת ערבבתם חקך דברים המעורבים בינו לבניה והוא נט' (כתובות ט' ב'):</p> <p>וכהך ינבר. ע"ס התנחומא ט' נצבים אבר הקב"ה קללות הן בעשריות אחת, החכ"א:</p> <p>דרבני. כלשון רבוי חכמים כדרכונות, החכ"א: דנהם וכו'. ויאמר הבלך הללו, כל הנסקלין נחלין, ועיין הוספות גרה ל' א':</p> <p>נמלא בביית זה חמש פרשיות ובס"ה ג"ז:</p> <p>לרהבאת העומר, פרשה זו לא נזכרה בבב"ג, אמנם המשורר ריב"ר הזכירה:</p> <p>ליזאונך תשמענה דבר, כמו דכתיב למען ישמעו ולמדו, וגמלא בביית זה ג' פרשיות ובס"ה ס':</p> <p>ליאת שבועות, לא נוכל לעבור בשיקא על חיבת את הבר הוא מזור, ולמותר, כי הלא טוב היה לנו בלא חיבה את, ועל כרחק דמשום ראשי המרוצים כחזו ולסימנא נקטיה, אבל לא ידענו לכוון שום חיבור וקישור רעיון מה בהני ראשי שני הבתים האחרונים ולגיה הדבר להעסקים במקצוע זה. ומה שנקט רבינו שבועות, אולי זה מה שמנה הבב"ג פרשה מעילות כי שניהם כמובים במקרא וגם בשבועות כתיב ומעלה מעל, וגם העלם דבר, מנה הבב"ג:</p> <p>ליזונתני מומין, זו היא פרשה נותן מוס בחבירו שמנה הבב"ג, שלפי מדרשי רח"ל שהם כדרכונים המכוונים את התלמים כמליחם בחגיגה, העוגש בממון ולא ממש, נמלא בביית זה חמש פרשיות ובס"ה ס"ה:</p> <p>לחשמה לבי, כל"ל בקמ"ן, כי זהו כעין תשובה מהמשורר להאל המלמדו להיעיל, כי שמח לבו להמון מחוקקים אשר הם כענקים לגרגרת:</p> <p>לשתוקי צבור, כן קראם הבב"ג, אלו הם החקים והמשפטים המכורים ללבוז" אף כי בפרטם לא ידענו מה הם נוגעים ומסורים ללבוז" יותר מולחם, ובאשר גדולים</p>	<p>הידור וכן</p> <p>לבלסרה מסרב, אולי ל"ל מקרב, כי זה קאי על פרשת נביא השקר שמנה הבב"ג:</p> <p>ליהמערב, ראש מש"כ החכ"א, ועשה מאד, כי דבר המערב קאי על קדושין שהוא מערב בינו לבניה ודבר זה חקך ע"י גט וכפרש"י טס, וכן מנה הבב"ג פרשה לקוין, ופרשה גירושין ח"ב, נמלא בביית זה חמש פרשיות ובס"ה ג"ז:</p> <p>לרהבאת העומר, פרשה זו לא נזכרה בבב"ג, אמנם המשורר ריב"ר הזכירה:</p> <p>ליזאונך תשמענה דבר, כמו דכתיב למען ישמעו ולמדו, וגמלא בביית זה ג' פרשיות ובס"ה ס':</p> <p>ליאת שבועות, לא נוכל לעבור בשיקא על חיבת את הבר הוא מזור, ולמותר, כי הלא טוב היה לנו בלא חיבה את, ועל כרחק דמשום ראשי המרוצים כחזו ולסימנא נקטיה, אבל לא ידענו לכוון שום חיבור וקישור רעיון מה בהני ראשי שני הבתים האחרונים ולגיה הדבר להעסקים במקצוע זה. ומה שנקט רבינו שבועות, אולי זה מה שמנה הבב"ג פרשה מעילות כי שניהם כמובים במקרא וגם בשבועות כתיב ומעלה מעל, וגם העלם דבר, מנה הבב"ג:</p> <p>ליזונתני מומין, זו היא פרשה נותן מוס בחבירו שמנה הבב"ג, שלפי מדרשי רח"ל שהם כדרכונים המכוונים את התלמים כמליחם בחגיגה, העוגש בממון ולא ממש, נמלא בביית זה חמש פרשיות ובס"ה ס"ה:</p> <p>לחשמה לבי, כל"ל בקמ"ן, כי זהו כעין תשובה מהמשורר להאל המלמדו להיעיל, כי שמח לבו להמון מחוקקים אשר הם כענקים לגרגרת:</p> <p>לשתוקי צבור, כן קראם הבב"ג, אלו הם החקים והמשפטים המכורים ללבוז" אף כי בפרטם לא ידענו מה הם נוגעים ומסורים ללבוז" יותר מולחם, ובאשר גדולים</p>
--	--

מנין העונשין

א"ב רביעי

חלל שבתותי במלאכת ימכם
 אבנים יעצב בהם :
 טמאו אשת אב ברוע מזמתם
 זכרים נזקקים לזכר עמיתם
 יד עדים ראשונה ואחריהם להמיתם
 שרי יהודה רגמתם :
 רכסילות הומיה בלתי הבן
 לפני בהמה לרבעה תכוון
 לסורר וטורה לא איש כי בן
 סלו סלו המסלה סקלו מאבן :
 מגדף בניבו כנפשו נבהל
 עובר עבודה זרה שם כי יחל
 נפשם מאתי זאת תנהל
 חלקי אבנים מן הנחל :

אליכם אישים אקרא באו עושו
 לדעת חכמה ומוסר החלצו חשו
 בספור ענשי לשמוע תחשו
 פתאים עברו ונענשו :
 אידנתם דין לחוב להלין צדק תמלאוהו
 לזכות בו ביום הפסק תעלוהו
 דנתם ונתחייב סקילה תסקלוהו
 ויאמר המלך תלוהו :
 הבא על אב, כלה ובהמה
 אוב וידעוני טמאו בהמה
 ומקלל אב ואם נפש לענמה
 כצורר אבן במרגמה :
 זנה ארוסה כי נפתה לבם
 מסית ומדיח יבמחשבי חבם

הידור זקן

נדולים וטובים ממני לא עמדו על סוף
 דעתו לא רחמי להאריך בזה. עכ"פ שמח
 לבי ויגל כבודי, כי זכיתי לכוון ברבינו מנין
 הפרסיוה, ואתה ה' מנין בעדי :

ביאורים

לא איש כי בן. משנה סנהדרין פ"ח ס"א :
 נבהל. צ"ל נבחל, כאשר יורה החרת והוא כלשון
 ונג נשם בחלה כי (זכריה י"א ה') ור"ל
 חרף נפשו לסות (החכ"א) :

אידנתם דין, המבארים שמו יד לפה ולא העירו כי אוח אג' חסר והד' כפול, לכן
 צדור דל"ל גמרחס, ועם זה טוב ג"כ להחליף השורות וכו"ל, גמרחס דין
 לזכות בו ביום הפסק תעלוהו, למוצ להלין דק תמלאוהו, והכוונה להדין השנוי במשנה
 רפ"ד דסנהדרין, דיני נפשות גומרין בו ביום לזכות וביום שלאחריו לחובה, ובגמרא
 ילויף לה מקרא מלאחי משפט דק ילין בה, וזה שנקט רבינו בלשון דק תמלאוהו,
 ובכל זאת גם לפי הנוסחא שלפנינו נוכל לפרש כן, וזה השמיענו רבינו דיגא אגב
 אורחא, טרם החל להעביר במספר ומפקד כל העושין שמה הבה"ג בה"ע"א ופחה
 בראשונה בחייבי סקילה שהם י"ח; וכולם מנוים בסנהדרין פ"ז משנה ד' :
 בבמהשבי חבם. אולי ירמוז להא דליחא שס דבמסית מכמינין לו עדים אחורי
 הגדר, ויותר נראה משום דבקרא כחייב בהרהר ועיין רש"י שם :
 גמבה, אבנים יעצב בהם (קהלת י' ס') ושם הוא כתוב בהם, אך איני יודע מה טיבו
 של מלת טבס לכאן; ואולי הכוונה למלאכת המשכן כמו שאמרו בריש ב"ק
 הכך דהו במשכן חשיבא ומיקרי אב מלאכה, ור"ל במלאכות השונות והשובות :
 רכסילות הומיה, זו היא חשה הנרבעת לבהמה :

מכל המעביר למלך באשיו
 ומכשף בעשותו מעשי באשיו
 על זה ועל זה הסכים בענשיו
 דגם מלך ואנשיו:
 יפירוש שריפה דלתותי תשקוד
 את מי ומי בדינה תפקוד

צוק אבר רותח ליקוד
 תחת כבודו יקוד כיקוד:
 קלקלה בת כהן 'במרנילי רוכל
 והבא על בתו מבלי השכל
 ראה נפשם באי זו תכל
 אש היא עד אבדון האכל

שוכב עם החוננת למשך לצים
 ועם בת בנו ובת בתו מלהתראת מליצים
 שלמו באהבה להיות שקוצים
 דעכו כאש קוצים:

הדור זקן

המעביר מלך באשיו, מלשון אש, כי
 אינו חייב עד שיטעיר באש:
 יפירוש שריפה, ר"ל כי הנשרפין אינם
 מבוארים כלל בכתוב אך ללמדו
 בנז"ט מתמונתו כמבואר בגמרא פרק
 הגשרפין, ולריכוס אלו לשקוד בזה על
 דלתות בית הקבלה. ומה שסיים רבינו
 בהפסוק תחת כבודו וכו' יפה כוון יד"ג
 כה"ג סופ"ה וכו' כש"ת מהר"ר אברהם

ביאורים
 במרנילי רוכל. את אביה היא מחללת שאיכרים
 עליה ב', עיין רש"י ויקרא כ"א מ'.
 למשך. בדרך:
 להתראת מליצים. נגד התראת המליצים שהם
 הנביאים, והחב"א כתב, הערים
 הסתרים את החוטא נקראים מליצים כי ימליצו
 טוב בעד נפשו להציל כשהח רשע העון:
 שלמו באהבה. נכלו את אהבת ה' ברעלהיותם
 שקוצים, והחב"א כתב השליטו והסכיסו
 דעתם באהבה לעשות תועבה:

לפסביר נ"י מפ"ק ווארשא, שכוונתו להא שדרשו בשבת (ק"ג ע"ב) תחת כבודו ולא
 כבודו ממש, דשריפת נשמה וגוף קיים, וכמו כן שריפת ב"ד היתה אך בפחילה של
 אבר כדי שיהיה הגוף קיים ולא שריפת הגוף ממש:

יבמרנילי רוכל, נראה שונתו אל הברייתא (יבמות כ"ד:) רוכל יולא ואלה חוננת
 בסיגר אמר רבי הואיל ומכוער הדבר תלא, ועיי"ש ברש"י דגם לענין להוליה

מנפלה אמר כן, וכנראה גם דעת רבינו כן שלא כמש"כ החוספות שם עיין שם.
 ובמרנילי, מלשון רגלים לדבר, ורבינו אגב ארחא דינא קמ"ל דדרבו תמיד, אש כי
 זה הדין שזה גם באשפת איש בת ישראל, ולאו דוקא בבת כהן, מיהו לאו לענין שריפה
 איירי הק דינא דברייתא דרוכל, ועיין שם בסו"ס וברא"ש הרבה שיטות בזה, פכ"ט
 זה נראה ברור שרבינו רמז להא מילתא, והמבאר לא ידע מאי קאמר:

התכל, מלשון כליון, וע"ו קאמר דכליון נפשם באש היא עד אבדון תאכל (איוב ל"א י"ב):
 החוננת למשך לצים, נראה דרומז אגב ארחא אל מאמרם רב מנגיד על תגא
 דדייר כי חמיה משוס דגיים בה ומשך הלב לחמנה הראשון:

מלהתראת מליצים, ראה מש"כ המבארים, ושניהם לא ימליצו טוב, והאמת כי
 כבר כתבתי דמיסת שריפה אינה מבוארת בכתוב לכל הממייבין בה, אך
 בבת בנו ובת בתו נלמד בנז"ט ומה ומה הנה הנה כמו דאיתא בפרק הנשרפין וריש
 יבמות, וזהו לפי למודי המליצים חמיינו בעלי הקבלה, ולפי דרכו רמז עוד בתיבת
 להמראת להדין שמחייב המתרה להתרות בו באיזו מיטה כידוע ודוק:
 אשה

יִהְיֶה בְנֵךְ בְּנֵךְ וְאַם חַמּוֹת אֶתְהֵן בְּבַעַלְךָ
 וְגַם אִם חֲתוּן בִּיצֵר טַעֲלֵךְ
 יִזְכּוּרִים לַמַּעֲלָה כְּמוֹתָם בְּנַפְלֵךְ
 כֵּן יִשְׂרְפוּ לְךָ :

חֲוַעְבוּ וְנִאֲלַחוּ בַמִּנְף טַעֲשִׁים
 בְּאֵי אִשָּׁה וּבַתָּה צוּר טַכְעִיסִים
 תִּגַּם לַמֵּאֲכֹלֹת אִשׁ יֵאִיחֲדֶתֶם חֲמִסִּים
 כְּקִדּוּחַ אִשׁ חֲמִסִּים :

הידור וקן

אִשָּׁה וּבַתָּה , רִוְמוּ לִכֵּת אֲשֶׁר שֶׁהָיָה מְכַלֵּל הַגִּשְׁרָפִין :
 יֵאִיחֲדֶתֶם , ר"ל נִשְׁמַחֵם :

יִהְיֶה בְנֵךְ , כִּכֵּר מִנֵּה לַעֲלֵי מִזֵּה בַּח בְּנוֹ ? וּבִימֵר תְּמוּהָ שֶׁהִשְׁמִיט בַּח בַּתָּה וּבַח
 בַּתָּה שְׂמִינִין בְּחִשְׁמֵהּ וּבַתָּה ג', אֲשֶׁר ע"כ לַעֲד' צְרוּר דִּישׁ לַהֲגִיָּה כִּאֵן הַכַּת
 בַּתָּה וּבַתָּה [וּר"ל בַּח בַּתָּה] וְאִם חַמּוֹת :

יִזְכּוּרִים לַמַּעֲלָה , הַדְּבָרִים סְמוּמִים וְעִלּוּמִים לְכֹאֲרֵה , אֲחִמֶּס הַלְכוֹת קְבוּעוֹת שֶׁנֶּה
 כִּאֵן וְרוּמוּ לַסּוּגִיָּה עֲרוּכָה בְּסִגְהֵדְרִין רִישׁ פֶּרֶק הַגִּשְׁרָפִין , מִיָּן לַעֲשׂוֹת זִכְרִים
 כְּנִקְבוֹת וְאֲמַר רַבִּי מִיָּן לַעֲשׂוֹת שֶׁאֵל הַבַּח מִמֵּנוּ כְּשֶׁאֵל הַבַּח מִמֵּנָה וְעִיּוֹן רִש"י
 דְּהִיּוּנוּ בַּח וְכַתּוּב וְכַתּוּב מִלְּפָנֶיךָ וְעוֹד שֶׁס , מִיָּן לַעֲשׂוֹת לַמַּעֲלָה כְּלַמֵּשֶׁה יִשׁוּשׁ
 כֵּל הַסּוּגִיָּה כְּלַמֵּשׁ לִקְוִימַתּוֹת וּבְרִש"י שֶׁס הֵיטֵב , וְע"ז אֲמַר רַבִּינוּ , זְמִרִים [ר"ל זְכָרִים
 וְהִיּוּנוּ שֶׁאֵל הַבַּח מִמֵּנוּ] לַמַּעֲלָה [ר"ל מֵה שֶׁאֲמַר הַגְּמָרָא לַעֲשׂוֹת לַמַּעֲלָה] כְּמוֹתָם בְּנַפְלֵךְ ,
 [ר"ל כְּהִקְבּוֹת וְכֹאֲתוֹן שְׁלֵמַתָּה] כֵּן יִשְׂרְפוּ לְךָ (יִרְמִיָּה ל"ד ה') וְדוּק כִּי קִלְרַחֵי :

וְהַגְּהָה הַבַּתָּה אֲמַר שֶׁמֵּנֵה אֵלּוּ הֵן הַגִּשְׁרָפִין כְּכַתּוּב אֵלּוּ תַשְׁעָה בְּשָׂרִיפָה , וּבְחֵמַת אֲחֵס
 מוֹלָא בְּפִרְטוֹן עֲשֶׂרָה לֹא וְחֲשׂוֹב , וְכֵן כְּתִב הַרְמַב"ם בַּהֲדִיָּא בְּפִרְק ט"ו מֵהַלְכוֹת
 סִגְהֵדְרִין שֶׁהַגִּשְׁרָפִין עֲשֶׂרָה , וְכִכֵּר הָעִיר ע"ז הַרֵב נְחִיב מְלוֹחֵךְ הַסְּפִרְדִּי בְּסוּף סַפְרוֹ
 בְּמִנְיָן בַּתָּה ג', וְכֵן בְּפִירְטוֹ לְאִזְבָּחוֹת רִיב"ר וְדַתְק עֲלָמוּ מֵאֵד . וְלַעֲד' לְדַקּוּ מֵאֵד דְּבַר
 הַבַּתָּה ג' וְאִזְבָּחַ מִזֵּה אֵלּוּ רוֹאִים כְּמֵה גְבוּ דְרָכֵי וְכִי בְּמַפְסֵט וּבְחֲשָׁבוֹן וְדַעַת מִנֶּס
 בְּמַסְפֵּר וּמִפְקֵד , וְנִלְמַד מֵאֵד דְּבַר הַרְמַב"ן בְּשׂוֹרֵשׁ י"ד בַּתָּה שְׁכַתְּב . וְכִכֵּר נוֹסֵר
 [הַבַּתָּה ג'] בְּעִרְוֹת וּבְזוּלַתָּם מְכַל מְחֻיּוּבֵי מִיתָה וְכִרָה שֶׁלֹּא הַחֲזִיר הַלְּאוּיִן שְׂבָעָה כְּעַ
 שְׂחָדוֹ הַרֵב עַכ"ל , וְלִפְיֵךְ בְּשֶׁבַח הַבַּתָּה ג' לְהַכְנִים מְחֻיּוּבֵי הַגִּשְׁרָפִין כְּכֹלל הַתְּרִי"ג לֹא
 מִנְּחָם אֵלּוּ תַשְׁעָה מִפְּנֵי שְׂרִיפָה בַּח כֵּהֵן שְׂבוּעָה בְּחִנּוּךְ וְאֵךְ הִיא בְּשָׂרִיפָה אֵינֶה נִכְנַסַת
 לְחִיּוּן , מִפְּנֵי שֶׁכִּכֵּר מִנֵּה בְּלֹאֵיִן לֹא תִנְחָף , וּבַהֲדִיָּא שֵׁינֵי בְּמִכִּילַחַת הַבִּיָּאָה הַרְמַב"ם
 בְּמ"ע שִׁמ"ז , לֹא תִנְחָף לְמֵה נֶאֱמַר לִפִּי שֶׁהוּא אֹמֵר מִזֵּה יוֹמֵה הַגּוֹחֵף וְהַגּוֹחֵפָה עוֹשֶׂה
 שְׂמַעַת אִזְבָּרָה מִיָּן ח"ל לֹא תִנְחָף אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה , וְהוֹסִיף הַרְמַב"ם שֶׁס לֹאמַר
 , וְלֹא כְמוֹ וְאֵל אֲשֶׁר עֲמִיתְךָ כִּי הִיא הַאִזְבָּרָה שְׂאֵינֶה כּוֹלֵלֶת טֹאף וְנִלְמַד אֲבָל הִיא
 הַאִזְבָּרָה לְנוֹאֵף בְּלִבְד'. נִמְלָא דְלֹא לֹא תִנְחָף הוּא אִזְבָּרָה לְנוֹאֵפָה , וְכִיּוֹן שֶׁמִּנְחָה
 הַבַּתָּה ג' בְּלֹאֵיִן שׂוֹב לֹא הַכְּפִיל לְמַנוּחָה בְּשׂוֹנְשִׁין , מִשְׁא"כ נַעֲרָה הַמְּאֹרְסָה דְשִׁנִּים
 חִיּוּבִים בְּסִקְלָה הוֹלֵךְ הַבַּתָּה ג' לְמִנְחָה כְּכֹלל הַתְּרִי"ג בְּשִׁבְלֵי-הַטַּעַל שֶׁלֹּא כְּכֹלל בְּלֹא
 דְלֹא תִנְחָף שֶׁהוּא אִזְבָּרָה מִיּוֹדֵד לְנוֹאֵפָה , וְאִזְבָּרָתִיהָ מוֹאֵל אֲשֶׁר עֲמִיתְךָ לֹא חָתָן
 שְׂכַתְּבָה , כְּמוֹ שְׁכַתְּב הַרְמַב"ם שֶׁס , לִכֵּן כִּיּוֹן דְּהִלָּאוּ הַזֵּה לֹא הִבִּיָּא הַבַּתָּה ג' בְּמִנְיָן
 הַלְּאוּיִן הַכְּנִיּוּ-בְּמִנְיָן הַשְּׂוֹנְשִׁין . אֲבָל אֲשֶׁר אֵיךְ בַּח כֵּהֵן שְׂבוּעָה בְּחִנּוּךְ כְּשֶׁאֵל בּוֹעַל א"א
 אֵךְ הִיא בְּשָׂרִיפָה וְאִזְבָּרָתָהּ מֵאֵל תִּנְחָף שְׂכַתְּב מִנֵּה הַבַּתָּה ג' אֵיךְ לֵנוּ לְהַכְנִים עֲשֶׂה בְּחֲשָׁבוֹן
 כְּשֶׁלְּמוֹ מוּיָן הַשְּׂוֹנְשִׁין , וְלִכֵּן אֵף שֶׁהַגִּשְׁרָפִין עֲשֶׂרָה אֲבָל לְמִנְיָן הַסַּתְּשָׁה , וְלִדְקוּ דְּבַר
 הַרְמַב"ן בְּשׂוֹרֵשׁ י"ד , וְמֵה שֶׁהֲאִרִיךְ כְּסַפֵּר לֵב שֶׁמֵּה לְסַתּוֹר דְּבַר הַרְמַב"ן בְּרִאיוֹת
 מְכֻרְמִים

אזהרות לר' אליהו הזקן

זה רוצה ונרחים מרני
 נתנם לחרב נאם ה':
 קו לקו צו לצו אשמיעכם
 סדור חנק עתה אודיעכם
 קשה סדר לרכה תכריכם
 משבו וקחו לכם:

יִדְקָה מִפְּנֵי תוֹרָה וּרְכָה פְעָלִים
 סְקִילָה שְׁנִיָּה נִאמְרָה בְּגוֹרְלָה עוֹלָיִם
 נֵא אֲבֵאֵר בְּזוֹ נִכְלָלִים
 חָרַב שְׁלִישִׁיתָה חָרַב חֲלָלִים:
 מִיְהוּבֹר שְׁבַע לְמִיתַת נְדוּנֵי
 מְהֻמָּב שׁוּוֵי נְזִירַת דִּינֵי

א"ב חמ"שי

אב ואם מכה ומתנבא בשם אליל לנקשי
 נונב נפש ונביא שקר מ'ומטרא במדרשי

הידור זקן

ביאורים
 סקילה שניה. נלע"ד כי צ"ל שריפה תחת סקילה
 כשני טעמים: א) כי כבר המטיק הענין
 בסקילה ודבר כתיבנו שריפה, ב) יען הלכת
 כחכמים נגר ר"ש האוכרים שסקילה חסודה כשריפה
 (מנהדרין ס"ט ב'). וכן מסק הרמב"ם מ"ד בהלכות
 סנהדרין, והוקן עצמו הלא סרה מה סקילה קורם
 שריפה והרג קורם חנק, ואילו לר"ש הוא בהיפך.
 שריפה סקילת חנק והרג! (החכ"א):
 חבור שבע. וזכו למה שבורקין את הערים כשבע
 חקירות וליף לה בט: הדרין (ב' ב') כגו"ש
 היטב היטב, וחבור, ר"ל תחכום והיו לאתרים,
 או אולי צ"ל חקור, החכ"א:
 משבו וקחו. זה ביטוי אצלו וזה מושך אצלו ער
 שמשווצאה, מנהדרין ס"ז מ"ג, החכ"א:

מכרימות לדעתו כי הבה"ג הפעיל למנות
 בלאוין מה שמנה בטונשין אי"ה אכרר הדבר
 בסמוך בהגישי לטוף מנין הטונשין כי הלדק
 עס הרמב"ן וכי במ"כ הלכ שמח כי רב
 הוא דבריו בזה אינם שמחים כלל, ודוק
 כי הענין נפלא וקרוב להיות אמת בכוונת
 בה"ג. ולפי זה מאחר שרבינו הביא
 גם כן אזהרת לא תאחף במנין הלאוין
 ע"כ ולא נחטוין למנות בה כהן בכלל
 התרי"ג, ואך הביאה בכלל הגשרפין כמו
 שהיא נמנית במשנה ובבה"ג, או שלכן
 השכיל עס רבינו להביא הדרשה אזהרה
 לפוקב אחר הנואף ומנאו משום זה ודוק,
 נסקלין הרי ב"ו:

יִדְקָה מִפְּנֵי תוֹרָה וּכְוִי סְקִילָה שְׁנִיָּה וכו'. הדברים סתומים, ודלא מה שכתב
 החכ"א. ואפילו יהיבנא ליה טעמיה עדיין אינו מבורר כוונת רבינו בקח מפיו
 תורה, איזה תורה? ולענ"ד נראה כי רבינו כוון אל הסוגיא דמנהדרין (דף ל' ע"ב),
 וטעמא מאי משום דלרבנן סקילה חמורה לר"ש שריפה חמורה נפקא מיניה למי
 שנחתיב שתי מיתות ב"ד נידון בחמורה, וזה שאמר קח מפיו תורה ולמד למקום אחר
 הלא סקילה שניה נאמרה ע"ז החשא [ר"ל לבד שריפה שאיירי בה] או בגורלה
 עולים, ר"ל בגורל הסקילה שהיא חמורה כרבנן דהילכתא כוונתייהו, וזה נכר בכוונתו
 וא"ל להגיה כלל:

מִיְהוּבֹר שְׁבַע. ל"ל הקור שבע, ומה שכתב רבינו הך דינא כאן, הוא מפני שהדבא
 נלמד בגו"ש דהיטב שכתוב במי שמתוייב סייף, היינו עיר הנדחת, ועס
 רוצה שג"ל בסייף בס"ה טונשין כ"מ:
 מ'ומטרא במדרשי. רומז אל הכרייתא מנהדרין פ"ו, זקן ממרא אינו מייב אלף
 על דבר שפיקרו מד"ח זפירוסה מדברי סופרים:

אזהרות לר' אליהו הזקן

בועל אשת איש י'וכהנת וזוממיה בהקישו ותכתר מתנק נפשי:

נצרו מיתות בית דין ארבעה במניני עדים והתראה סדר עניני דרושים ונוספים עליהם זדוני גוי כרתים דבר ה':

הבא על אחותו י'ואחות אמו ענה אחות אשתו ואשת אחיו ועם נדה זנה ואכילה בכפור עם י'אחלה תפרסמנה יכרת ה' לאיש אשר יעשנה:

ביאורים

וכהנת וזוממיה. כבר כדובר עלי: כתי"ג סעות לרב סעדיה נאמן: גוי כרתים. פירוש הייבי כרת (החכ"א): אחלה. פירוש אחלה פניך לפרסם עונש כרת על איסור אכילה ביום יכפר ה' על עמו, החכ"א:

הידור זקן

י'וכהנת. ר"ל בועל אשת איש, ובעל כהנת, וזו היא ממה ששנינו במהניתי' דר"פ הנחנקין וזוממי בת כהן, ובעלה, ומה שאמר רבינו בהקישו, רומז למה שאמרו (כנהדרין ל') זוממין איני יודע אם לו הוקפו אם לה הוקפו

כשהוא אומר לעשות לאחיו ולא לאחותו וכו', וכיון שהבעל בחנק גם הזוממין בחנק. והנה לפי מה שמנה רבינו וכן איתא במשנה אינם אלא ח' מחוייבי חנק. אמנם הבה"ג מנה חשעה לפי שהוסיף אלא הבא על א"א, והיא עמו. אך באמה הדברים תמוהים מאד, דמדוע שני לן בבעל אשת איש מכל עריות שהבה"ג לא מנאם אך אחד הבעל והנבעלת, והבא מנאם לשתיים, וכבר האריך בזה הרב נתיב מזותיך בפירושו לאזהרות ריב"ר, ולענ"ד המנין שלפנינו בבה"ג לאו הבה"ג חתים עלה והוא מאוחר, וז"ל בבה"ג אלו שמונה בחנק כמו דאיתא במשנה, אך הבה"ג קמ"ל הדין דגם הנבעלת בחנק, הואיל דיש חלוקים בבת כהן נשואה וארוסה, והמנין ע"ה עונשים ג"כ יהיה נכון כמו שאכתוב לקמן בעו"ה, עכ"פ ברבינו נראה ברור שלא מנה אך ח', ובס"ה ל"ד:

י'ואחות אמו. לענ"ד ברור להגיה כאן ואחות אביו ואמו, וזה מוכרח מלקמן כאשר אבאר בס"ד:

י'אחלה תפרסמנה. החכ"א נבא גזינו יודע מה נבא, כי למה זה אך פה יבקש לפרסם? אמנם הדברים מאירים עפ"י מש"כ הרמב"ן פ' אחרי צפוק חטנו את נפשותיכם, כבר ביאר רבי אברהם כי כל ענוי שימלא במקרא דבק עם הנפש הוא היום לסחוס פיה של הקראים מחוקי שם עכ"ל, א"כ אפוא יתכן דברי המשורר הזקן שבקש לפרסם איסור כרת על האכילה בכפור היפוך דעת הקראים, ובפסוק יכרת ה' לאיש אשר יעשנה (מלאכי ב' י"ב) רומז לכרת על מלאכה ביה"כ כמו שהם נמנים במתניחין דכריתות ובה"ג:

אכילה

כבוא אל מקדש טמא יטמא מחניהם
 ולא עושה פסח לחבורת מנויהם
 לנפשם אמר יכרתו ביהם ומהמהם
 אבדה האמונה ונכרתה מפייהם:
 מילה הפך ברית אל מחוללו
 בחמץ בפסח דבר קדשי חללו
 כדנתן כאלה סך במשחה במנלו
 יכרת משיח ואין לו:

זביתה והע לית קדש חוץ לגבולם
 באכילת בשר קדש ופגולם
 באחיקך אחות אב על כל נעלם
 תכסך בושה ונכרתה לעולם:
 טמא אוכל קדש אשר הבדלתי
 ואובל חלב ודם אשר החדלתי
 יעמוד כביפטם שמני וקטרת
 אמר ה' אלהי ישראל אנכי כרתי:

ביאורים

חיקך. עיין דעת זקנים (תוספות על התורה)
 מרשת וגרא:
 במנלו. כמו ולא יטה לארץ מנלם (איוב ט"ז כ"ט)
 והחכ"א כתב, נהן כאלה כו' לשון ככום,
 ור"ל אם נהן סכום הבשמים כאלה אשר לקח כשה
 לשמן המשחה אז חייב כרת, ואם חסר אחת בכל
 סמניה אינו חייב. עיין רסב"ם פ"א כהלכות כלי
 הקדש הלכה ד':

הידור זקן

באכילת בשר קדש. ברור דל"ל אכילת
 נותר בשר קדש. ופגולם כמו
 ששני במשנה והוא מחייבי כריתות:
 באחיקך אחות אב. נשמע בדברי המשורר
 אשח אחי אביו. וגם ראה אות
 י"ח שהגהתי אחות אב, ע"כ נלע"ד דט"ס
 נפל פה ול"ל חיק אחי אב, ור"ל אשח
 אחי אב, מלאן שזככת חיקו, ובסגנון הזה
 לא חגלה אל אשחו לא תקרב וערש"י שס, וכו'
 חוספת וגרעון ודוק. אבל ראיתי בדעת זקנים פ'
 כתבה התורה כרת כהדיא על איסור דודתו מפני
 לומר, וזה סיפור הפייטן, חיק אחות אב על כל
 לפניהם יהיה הגירסא כן, אולם לעג"ד הקלושה
 נעלם כוונתו והעלמות מחלקות לענין חשאות,
 כביפטם שמני וקטרת. רומז אל המפטס אל השמן,
 נמנים בשנים:

האחר ערות אחי אביו
 וכו' רבינו מכוונים בלי
 שאלתי הביא המדרש דלא
 של עמרם שגשא דודתו הוסיף
 הכי רבינו מכוונים בלי
 הכי רבינו מכוונים בלי
 הכי רבינו מכוונים בלי

המפטס אל השמן, והמפטס אל הקטורת שהם

ביהם ומהמדה. הוא לשון המקרא ביחזקאל (ו' י"א),
 על הבנים, וזה רומז אל עונש עירי הנאמר בחייבי כריתות עירי ימותו
 שהרלון בלא בנים:

כדנתן כאלה. ראה מש"כ החכ"א, ולא ראה ולא ידע כי כבר מנה רבינו מפטס
 אל השמן כמרוז ועמוד יפטס שמני, ועוד לא ביאר חיבת במנלו אשר המבאר
 בליונו לא הואיל כלום. אמנם הדבר ברור דרבינו כוון אל הסך בשמן המשחה שטעה
 משה שחייב כרת כמו דליחא במשנה דריש כריתות וכו"ג, ואחר הכך ואחר הנותן
 חייב, דבקרא כתיב ואשר יתן ממנו על זר ונכרת מעמיו, ועל בשר אדם לא
 יסך. וזה שאמר רבינו, נתן וכאלה סך, ר"ל דעל שניהם יכרת וכו'. ובמקום במנלו
 לעג"ד להגיה במפלו ר"ל במזיד ודוק:

והנה מנה רבינו (לפי מה שהגהתי והוא מוכרח) כ"ג כריתות, ובכה"ג כמות אל כ"ב
 ככרת, מפני שהשמיטו בדפוס או כהפחת הבא על אשח אחיו, וע"כ דאין זה
 אלא השמטה, וכבר כתבתי בזה י"ז ממנין המונשין דרבינו מנה אך ת' מחייבי חנק
 ועם כ"ג מחייבי כריתות יהיה מכוון ע"א עונשין, ובכה"ג לא נוכל להחליט הדבר,
 אך

אזהרות לר' אליהו הזקן

פרוע ומשמש לא מזה ובן מזה
לא רחץ ידיו ורגליו כידברי בווה
צד זה כרת לא אחזה
רק את המות הזה:

מבו נא אלי כהלאמרת נעמי
עצה וגבורה ותושיה עמי
על איזה אלה לדעת מעמי
ימותו כל חטאי עמי:

קדש משמשין בטמאה עצתי המירו
מחמרי בנדים וכפרה כיכהנה לא שמרו
רווחת הלכה בכל כחמרו
אבדון ומות אמרו:

הרומת הארץ נולה גבול צח
זר האוכלה לאזהרת צח
להרוסת כהן טמא בלע בפצח
בלע המות לנצח:

שמש טבול יום אין הדין עמו
שחתי יין למקדש כטפעמו
שאכל טבל כמו כן באשמו
ימות ואבד שמו:

הידור זקן

אך יותר קרוב לומר כי מנין הפרטי שנסמן
בכה"ג אלל כל חיוב מיחה לזו הכה"ג חמוס
עלה. וגם הוא מנה כרכיט, עכ"פ כרכיטו
נראה ברור דמנה כן ובס"ה ס':
כהלאמרת נעמי. רומו למדרש כימח
(דף מ"ז ע"ב) על פסוק באשר
תמותי אמונה שאמרה נעמי לרות ד' מימות
גמסרו לב"ד. ולא הזכירה מיחה בידי שמים, בכל יאה עליה וגבורה וכו' לדעת אלה
אשר במיחה:

כידברי בווה. רומו למה דאיתא בסנהדרין ל"ט, דבר ה' בזה מכאן ח"ר אלעזר
המודעי המחלל את הקדשים והיינו ששימש בלא רחץ ידים ורגלים:
כיכהנה לא שמרו. רומו להא דאמרו בזמן שנגדיהם עליהם כהונתם עליהם אין
נגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם והוי בכלל זרים:
כחמרו. כי יש מהם שלמדוין דהיקס ובזו"ש עיין בסנהדרין פ"ג:
כטפעמו. שנכנס למקדש, וכמו כן שאכל טבל ימות ואבד שמו:
להרוסת כהן טמא. היינו כהן טמא שאכל חרומה טהורה, והלשון מנומס קלח,
ובזה נשלים מנין י"ח שבמיחה שמוס בכה"ג ומקורס כרייתא מיוחדת
בסנהדרין פ"ג ואלו שבמיחה, ובס"ה ע"א עונשין, שמנאס הכה"ג בזמין הס"ה
ל"ח, וכבר התמרמר הרמב"ם בשורש י"ד. ע"ו והרמב"ן המליץ עליו קתנו משס. ולא
באחי אך להעיר על הכה"ג ורבינו שלחן ברכיו שמו כל ממוייבי מיחה בידי שמים
במנין הל"ח, מדוע לא מנו אותן השלשה המנוים במשנה ובכרייתא בסנהדרין פ"ט,
אלל הכובש כבואחו והמוותר על דברי נביא וכיחא שעבר על דברי שלמו מיחתו בידי
שמים שנאמר אנכי אדרוש מעמו, בשלמא הכרייתא דסנהדרין פ"ג דקחשיב ואלו
שבמיחה

כיאורים

יכרת בשיח. ר"ל הכשוח בשסן המשתה, והוא
פסוק כרניאל ט' ב"ו, התכ"א -
לא מזה. זר:
רק את המות הזה. ביתה בידי שמים:
נולה גבול צח. אולי צ"ל נולה, ושירוש: חרוסה
הגדלה בארץ ישראל, כי חרוסת ח"ל אינה
בסיתה, וזר האוכלה לאזהרת צח, בניו להקב"ה
כמו דודי צח וארום (שה"ש ה' י') (התכ"א):

שנמיתה ולא מנחה אלו השלשה י"ל דמני ושייר, חו דלא חיירי אלא בקדשים ומרומה, אבל על הבה"ג דעמיה קשה מאד דמה נשחט אלו מאלו, וז"ע:

הן אמנם שהרמב"ם פרק י"ט מסנהדרין מנה י"ח מחוייבי מיתום מלבד אלו השלשה שבנביא, אך המחבטן יעמוד עליהם שרובם נכללים בכלל הי"ח, אך על שנים מהם יש להקשות, והוא מה שמנה כהן שיאל בשעת עבודה מן המקדש מן הפסוק ומן המקדש לא יאל עיין בספר המזוהר ל"ח קס"ה, וכן מה שמנה הנכנס לבית קדשי הקדשים שלא בשעת עבודה ואזהרותיה מאל יבוא בכל עת אל הקדש. עיין בסה"מ מל"ח ס"ח, וכבר עמד ע"ז הרב נתיב מלוסיך והאריך בדחוקים גדולים מאד, עיין בדבריו באזהרות ריב"ר במנין י"ח שנמיתה:

אולם לענ"ד הקלושה הוא הדבר אשר דברתי לעיל דלדקו דברי הרמב"ן בפרש"י ד"ה שהבה"ג נזכר מלהכפיל למנות בלאוין אשר כבר זכר בשושן, ולא מנה בשושן מה שעתיד לזכור בלאוין או בפרשיות, ולכן לא מנה שנים אלו, משום דימנה בלאוין ולא יאל מן המקדש כמו שהוא לפנינו ועל לו להכפיל העונש במנין, וכן האזהרה שלא ליכנס בכל עת אל הקדש, יש לומר שזה כוונתו שמנה בפרשיות פרש"י יו"כ אף שכבר מנה בעשין כל סדר היום והמזוהר המוטלת על כה"ג, ועל אלו השלשה שבנביא י"ל בדוחק לפי מש"כ הרמב"ם עלמו ס"ס, אע"פ ששלשון במיתה אינו לוקה שהן באין מכלל עשה שנאמר אליו השמשון ולאו הבא מכלל עשה הרי הוא כעשה ואין לוקין עליו עכ"ל. ועיין בלחם משנה הלכות יסודי התורה (פ"ט ה"ג) שדקדק בדברי הרמב"ם שכן באין מכלל עשה הא עשה ממש היא כמו שכתב קודם לזה, אבל המשמש בלא קידוש ידים ורגלים אע"פ שהוא חייב מיתה אינו לוקה מפני שהוא מ"ע, וככתב הלח"מ ס"ס, ומיחו י"ל דענין לאו הוא לא תעבור על דברי הנביא" עכ"ל בקיטור, א"כ לפי שיטת הבה"ג שלא מנה אום לאו הבא מכלל עשה כש שהעיד עליו הרמב"ן, לא יטול למנות אלו השלשה שבנביא שהן לאוין הבאין מכלל עשה אליו השמשון, ואף שמנה פסח ומילה ולא רחץ ידים ורגלים במנין העונשין שאינם אך בעשה. דיש לומר דעכ"פ רואים אנו דהם עשין ממש ונכנסין למנין העשין. וא"כ איכא עכ"פ אזהרת עשה ושפיר נוכל למנות העונשין שלהם, משא"כ באלו השלשה שבנביא שאין לנו אזהרה עליהם אך מלח"ה הבא מכלל עשה כמו שכתב הלח"מ משנה לא ימנו לפי שיטת הבה"ג ודוק:

ואל תהי נכבד להשיב דא"כ באמת מדוע מנה רבינו פסח ומילה בעשין ומנאם עוד בשושן וכבר כתב הל"ב שמה בפרש"י להכריח מזה כפי הבנת הרמב"ם בבה"ג שהכפיל העונשין, דבאמת במילה איכא עוד מ"ע למול ביום השמיני מלבד המ"ע דמילה ענמה שעליה החיוב כרח, ובלשון הבה"ג לעשות הפסח דאפשר כוונתו להעשה דביקור ד' ימים. שמנה רבינו לקחתו מבעשור, והא דלא רחץ ידים לא מלאחי באמת נזכר בבה"ג במנין העשין אך בפרשיות בפרשת משכן זכר קידוש כהנים ולא יחדו למנין בפ"ע, וכן נפלאחי מה שכתב הל"ב שמה שס להכריע דעתו וז"ל, ועוד ראייה משאר מל"ח עלתן כי שם מנה חמלה פרועי ראש במחוייבי מיתה ואח"כ חזר ומנאן בלאוין ראשיכם אל תפרשו נו' וזאת טענה שאין לו להרמב"ן עליה השוכה כלל ובהכרח יש לו להודות לרב פליה וכו' עכ"ל. ובמל"ח הרב יש ויש תשובה. וכבר העיר ע"ז הרמב"ן בעצמו במל"ח קס"ג בסוף דבריו שכתב, אבל בעל ה"ג מנה פרועי ראש ששימשו במיתה ומנה ראשיכם אל תפרשו ובגדיכם לא תפרונו בלאוין אל מלקות ולא מנה את ראשו לא יפרע ובגדו לא יפרוס והאמת מעיד על עצמו עכ"ל, ור"ל שמה שהכפיל

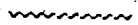
הבה"ג

הבה"ג בלאוין הלאו דראשיכם אל תפרשו מוכח דעתו כדעת הרמב"ם שפרשו ראש
שמיש במיתה, ועל הכניסה למקדש בלא עבודה הוא בלאו ולכן הכפיל הבה"ג, אבל
דעת הרמב"ן אינו כן ולכן טייס והאמת עד לעלמו, ר"ל אף כנגד הבה"ג. וזה פשוט
ומבואר, א"כ אין להרמב"ן להזות לרמב"ם בשורש י"ד שהבה"ג הכפיל העונשין והלאוין
במנין מהא דפרושי ראש, מאחר שגם הבה"ג סובר לרמב"ם דשני דברים הן, וגם
הרמב"ן בעלמו העיר כן, ופליאה גדולה על עמקת חכמת הלב שמה שהתפאר בזה,
ושחח כל מה שנאמר במל"ת קס"ג:

איברא מה שכתב הרמב"ן והעיד על הבה"ג שלא מנה שוב את הראו לא יפרע ובגדיו
לא יפרוס, לפנינו מנה הבה"ג גם זה, וע"כ שבנוסחת הרמב"ן בבה"ג לא
היה כהוב כן, ועכ"פ ישכנו שיטת הבה"ג במנין העונשין:

ועתה נראה היעמדו דברינו גם בשיטה רבינו הזקן, הן אמנם הראינו לרעת איזה
פעמים דרבינו מונה גם לאוין הבאין מכלל עשה כמו שמונה בעשין לאכול
הפסת בלילה ולא ביום וכדומה, א"כ אליבא לכאורה הדק"ל שלא מנה הכך שלשה
דכנביא, אבל באמת אליבא דמרן הזקן לא ננטרך לכל זה, והוא מנה בעשין העשה
דאליו השמעון כמו שדמזחי בעשין אות כ"ג, וגם בפסח לא מנה שמיטת הפסח אך
אכילת הפסח משום דמנה בעונשין ולא הכפיל הדבר כמו שכתבתי באריכות במקומו
ומה שהכפיל במילה הוא כמש"כ לעיל משום דהמורה דביום השמיני, אך מה שמונה
ולא רחוק ידים ורגלים בכלל הי"א שבמיתה, לכאורה זה מה שמונה בפרשיות כהן
לקדשו עיין מש"כ שם אות ט"ז, כן מה שלא מנה אלו השנים שמונה הרמב"ם שהבאחי
לעיל, הן הלאו דמן המקדש לא ילא מנה גם רבינו בלאוין, אבל הלאו דאל יבוא בכל
עה אל הקדש לא הביא, וגם בפרשיות לא זכר פרשת יוה"כ כמו הבה"ג. ולכן לא
עמדתי למישוט דעתי והבנתי על דברי רבינו ואליה עתיד לפרשם ולפ"ג:

שוב ראותי דברי הרמב"ם בשורש ג' שהכריח מהך ברייתא דטנהדרין פ"ג שלא מנו
הגונב את הקטום מכלל דאינו במיתה, והרמב"ן שם טרח לישבה, והדבר
נפלא מאד לפי מה שמונה הרמב"ם עלמו י"ח מחוייבי מיתה מלבד הכך ג' שכנביא,
א"כ איכא טובא דלא תשכם הכרייתא ומאי הוכיח איכא מזה? ומלאתי במרגניתא
עבא שהמה כן, ועיין בתוספתא דזבחים פי"ג, ורואה ברין בחירושיו לטנהדרין ומראה
ההקדשי שהרבו להמיה ע"ד הרמב"ן הגמ"א והלב שמה והמרג"ט. כבר שאל זאת הרב
ר' דוד תלמידו של הרמב"ן לרבו יע"ש — וראה מה שכתב הרמב"ן בפרשת משפטים
בפסוק כל אלמנה ויתום להרץ מה שלא מנו רבותינו במנין ואלו שבמיתה העונש
והרנתי אהכס בהרץ יע"ש הי"ב:

מנין הלאוין

תשר"ק.

תשת לבך למלקיות אעל כל לאו ולא
 ברצועות עגל וחמור במדרש מקהליו
 שזבב ולא מכיר להלקות כמפעליו
 ידע שור קונתו וחמור אבוס בעלין:
 דאשון ושמיני בברכה בלתי מוצא
 גמראות שור ותתעלם נדח כי תמצא
 קיבר ונקיה חמץ בימי מצה
 יעמול האדם לבקש יולא ימצא:

צויתי הלא תעשו איש בעיניו נוכח פקדת סחיית עמלק להתוכח
 מרצוח ונגוב ולהזכיר ולהוכח יקנה חכמה קנה בינה אל תשכח:

הדור זקן

אעל כל לאו. לשון זה אינו מדויק,
 דהא איכא כמה לאוין שאין לוקין
 עליהם כמו לאו שאין בו מעשה האיתק
 לעשה זכרומה:

בברכה בלתי מוצא. התירושה סמוס
 מכל סמוס, ובדברי החכ"א
 אינו מולא ברכה ומעט; מלבד רשכה דקאי
 בל"ת ותהדר אעשה? ומאי ענין ליה
 לברכה, ולענין טון לאיסור מלאכה בראשון
 ושמיני של חג הסוכות, ואגב אורחא
 קלל עממס נס איסור מלאכה בחול המועד

ביאורים

עגל וחמור. עין רמב"ם הלכות סנהדרין פמ"ז
 הלכה ח'.
 ברכה בלתי מוצא. כוון לדברי חב"ל (סוכה
 פ"א א') שמיני מעון ברכה ולינה, ופירוש
 אף בלא הבאת קרבן, כראיתא להיא בירושלמי
 פ"ב רבבדים, ופניה בבוקר והלכת לאהלך
 הא כל פנות שאחת מונה לא יהא אלא בבוקר
 אסר ד' יונה ודא דאת אסר בששין עפרהם קרבן
 אביל יש עשהם קרבן בלא כך מעון לינה סחמת
 הקרבן (תחכ"א):
 להזכיר. אם אלהם אחרים:

שאינו רואה סימן ברכה במלאכתו, ועוד
 לפ"ו להניח עד שמיני ודוק:
 גמראות שור ותתעלם. כוון רבינו בזה לשני לאוין שמנה בה"ג לא תראה את שור
 אחיך וגו'. ולא תוכל להתעלם האמור בלוויו ענין לכל אבדת אחיך, וזה
 שרמו רבינו מראות, ותתעלם. אבל הרמב"ם לא מנה אך לזו אחד:
 יולא ימצא. זה הלוא שבעת ימים שאור לא ימלא בבתיכם, ונמלא בבית זה רמו
 ה' לאוין:

הלא תעשו איש וכו'. רומז אל הקרא לא העשון ככל אשר אנחנו עושים איש כל הישר
 בעיניו ומנאו גם הבה"ג:
 ולהזכיר ולהוכח. ראה מש"כ המבאר, אמנם רבינו הזכיר לקמן בפירוש, קריבות
 עם חלילים משמוע תכחדו, לא יזכרו בו ולא יפקדו? אשר לכן כ"ל דהך
 להזכיר קאי אלפניו, להזכיר ולהוכח לכל תרמא ולכל תגובו:
 קנה חכמה וכו'. זהו הלוא לא תשכח גבי עמלק, וראה פלא כי בה"ג לא נזכר
 לזו זה, וחלוי מפני זה הביא רבינו הפסוק קנה חכמה, ר"ל הבן והתבונן כי

אזדרות לר' אליהו הזקן

נחש ומעונן מעשות מנת מדיו
לא תחמוד לרע בעדי עדין
מליצי להורות סמור לאדון מחבדיו
לא אתריש בדיו:

עצרת ויום כפור אחת בשנה
אל תעש מלאכה מקהת בשנה
סגל זכרון הראשון ושמיני דרוש נא
אל יחד בימי שנה:

הידור זקן

יש לחשוב אל תשכח להוליא מדעת
הבה"ג, ובחמת דעת הבה"ג לע,
שכ"פ בבית זה מנה רבינו ד' לאוין
ובס"ה ט':

הראשון ושמיני, לפמ"ש לעיל אות ב'
דהכוונה על איסור מלאכה ביום
עוב הראשון של סוכות עד שמיני עלרת ועד
בכלל, יש להגיה כאן ראשון ושביעי והוא
ראשון ושביעי של פסח כמו שמה הבה"ג, וזה שאמר המסורר: סגל. ר"ל אחת עס
סגולה מכל העמים דרוש נא זכרון היינו ר"ה וראשון ושביעי של פסח, שאל יחד בימי
שנה לענין מלאכה, וזה ברור ומוכרח, ודברי החכ"א הב"א. שכ"פ רמזו בבית זה ה'
מלות ל"ח ועס הקודם י"ד:

מנת מדיו. הדברים ינעים, ואין להם ביאור, ואם כי הוא לשון הכתוב בירמיה
(י"ג כ"ה) זה גורלך מנת צ"ד ויעו"ש במפרשים הכוונה מלשון מדה כנגד מדה,
אבל הוא אין כוונה זה הולמהו. והקרבן אלי לשטר שט"ס קל נפל פה ול"ל מגדיו
במקום מדיו, והכוונה אל הפסוק כי כל הגוים וגו' אל מזוננים ואל קוסמים ישמעו ואתה
לא כן נביא וגו', והלזון בזה, שניחוש ועינון הם חלק ומנת מגדיו של האומה הישראלית
כדרך הפייטנים לכנות כן האומות הקדמונים. וכלל בזה שני לאוין לא תחמשו ולא
תעוננו וכן מנה בה"ג:

מליצי להורות. ראה מש"כ ההכס זקס. ומתחלה גם אנכי החלטתי כן, והמללתי
עוד לבאר הלשון מליצי להורות, שהכוונה על חכמי ההלמוד בעלי הקבלה
שהם הורו לנו שהך לא יסורו הבדים הוא מגיעה ולזהרה ולא נתינת פעם כמו"ש ביומא
ע"ב שהגמרא שקול וערי בזה, וכן כתב הרמב"ן בשורש ה'. אבל רבותינו עושים
אזכה מגיעות וכו'. אבל אחרי שובי לכון המנין נחמתי, כי מה שייך לשון מחמדיו,
ועוד היה ל"ל מליצי הורו. לכן נלע"ד להגיה במקום להודין לנזן מלשון אל נדנה, והוא
הלאו דלא יבואו לראות כבלע את הקדש ומהו, שענינו שאל יבואו הכהנים הגושאים
כשיחזירו את כלי הקדש לנרתקם שלכן הגריכו כיכויים לבי"א, וע"פ המסורה למדו.
מכאן לנוכח את הקסוה בסגהדרין פ"ב. ולאו זה הביאו הבה"ג ככתבו וכלשונו ועורר
עליו הרמב"ם בשורש ג' שאינו טהג לדורות והרמב"ן הלין עליו שכוונתו לנוכח את
הקסוה יעו"ש באריכות, וכן מנה לאו זה היראים סימן שכ"ט וביארו ככשוננו וכמדרשו
יעו"ש. א"כ גם דעת רבינו שהולך ברובו בשיטה הבה"ג למנותו, וזה שאמר מליצי,
ר"ל הכהנים שהם המליצים בין ישראל לאביהם שבבמים להורות להם. שיסורו מלרדת
בעת שיחתו לנזן היינו הנרתק מחמדיו, וכן סיים לאו אחרים בדיו לרמזו על לאו דלא
יסורו הבדים שנמנה לכ"ע. וא"כ בבית זה רמזו ה' לאוין ובס"ה י"ח:
אלכנה

ביאורים

מקהת בשנה. לשון בושת (הושע י' ו'):
סגל זכרון וכו'. ר"ל סגולת יום הזכרון והראשון
ושמיני של תג הסוכות תרוש להבדילם
סמור יכות השנה בקרובה ושכחה, חזר אל יחד
כיסוי שנה (החכ"א):
סמור לארון. הרב החכם וקס הגיה לארון החת
לארון, ופירש כוונת החכבר לעשות סכעות
לארון ולהת בו את הערות. לא אתריש בדיו, ר"ל
שלא יסורו הבדים ככנו:

לא חענון ייאלמנה ויתום שכול לא חלקט ולא חעולל יבלעניי כלכול במדרשי על הדם כל יכול אל תחטאו לה' לאכול:	יבא שקר ייאל חשמע לקולו לפני עור מכשול לא תתן ידלעקלו בימעמך לא יאר נשיא לנעלו מיאם זך ואם ישר פעלו:
--	---

ביאורים

במדרשי על הדם. דרשוהו ז"ל סנהדרין ס"ג.
סנין לסנהדרין שחרנו את הנפש בו.
כל יכול, מירש הרב וקפ, הוא לאו שבכללות,
(סנהדרין ס"ג א')
אם זך, ואם ישר בעושה מעשה עמך ז

הדרור וקן

ייאלמנה ויתום. הרמב"ן מלות ל"ח
רנ"ו מנה אוחס לשמים שאין
זה לא שכללות והסמ"ג מסופק בו,
וישן כי לרנל המלאכה אשר לפני למלאות
המנין בדברי רבינו, מוכרחים אנו לומר

דגם דעת רבינו למנותם לשמים:

יבלעניי כלכול. ר"ל הם חזון לעניים, ומנה רבינו כאן בבית זה עס לאו לא חאכלו
על הדם ה' מל"ח ובס"ה ב"ד:

ייאל חשמע לקולו. הוא מה שמנה הבה"ג אל חשמע אל דברי סגביא הואו וכן
מנא הרמב"ם, והרמב"ן מל"ח כ"ח משיג שאין זה מן המנין עיי"ש. ולפלא כי
לא זכר את הבה"ג, עכ"פ רבינו כזון למנוחו:

ידלעקלו. ממליחם ז"ל הלב יודע אם לאריות או לעקלקלות לפיכך נאמר בו ויראם
מאליהן ועי' רש"י:

בימעמך לא יאר נשיא לנעלו. הבה"ג וכל מוני המזוה מנו שלשה לאוין, אלהים
לא חקלל זה אזהרה שלא לקלל דיין, ונשיא בעמך לא חאר, ולא חקלל
חגש, זו היא אזהרה לכל אדם. והסמ"ג מוסיף עוד שלא לקלל את עלמו וכן כתב
בהדיא בספר יראים סימן מ"ב, ומאמר דרבינו לא יזכר לאוין אלו לכן קרוב לומר דיש
להוסיף ולהגיה פה פעמך לא חאר, חגש ודיין ונשיא לנעלו, ויהיה הכוונה בפעמך
למקלל עלמו כדעת הסמ"ג ויראים, ולפ"ז יהיה בבית זה ששה ל"ח ובס"ה ל':

מיאם זך. כדדרשינן בעמך בעושה מעשה עמך דוקא (*):

(* ולכאורה הדבר פשוט דלא דכאיטו עושה מעשה עמך ממעטינן דוקא מלאו ועושה ממעטו,
אבל לא שיהא מותר לכתחלה לקלל כגם, ובהדיא פסק הרמב"ם בס"ה מהלכות ממרים וביו"ד סימן רמ"א
ס"ק ד' היו אביו ואמו רשעים. נמורים ועוכרי עכירכ וכו' אסור לו להכותם ולקללם ואם הכה אוחס
או קללם ספיה וכו' ועיי"ש ככסף משנה, ומלאחי במנחת חינוך שהעיר כזה. אמנם באוהרות רבינו
יחזק בר רחובן ראיתי:

והסקלל דיין ונשיא עושה מעשה אסוני
זך להיות הסקלל דיין אשמי,
ונשיא עובר נאה ונכון לפני
הגידו לו ויקלל כי אסר לו ה':

ופירש גם הרב נחבי מלחיד, ר"ל זך ונקי מעון המקלל דיין אשמי ונשיא עובר פניחות, כי נאה
ונכון לפני לקלל, וזהו שסיים היתו לו ויקלל עכ"ל. וזה דבר חדש מאד שיהא נכון ונאה עוד לפני
ה' לקללם אחמיה? ובאמת יש לפרש דברי המשורר ריב"ר ונשיא עובר כל הנאה ונכון לעשות, או זך
המקלל מעושו. ולכאורה יש להביא קצת ראיה לדברי הרב הנ"ל מכ"ב (דף ד') גבי כהן בן נוסח
וזכורום דא"ל נשיא מר וכו' ולא יהא אלא נשיא ונחבי ונשיא בעמך לא חאר, א"ל בעושה מעשה
עמך וכו' א"ל מסתפינא מיניה כו' ע"ש, ומשמע גם דכאיטו עושה מעשה עמך מותר לקללו לכתחלה
דבא החס א"ל נלטיה מר, והאיך דמסתפינא מינה, אמנם מהחם אין הכרח דכגם א"ל דלנטייה, אף
מהורדום

אזהרות לר' אליהו הזקן

חמור מהבים ותתעלם י'נפל בסבלו
 י'חאלמנה עניה ועשירה בגדה מלסבלו
 זקן לוי י'חמשים במלא
 מאומה לא ישא בעמלו:

דרך מצרים משוב עקבים כל יחסמו
 באירא ורך הלבב לב לא יסמו
 גם פאת שדרך לעניים כבבו יתמו
 כלה אל תעשו:

ופסח מזבוח שערי חובות והילם
 בלחם קלי וברמל עד עצם מלאכלם
 הלויים מהנחיל עם אחיהם בנוחלם
 חלק אין להם לעולם:

הידור זקן

י'נפל בסבלו. זה מה שנאמר במזמור
 רובן חמת משאו לא תוכל להתעלם
 ונמנה לכ"ע:
 י'חאלמנה עניה ועשירה, זו דעת ר'
 י'אודה בצרייתא ב"מ (דף
 קט"ו) וסתמא דמתניתין כוהיה, אבל ר'
 שמעון כוזב בצרייתא שס דעשירה משמכין
 אותה משום דדייש טעמא דיקרא*, עניה

ביאורים

מלסבלו, צ"ל סלהבלו מלשון ולא תחבול כגד
 אלמנה (דברים כ"ד ט"ז) וזכרו"ל
 אלמנה בין עניה בין עשירה אין בסמכין אותה,
 (ב"מ ט"ט משנה י"ג) דחכ"א:
 עד עצם, עד עצם היום הזה (יקרא כ"ג י"ד):
 כל יחסמו, מירוש לא ישחיתו דגליהם, להון
 וחסמו עקבין:
 בו יהמו, מירוש הרב זקש כבו יחסמו ירמאו
 כלשון אסיא:

אחה מחויב להחזיר לה ואחה משיאה שס רע בשכנותה, וכן פסקו כל הפוסקים:
 י'חמשים במלא, וזהו לזו דלא יעבוד עוד הנאמר כליום שמנה הבה"ג והחזיק על
 ידו הרמב"ן באריכות והגאה שהוא נוהג לדורות עיין בשורש ג'. וזמנה
 שסיים רבינו בלשון הכתוב מאומה לא ישא, נראה שבזמן למש"כ רש"י שס, עבודת
 משא בכתף, אבל חזון הוא לנעילת שערים וכו' ועיין ברמב"ן על התורה; נמלא
 צבית זה ג' ל"ח ובס"ה ל"ג:

בלחם קלי וברמל. כנראה ממנין בה"ג מנס לאחד, אך הרמב"ם מנס שלשה,
 ולמען למלאות המנין ברבינו נזכרה למר שמנה בזה רמב"ם, ויהיה צבית
 זה עם הללו דלא תוכל לזכות את הפסח באחד שערין ועם הללו דלא יהיה ללוים
 חלק ונחלה ונחלה לא יהיה לו וכו' שמנאס הרמב"ם במל"ת ק"ט ק"ט לשנים אחד
 לביזה ואחד לנחלה יעו"ש באריכות הטעם, והבה"ג לא הביאם כלל, עכ"פ רבינו
 שהביא למה לא נאמר שדעתו רמב"ם ויהיה לפ"ז צבית זה ששה לאוין ובס"ה ל"ח;
 וכן נראה ממה שסיים רבינו בהפסוק חלק אין להם שקאוי על חלק ביזה, ומקודם
 קאי על נחלה ודוק:

כאירא ורך הלבב וכו', זו היא מה שמנה הבה"ג ולא יחס את לבב אחיו וכו':
 כבבו יתמו, ראה מה שפירש הרב החכם זקש, וקרא אזי עליו אסיא דמנן אסיא

מהודרוס אין ראה כמזון, ועיין מהרש"א בח"א שס, ור' יצחק שהעיר מלישע ואינו ח"י
 כעת, עכ"פ הדין ברור כמו"ש:

(*) וראה בטעמיהוין כ"א, ויש לעמוד על השינוי בצבית רש"י שסס מפרש על ואחה חייב
 להחזיר לה, משום שהאלמנה חבול לביהו צנוקר ונערכ אחה משיאה שס רפ, ובכ"מ פירש שהוא יהיה
 צביתה צנוקר ונערכ, משמע לפ"ז דהדין עליו דהוא הייב לספל בהחזרה המשכן לביחה, וכנראה
 היה

בשר בשדה טרפה מלאכול, לכלב השלכתו
עברי לא תשלח ריקם מאתך בלכתו
בהרת מוסגר ומחלט ביהויץ למחנה שלחתו
כדאל תקיץ בתוכחתו :

איתן מעבוד ומורוע לעריפת נחליך | אכלך בהמת צאנך ואיליך
פסח לא תוציא מטהיצת אוהליך | כהשרפה לא הבאתי אליך :

א"ב

אביון לחון כולא ירע לגלגל מדה במדה
מלוטר קרבה ראה מה כתוב בצדה
בארצבם בימתת ברצפת מקדש צמדה
כל שכיות החמדה :

ביאורים

אל תקיץ, יראה בונתו לסאמרם זיל השמר
בנגע הצרעת אוהרה לקוצץ בהרתו, וכנה
הנגע תוכחת מלשין בתוכחות על עון (תהלים
ל"ט ב') תוכחות חמה (יחזקאל ה' ט"ו), התכ"א :
לא ירע, מירש הרב זקש כונתו אל דרשת ח"ל
על בגלל הרבר הזה יברכך ה' :

הידור זקן

מגן שויה, כי איך לא הרגיש דל"ל בו יחמו
והוא לשון מקרא ישעיה י"ד ל"ב ובה יחמו
עניי עמו. וזה לאו דלא חללה פלח שדך.
ונמלא בבית זה רמז ג' ל"ח ובס"ה מ"ב :
בגיוץ למחנה שלחתו. לכאורה לא
וכל לבון לזיזה לאו כוון, דהא

שילוח מלורע חוץ למחנה נקט לה קרא בעשה בדר ישב מתוך למחנה מושבו. והגראה
דכוון לפרשח שילוח עמאים שפרשח נשא, שהבה"ג מנאה צפרשיות, ורבינו השמיטה.
לכן מנה כאן בל"ח. ואם נאמר ולא יטמאו את מחניהם בלשון ל"ח, על מה שנאמר
מקודם כל לדוע וכל זב וכל טמא לנפש, וכן מנה הרמב"ם בל"ח ע"ז והביא מילתא
ומנין בל"ח אמרת ולא יטמאו עוד עיי"ש :

כדאל תקיץ. ה"א מל"ח לקוץ בהרתו שמנה הרמב"ם ל"ח ט"ח עיי"ש, ונמלא
בבית זה ד' מל"ח ובס"ה מ"ו :

כהשרפה לא הבאתי אליך. וכבר זכר רבינו בסמוך בשר בשדה טרפה מלאכול?
וגראה ברור כי שם כוון אל לאו דעריפה לא יאכל מן פסוק ובשר בשדה טרפה,
ופה כוון אל לאו הנאמר בפרשח שמיני על בהמות עמאים, אך את זה לא תאכלו ממעלי
הגרה וגומר, וכן מנו כל מוני המלות, ונמלא בבית זה ג' מל"ח ובס"ה מ"ט :
כולא ירע, טוון אל לאו דולא ירע לבבך בחתך לו ומנאו הבה"ג והחזיק על ידו
הרמב"ן בל"ח הנוספות לדעתו מל"ח י"ז עיי"ש דברים נעימים :

בימתת ברצפת וכו', זה לאו וזבן משכית לא תתנו בארצכם, אך מש"כ ברצפת

מקדש

היה לפני רש"י שטיי בנידסא, דכ"מ גרם בשכונתה, ובסנהדרין גרם בשכונתיה, אך לפ"ז יהיה
סמירה דבין. והנה המלשון הרמב"ם כה"מ מוכח כרש"י סנהדרין שכתב משום חסד כשתעכב אלל
המתעבן אותה בשביל המתעבן שלה וכ"כ הרע"ב, שזב ראייתי דיש לפרש לשון רש"י ככ"מ דקאי על
המתעבן דפסח הש"י, כשיבוא למשכנה שזב כנוקר כסוח לילה וכערב כסוח היום, ואין כוונתו כלל
על השכה השטע ידוק :

נולה מעשות כחורגל שקר ימעוד | דבוק חשן באפוד למעוד
מעלות על מעלות על מזבחי לצעוד | כסאין מזה עוד :

הידור זקן

מקדש תמוה, דהא צהיזא אמרו צמגילה (דף כ"ב), אכל חמה משתמחה על
אבנים של צהמ"ק, וכן פסקו הפוסקים, אשר ע"כ צרור דל"ל כרלפת. והכוונה אל
הא דאמר שולח שם לא אברה חורה אלא רלפה של אבנים בלבד וכתב רש"י שם שלא
יעשו רלפם אבנים צבהכ"ג דוגמתה של מקדש, והרלון בדברי רבינו, שלא יתן צארלכס
כרלפת מקדש. למדה, מלשון למיד פחיל; וגמלא צבית זה אך שני לאוין ובס"ה נ"א:
ביורגל שקר, הרלון לשקר אוין לו רגלים, ורומז אל לאו דלא תשקרו איש בצמיתו:
כסאין מזה עוד, פסוק הוא צישטיה כ"ג י', כאמור ולא יזח המשן מפל האפוד*,
וגמלא צבית זה רמז ד' מל"ח ובס"ה נ"ה:

* והנה צמיתוך כתב, והמפרק חיבורו צשעת עבודה לוקה, דמשמע הא שלא צשעת עבודה
איו לוקה, ותמה ע"י צבסר מעין ההכמה מסוגיא דמכות כ"ב שפריך שם ולהשבו נמי המזיח
חושן מפל האפוד, והחס על מחתיחין קאי דכהן ומיר צבית הטומאה, ואי צעיק מוים צשעת
עבודה דוקא היאך משכתת לה שיהיה אז חורש צבית הטומאה והטלה צל"ע. וכן תמה המנחה
המיוך יעו"ש. ומתהלה רייתי לומר, דבאמת אוין כוונת החינוך כהנחתם, אכל סגנון לשונו כך הוא,
והמפרק חבורו שיהי מחובר צשעת עבודה, אס מפרק אותו חבור אף שלא צשעת עבודה לוקה.
אולם שוב רייתי צמ"ג מל"ח רז"ט שכתב וז"ל שלא יפרק החושן מעל האפוד צשעת עבודה, ולשונו
קשה לפרש כמ"כ, וגם הראצ"ן במאמר השכל כתב כלשון הסמ"ג, וכנראה לקחו המה מהסמ"ג:
ואדתי ומן אמא לדי ספר היראים סימן ש"ל ורייתי שכתב, וז"ל, שידוע צככה"ג לבוש צהן
אסור להזיח חושן מעל האפוד, אכל כשאינו לבוש צהן אינו מדבר, שהרי צשעתת התחמונה אל
החושן המרוכסית צפתיל תכלת אל פשעת הכתפות אשר מחפל לחשב האפוד הכתוב מדבר צהן ובשעה
שאינו לבוש צהן היה עושה אוין פשעות מאחות ועומדת שאי אפשר לו ללבש צערוך מחוברות עכ"ל,
וצרור דע"ם נפל צדבריו, ול"ל ובשעה שלבוש צהן היה עושה אוין וכו'. עכ"ם דבריו צרור מללו
שפ"כ לומר צעת שיהי לבוש צהן אז עובר על לא יזח, ולדעת הרמב"ם צבלכות כלאים דכלאים
שלא צשעת עבודה אסור, א"כ ע"כ החושן שהיו צו כלאים לבש דוקא צשעת עבודה, וא"כ דברי
החינוך מוכרחים לכאורה, מאחר דדברי היראים מוכרחים ולדוקים. וכן מלאחי עוד צריעכ"ח מכות
שם שכתב, ומזיח את החושן משכתת לה וכו' וכנון שיהי לבוש את החושן וחורש צו וכל שעה עובר
מאס לא יזח עכ"ל, הרי מפרש חז"ל דאיירי צשעת שלבוש צהן ולפי דעת הרמב"ם פ"כ צשעת עבודה
דצשאל שעת עבודה אסור ללבוש כלאים, אמנם זו לדחות לפי מה שהעלה הגאון צבית הלוי ח"א
סימן ג' דככה"ג גם הרמב"ם מודה לראצ"ד דוק שם וחזין:

ויש לעורר על הבה"ג ורבינו שהלך צדרכיו שלא מנאו גם הלאו השלישי לא יקרב הגאמר
צמשיל, [ולפי שפסק הרמב"ם צחבורו ה"ה לכל צנדי כהונה הקורע דרך השמחה לוקה], הלא הגמרא
ציומא כלנינו צחדא מחתא, וכן המשורר ריב"ר מנה רק השני לאוין דלא יזח ולא יסורו והשמיט
לא יקרב הלא דבר הוא! וכבר עמד על הבה"ג ידידי ש"ב הרב"ג צספר דבר מנוה, ותריך ימיה מהא
דצמכות דף כ"ב הג"ל דפריך מהא ולהשבו נמי המסיר צדי ארון והמזיח משן מפל האפוד ולא פריך
דליחשוב נמי הקורע צנדי כהונה ש"ת דאינו הלכה עיי"ש, [וראה צמרננ"ם שדקדק כ"כ צסוגיא דמכות
הג"ל יעו"ש מש"כ] ומלאחי צריעכ"ח יומא דף ע"ב שמהני חיים מדבר עמד ג"כ על הבה"ג, וכתב
ג"כ, אויל סמך אהיהא דפ"צ דמכות שלא הביאו הך דלא יקרב וכו':

דאסנבם חורה ולא אבוש. כי לקולר דעתי לא אצין הסוגיא ציומא שם צכלל, דהאיך טוכל לומר
דולא ולא יקרב הם אזהרות לאוין ולא לנתינת פסם, הא כלשון הזה עזמו נאמר גם צפרשת פקודי
צעת הפשיה (פ' ל"ם פסוק כ"ח). וירכסו את החושן וגומר ולא יזח החושן מעל האפוד וגומר, ושם
(פסוק כ"ג), ופי המעיל צחוכו כפי חחרא וגו' לא יקרב, ושם לא טוכל לפרש אזהרה ללאוין צמוכן,
דמאי עיין אזהרה להחס צעת שהכתוב מודיע לנו כי צני ישראל עשו כאשר צוה ה'. ועל צדחין מוכרחין

וזה כהני מפרוץ ומפרוץ לאכלל כלל
לבגדול אונן מצאת מקדש לא יחלל
הללה זונה מקהת ודעו מחלל
כי ימצא חלל:

השאר כמות ועונה לא יגרע ויעכב
חלב הגי עד בקר מלעכב
ולא יחבול רחים שכב
לע"ג גם רכב:

ביאורים

שכב, רחים התחונן בלשון סנהה ב"ב רפ"ב
כלל, כלל השני הוא מבנין טיעל עשה לך כלל
והרמב"א כתב הכפל לחוק השליחה ונסמא
חרבה פקמים כש"ס:
גדול, כה"ג:

הידור וקן

לעמו גם רכב. (בראשית ל' ט'). ורלה
רבינו להשמיטנו בזה דאינו עוכר
על שניהם אך בלאו אחד כמו שהאריך
הרמב"ם בל"ט רמ"ב עיי"ש ולא כרמב"ג.
ולפ"ז בבית זה ג' מל"ח, ובס"ה ג"ח:

לאכלל כלל. המבוארים שניהם לא כווננו כלל אל האמה, כי רבינו טוון לגמרא
האיות י"ב, דר' יהודה עוכר דאינו בפריעה ופרימה כל עיקר ולא כר'
ישמעאל שסוכר דאינו פורס כשאר בני אדם, וזה כוונת רבינו בכלל כלל. ולכ"ע
מנהג לשמים פריעה ופרימה, ועיין בס"ה מ קס"ג וברמב"ן שם, ועיין מש"כ לעיל
בשוכני מיתה:

לבגדול אונן. זה שמנה הבס"ג מן המקדש לא ילא שנאמר. ככה"ג כאשר התיב בזה
דברים

אנו למדנו דנתינת טעם הוא דבני ישראל עשו כן כדי שלא יקרא וכדי שלא יזח, וא"כ גבי לואה נמי
מנ"ל לפרש ללואה, דילמא ג"כ נתינת טעם הוא, והדבר מוקשה מאד, ולא מלאחי במפרשים שלפני וז"ע:
וי"ל בדוחק, עפ"י מה"כ הלך שמה כשורש החמישי לשרש דברי רב"י כשרשת תלויה בפסוק
זהו פי ראש כתובו וכו' לא יקרא, שכתב רש"י כדי שלא יקרא והקורטו עוכר בלאו עכ"ל, שלכאורה
ארכייה אחרי ריכשו. שאם יפרש כדי שלא יקרא והוא סכרת התקשן ביומא. שהוא נתינת טעם, א"כ
האין כתב והקורטו עוכר בלאו? וכתב הוא שרש"י מפרש כוונת הנגמרא כן. שהתקשן הקשה דילמא הוא
נתינת טעם לחוד ולא ללאו, ומתוך לו התרץ דאי לנתינת טעם לחוד היה לכתוב שלא יקרא כשי"ן,
ומדכתיב ולא יקרא ע"כ אף בנתינת טעם הוא מ"מ אחי נמי ללאו. וכן כתב המרג"ש, והשיח
יזקק גם כיומא, וא"כ באמת כהן דפקודי בעינן העשיה נוכח לפרש לא יקרא ג"כ לנתינת טעם כמו
שהורה גם התרץ שם דיש לפרש בנתינת טעם ג"כ, אלא מדלא קאמר קרא כפירוש שלא יקרא בנתינת
י"ב, ע"כ רמו לן שפרשו גם בלאו, וזה יש לומר כפרשת תלויה כהנאו עוכר בפסע הראשון, אבל הכא
כפקודי כשיה אין לדייק כן, דיש לומר דאנן דכתב בלוי לא יקרא בלאו שי"ן כתב גם כשיהיב כן,
ובאמת הכוונה לנתינת טעם, והא"כ כפ' תלויה יש לדייק. דאי לנתינת טעם לחוד קאחי היה לו לכתוב
כשי"ן, וע"כ הגם ללאוי אחי כחוש"כ המפרשים הג"ל ודוק וז"ע עוד:

והנה כשורש החמישי כהן הרמב"ן ז"ל וכבר מנה. הרב ז"ל עלמו לאוין שהם בנותני טעם
יוחר מאלו, אבל רבותינו עושים מניעות כמו שאמרו ביומא המקרא בגדי כהונה עוכר בלאו וכו'.
וכתב עליו התנלה אסתר אות ג' ומה שאמר עוד שכבר מנה הרב לאוין שהם בנותני טעם, א"ל לא
ריחיים, ואם מנחם תמה אני עליו שהוא ישרא שרשו, עכ"ל. והדבר נסלא מאד שהרי כהניו מנה
הרמב"ם אלו השלשה לאוין ל"ח פ"ו ס"ז פ"ח ועליהם רמו הרמב"ן כמו שהביא הסוגיא ביומא, וכן תמה
עליו הגאון מהרד"ם ז"ל יט"ש. ואנכי מלאחי כריטב"א מכות בסוגיא הג"ל שכתב וכו'. ואנן אורחין
שמטנו משופותן דלא יזח החושן ולא יסורו לשון לאו ואזהרה הם ולא לשון נתינת טעם כלכד כמו שכתב
הרמב"ם ז"ל בספר המעשר שלו עכ"ל. וכן כתב הריטב"א. ביומא (דף ע"ב), והבין קיימא לן שכל אלו
לאוין נמורין הם והבין איהא כהדיא נמי כפרק אלו הלוקין ואלא כדברי הרמב"ם ז"ל, והעיר ע"ז
המנהיג שם, חיים מדבר אנכי לא ידעתי איהימקום דברי הרמב"ם ז"ל היוסף זה והרואה בפ"ט מהלכות
כלי המקדש פניו יחו שפסק כהדיא שלוקה על שגשחם וכן מנחם. כבספר המעשר. אמור מעתה מאמר
דמי נבואים מתנבאים כן ע"כ דלא היה כתוב בספר המעשר. שלמיהם ובספר היד כן, וכוה הסירומי
הרשה מעל התנלה אסתר שכתובה לקוטה, ורואים אנו שגם הריטב"א העיר כן כשני פקומות:

אזהרות לר' אריה הזקן

מזב שביעית ליניזריך מלבצור ולאגור
 לא תכרות להם ברית לימסביב סגור
 ינצל עבד במבטחך לסגור
 לא יתן סגור:

כמעשיהם לא תעשו ולא הלכו בחקיהם
 לא תתחתן בהם קרבת דבקים
 לא כסף בנשך להימאכלים במכריהם
 לא רבית במחיריהם:

מלח לא תשביית לולכל קרבן מוחזר
 ליושאור ודבש מהקטיר ממזבתי מוחזר
 נצח מהיות לחבקהר זרע אלעזר
 עיני ראו ולא זר:

<p>הידור זקן דברים הרמב"ן בשורש ה', וכן עובר משום לא יתלל, עיי"ש כי קרתי: נמלא בנית זה עם שני הלאין דחללה זונה ששה מל"ח ובס"ה ס"ד:</p>	<p>ביאורים מוחזר, סקרב: לא יתלל, עיי"ש כי קרתי: נמלא בנית זה עם שני הלאין דחללה זונה ששה מל"ח ובס"ה ס"ד:</p>
---	---

ליניזריך מלבצור. הוא הלאו בשביעית ענבי גזיך לא תכלור:
 לרמסביב סגור. נראה בגם כוונה רבינו דוקא לז' עממין היושבים מכביב לאפוקי
 שאר אומות כלזון הרמב"ם מל"ח מ"ח, ופיין בספר מלוח ה' בליוגיו, נמלא
 בנית זה עם הלאו דלא תכגיר עבד אל אדוניו ג' מל"ח ובס"ה ס"ז:
 להימאכלים במכריהם. יל להגיה במכריהם, מלשון הכחוב ובמכריה לא תתן
 אלכלך. ועל זה סיים הכחוב לא רבית במחיריהם (תהלים מ"ד י"ג),
 וכנראה שרבינו מנס לשחיס כמו שאמרו בגמרא לעבור עליהם בשני לאין, ונמלא בנית
 זה ארבעה ל"ח ובס"ה ע"א:

לולכל קרבן מוחזר. הכוונה דאף דבלשון הלאו לא תשביית מלח בנית אלהיך לא
 נאמר אך מעל מנחתך, ואחרי כן כחוב על כל קרבנך תקריב מלח בלשון עשה
 ולא בלשון לאו, ככל זאת חזר הוא הלאו לכל קרבן כמו שמנהו גם הרמב"ם ל"ח ל"ס,
 ודע, כי בזה"ג לא מלאתי שימנה לאו זה, אך בשבין מנה בכלל מליחות, וכנראה
 כתב כן הזקן בזה הלשון להוליא מדעת בה"ג דדוק:
 ליושאור ודבש. אולי דעת רבינו למנוס לשנים כדעת רמב"ן וסמ"ג, וכמעט
 שנוכרח לומר כן למען לכון המסכה:
 לחבקהר זרע אלעזר. רומז אל פסוק ולא יהיה קרח וכעדוהו שבה"ג מנאו לאזהרה,
 ורמב"ם בשורש ח' חולק עליו שהוא שלילה, והרמב"ן מהפך בזכותיה דבה"ג
 עיי"ש דבריהם כי נשמו. אולם מה שרליה הזקן באמרו זרע אלעזר איני יודע, כי
 לדעת בה"ג ורמב"ן שמנו אותו הוא אזהרה על כל החולק על כהונת אהרן בין זר בין
 כהן, ומדברי רבינו נראה שהאזהרה דוקא על זרע אלעזר הנהנים וזו לא שמענו?
 ובדולה מזו נראה מנמרא סנהדרין (דף ק"ז) שכל המחזיק במחלוקת עובר בלאו שגאמר
 ולא יהיה קרח אפילו שלא במחלוקת כהונה ועיי"ש ברמב"ן ול"ע, וכן ראיתי ביראשם

אזהרות לר אליהו הזקן

שרם לנפש בבואך לתנותו
לא תעזוב לוי למקומך תחנותו
מעמני ומאבי מבוא היה לו להקדים מצתו
זכר חסדו ואמונתו:

סיפוד מרדות ומקפוז ליד ישרחון
מבלא יקשה בעיניך נכסיד יצליחון
צויתי כהני בנרושין לא יקחון
מגאף להם ולא יריחון:

ביאורים

לתנותו, לחסיד על סת:
היה לו, על אשר לא קרמו וכו' (דברים כ"ג ה'):
לא תענהו, אל חסרו אותו, והתבם וקש פירש
כי חסו לדרשתם לא תענה על ריב, על
רב, שאין חולקין על מופלא שבמנהדרין:

היודו זקן

סימן שמ"ה, לוח הקב"ה שלא יערער
אדם על הכהונה וכו' דכתיב בפרשת
קרח ולא יהיה כקרח וגו'. נמלא בבית
זה ד' מלות ל"ח ובס"ה ע"ה: ומש"כ
רבינו הפסוק פיני דלו וכו' הכוונה שכלם

לא בנייהם משפט קרח ועדתו:

למקומך תחנותו. רומז אל הפסוק השמר לך פן תעזוב את הלוי כל ימך על אדמתך:
מעמני ומאבי. נס פה פ"כ דעתו למנות לשמים כמו שמנה הרמב"ן וסמ"ג. ומה
שהביא רבינו הפסוק זכר חסדו ואמונתו, נראה כי יש לקרות (על דרך אל
תיקרי). זכר חסדו ואמונתו, ר"ל זכור לו חסדו זה ולפיכך לא יצא בקהל, נמלא בבית
זה ד' מלות ובס"ה ע"ה:

סיפוד מרדות. במרוז הזה רמז לשני לאוין, לא תרדה בו בפרך, ולא תקפץ את
ידך מאחיך האכזיב, וזה ליד ישרחון:

מבלא יקשה בעיניך. רומז אל הפסוק לא יקשה בעיך בשלחך אותו חפשי שמנאו
הכה"ג והחזיק על ידו הרמב"ן במל"ח הנוספות מל"ח י"ז, והדברים הנעמיים
אשר כתב שם הרמב"ן כלל רבינו בשתי המלות נכסיד יצליחון יע"ש וחבין:

מגאף להם ולא יריחון. הרמז למאמר ז"ל כהני קפדי נינהו שלכן חקנו להם גט
מקור, וזה אף להם, מלשון אף וחמה, ושוד שלהם אכזר אף ריח הגט. וזה ולא
יריחון, וחגב אורחא השמיטנו רבינו הק' מילתא, וזה חידוד נפלא! נמלא בבית זה
רמז ד' ל"ח ובס"ה פ"ג:

סראוב וידעוני. זו מה שנאמר אל חפטו אל האזנות ואל הידעונים. ולפי דעת הרמב"ם
מל"ח ה' ט' נמנים לשמים עיי"ש שהכתיב דברים, וכן דעת רבינו:

סהריב רב. ר"ל אל תריב על רב [הגדול] בסנהדרי אשר מופלא חמנותו, כי מלות
המלך היא (ישעיה ל"ז כ"א) וכן מנה הסמ"ג סימן קל"ו. אם ידבר מופלא
סבדיינים בד"ג אכזר לנשות מדבריו שנאמר לא תענה על ריב לנשות רב כתיב
יע"ש. אך הרמב"ם ל"ח רפ"ג הסב כוונת הפסוק לדבר אחר ומנאו בל"ח, והכה"ג
במחוק הפסוק כלורתו, ולא נוכל לדעת היאך דעתו נטעה ועיין בדרך מוסיף וכמעין
החכמה ודוק. ונמלא בבית זה ד' ל"ח ובס"ה פ"ו:

החבוב זיתך לא תפאר מחלהבר
 כמלשא חמא לרע להוכיח כי עבר
 תקח אשה חדשה מצאת ללצבא כבר
 שלום לך ואין דבר:

בושם רע מוציא ואונס מלשלח נושא
 מכור לא ישא ומסורת לא תנשא
 שאלתיו צוני מחוץ ממעשר שני מנסה
 לא אשאל ולא אנסה:

ביאורים

שאלתיו, החרוז הזה אין לו שחר, ונלע"ד כי
 בשגגה חל בו יוד המעתיק וצ"ל
 שאלתי צוני חוץ ממעשר שני מנסה, וכיון
 לרברו הכו"ל, אשכחיה ר"י ליוקא דר"ל מ"ל
 אימא' לי פסוקך מ"ל עשר העשר עשר בשביל
 שתתעשר, מ"ל סמך לך מ"ל ויל נסי, מ"ל וסי
 שרי לנסווי להקב"ה והכתיב לא תנסו את ה',
 מ"ל חוץ כמו שנאמר הביאו את כל הכתשור אל
 בית האוצר ויוד טרף ובתנאי נא בזאת אמר ה'
 צוני (תענית ס' א') וחיו סלישן והתחית תו
 (יוקא ס' ר'), ור"ל הקב"ה צוני לשאל תו
 ימות במכור כתנאי, אולם חוץ ממעשר שאני
 מנסה, לא אשאל ולא אנסה ככתוב לא תנסו.
 ידברי הזקן אפיא כסיועין לרעת הכ"י כו"ד סימן
 רמ"ו נגד הטור ע"ש, (התכ"א):
 כבר. גקי יהיה לביתו, והתכ"א כתב לשון על
 נהר כבר והוא פרט תחת כלל לצורך החרוז,
 או בלשון כברת ארץ:

היחוד זקן

בושם רע מוציא. ר"ל המוליא ש"ר,
 ולונס. לא יוכל לשלח האשה
 הנשואה אליו, וזה שנאמר לא יוכל לשלח
 כל ימיו, ויש פה שני ל"ח:
 מ"חץ ממעשר. במרוז זה יפה טון
 התכ"א ואפריון נמטי ליה, אך
 בהתנס וקישור הפשט אויל בחר היפכא.
 כי כונת רבינו ש"ל היו לזני שלא לשאל
 מקרא שנאמר לא תנסו את וגו'. חוץ
 ר"מער שמוחרין לנסוה שנאמר ובתנאי,
 ועכ"פ בבית זה ד' מל"ח ועם הקודמים צא:
 מחלהבר. מלשון לזרוז או להכר. ור"ל
 לא חטול חפצתו ממנו לנקוטו
 כולו מן כויתים, וכן מנה הבה"ג פסוק זה
 לא חפצת אחרך הנאמר בזיקים, אך
 הרמב"ם לא מנאו וכללו בפאח שדה:

כמלשא חמא. רומז אל לא-השא עליו חמא, אלא הוכיחו:
 גלצבא כבר. רומז אל גמרא שרובה סוסה (דף מ"ד). וכי מאחר דנפקא ליה מלא
 יעבור עליו לכל דבר לא ילא בלצבא למה לי, לעבור עליו בשני לאוין יש"ש
 בגמרא, וכן מנה הבה"ג לשני לאוין והחזיק על ידו הרמב"ן בל"ח ש"א ע"י"ש. וזה
 שאמר רבינו הזקן מלאח ללצבא, ר"ל לא ילא בלצבא, וכבר הוא שובר בשלום לך ואין
 דבר, ר"ל בולא יעבור לכל דבר. כנ"ל ברור בטונתו ודוק. וראה פלא מהרב נחבי
 מחוץך בבואו לחשבון במנין הבה"ג [בסוף ספרו] מנה שניהם ללאו אחד, ובסוף המנין
 כתב ז"ל. ובלאוין יש פסוקים שיש בהם ב' לאוין כמו לא ילא בלצבא ולא יעבור עליו
 לכל דבר וכיוצא שהעתיק הבה"ג לכל הפסוק ולא נודעה דעתו אם מונה אוסן לשני
 לאוין או ללאו אחד ואנכי רשמתי עליהם לאו אחד וכו' ע"ש, ובמ"כ לא ידע שהרמב"ן
 במל"ה ש"א כתב בפירוש שהבה"ג מנאח לשתי מניעות, וכן משבס הזקן שהלך בודכיו
 כמו שהרמב"ן. במלא בבית זה ד' ל"ח ובס"ה צ"ה:

אזהרות לר' אליהו הזקן

שם המתבר אליהו הזקן חוק בר"ה.
 אל תחיה כל נשמה יחרבו חרוב
 נאלא תשחית ותכרות עץ מאכל וחרוב.
 לא תדרוש למואב יקללך יארוב
 נבשלום שלום לרחוק ולקרוב:
 ישמע ולא יבדיל יגולא עוד הודה
 נבלת בהמה לא תאכל וגם את גידה
 המלך לא ירבה נדבטלים לשקדה
 סוס דוהר ומרכבה מרקדה:
 נדומעוך וכתות ונתוק וכרות לא תקריב מקנה
 נובארצכם לא תעשו בכל אשר תקנה
 העיר הנדחת הכל תפנה
 חרטים תהיה לא תבנה:

ביאורים

הידור זקן

נאלא תשחית ותכרות, דעת רבינו למנות פה שני לאוין, לא תשחית את עולה, ואותו לא תכרות וכן מנה הבה"ג: נבשלום שלום לרחוק ולקרוב. ר"ל לא

לשקדה. לשון נשקר על פשעו (איכה א' י"ד). ר"ל ולא יסירו את לבבו; והחכם וקש מירש מלשון לשקיר על דלחותו (משלי ח' ל"ד) לא ירבה לו כסף וזהב לשקיר על רברים בטלים:

תדרוש למואב אותו השלום שנלמדיה לפתוח בשלום לרחוק ולקרוב, כלשון הספרי לפי שנאמר וקראת אליה לשלום יכול אף עמון ומואב בן חלמוד לומר לא תדרוש שלוםם ועובדם. וכן הוא לשון הרמב"ם ל"ח כ"ו, שהזהירנו מהשלים עם עמון ומואב לעולם, וזה שהאל יתעלה כבר נזנו כשנבא להלחם אל עיר שנשאל השלום קודם המלחמה כו' חזן מעמון ומואב שלא נתנהג עמהם המנהג הזה וכו' עיין שם דבריו הגממדים מזהב. וזה צדור בטונת רבינו, נמלא בבית זה ד' ל"ח ובס"ה צ"ט:

נגולא עוד הודה. ר"ל ולא יודון עוד, וכן כתבו הבה"ג, ולפי שרשי הרמב"ם אינו נמנה מפני שהוא זוויה כולל:

נדבטלים. החכם וקש פירש דברים בטלים, כי לא ידע לשון הגמרא סנהדרין כ"א ולא ירבה לו סוסים יכול אפילו כדי מרכבתו אסור ח"ל לו דאינו אסור אלא בסוסים בטלים יעו"ש, ולפ"ז יש לפרש דחיבת לשקדה נמשכת לאחריה, ור"ל שמוחר לו לשקיר ליקח סוסים כדי סוס דוהר ומרכבה מרקדה (נמוס ג' ב'). נמלא בבית זה חמשה ל"ח ובס"ה ק"ד:

נדומעוך. כל הפסוק הזה כוונתו לאבן גם הבה"ג, ולפי מה שהביא הרמב"ם מל"ח ל"ג קאי פסוק זה על זריקת דם בטלי מומין למזבח יעו"ש, ובדעת רבינו נראה לעינינו אי"ה להלן, ועכ"פ נכנס למנין לאו:

נובארצכם לא תעשו. זה לאו דסירוס אדם ובהמה כפי קבלת חז"ל, וזה אשר רמו רבינו באמרו בכל אשר תקנה למאמרם כל אשר בארצכם אפילו למכורם כלבא

אזהרות לר' אליהו הזקן

דויעה לא בוכל ניקציר ובציר עטם
 נחלא תשכח את הדברים בענין רשומם
 קרבנות זבחך לשם המרוסם
 נפלא בנין מוסם:

סנכרים מידם לא תקריב קרבניהם | חטא ועון סאלעדות מיברה
 מצרים לא תוסיף לראות פניהם | לא אחד בהם:

<p>הידור זקן כלבא חסור, נמלא עס לאו דלה חכנה עוד ג' לאוין בבית זה ובס"ה ק"ז: ניקציר ובציר עטם. ר"ל שבובל מוזהר גם על לא תקלרו את ספימיה ולא חבלרו את נזיריה, מלבד הללו דלה תזרע, וכן מנה הבה"ג ג' לאוין אלו: נחלא תשכח. זהו שלא נשכח מעמד הר סיני, לפי חריכות דברי הרמב"ן בל"ת הקוספות מלוה ב', וכן מנחה הבה"ג: נפלא בנין מוסם. לכאורה הדברים כתומים, והיה נ"ל דרבינו ראה לרמוז בזה הא דהכלאים פסולים לקרבן וילוף ליה מריבויא דאו, וע"ז אמר לא בניו ר"ל שאינם בניו אך מכלאים, מוסם, אך להכניסה במנין א"א דלא מלינו לאו ואזרה ע"ז. אשר לכן נ"ל דכוונת רבינו לזנות בזה לאו דהמקדיש בעל מוס למזבח ואזרהיה מכל תקריבו הנאמר בקרה כל אשר בו מוס כנובאר בגמרא חמורה פ"ק, ואבז אורחיה רמו לן רבינו גם דינא דכלאים כמש"כ ודוק. נמלא בבית זה חמשה לאוין ובס"ה ק"ב: סנכרים מידם. זה הללו ומיד בן נכר לא תקריבו מכל אלה. ומפרש לה הרמב"ם מל"ת ל"ז. שלא להקריב קרבנות נכרים כשהם בעלי מומין ולא נאמר אחר שהוא גוי נקריב בעבורו בעל מוס, וערש"י בחומש. אמנם מדברי רבינו ובה"ג נראה שהם מפרשים לאו זה כהיראים כהימן שע"ט עפ"י מה דהניא בת"כ מנין שאין מקריבין שקלים מן הגוים ת"ל ומיד בן נכר לא הקריבו את לחם הלהיכם מכל אלה וגו' אבל בקרבנות ניבזר לא יבא להם חלק ונחלה בגורל ה' עכ"ל. וכן מנה הרמב"ן בל"ת הקוספות ל"ה ח': סאלעדות מיברה. לא ירעתי מה עיבו של מלח עיבהם כאן? ואלו ר"ל אף מן הגדיקים ועובים לא יקבל עדות אחד. וכן לשון הרמב"ם בל"ת רפ"ח, והסידר הדיון שלא לחוץ הגדרים או לחייב ממון בעדות עד אחד ואפילו היה בחלליה הכשרות. ונוכל עוד לומר דעת הזקן כהסמ"ג ל"ח רי"ג לפי הנחת המשנה למלך בדרך מלווין בדעתו, שהלאו דלא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת הוא אזרה על העד אחד שידוע עדות בחבירו שלא יקום להעיד עליו אף הוא אך עד אחד בזה, ואם קם להעיד לוקה דשם ביש הוא דקא מפיך עליה כדאמרינן בערבי פסחים (דף ק"ז) דנגדיה רבא לזיגוד, פירוש משום לאו דלא יקום עיי"ש היטב ובדרך מלווין, וא"כ איפוא יש לפרש מלח עיבהם מלשון ארמית, דעל ויבא יוכף את דבחס רעה חרנס אונקלוס טבחון בישא, והכוונה פה דעד אחד הוא אך כמוציא דבה, וזה היה נכון לכאורה (*).</p>	<p>ביאורים בענין. הרב וקש הגיה בענין תחת בענין. ר"ל אשר ראו עיניך: נכרים מידם. שירוש חטאות ואשמות שאין כאות בנרבה, אבל נדרים ונרות סקליון מהם, (עין רבב"ם פ"ג סהלבות טעה"ק הלבנה ג' וב"ס). החכ"ם: לא אחד. עד אחד:</p>
--	---

(* אך הגאון בדרך מלווין חלק שני הרבה לחמה על דברי הסמ"ג, דנאמת אזרהה זו אינה
 444

אודרות לר אליהו הזקן

סבורע לא כלאים יפתחו האדמה וישררו
אל תשת ירך עם רשעים יעידו
קריבות שם אלילים סגמשמוע תכחדו
לא יזכרו בו ולא יפקדו:

א"ב.

אל המחנה לא תבא סלמקרה הטמאות
לא תענה ברעך דברי חפאות
בזקן מהשחית תחית לקפאות
כן לארבע הפאות:

ביאורים	הידור וקן
לא יזכרו. אסור לסר שמור לי בצד ע"ו פלוגית. (החב"א): חפאורה, לשון ויחמאו ב"י דברים אשר לא בן (ס"א י"ז ב'): חתיית לקפאות. בין פירקא דריקנא (סכות ב"א א). קאה לשון חיבור: כן לארבע. שמים מכאן ושמים מכאן:	וגמלא לפ"ז צנית זה ג' ל"ת ונס"ה קמ"ו: סבורע לא כלאים. יותר טוב להניח זרע כלאים לא וגו' והוא לאו שדך לא תורע כלאים: סגמשמוע תכחדו. הוא לאו דלא ישמע על פיך. ולא יזכרו, הוא מש"כ ושם אלהים אמרים לא תזכירו, וכן מנאס הבה"ג. ולפי חלוקת הגמרא סנהדרין (ס"ג ע"ב) שני דברים הם יעו"ש. וגמלא צנית זה ד' תל"ת ונס"ה קי"ט: סלמקרה הטמאות. זה מה שמנה הבה"ג לא יבא בעל קרי אל תוך המחנה. וזהו למקרה

אלא לדין כמו שביארה הרמב"ם על"ה רפ"ח, ובחיבורו ריש ס"ה מהלכות עדות, ועוד חמה דאף
אם טדה שסוק זה הוא אזהרה לעד המסיד איך כתב שלוקה על לאו זה והלא אין בו מעשה,
ואיך יתכן שילקה העד משום אזהרה זו דלא יקום, שלישיית חמה על מש"כ הסמ"ג, וז"ל, אמנם אותו
מלקות מדרבנן היה שהרי במסכת סנהדרין למדין מכות מדיני נפשות בגו"ש דרשע רשע ודיני נפשות
אין דינם אלא כמותן שסנהדרין נוהגת עכ"ל. וע"ו חמה מאד, דדוקא דיני נפשות אינה נוהגת אלא
כמותן הנית, אבל להלקות מלקין. ככל זמן אלא דבעין סמוכים וסיים, כזאתן שדברי הסמ"ג כסיתן
זה לריכוס אלני תלמוד, עכ"ד בקיבור יעו"ש. אמנם באמת אורו עיני כראותי כספר היראים סימן
רמ"ד על הך קרא דלא יקום עד אחד באיש, אחר שהביא דברי הספרי באריכות בענין זה כתב
ככל דברי הסמ"ג באותו לשון למדנו מכאן עד אחד וכו' אך בשיטת קלים ולסוכה יעו"ש, והבקי
ורגיל כספר יראים יודע שזה דרכו חמיר לעשות חולדה מדרבנן להאב הל"ת או העשה שמדאורייתא,
ודבר זה מצוי בספרו, וקדוה הדבר שהסמ"ג העתיק דבריו מהיראים, ח"כ הכא נמי היתה כוונת
היראים שמהלאו דלא יקום עד אחד שהוא אזהרה לב"ד שלא יקבלו עדות איש אחד כמו שביאר באמת
הרמב"ם, וכמו שגראה גם מדברי הספרי, יש ללמוד מכאן שהיודע נחבירו דבר שאינו ראוי לשפוט
דאינו ראוי להעיד עליו דשם כיש חקיק עילווה כדאמר בערני פסהים סוביחא טחא וכו' ונגדיה רבא
משום לאו דלא יקום, ואין כוונתו כלל שלקה משום הלאו דלא יקום, אלא כמו שפירש שם הרשב"ם
שלקה משום לא חלך רכיב אלא שהקרא דלא יקום עד עליו שדבריו לא יקיבלו וא"כ הוא מוציא דבה.
ובאין ספק דהכוונה ג"כ שלוקה מכת מדרות מדרבנן כמו שסיים סם, מיהו ההוא מלקות מדרבנן וכו'
[ובסמ"ג ס"ם שכתוב אותו מלקות מדרבנן היה שלפ"ו מוסב על רבא דנגדיה לוינוד, ולפי הטוסחא
ביראים וכן בהנהיגו מיימוני ריש ס"ה מהלכות עדות הכוונה על אותו הדין שלמד, נמלא לפ"ו אין
כוונה הסמ"ג לדעה חדשה, אף מיוסב קושייתו הטיה של הדרך מצותיך דלמאי לקי, דבאמת הכוונה
לבגב מדרות. אף תמיהתו האחרונה יש להקל קצת אלא שאין הלשון סובל, ודוק כי קצתני:

אזהרות לר' אליהו הזקן

גד לא תלחץ ולא תונה סהאונאת שיחים
 סיערל ותושב ושכיר לא יאכלו בפסחים
 דרך נדידות מעשות בהאנק אנוחים
 כמשפטם בחרבות וברמחים:
 השביעית לא תגוש לעבד לזה חפש
 עם הבשר לא תאכל הנפש
 סומשים סלם רעוע בבית נפש
 והכלבים עזי נפש:

זמיר לא בשביעית סחזרע וקציר גילו ספן תשכח את ה' לאפרים תרגלו חקתי לא תנאף מזהר מנאף בעקולו לא יעקבם כי ישמע קולו:	מטאים מלאכול מטוים את עזניה פן יוסיף אזהרה לחבלת טריה עיחס ספנום תן לענה פוריה באר צרה נכריה:
--	--

<p>ביאורים</p> <p>שיחים. רברים: לעבד. עבד לזה לאיש סלוה: והכלבים. עיין ב"ק ס"א א'. והחכ"א כתב, וסאים סלם רעוע בבית נפש, ר"ל כבית הדרים בו, ורוכזו לדברי ר"ג (ב"ק ס"ז ב') מנין שלא יגדל כלב רע בתוך ביתו ואל יעבד סלם רעוע בכיתו ח"ל לא תשים רסים בביתך: זמיר. לשון וברכך לא חוסר: גילו. לשון בן גילו, ר"ל בזמן ההוא: לא יעקבם. אזהרה לעוקב אחר הגואף (שבושה ס"ז ב'), החכ"א: פן יוסיף. פן יוסיף להכותו: יחס ספנום וכו'. רמו למוטה וליחן לה סיס המאדדים:</p>	<p>הידור זקן</p> <p>למקרה הסמאות. ונמלא בבית זה מני רבינו ג' מל"ת ובס"ה קכ"ב: סהאונאת שיחים. כן הוא נדרש במכילתא לא חונה בדברים ולא תלואס בזמנו והוא בס' המלות מל"ת רנ"ב. ועי' בדרך מלוותך ח"ב; ובידאים ס' כ"ב ג"ג: סיערל. ר"ל ערל ישראל שמתו אחיו ממחמ מילה, וכן נכר מנה רבינו לקמן. ורמו רבינו בפסחים גם לפסח שני, נמלא בבית זה ה' מל"ת ובס"ה קכ"ז: סומשים סלם וכו'. זה לאו לא תשים דמים בביתך שפשוטו מוסב על המונע מעשות מעקה לנגו, ונכלל בו גם כל המכשולים כנון כלב רע וסולס רעוע, ובבית זה ג' מל"ת ובס"ה ק"ל: סחזרע וקציר גילו. מלשון גילא דחיסתא וכדומה, ור"ל קציר השבלים, ורמו פה לשלטה לאוין, שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור, ספית קצירך לא תקלור: ספן תשכח. כן מנה הבב"ג ואחריו החזיק באריכות נפלא הרמב"ן בנוספות מל"ת א', וענינו, שלא נשכח אמונת האלהות יו"ט; ונמלא בבית זה עם לאו דלא הנאף (ראה מש"כ לעיל במנין העונשין) ה' מל"ת ובס"ה קל"ה: אזהרה לחבלת טריה. יובן עפ"י מש"כ הרמב"ם מל"ת ש', ומזאת אזהרה היא אזהרה מהכות כל איש מישראל, אס החוסא. אנו מזהרין שלא להכות שאר כל אדם לא כס"כ עכ"ל. וכן איתא בכחוכות ל"ג שילף אזהרה לחבל מפן יוסיף, וזה גם כונת רבינו הזקן: עיחס ספנום. ברור לעג"ד דהכוונה על לאו דלא יחלל זרעו. שלא לפגום היחס בלענה פוריה, וע"ז סמך באר לזה נכריה (משלי כ"ג כ"ז), והמבאר והחכ"א בהקדמתו נסו מני דרך. נמלא בבית זה ג' מל"ת ובס"ה קל"ח: בנושה</p>
--	--

כסף כי תלוה לעני עבכנשה לו אל | לא תלין נבלת ענתלוי נואל
*נעבד מלהביא בית נתעב ומנאל | עמי בעצו ישאל:

משפמ נר צונוי לא אמה בלשוני
בלל לכת רכיל בסתר מלשוני

ע'נפקדתי מתעוב מצרי ואדומי ולפסול ראשוני
עם הילד השני:

הירור וקן

עבכנו שה. לא תהיה לו כנושה:
*נעבד מלהביא. רומז אל הפסוק ולא
תביא תועבה אל ביתך:
ענתלוי נואל. אשר נואל בחטא כי נכנס
בו רוח שפות, ורמז פה ג' לאיין ובס"ה קמ"א:

ביאורים
עמי בעצו ישאל. כונתו לדרשת חז"ל על מקרא
כי קללת אלהים תלוי, כלומר מפני מה נהלה
זה מפני שבירך את השם ונכצא ש"ש מתחלל
(פנהדרין ס"ו א'), התב"א:

ע'נפקדתי מתעוב מצרי ואדומי. אלו הם הפסוקים לא תתעב אדומי לא התעב
מלרי, שמנאס הרמב"ם בל"ת נ"ד וביאר ענינם שאנחנו מזהירין
מלהרחיק חתנותם אחר הכנסה בדת, וכן מנאס הבה"ג. אמנם הרב בספר מלות השם
העיר ע"ז דמי יוכיח לנו דכוונת הכתוב ללאו דילמא כוונת הכתוב לשלילה שאע"פ
שהם הרשו לך אין עליך החיוב לתעבם כמו לעמוני ומואבי עיי"ש באריכות. ולכאורה
יפה העיר, וראה בגליון שם מהרב ר' בונם גינו מה שהאריך בביטולו. ועיין מש"כ
ע"ז הרב נחבי מלוחך דברים של מה בכך, ומכולם נעלם מה שמלאכי בספר יראים
סימן ר"ג ר"ד, וז"ל. הזהיר היו"ל לא תתעב מלרי וגו', וכתיב בניס אשר יולדו להם
דור שלישי יבא להם הא דור שני לא יבוא ולא הבא מכלל עשה עשה, וכן כתב
באדומי, הא דור ראשון ושני לא יבא ולא הבא מכלל עשה עשה. ולא הזכיר כלל
מהלאיין, הרי רואים אנו שדעתו באמת כסברת הרב מלות השם שאינם אך שלילות
ומנאס לעשין ולא ללאיין, וזה דבר חדש! ולולי שרבינו קאזי הכא בלאיין הייתי מפרש
גם כוונתו כך (*). נמלא בבית זה ד' מלות ובס"ה קמ"ה:

(* אמנם יש להביא סמוכין לרבינו ורמב"ם שמונו אותם ללאיין מהא דליחא כב"ק ז"ב ע"ב
מנא הא מילתא דאמרן בירא דשתי מילא לא חשדי ביה קלא מהא דכתיב לא תתעב מלרי כי גר היית
בארצו ועיין רש"י שם, ומוכח מזה דהגמרא מפרש לה בלאו, קן משמע קנא מהא דליחא כנרכות
סוף המסכת וכעין זה בספרי והוצא ברש"י בחומש דפתחו בכבוד אכסניא, דמה המצרים שלא עשו אלא
להנאחם כך המהנה ת"ח וכו', הרי דהגמרא מפרש לה בלאו, דאי לשלילה מאי שכן איכא למצרים הא
לא יעשו להם רעה, ויש לדחות ודוק:

ואולי זה כוונת הספרי לא תתעב אדומי מפני מה כי אחיך הוא גדולך אחוה, לא תתעב
מלרי מפני מה כי גר היית בארצו, אשר לכאורה הדבר חמוה מה הוסיף לנו על הקרא ומה חידש,
וכבר נחקקה הז"ד הביאו הורע אכריהם ודחק מאד עיי"ש. ולפי"ו אולי כוונת הספרי להוויא שלא נפרש
בשלילה ולא בלאו, וע"ז אמר מפני מה גדלה כ"כ החזקה בלאו מפני כי אחיך הוא ונדולה אחוה,
ולא תשאל את אחיך כתיב, וכן במלרי מפני שגר היית בארצו אסור לך להרחיקו מחתנות אחרי הכנסו
בדת, ואם כה כוונת הספרי יש לנו הוכחה ברורה להרמב"ם ודוק:

ורע שוד כי בלזכרות רבינו יצחק בר ראוון במנין הלאוין א"כ שנית אות ז' כתב כזה הלשון:

צבי הארץ לגור בבא מצרי ואדומי כי גר היית בארצו
ויציא עליך דבה.
צל קורתך באה לגור וקרבתיך כחכה.

אזהרות לר' אליהו הזקן

עישאור וחמין לא יראו נבולי מושבותיך
 עיאובות לא תדרוש לחקור מחשבותיך
 עיעדי עד לא תשיג למלא תאותך
 נבול עולם אשר עשו אבותיך :
 פן יבעט לדי זהב סנולת מלכים מרבה
 עחשמנה עשרה מלכות לא יותר לחבה
 צריכה יבמה ליבם עטלובה שבה
 זרים לא יעברו בה :

ביאורים
הידור וקן

שמנה עשרה. עיין רש"י דברים י"ז י"ז :
 עישאור וחמין וכו'. זה הלוא לא יראה
 לך חמין ולא יראה לך שאר בכל נבולך. ואם כי הרמב"ם ב"ל"ה ר' מנאו לאחת אכל
 מהנה"ג ורבינו נראה שדעתם למנות לשמים, ובהדיא מלאמי בספר יראים סימן ק"ה
 שדעתו למנותם לשמים יע"ש היטב :
 עיאובות לא תדרוש. זה הלוא על שאל אויב וידעוני ודרש אל הממס שמואל
 הרמב"ם בשלשה לאוין ל"ח ל"ו ל"ז ל"ח יע"ש. אבל הנה"ג לא מנאו כלל,
 וכן לא הזכיר הפסוק דאל חפנו אל האובות ואל הידעונים שפירשת קדושים והזכירו
 רבינו לעיל, אך במנין השונשין הזכיר אויב וידעוני, ולפלא כי לא זכר גם הלוא והנשאל
 בהן באזהרה לבד ולא בסקילה. עכ"פ רבינו נטה פה מדרכו של הנה"ג ומנה האזהרה
 על הנשאל. וע"פ גם דעתו הרמב"ם למנות פה אזהרה לנשאל כאוב וידעוני ודרש
 אל הממס וזה שכוון רבינו במש"כ לחקור מחשבותיך כי הדרש אל הממס יליד במחשבתו
 וכח דמיונו כי הוא שומע קול מדבר מהמח כמש"כ המפרשים ודעת הנה"ג לע"ג :
 עיעדי עד וכו'. זה הלוא דלא חשיג נבול וכו'. ונמלא בבית זה לפי מה שהעלימו
 למנות שאור וחמין לשמים. והנשאל כאוב וידעוני ודרש אל הממס לשלשה עם
 הלוא דלא חשיג עשה לאוין ובס"ה קנ"א :

עחשמנה עשרה מלכות ו' לחבה. אלי רצה פה הזקן לגלות דעתו כהראב"ד
 ד"ח נשים דוקא בכחוכה וקדושין שרלוים למלכות אבל פילגשים אינן בחיסור :
 עטלובה שבה. ט"ם ול"ל לזיקה שבה אז זרים לא יעברו בה וכוונתו אל לאו דלא
 תהיה

ונראה מלשון עיין חדש מהל' שפירש הלאוין דלא חתכב חזרי ואדומי לפנין לגור כארץ שעל כל
 האומות עו"ג עובר בלאו לא יסבו כארץ, ועיין להמפרש נחוב מנחין סס שמהלהל' סירש כן ככוונתו
 שבארץ ישראל שהיא צבי לכל הארצות לא תרחיק את המזרי ואדומי מלגור בה, ואחר כך כתב שלא יכול
 להכין דעת המאורר כזה דהא משמע בהדיא מקרא דכניס אשר יולדו להם דור שלישי דלעטין לבוא בקהל
 איירי, ולפיכך הסב דעת המאורר לכוונה אחרת ודחק מהל' עי"ש. ואלי אומר דלי משום הא לא
 איירי, דנוכל לומר דהמאורר ריב"ר סובר כהיראים למנות הא דדור שני וראשון אסור ללאו הכא
 מכלל עשה כמו שבאמת מנה בבית שאחר זה קדושת הכשר חזרי ואדומי לשלש דורות להכניסו תחת חבלי
 וכו' יע"ש היטב. ויש כפסוקים אלו שני ענינים, לאו, ולא הכא מכלל עשה, והיינו מריומים כזה ג"כ
 לתוך תמיכה בעל מנות השם דמ"ל לפרש בלאו דילמא הם שלילות. אחרי שלא איירי כלל לעיני ביאת
 קהל כמו שבמטוי ומחזכי דעסק ביה חלא לעיני דירת הארץ שהלאו לא יסבו כארץ לא כתיב הכא כלל,
 ולא נוכל לפרש בשלילה דמאי ענינם הכא, גבי הלוא דלא יסבו כארץ היך לו לכחוב השלילה דמאר
 ואדומי, ופל כרחק ללאו אחא, וזה דכך פשוט בכל השלילות כן שיהם כתיובים באותו עיין, אך זה
 אחת דלא נמלא חכר לו לפרש כן ככחוב והדכר- נריך חיסוס כמפרשים הראשונים :

אזהרות לר אליהו הזקן

פקדש וקדשה לא בעם גורלו
 מלגז בכור צאן אף כי הומם וחללו
 ראה מעבוד פאמרחם בחד לו
 בכור שורו הדר לו :
 שחד לא תקח פבלחקור הדין מנין
 נזיר לא יאכל ענבים ולא ישתה יין

שולחת יד פגדעונה אין
 לא חסה עליך עין :
 תקן אשה לא תהדר לכלל
 ולא על אשה תקן מכלולי
 תורת מעשר שני מצעום במאכלי
 פמצאתי און לי :

שם המחבר .

אל בהמייחך לטובה לרעות לרבים קשור
 מעשות עול במשפט משפטי חשור
 לא התור על לב פהלאחזו ברנל אשור
 על העין בדרך שור :

הדור וקן

תהיה אשח המם העולה . וגמלא צבית זה
 ג' מליח וכס"ה קנ"ד :
 פקדש וקדשה . רומז אל ללו דלח יהיה
 קדש ולא תהיה קדשה , ועיין
 מחלוקת הרמב"ם ורמב"ן בזה במל"ה שג"ה :
 פאמרחם . רומז אל אזהרת לא מעבוד בכור
 שורך . וגמלא צבית זה ד' מל"ח
 וכס"ה קנ"ט :
 פבלחקור הדין מנין . נלחמי למטא פה
 הכונה עד שמלחתי שאהבה

ביאורים

תקן אשה וכו' . לא יהיה על נבר שכלת אשה :
 מצאתי און לי . כלשה לא אכלתי באוני בסנו
 (דברים ב' י"ד) :
 בהמייחך . לא תהיה אחרי רבים וכו' , והחב"א
 כתב , לא בהמייחך לפונה המייחך
 לדעה , המייחך לפונה ע"פ אחר , המייחך לדעה
 ע"פ שנים (פנהרדין ב') החב"א :
 בדרך שור . מלשון אשורו ולא קרוב (במרב
 ב"ד י"ז) ור"ל לא תתור אחרי הלב בדרך
 חסוד ואחר העין בדרך ראות כי עינא ולבא תרי
 מרמזי רעבירה (החב"א) :

גפשי דברי הרמב"ם ל"ח רפ"ג . ור"ל , הזכיר הדין מהסוטה לרעה דיון אחד על לר
 ההספן עליו בחיוב החייב או זכות הזכאי מבלתי שיהיה הדבר מובן אללו לפי הקצ
 וכלו מהקדמות הטורה ואח' אמרו לא תענה על ריב לנשות , ירלה בזה לא חבקס
 בריב הנטיה ואח' שחטה עם הרוב או עם הגדולים וחשמוק במה שיש בנפשך בדין
 האוח פיי"ש עוד . ולזה כוון רבינו שמוהר הוא לחקור הדין מנין ושלל להספן על בינה
 חבירו ואם כי לא טכל להחליט שכוונת רבינו להכניסו במנין , מפני שכבר הביא רבינו
 פסוק זה דלח חטנה על ריב על רב כדעת הסמ"ג כמש"כ לעיל אות מ"ג . מ"מ
 הכוונה פה ברורה והדין דין אחת :

פגדעונה אין . רומז אל הפסוק וקלוטה אח כפה לא תמוס עינך , וזה שפביח הפסוק
 (יחזקאל ט"ז ה') לא חסה עליך עין , ולעיל במלח הפרשיות הזכיר לקח
 שולחם יד וכו' העשה דוקלוטה אח כפה , וכאן הביא הללו , וכן מנה הרמב"ם בעשה
 זל"ם , והסמ"א בהקדמה שם זה למופת כי רבינו הכפיל אח הדברים ולא רק ; כמלא
 צבית זה רמז לר' מלום וכס"ה קס"ג :

פמצאתי און לי . כלומר בעת שמלחתי ח"ו איטע לא טעמתי מעשר . עני , וזא
 הלח לא אכלתי בלחי ממנו כמו שמנה הרמב"ם אכל הרמב"ן בשרש ח'
 תשי

אזהרות לר' אליהו הזקן

יכולת לא למכור יעודה מיתכמו בבגדים
 גרושה בעולה מלחזור לבעלה אשר קדם
 הלכות ריבי מדין עומד בסודם
 לא יגור בה בן אדם:

פסורעך לא ימצא מעביר באש לקמלו לא החסום שור בדישו מלחמלו יקדם מהציל רע מעמוד לקם לו עליו דמים לו:	ולא מעשר שני במסמא לבערה יפת תאר עניתה לא תתעמר לצערה פחה בלא בשל מבושל פסח בחבורה קח נא מפיו תורה:
--	--

<p>הידור וקן</p> <p>משיג עיי"ש, ובבית זה כלל רבניו ג' מל"ט ובס"ה קס"ו:</p> <p>פרלאחוזו ברנל אשור, אולי כוונתו אל מאמרס אחרי לבבכם זו מניח, וכל לד המליצה הפך לשון הפסוק ובאשורי אחזה רנלו (איוב כ"ג), והסב הכוונה אל האומה אשור כדרך הפייטנים הקדמונים, על אשר דרשו אחרי עיניכם זו זנות, ולפי דרכו של רבינו יש למנות פה לשתיס לבבכם ועיניכם, וגמלא בבית זה ד' ל"ח ובס"ה קע"ג:</p> <p>פיתכמו בבגדים, רומז אל הפסוק לעם נכרי לא ימשול למכרה בגדו בה, ודרשו כיון שפירס סליחו עליהו דהיינו שיערה:</p> <p>מדין עומד בסודם, ראה מש"כ החכ"א, ואם כי דבריו נוחין ורלוין, בכ"ו נלפ"ד כוונה אחת, דרמו להכתוב אלהים ללב בעדת אל ולהכתוב כי המשפט לאלהים הוא, ר"ל שהדיינים ישפטו את האלהים כמו"ש בסנהדרין ו' מי הם דנין ולפני מי הם דנין, וזה שאמר הזקן עומד בסודם, ר"ל האלהים הנלכז בעדתם ובסודם, הלא לא יגור בה בן אדם, והכוונה אל לא תגורו מפני איש, ולפ"ו טוב יותר להגיה (מבלי לגרוס ולהוסיף) הלכות ריב ידן עומד בסודם, ר"ל שהדיין ידן את העומד בסודם כלשון הכתוב ב"ה כי לא לאדם תשפטו כי לה' וכו' עיי"ש בגמרא וברמב"ם פכ"ב מהלכות סנהדרין ה"ח ובלח"מ שם ודוק. עכ"פ בבית זה שלשה לאוין ובס"ה קע"ג: פחה בלא בשל מבושל, נלפ"ד להוסיף מלה נא קודם בשל מבושל כמו שאמר בקרא אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים, ולפי דעת הרמב"ם נמנים לאחת, ומה שסיים רבינו בהפסוק קח נא מפיו תורה, יראה בזה אל מה שדרשו בגמרא דפסחים לרבות מבושל לללי קדר ומשקין וזה קח מפיו תורה ודוק, נמלא בבית זה ג' לאוין ובס"ה קע"ו:</p> <p>פסורעך לא ימצא, וזה מה שמנה הבה"ג לא ימלא כך מעביר בנו ובתו באש, ואף כי כבר מנה רבינו במנין העונשין סכל מעביר למלך מנה גם הלאו, משום דהוא אזהרה לב"ד שישיגו שלא ימלא מעביר בנו באש, והוא כמו שביאר הרמב"ם הלאו דמכשפה לא תחיה שענינו אזהרה לב"ד [עיי'ן לקמן אות קי"ט] וזה נכון; וכן מלאתי בספרי שזו אזהרה לב"ד: יקדם מהציל, כנראה רומז אל לאו דלא תעמוד על דם רעך שדרשו בת"כ ומגין שאם</p>	<p>ביאורים</p> <p>יכולת לא, כמו לא חוכל, חרמו על דין אמה העכריה:</p> <p>הלכות ריבי כו', ר"ל משתמשע דבריהם ותדע לחיובן הדין נוסח אי אחת רשאי לומר אינו נזקק לכם שנאמר לא תגורו מפני איש, רמב"ם פ' כ"ב מהלכות סנהדרין הלכה כ' (החכ"א):</p>
--	--

אינפיש לא תשקץ בהמה מטאה באזהרה
צבלא תחניף ותמטא ארץ מטרה
אינאכל ליום ולילה פסח בחבורה
אל תופע עליו נהרה:

צ'זכור משמוע שוא תשב ריב תחקרדו
מלשא לשוא שם ה' תיקרדו
זה דין מעשר שני לאכול ולא יפרדו
בשער לא יפתח פיהו:

חילי לרגל צ'לא פני ריקם בעלותם
לא תזנה הארץ לזהם פעולתם
צ'חייבי מלוה מלוין ביתי מנוחתם
לא יעבטון ארחותם:

ביאורים

אל תופע. לא ישאיה סכנו עד בוקר:
לזהם. לשון וזהבתי חיימו לחם (איוב ל"ג ב').
החכ"א:

חייבי מלוה. החרו זה כאשר לפנינו אין לו
הבנה כלל, ואולי צ"ל מלוגה כלון תחת
מלוה מלוין, ור"ל האנשים החייבים ללוין בירושלים
סחטת הבאה קרבנותיהם לא יעבטון ארחותם ללכת
לדרךם עד הכהרת, וי"ל הפסרי, מנין לרבות
עושות ומצותת יין ולבונה ועצים ח"ל ופניית בבקר
בל פנות שאתה מונה מן הבוקר ואילך (פ' ראה
פסקא קל"ד). ועיין ירושלמי פ"ב רבבורים אשר
הבאה לציל, החכ"א:

בשער לא יפתח פיהו. פירוש לא תוכל לאכול
בשערך כשער רגנך וטטר (רבדים י"ב
י"ז). החכ"א:

הידור וקן

שאלם רחיס ארתו טובע כנר או חיות או
לסטים בחיס עליו שאלה חייב להגילו ח"ל
לא תעמוד על דם רעך. וכוונת רבינו,
קדם ולא הגיל רעו מאלות מויק שקס עליו,
או עליו דמיס לו, וכלל רבינו בבית זה
ג' לאוין ונס"ה קע"ט:

אינפיש לא תשקץ. רומז אל לאו דלא
תשקצו את נפשותיכם בכל השקץ,
ואין זו רמז לבהמה טמאה, וע"כ מוכרחין
הנו לפרש דמה שכתב רבינו בהמה טמאה
באזהרה הוא ענין כפ"ע ואינו מוסב על
לא תשקצו, ורומז אל דרשא דספרי והובא
באריתא ברמב"ם מל"ת קע"ב שאר בהמות

טמאות שלא נזכרו בכחוב, היס מחזירים מק"ו יע"ש היסב, אך לא כוון להכניסו
למנין שהוא כלול בהלאו את זה לא חאלו וכבר זכרו רבינו לעיל טמאים מלאכול
מניס את עזניה:

צבלא תחניף ותמטא. רומז אל מה שמנה הנה"ג ולא תחניפו את הארץ ולא תמטא
את הארץ, וכבר ידוע מחלוקת הרמב"ם ורמב"ן בזה בשורש ה':

אינאכל ליום ולילה. כנראה מוסב זה על תגיגה י"ד שצאה עם הפסח לדעת בן
תימאל פסחים ע' שסובר תגיגה הבאה עם הפסח הרי היא כפסח ואינה
באכלת אלא ליום ולילה, ויילף לה מקרא ולא ילין לבוקר זבח חג הפסח, זבח חג זה
תגיגה, הפסח כמשמעו, ואמר רחמנא לא ילין, ונמאל רומז רבינו בזה לשני לאוין
על פסח ותגיגה, ונמאל בבית זה ה' לאוין ונס"ה קפ"ד:

צ'לא פני ריקם. יש להגיגה פני לא ריקם, והוא הלאו דלא יראו פני ריקם:
צ'חייבי מלוה. נפלא לראות איך החכ"א נטה מני דרך ועבר על לא יעבטון
ארחותם, כי מי לא יראה שהוקן כוון אל הפסוק לא תנא אל ביתו לעבוס
עבוסו, וא"ל להגיגה, וזה במקום ביתו ל"ל בית בלא יו"ד, והכוונה פשוטה מאד,
כי חייבי מלוה מלוין בית מנוחתם [של החייבי מלוה] לא יעבטון ארחותם (יואל ב' ז')

ולאו זה מן המנין לכ"ע; ונמאל בבית זה ג' לאוין ונס"ה קפ"ז:
צ'זכור משמוע שוא. זה לאו דלא תשא שמת שוא, וראה מה שכלל בו הרמב"ם
מלות

אודרות לר אליהו הזקן

י'קדש עציו משרוף בעצי אשרה לאמר
לא תמור מכל דברי תגמור
צ'קשורים יחדו מדרוש זשמור
רגל השור והחמור :

צ'בתך לא תתן לבנו נברת לשפחה
לא תלמוד כמעשיהם משפחה ומשפחה
תמצא קן לא תקח מחה
אם הבנים שמחה :

ק'בהור לא בריב לכבוד כי ידל לא תמסא בהם קדש מחול יבדל ודין ל'בשפוט עם שמי עוו ומגדל לא נכר שוע לפני דל :	ולא תקים מצבה קמאחרי לשוב ולא הקפת פאת ראשך לשוב ק'אהו פעלה להלין לנפש חשוב אל האמר לרעך לך ושוב :
---	---

הידור זקן מלות ל"ח רפ"ח, גם אחרה לעדות שקר, ואולי זה כונת רבינו הזקן בדבריו, תשז ריב התקראו. ור"ל אל תמהר להחליט הדבר על פי עדות שקר ; ונמלא בנית	ביאורים קדש עציו. צ"ל בעצו, ור"ל לא תעשן כן לה' אלהיכם, התכ"א : מחה. כמו עולות סחים (תהלים ס"ז ט"ז) : שמי עוו ומגדל. אלהים נצב בעדת אל (תהכ"א) :
---	--

זו ב' לאוין ובס"ה ק"צ :

י'קדש עציו משרוף. נחטין לגמרא מפורשה (מכות דף כ"ב) האוקף עלי הקדש לוקה
 ואזהרתיה מהכא לא תעשון כן לה' אלהיכם עיי"ש :

צ'קשורים יחדו. זה כדעת הר"ש שהביא הסור בסימן רל"ז. וכן דעת ח"י העזרי
 והובא בשו"ע בשם יש אומרים, דאינו חייב עד שיהיו קשורים יחדו,
 ונמלא תנא דמסייע להם רבינו הגדול, וכל בנית זה ב' מלות ובס"ה ק"צ ג' :

צ'בתך לא תתן לבנו. כבר מנה רבינו לעיל לא תחמתן בס קרבת דבקים,
 וכנראה מנה רבינו לשמים פסוק זה מפני שהפריד בין הדבקים, וצ"ע
 דלא תחמתן קאי על האיש עלמנו שלא יקח נכרית, ובתך לא תתן לבנו קאי על היחון
 הנכנים, דאלו הרמב"ם שמנהו לאו אחד דמקו החיתון בתך לא תתן לבנו הולרך
 החינוך לומר כל שכן המזדוג עמהם שהוא בעלמנו בכלל ראיסור יעו"ש. מש"ה מנה
 רבינו לשנים, וכן נראה דעת הבה"ג, ומה שאמר רבינו לא תלמוד כמעשיהם לא
 נחטין למיין אך נעמא דמילתא קא מפרש מפני מה בתך לא תתן לבנו משום דלא
 תלמוד כמעשיהם. והוא הוא שמפרש הפסוק כי יסיר את בנך מאחרי, וזה נכור
 ומוכרח, נמלא בנית זה אך ב' לאוין ובס"ה ק"צ ד' :

קמאחרי לשוב. כי כן היו עושין הבוין מלכה ומשימין עליה ע"ז, לשון הרמב"ם
 מל"ח י"ח :

ק'ארוח פעלה וכו'. הכוונה כל המלין שכר שכיר כאילו נוטל את הנפש כמו דחיתא בכ"מ פ'
 המקבל, וזהו לאו דלא תלין פעולה שכיר, נמלא בנית זה ב' לאוין ובס"ה ק"צ ח' :

ק'בהור לא בריב וכו'. חזון אל לאו ודל לא תהדר בריבו, וטוב להגיה לכבוד
 במקום לכבוד :

אזהרות לר א"י'הו הזקן

בלבבך אל תאמר ק'בצדק לי רוחה
לא תונה רע ק'יכחיל המורה ושבתה
ק'מצוה בבין העינים משום לסרחה
על כל ראש קרחה:

עליך איש נכרי לא תוכל לישאנו
שכר שכיר שמש לא תבואנו
ק'שנאתי אתנן מהביא מזבחי לא ארצנו
כי בזכה יבואנו:

יקר חפצי רע לבך אל יתאו
לא יבא פצוע ק'דכא זרעו כי נתעב
ק'סיד הבן לא יומת אב לדאב
זבן לא ימות בעון האב:

מבולים כלאים מללבוש ק'ונם מעלות למסך
אליל ק'אלא יעשה בשקך נסך

ביאורים

משום. לא תשיבו קרחה:
מבולים כלאים. לשון מבולים בראשיהם (יחזקאל
כ"ג ט"ז):

היה זקן

ק'בשפוט עם וכו'. כדור דט"ם נפל פס
ו"ל עם מי שלו עוז ומגדל,
ור"ל סוף חקוף ולו עוז, לא נכר שוע לפני

דל, וזו לאו לא תהדר פני גדול, ונמלא בנים זה ג' לאוין וכו"ה ר"א:
ק'בצדק לי רוחה. רומז אל הפסוק אל תאמר בלבבך כי בדרקמי וכיושר לבבי וכו',
וכן מטו ככה"ג, אבל הרמב"ם לא תשטו:

ק'יכחיל המורה. זו אונאה ממון, מלשון עשה לי את החיל הזה, ונקט רביט בכל
הפרטים בין בקנין בין בחליפין דין אונאה:

ק'מצוה בבין העינים וכו'. על כל ראש קרחה, רומז אל דרשסם ז"ל ליתן את
האמר בשל זה בזה, הייט דחייב על כל הראש משום קרחה אף שנאמר
בין פיניכם, ונמלא בנים זה ג' לאוין וכו"ה ר"ד:

ק'שנאתי אתנן מהביא וכו'. ה"ה למחיר כלב הנאמר בקרא, ומיהו מוכח מהא
דס"ל לרבינו דהם נמנין בחדא דלא כרמב"ן וסמ"ג שמנכו לשמים, דא"כ

היה רבינו מזכיר גם מחיר כלב ודוק, ונמלא בנים זה ג' לאוין וכו"ה ר"ז:
ק'פצוע דכה. גם פה ע"כ ה"ה כרות שפכה ונמנין לחדא כדעת הרמב"ם דלא
כסמ"ג וכמש"ל:

ק'סיד הבן לא יומת. רומז אל הפסוק לא יומתו אבות על בנים וגו' וכפי קבלת
מ"ל הטונה בעדות בנים, ומלח לדאב מלשון דאבון נפש, וכן מנה הבה"ג
ורמב"ם מל"ח דפ"ז, ונמלא בנים זה ג' לאוין וכו"ה ר"י:

ק'ונם מעלות למסך. ט"ם קל נפל ו"ל מעשות למסך, והרעון, דאסור לעשות וילון [היינו
קסך] מכלאים מפני שהשמש מחמם בו ידיו כדאיסא בגמרא בילה וביזו"ד, וז"ב:
ק'אלא יעשה. רומז אל מלת ל"ח נך פכל, דאף על העשיה שובר בלאו, ואם כי

כה"ג

אוהרות לר' אליהו הזקן

ומעשר שני מתת למת אני נחמד
קיבני אעבור בסך:

קיבערבים על חמץ משחוט פסח שז
כרם לא כלאים פן יקד אש כרז
יעבוד עציץ נקוב והוסיף נאמר במריו
ומאתים לנטרים את פריו:

קימדיח מחמול וכמות במה לתבן את הבר
קפולא תשיך ותשוך והן מהכל מצבר
באלה הוהרתי אבני מוכח קי'תוך ובר
כן ננוז ועבר:

היורד זקן

הבה"ג לא מנאז אכל הרמב"ם מנאז, וכן
המסורר רש"ג, ועיי"ש במפרש:
קיבני אעבור בסך. ואם כי דברי החכ"א
ישרים, אכל יכול לזיות דכוון רבינו
אל כוונה עמוקה עפ"י דברי הירושלמי
הביאו הרמב"ן בחומש על פסוק ולא נתתי
ממנו למת, למת דומיא דחי ומאי כיבו סיכה
עיי"ש. וזה שנקט רבינו הך קרא והליט
באדרתו מליזה גפלאה, כי חשבור עבירה
אם אסוך [לשון סיכה] למת ודוק, וגם פה
רמזו ג' לאזין ובס"ה רי"ג:

קיבערבים. בבית זה מנה לאו דלא תשחט על חמץ דם זבחי, ולאו דללאי הכרם
ובס"ה רפ"ו:

קימדיח מחמול וכמות וכו'. לדעתי הכוונה פה ע"פ דברי חז"ל בסנהדרין כ"ט
היה לו לפטון דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, ועיין תוספות שם
שהקשו א"כ כל מסית יפטון כן, וחילתו דאיהו מלווה שלא להסיס ועובר ע"ז, חס
כוונת רבינו שאל תכסה על המסית בטענה שמה לתבן את הבר, כלומר מה לתלמיד
במקום הרב, זהו לשון מקדח בירמיה כ"ג פסוק כ"ח עיי"ש במפרשים ודוק. וכלל
פה שני לאזין לא תחמול ולא תכסה שמנאס הרמב"ם לשני לאזין מלי"ת כ', כ"א.
וכן בבית שאמר זה תשיב רבינו לא תאבה ולא תשמע שמנאס הרמב"ם במלי"ת י"ז י"ת.
ואף כי הבה"ג שרבינו הך בדרכיו ברובו לא מנה אף אחד מאלו הלאזין אשר גבי
מסית ומדיח, זולת מה שמנה מסית ומדיח בשושים, עכ"פ רואים אנו ברור שכאן
דעת הזקן כרמב"ם:

קפולא תשיך. זו היא אוהרה ללוה, ומה שהזכיר רבינו ותשוך שקאי על המלוה לא
נתכוין למנין, שכבר הזכיר הלאו על המלוה את כספך לא תתן בנשך וכו',
אך אנכי הזכירו:

ק'יתוך ובר. ר"ל דאילו לתקן בחזן ולהכניסם בפנים אסור בחזנה, כן פירשו
התוספות

ביאורים

נחמד. נכנע, כי אעבור בסך, כשאבוא בחוך הכון
חונג לאכול את המעשר בירושלים (החב"א):

כרזו. לשון כרז:
יעבוד עציץ נקוב. צ"ל יעבד תחת יעבוד,
ורומו למעביר עציץ נקוב בכרם והוסיף
במאתים אסור (שלהו פ"ו רכלאים) והתוספה צריכה
להיות לרצונו כמשי"ב הרמב"ם פ"ה סהלכות כלאים
הלכה כ"ג, וזהו לנטרים את פרו, והוצים
בקיובם. (החב"א):

לא תשיך ותשוך. הראשון אוהרה ללוה והשני
למלוה. (החב"א):

באלה הוהרתי. עיין תוספות מוכח ס"ט א' :

אזהרות לר' אליהו הזקן

לא השמע למדיח לחלקקות יערב
ולא תאבה ותכמין סתתה לו הקרב
באכלך פסח בן נכר סרב
ק'בשמחתו לא יתערב:

ק'יחידות אח משנאו ומלחון גוים עדי עד
מלשא והכר פנים במשפט ק'יבית ועד
אל תאחר נדרים ק'רגל קבוץ נועד
שלשה המה מיטיבי צעד:

<p>ביאורים</p> <p>וחכמין. כסמין לו עדים (עין רכב"ם הלכות עכו"ם פ"ה ה"ג) ועי"ז חקרב לו סתתה: סרב. רחק איתו: אל תאחר. עין רש"י רבנים כ"ג כ"ג. שלשה. רבו לג' רגלים:</p>	<p>הדרו זקן</p> <p>החוספות כסוכה מ"ט, וזה הללו ללא תניף עליהם כחול, ונמלא בבית זה כלל רבינו ד' מל"ח ובס"ה רי"ט: ק'בשמחתו לא יתערב (משלי י"ד י'), ור"ל בשמחת הפסח לא יתערב *), ובבית זה ג' מל"ח ובס"ה רכ"ב: ק'יחידות אח. נכתובן ללא לא תשגח את אחיך בלבבך, וללאו ללא חמס: ק'יבית ועד. הכוונה אל לאו לא חכירו פנים במשפט שדרשו רז"ל שהוא אזכרה למנוה להשיב דיינים שלא יאמר איש פלוני עשיר אושיבנו. דין, איש פלוני קרובי אושיבנו דין, וזה שאמר רבינו במשפט בית ועד, ר"ל ועד הדיינין, ועיין ברמב"ם מל"ח רפ"ד דדוק:</p> <p>ק'רגל קבוץ נועד. ר"ל רגל שבו טועד לקבוץ היינו מלות הקהל והוא סוכות דרגלים כסדרן בעינין ומוג הסוכות באחרונה כר"ש במס' ר"ה (**), ונמלא בבית זה ד' מל"ח ובס"ה עולה רב"ז:</p>
--	---

(*) וכן מלאתי במד"ר שמות פרשת בא על פסוק זאת חקת הפסח שדרשו הפסוק בשמחתו לא יתערב ור על שמחת הפסח שכן נכר לא יאכל בו עי"ש וביטפא חוהר:

(**) והגני לשיית פה, דבר אחד מחשתי בענין כל תאחר הנוגע גם לראשי המדברים כספר המלות, והוא, מה שהביא הרמב"ן בת"ע ז"ל הספרי, ורבי עקיבא אומר ככל היוצא משיו יעשה והשה כי תדור נדר מקוש אשה לאיש מה האיש עובר על כל יחל ועל כל תאחר אף אשה עוברת על כל יחל ועל כל תאחר, ומפרש לה הרמב"ן כנדרי גבוה ומרבה כל יחל כנדרי גבוה עם מה שעובר עליהם בכל תאחר, וזה שהריכו לרבות בהן האשה לומר אף ע"ש שאינה עולה לרגל תהייב כב"ח כרגלים כאיש העולה עם עכ"ל. וכתב ע"ז הנאון מוה"ר דובנרש מיוזש זצ"ל בחידושו לספר המלות, דמה שמפרש הרמב"ן דר"ע כנדרי גבוה מיירי, אחרי מחילת כ"ח וקדושתו כשגנה שילאה מלפני השליש הוא, כנדרי גבוה מיבעי ליה לר"ז כר"ה (דף ו') אשה מהו בכל תאחר והשיב לו אחי עם, ואי איתא דר"ע כנדרי גבוה מיירי מאי מיבעי ליה לר"ז ואחיי, בדבר שכבר ילא מפי חתא והיוצא מקרא, אלא ודאי דר"ע כנדרי רשות איירי עי"ש שהאר"ך. ובאמת גם הרמב"ם בל"ח ק"ז מפרש בספרי ג"כ כנדרי גבוה כאשר הביא פה המג"א ומדוע כן חלי השגותיו על הרמב"ן? אמנם קשייתו החמורה נלמד ליישבה בפשיטות, דעיקר בעיית ר"ז כר"ה אשה מהו כב"ח אף אם היא בכל תאחר דרגלים, דיש סברא לומר דאשה הואיל ואינה תחוב ובאת שמה ולא מתייבא כראיה, אינה תלויה כלל כל תאחר ידיה כרגלים אלא עוברת מיד כמו לשיטת הר"ן ודעמייה בכל דבר שאינו תלוי במקדש שעובר כב"ח מיד כמו זקקה, וכן מוכח מלשון רש"י עם בפירושו שהאיבעיא היתה לענין ב"ח דרגלים ישי"ש ותנין, מעתה ל"ק מהך דספרי, דשם נוכל לפרש בעיקר הדיון דכ"ח יליף דאף אשה

אזהרות לר: אליהו הזקן

קבאמכשפה מלהחיות ומלאחר דמעה ומלאה

לא ימ"י בהמה במצבה מתלאה

גזיר קבבלא כשמשון יין לגמעה

ואל מת אדם לא יבא למטאה:

ביאורים

מתלאה. מלאני מ' י"ג:

הידור וקן

קבאמכשפה מלהחיות. זהו שאלמר

מכשפה לא חמיה, וענינה

לפי דעה הרמב"ם ל"ח ט"ו אזהרה על הכ"ד (*), ח"ל סס, וכנגמחול לו אגחמו עובדים על מלוח ל"ח, לא שבטלנו בו מ"ע לבד [ר"ל מ"ע דובערה הרע מקרבך שמ"ע לדון מי שמחוייב מיחה] ויהיה כאילו מחלנו לאחד ממחוייבי מיתוח כ"ד, עכ"ל: ולכן מנאו רבינו ג"כ אף שהזכיר מכשף בעונשין, דזה אזהרה טוספה על הכ"ד. י"הרמב"ם דלא מנה העונשין הזכיר אזהרה מכשף מקרא דלא ימלא כף, וזה פשוט:

קבבלא כשמשון. למלוח לא כשמשון חין שבין כלל, ואולי משום סיפא דמילתא וז"ל מה אדם וכו' נקט לה כן, דאילו גזיר שמשון מטמא למחיס, או דיש להביא

כשמשון

אשה כנ"ח, אבל לא דתליא כננלים, ואף שהרמב"ן פירש כספרי שהאשה חתויינ כנ"ח דרנלים כאיש בעילה סס, וזה אליבא דלמח דאביי הטיב וחיפוק ליה דלוחא בשמחה וביא כלל ובאה שמה, ממילא גם היא תליא כננלים, אבל לפי ה"א היינו מפרשים כמש"כ:

ועפ"י מה שזכיר לבשת שגם הרמב"ם מפרש הספרי לפניו נדרי נבוא, יבואר לנו עממו שספק כתיבתי ש"ד מהלכות משנה הקרבנות דאשה עוברת כנ"ח, וחמיה הלח"מ סס והשאל"ח סימן ס"ו דהיאך ספק כר"ז נד אביי, ולדידיה דאשה כעלה משמחה מוכח כנמרא דלינה עוברת כנ"ח. ולפ"ו נוכל לומר, דהרמב"ם סתם עממו על הספרי הנ"ל שד"ר ר"ע מקרא אשה עוברת כנ"ח, ואינו תלוי כלל בהא דר"ז ואביי, ויחיישכ ג"כ מה שחמה הלח"מ סס על הרמב"ד כ"פ מהלכות מגילה שהשיג על הרמב"ם שספק דאשה חייבת בשמחה ע"ד דעה אביי, דלמה לא הקדים להשיג על מה שספק בהלכות פסח"ק דאשה עוברת כנ"ח שזה דוקא אליבא דר"ז ולא לאביי עיי"ש. ולפ"ו נוכל לומר דגם הרמב"ד ידב מהך דכפרי דר"ע דריש מקרא ואינו תלוי כלל בהכ"ז ור"ז, ואף לפניו שמחה דלפניו ר"ז ואביי ספיר השיג, וזה נכון:

פירצוד י"ח לחוק דעה הרמב"ם מהא דלוחא כר"ה סס כף חטא ולא כשאתך חטא, ואמר החס דסד"ח הואיל ואכ"י כו' כהאי עון דכ"ה נמי אשמו מתה קמ"ל, דמשמע פשעא דנמרא שפרשח הכרייהא ולא כשאתך חטא, דהאשה אינה חוטאת כנ"ח דבעל, ומדוע לא מפרש כשפוסה דאין כשאתך חטא אם האמר קרבנות ידיה, מכלל דבאמת עוברת כנ"ח, ומהו י"א להרמב"ם לפסוק שלא כאביי, משום דפתחא דנמרא כר"ז ודוק:

ובזה הענין ראתי דכריס מסליחיס מחד כספר לב שמה מ"ע ז"ד הנ"ל, שגם דכרי הרמב"ן ברור תללו להשיג על הרמב"ם שכלל כמ"ע דמולא שפתיך שמור נדרי ראוח נודרי נבוא ובאמת שמי מלוח חלוקות הן, ובלב שמה אול כתר איפכא בדכרי הרמב"ן ולא אוכל להולמו כשום אופן וקצרה בינתי מהבין דכריו העמוקים חמיד יעו"ש וחכין:

(*) ובאוד עמדותי משחומם כדלוחי כנהה הנאון רבינו יעקב פיק ז"ל על ספר החינוך פרשת שופטים מלוח תקי"א שז"ל החינוך סס. וגם מחומר הענין הזכיר הכתוב כזה יותר מכשאר עבירות על הכ"ד שלא לתחול לעובר ע"ו וכמו שאלמר מכשפה לא חמיה עכ"ל. וכתב ע"ו הגרי"ם, לא אוכל להלוס אח דעתו וכי היכי מנינו כשאר חייבי מיתוח שראות כיד כ"ד לתחול והרי ככך באה המלוח עוברת וכו', ובת"ח שכן מה שכתב החינוך כפרשת משפטים כספוק מכשפה לא חמיה, וז"ל העובר עליה אם יש בו כה לפשות משפס עבר על לאו זה מלבד שבטל מ"ע שהוא לפשות דין במחוייבין דרך כלל עכ"ל, וכן כתב הרמב"ם כאשר הבאחי, א"כ הדבר פשוט שזה ל"ח טסף דוקא כמשפס מלבד המ"ע דובערה אשר בכל חייבי מיתוח, וזה פשוט ודוק:

קבנאל יטמא בעל לפסולה נאהבת | קבנצח מסור מלב פקודים ישרים
 לא תרביע בהמה בלא מינה מרהבת | קבדערף לא חקשו מהיות בקושרים:
 מזבחי תמיד להקריבה מהבהבת | קבנמע קדש להלול מישרים *
 לא תכבה להבת שלהבת: | לא יקוטו אשרים:

ביאורים

לפסולה נאהבת. ע"פ מאמרם לפי שנאמר כו"ד
 יכול אף לאשתו סמכא בין כשרה בין
 פסולה ח"ל לא יטמא בעל כו' (תורה כהנים) החכ"א:
 מהבהבת. לשון שקלה ולא הבהבת:

הידר זקן

כשמשון יין לא לגמעה, ר"ל שאסור בין
 כשמשון. שוב ראיתי בנויר דף ד' ע"ב שר'
 שמשון טובך דהאומר הריני נויר כשמשון
 לא חילול עליה נוירום כלל משום וילא הפנים

בדבר הנדור, משום דשמשון לא קביל עליה נוירום אך מלאך הוא דאמר ליה עיי"ש.
 וא"כ אישוא קרוב יוחר לומר דרבינו גילה פה דרך אגב דעת ר"ש, ומש"ה אמר נויר
 לא כשמשון, דכשמשון לא הוי נויר. אבל בין כה וכה קשה מאד הא כבר מנה רבינו
 לעיל בא"ב הקודם אום ש', נויר לא יאכל עכבים ולא ישמה יין, לכן לענ"ד להגיה:
 פה תומן יין לגמעה, והוא לשון הכתוב תומן יין ותומן שכר לא ישמה, וכן בבה"ג
 ותומן יין לא ישמה וכנראה שדעתו למנוח ללא. וכן נראה משלילת רבינו הרמב"ם
 במל"ח ר"ב שהאריך לנדר ולהוכיח שתומן אינו בלאו מיוחד, אך הרמקה נון היין,
 וביותר ביאור הוכיח במל"ח ר"ו מלשון הגמרא בנויר עיי"ש, מכלל שהקודמים לפניו
 ובראשם הבה"ג לא סברו כן, לכן האריך להוכיח היפוך דעתם, וזה רגיל ונלווי
 בספר המנוח להבקי ורגיל בלשונו הזהב, וא"כ אפשר דגם דעת רבינו הזקן כבה"ג.
 ועיין מש"כ הרב נחבי מנוסחך באזהרות רבינו יתחק ב"ר, עכ"פ כלל רבינו בבית זה
 ה' מל"ח, ובס"ה רל"א:

קבנאל יטמא בעל. עיקר מנוח ל"ח דכהן לא יטמא למת כחוב ברבינו לקמן בחזון
 ולא טמא לך כהן מנטא, אך כאן כוונת רבינו להפסוק לא יטמא בעל בעמיו

וכן מנה הבה"ג שחיהו, ונמלא בבית זה ג' מל"ח ובס"ה רל"ד:

קבנצח מסור מלב. ירמזו אל הפסוק ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך [דברים ד' ט']
 אם הבה"ג לא מנאו, חדשו רבינו מדעתו הגדולה שהיא אזהרה נוספת שלא
 יסור מלב, וכוון לדעתו הסמ"ג סימן י"ג וביאר ענינו שלא לפרוש מן התורה אפילו
 זקן מופלג עיי"ש:

קבדערף לא חקשו. זו היא מה שמנה הבה"ג וערפכס לא חקשו ועורר עליה
 הרמב"ם בשרשיו:

קבנמע קדש וכו' לא יקוטו אשרים [ישעיה כ"ו ט']. כנראה רומז פה הזקן אל
 הלאו דלא חטע לך אשרה אלל מזבח וגו' דהכוונה אפילו לעבוד ה' בזה.
 וכן לשון הרמב"ם מל"ח י"ג, שנמנענו מלנטוע חילנות במקדש או אלל המזבח על דרך
 הגוי והיופי לכוון בזה עבודת האל ישעלה, לפי שכך היו עושין עובדי ע"ז וכו' עיי"ש,
 וזה שאמר רבינו נטוע בקדש [היינו במקדש] אף שהכוונה להלול מישרים, בכ"ז לא
 יקוטו אשרים. ולענ"ד ברור דזאת כוונתו אף שלשונו סתום קלם, עכ"פ כוון פה ג'
 מל"ח ובס"ה רל"ז:

ובעל

אזהרות לר אליהו הזקן

<p>נעם דברי קלא תשכח ללמד כסף וזהב על אליל לא תחמד ירא מראות קלאיערות דבר לצמד ובמקום גדולים אל תעמוד:</p>	<p>קבועל סום לא ינש מקמיר חורק קבחדך לא תקח כחש פרק בשבה ובנה משחוט קבמתודיע להרק תעמוד על הפרק:</p>
--	--

הבדה מעשות עול משקל קליבמטורה לכסף
יפת האר לא תמכרנה בכסף
יד עני לחוק קלישכחה לאסף
עמיר מאחרי הקוצר ואין מאסף:

הידור זקן

קבועל מום לא ינש. הוא הלוא דבעל
מוס אסור בעבודה שאינו אלא
באזהרה ולה במיתה, והא דפרט מקמיר
חורק אינו אלא משום התרוז:

קבחדך לא תקח כחש פרק. המרת
היה סחוב ומתוס, ואולי היתה

כוונה רבינו בזה אל הלאו דלא תכתבו איש בעמיתו אשר לפי מדרש רבוהיטו בספרא
הוא אזהרה על הסוטר בפקדון, וכן על כל המצות והממונ שנחייב בהם וכן מנאו
הרמב"ם מל"ת רמ"ח בענין זה יעו"ש. וידוע דהשולח יד בפקדון הוא חייב, א"כ
איפוא כוונה רבינו ירך לא תקח ר"ל רשותך לא תקח, כחש פרק, ר"ל גזל ושואק
מלשון הכתוב נחום ג' א', או שגלה רבינו דרך אגב לרמוז בידך לא תקח אל השולח
יד בפקדון, ועוד ז"ע:

קבמתודיע להרק. אולי הוא מלשון מירק את הדם שהוא גמר שמיטה. ונמלא בבית
זה ג' לאוין ונס"פ רמ"ם:

קלא תשכח. כבר מנה רבינו פן תשכח את הדברים האלה שמנה בה"ג, במרוז לא
תשכח את הדברים בעיניך רשומים, וכן מנה מה שהזכיר בה"ג פן תשכח את ה'
במרוז פן תשכח את ה' לאפרים חרגלו, ומה ירלה עוד במרוז זה? וגם בה"ג לא נמלא
יותר, וכנראה כוון להמנהג אבות פרק ג' משנה י' כל השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה
עליו הכתוב כאילו-מחייב בנפשו שנאמר רק השמר לך ושמור לפסך מאד פן תשכח
את וגו', וכן ביאר בלחמה היראים בסימן כ"ח בזכרו לאו דאל תשכח את הדברים
והביא המנהג דאבות עיי"ש. אבל כבר זכר רבינו לעיל הפסוק במנין ולמה לנו
לכופלו? ואפשר דלעיל ראונו שלא נשכח מעמד הר סיני כמו שביאר הרמב"ן במל"ס
הנוספות ב' וכן מוכח מלשון שם בעיניך רשומים, שנראה דאולי איסיפא דקרא אשר
ראו עיניך, וכאן כוונתו היראים שכל לשכות דבר אחד ממשנתו כמשנה דאבות
מרישא דקרא פן תשכח את הדברים, ולפ"ז הפסוק כולל שני ענינים ודוק:

קלאיערות דבר לצמד. והוא לאו דלא יראה בך ערות דבר, ונמלא בבית זה ג'
מל"ת ונס"פ רמ"ג:

קליבמטורה לכסף. אין מוכן לחיבה לכסף, ואולי הוא מלשון נכספה, ור"ל אל
הסבוף למשום טול במשקל ומטורה, או יש להגיה לקף, מלשון קקף

קלינאוף בת מלחלל לתת לה בענטימ
 זקן בא בימים :
 ראש נזיר לא תעביר תער טרומה
 בעלת טום מזבוח קלכללה ופרטה
 ולא תטמא קלסלך כהן טבטא
 נפש כי תחמא :

רצוח נקי וצדיק קלדאל תהי עולה
 שדה ריע מלהניף חרמש בקמה
 צווי מלאכול קלסתם ואבד סורי לה
 לאיש אשר לו ערלה :
 לא תקום ולא תטור קליפנים נזעמים
 בחפצי שאלה כמדרש המעמים

ביאורים

חרמש בקמה . יוצא החרוץ יורה כי חבלה בקמה
 אינה נכונה , ואולי צ"ל תחתה בקבלה
 טלשון החסור לבנון קבל (ישעיה ל"ג) : מיזבחו
 תבואת העשרת ליקצר . תחכ"א :

סרם ואבד נו' . סרם הוא כנוי לערלה על שם
 שהפרי סחוס והחוס טאכילה כבו שפירש"י
 על ערל ספחים (שמות ו' י"ב) . סורי , לשון סורי
 הנמן נכריה (ירמיה ב' כ"א) . או יכנה בזה את
 גרעני הפרי וקליפתו אשר יסיר האוכל , כי גם
 בהם נוהג רין ערלה (עיי' י"ד סיבן רצ"ד ס"א) ,
 ור"ל האיש אשר יש לו פירות ערלה אסור לאכול
 וצדיק לאבד את הסורים , כי הכל אסור כהנאה
 תחכ"א :

פנים נזעמים . עיי' פירש"י על פסוק לא תטור :
 כמדרש המעמים . כהן לרחו"ל אינו הוא נקיבה
 ואינו היא נטירה מ"ל השאילני כנלך
 וכו' (ויסא כ"ג) . תחכ"א :

בענטימ . להשיא ילדה לזקן כבו שרצו ז"ל כן
 הפסוק אל תחלל את בתך להונתה
 (סנהדרין ע"ו א') :

ואבדור , ערלים לא יאכל , (לביהא) , ואבדור
 סורי לה , ר"ל סחור סחור לכרמא לא תקרב , לאיש אשר לו ערלה . ר"ל דאסור חף
 בהנאה , נמלא בבית זה ד' מל"ח ובס"ה ר"ג :

קליפנים נזעמים . רענו למה שפירשו חז"ל איזו היא נטירה ח"ל השאילני מנלך אומר
 לו הא לך אש"פ שחה לא השאלתני , וזהו בפנים נזעמים :

קלינאוף בת מלחלל . זהו לאו דלא חלל את בתך להונתה שמנה הכ"ג וענינו ,
 שלא לימד בכו לזנות , כמו שביאר הרמב"ן בשומם באורך והרמב"ם לא מנאו
 מפני שכללו בלאו דלא תהיה קדשה שטנינס אחד , ומה שדרשו חכמינו להשיא ילדה
 לזקן אינו אלא אסמכתא ואיבדור מדרבנן , נמלא בבית זה ג' מל"ח ובס"ה רב"ג :

קלכללה ופרטה . רומז אל הפסוק לא תזבח לה' אלהיך שור ושה אשר יהיה בו
 מום כל דבר רע , ועיי' רש"י שם שמכל דבר רע מרבינן אזהרה למפגל
 בקדשים , ועוד נדרשו בו שאר דרשות בשחיטת קדשים , וזו כללה [כל דבר רע]
 ופרטה [מום] וכבר ידוע דהרמב"ם מנה חמשה לאין בשומין , וכברינו ובכ"ג לא
 מלאחי אך שלשה , עכ"ס במרוז זה טון רבינו לשני לאין :

קלסלך כהן טבטא . הדברים סחומים , והגראה כי כוון אל מנות אחר אל הכהנים

הדור זקן

על פני המים , וכוון למחמרם שלא ירחיק
 וילוף לה מן ובמסורה (ב"ב פ"ט) עיי"ש
 ברשכ"ס זדוק :

קליג שבחה לאסוף . זה הללו דלא השוב
 לקחתו , וע"ז הביא הקרא
 סמיר וכו' והין מלספך ונמלא בבית זה ג'
 לאין ובס"ה רב"ו :

קלדאל תהי עולה . ר"ל אל חטלה על
 דעתך . להרוג ע"פ אומר הדעת
 שיכול להיות אשר הוא נקי ולדיק , כאשר
 ביאר כן הרמב"ם במל"ח ר"ל יש"ש ודוק .
 וראה שם דעת הרמב"ן למטחם לשחים
 וכנראה גם דעת רבינו כן :

קליסתם ואבד . אחרי כל הדברים אשר
 האריך תחכ"ל עדיין הדברים
 סחומים , אמנם בחמת לקח רבינו הדברים
 ממליצה חלמודית בקדושין סוף פ"ק לענין
 ערלה , סחוס כספיקן ואבד ודאן (וכן חרנס חונקלוס , ערלים לא יאכל , (לביהא) , ואבדור
 סורי לה , ר"ל סחור סחור לכרמא לא תקרב , לאיש אשר לו ערלה . ר"ל דאסור חף
 בהנאה , נמלא בבית זה ד' מל"ח ובס"ה ר"ג :

קליפנים נזעמים . רענו למה שפירשו חז"ל איזו היא נטירה ח"ל השאילני מנלך אומר
 לו הא לך אש"פ שחה לא השאלתני , וזהו בפנים נזעמים :

קלינאוף בת מלחלל . זהו לאו דלא חלל את בתך להונתה שמנה הכ"ג וענינו ,
 שלא לימד בכו לזנות , כמו שביאר הרמב"ן בשומם באורך והרמב"ם לא מנאו
 מפני שכללו בלאו דלא תהיה קדשה שטנינס אחד , ומה שדרשו חכמינו להשיא ילדה
 לזקן אינו אלא אסמכתא ואיבדור מדרבנן , נמלא בבית זה ג' מל"ח ובס"ה רב"ג :

קלכללה ופרטה . רומז אל הפסוק לא תזבח לה' אלהיך שור ושה אשר יהיה בו
 מום כל דבר רע , ועיי' רש"י שם שמכל דבר רע מרבינן אזהרה למפגל
 בקדשים , ועוד נדרשו בו שאר דרשות בשחיטת קדשים , וזו כללה [כל דבר רע]
 ופרטה [מום] וכבר ידוע דהרמב"ם מנה חמשה לאין בשומין , וכברינו ובכ"ג לא
 מלאחי אך שלשה , עכ"ס במרוז זה טון רבינו לשני לאין :

קלסלך כהן טבטא . הדברים סחומים , והגראה כי כוון אל מנות אחר אל הכהנים

אזהרות לרי אליהו הזקן

כדבר רש תתנון קסמלאמין לב למנה
 כהני קסאלא יחללו שמי אמן אמנה
 בכהונה גדולה קסמקחת כהן נמנה
 האלמנה אשר תהיה אלמנה :

קסגשלשה לא תבשל אכילה הגאה תבשלנה
 מום קסדפרוכת מבוא מקדש מלחללהו
 קסדמלקוח בחרר ביד לא יעזבהו
 אומר לדבק טוב הוא :

הירוד וקן

כני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא
 בעמיו, ושישר הדברים הם כך, לך כהן
 מבטא, ר"ל אמירה כלווי, כי לא תטמא
 בעת נפש כי תטמא, מלשון אני וכני שלמה
 תטאים ודוק, נמלא בביית זה ד' לאוין
 ובס"ה רנ"ז :

ביאורים

שלשה. ג' פעמים כתיב לא תבשל גרו וכו' :
 לא יעזבהו. כהן בעל כוס לוקח חלקו כסתנות
 כהונה. והחכ"א כתב על אוכר לרבך טוב
 הוא. ר"ל כהן בעל כוס יכול לעזור את אחיו
 הכהנים בעבודות אהרות, לבנות ולחקן ולעשות
 רקועי פחים ולהוציא את הטומאה (עירובין ק"ה
 א'). ההב"א :

קסמלאמין לב למנה. רומז אל לאו דלא תאמץ את לבבך מליחן להרש מנה, ולטיל
 בחרוז פרק מרדות ומקטן ליד ישלחון טון ללאו ולא תקפץ את ירך,
 ומדחלקם רבינו בשני מקומות, ש"מ דסבירא ליה ככה"ג שמנאם בשני לאוין, אבל
 הרמב"ם לא מנה כ"ל לא תאמץ, וכימוקן עמו ע"פ שהשריש בשרשיו דהיכא דעיניס
 אחד אין למנותם. וראיתי להרב נתיב מלוותך בפירושו לאזהרות רש"ג בחרוז ולא
 תקפץ כפך שכתב ח"ל, והתימא מבעל מלות השם שמנה לשניהם והוא הולך תמיד
 בשיבת הרמב"ם ז"ל כאשר יראה הרואה בספרו עכ"ל. ובמכ"ח טעה מאד בסידור
 מנין ספר מלות השם, שהוא מנה בשני מנינים, האחד, כלל מתחלה במנין אחד
 העשין עס הל"ח, ועל זה המנין זיין פה חפ"ט, ח"פ, והוא הלאו דלא תאמץ והעשה
 דפתוחה תפתח את ירך. ועוד מנה בזיון מוסגר באותיות רש"י הל"ה לחד, וע"ז זיין
 רפ"א. ואהרי כן בהזיון חפ"א שהוא מנין הכולל זיין באותיות רש"י במוסגר רפ"ב,
 הוא לאו שלא למנוע מלהלות לישראל, הרי אנו רואים שלא מנה אך לאו אחד ולא
 תאמץ כרמב"ם, והרב נתיב מלוותך טעה בזיונו עיי"ש ותבין :
 קסאלא יחללו שמי. רומז אל קרא ולא חללה שם הנאמר בכהנים אשר מנהו
 הבה"ג :

קסמקחת כהן נמנה. אין מוכן, ואולי ז"ל כהן נמנה, האלמונה אשר תהיה
 אלמנה, נמלא בביית זה ג' לאוין ובס"ה ר"ם :
 קסגשלשה לא תבשל. נראה ברור שדעת רבינו למנוחם שלש לאוין, וכן מנה
 בספר יראים סימן קמ"ח קמ"ט ק"ג, אבל הרמב"ם לא מנה איסור הנאה
 ללאו והתנול הרבה בדברים נעימים במל"ח קפ"ו. ומכלל שלילת דבריו נשמע
 שהקודמים לפניו מנו גם איסור הנאה :

קסדפרוכת מבוא. רומז אל לאו דאל הפרוכת לא יבוא הנאמר בעל מוס, ובמקדש
 מלחללהו, נראה שרומז אל לאו ולא יחלל את מקדש אלהיו שמנהו הבה"ג :
 קסדמלקוח בחרר וכו'. מי לא יראה כי כוון פה אל הפסוק ולא ידבק בדרך מלומה
 מן

קמינע בטמא ומנחת כהן מלאכול טאומה
קמישקץ וחגב טמא כחק אמה ואמה
סדות לא יהיה לך איפה ואיפה לערמה
אבן ואבן ומאזני פרמה :

קסחבקדש לא יאכלו ולא יחללו אסיף | זה סדר לאו ועונש סימתיו לאפנהו
קסמשם מלחלל זרע חלל מלהוסיף | רצפתיו תוך עמי לצור יעבדנהו
ערך תורה לא תגרע קילבל תכסיף | יסובבנהו יכוננהו יצרנהו
עד פה תבא ולא תוסיף : | חק עולם ולא יעברנהו :

ביאורים

טמא כחק אמה וכו'. ושקץ וחגב טמא כחוק,
אכה ואכה סדות לא כו', כן הוא נתוח
הכאמר לפי ענינו. התב"א:
ולא יחללו אסיף. פי' אסיפי מן השוק. התב"א
לאפנהו. לשון רבוך על אפניו :

הידור וקן

מן המס, וזה שסיים בהפסוק אומר לדבק
קוב הוא (ישמיה מ"א ז'), ודברי המבארים
בזה אך לומר והבלים, עכ"פ בבית זה
רמזו ששה מל"ט וכו' ר"ם :

קמינע בטמא. זהו מה שמנה הבה"ג
ואשר יגע בכל טמא לא יאכל. ומנחת כהן, וזה מה שנאמר מנחת כהן כלי
תהיה לא תאכל :

קמישקץ וחגב טמא. מוסב על מה שלפניו מלאכול מאומה שקן וחגב טמא, וזהו
לאוין דשקן המים ושקן הטוף שנקראים מגדים עמאים, ומה שאמר כחק
אמה ואמה, לכאורה הדבר טמא, אך כרגע נראה לי כי מרחק על שפתי המשורר
רבינו, הפסוק ביחזקאל מ"ג. וחיק אמה ואמה, ויש להגיה פה וחק אמה, ר"ל העושה
אמה אט"פ שאינו מודד עמו עובר בלאו דלא יהיה לך, איפה ואיפה לערמה, ר"ל
להערים ע"י אה הכריות. אבן ואבן וכו', כנלע"ד ביאור מרחו זה ודוק, נמלא בבית
זה רמזו ה' לאוין וכו' רע"א :

קסחבקדש לא יאכלו. הכוונה אל הפסוק איש לרוע או זכ בקדשים לא יאכל
(ויקרא כ"ב ד'), מלבד הלאו ולא תחללו את קדשי בני ישראל שהוא
נוסף על הלאו דלא יאכל, וכן מנה הבה"ג וז"ב :

קסמשם מלחלל. הוא הלאו הנאמר בכה"ג ולא יחלל שם אלהיו, וכן ורע מלל
מלהוסיף, הוא הלאו הנאמר בכה"ג ולא יחלל זרעו בעמיו, ושניהם מנה
הבה"ג סמוכין :

קילבל תכסיף. משון כסופא, ר"ל שלא תחביש בשו"ב, נמלא בבית זה רמז
ששה מל"ט, וכו' רע"ז :

ואם כי כוונתי המנין, בזה הבנין, מבלי עודף וגרעון, כדעת גאון, למנוח ר' מ"ע,
ורע"ז לאוין וכו' פרשיות [שמהם מ"ח לשלום המ"ע וי"ז לשלום הלאוין]
וע"א שונקן סס"ה תרי"ג. אבל אודה ולא אבוש, כי לינני מושב, להפעול ארוכה,
כדא וכלכס, כי יגדל החמיה, באין חזר ורטיה, מדוע לא מנה הוקן לאו דועטם
לא תעברו בפסח שנמנה לכ"ע, ובטח אין זו אלא השמטה ששמט מכת"י. ושוד יש
לי דברים אשר אליהו עמיד לפרשם, האמנם עלי להודות לאל אשר העמידני בקרן
אורכ

אזהרות לר' אליהו הזקן

קניאז שש מאות ושלש עשרה מצות לכלה נועדים
 שמים וארץ נאמנים עדים
 פירוש עונש ושכר ששים וחדיים
 קימו וקבלו היהודים:
 קנבלי אני חכמה יושת לב ויתן
 מזמות רוע שאור מדרשי יחתן
 קנגלזה ולבא שכרי רב ימתן
 הרבו עלי מאד מהר ומתן:
 ותיקי אמרי מאירי עינים
 מה רב טובו למסי אזנים
 פועלי עצלים ללכון שנים
 קנדהמלאכה לא ליום אחד ולא לשנים:

ביאורים

ששים. לשון ששון. חרם, לשון חרזה:
 מדרשי יחתן. לשון שוד בהכות יחיתן (חבקוק
 כ' י"ד) וירסח לדבריו חכ"ל אף פגע בך
 סגול זה מסכהו לבית המדרש אם אבן הוא
 נסוח בו'. החכ"א:
 לזה ולבא. לעולם הזה ולעולם הבא.
 פועלי עצלים ללכון שנים. כמו בקיין שנים
 (עסוס ד'), וי"ל העצלים בתורת ה' לא
 יקבלו מאוסה טרב טוב הצטון לשוקרים על התרח
 ועל העכו"ת. החכ"א:
 והמלאכה. לא עליך המלאכה לגמור ולא אתה
 בן חורין להבטל מסנה, ודע סתן
 שכתן של צדיקים לעתיד לבא ואבות פרק ב'
 מסנה ט"ז). החכ"א:

הידור זקן

אזרה, למלוא עכ"פ הכוונה באזהרות רבינו
 שר התורה, זכותו יעמוד לי מהרה:
 קניאז שש מאות וכו'. החתימה הזאת
 זקנה מרחפת על פניה, כי בסגנונה
 חנו מולאים גם באזהרות ר' סעדיה גאלן
 ובחתימת אזהרות אחרת הנחלת שבמחזור יוס
 א' דשבושם ובוים ב', (וכבר העירו על
 זאת החכמים זקש ולאנדרהוטס), ימה שאמר
 רבינו פירוש ענש ושכר, בן הוא גם במחזור
 שלפנינו, ומקור הדברים, גמרא פרוכה
 בשבת דף פ"ז, ר' אומר בתחלה פירש
 עונשה דכתיב וישב משה וכו' ולבטוח
 ואולי ר"ל פירוש, לתורה שבע"פ שהיא
 פירוש של חורה שנכתב, ומה שסיים רבינו קימו וקבלו היהודים, ירמוז למה שאמר רבא
 בשבת פרק א"ר טקיבא, דהדור קבלוה בימי אחשורוש שנאמר קימו וקבלו, קיימו מה
 שקבלו כבר יע"ש, ולא קבלו בשמחה, דאלו כפעם הראשונה כמו עליהם הר. כניגית:
 קנבלי אנן חכמה. לפי מהלך הלשון טוב יותר להגיה אני חכמה לי יוסת וכו'.
 אולם מי יודע אולי כוון הזקן צפה למרוז ולכמן מה בראשי החכמים ישיי
 מש"כ במבוא בהערה ח':

קנגלזה ולבא. מוסס על מש"כ קודם זה ומדרשי יחתן, ורומז אל מה שאמרו אל
 דברים שאדם אוכל פירותיהם צעוה? והקדן קיימת לעוה"ב וחדא מנייה
 השכמת בית המדרש, דאלו שכר מזהו בהאי עממא ליכא:
 קנדהמלאכה. רומז אל מה שאמר רבי סרפון (אבות פ"ב), ביום קָרָר והמלאכה
 מרובה והיפלים עללים וכו', ודברי החכ"א אינם ענין לזה:
 בסך

<p>קדימך מפנינים מה יקר להורות דיני ממון ונפש המבואות והמהרות קניכלו צופי מתק אזהרות אמרות ה' אמרות מהורות:</p>	<p>לאחר נחלתך נחננו נאולים מדי חדש ושבת פניך שואלים לאמר כבראשונה שלש רגלים עולים קיימה יפו פעמך בנעלים:</p>
---	--

ככתוב בתורתך שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלהיך
במקום אשר יבחר בהג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות ולא יראה
את פני ה' ריקם. קניחנאמר איש כשהנת ידו כברכת ה' אלהיך אשר
נתן לך:

הידור זקן

קדימך מפנינים. מלאון הכחוב ומשך חכמה מפנינים (איוב כ"ח י"ח) שענינו,
הטיון וההשחלות במשך בשול החכמה יקר מפנינים עיי"ש במפרשים, ור"ה
כרד"ק חללים קכ"ו בפסוק משך הארע, פירוש, יקר הזרע ונקרא הדבר היקר משך
לפי ששמו נמשך מרחוק עכ"ל. ויהיה לפ"ז הכוונה שמה יקר להורות דיני ממון
ונפש וכו' מפנינים:

קניכלו צופי. כן יש לנקד, ור"ל כי חמו נוף נועם מתק האזהרות, והביט שאל"ז
להר נחלתך נחננו גלולים, אינו ענין לפיטו אזהרות, אך הוא מעין הברכה
שעומד בה שמבקש על בנין בהמ"ק ועליה לרגל:
קיימה יפו פעמך בנעלים. ירמוז למה שדרשו חז"ל בשעה שעולין לרגל (סוכה מ"ב):
קניחנאמר איש. בנוסח החפלה שלנו ליחא ונאמר, ובאמת. אינו פסוק אחד עס
הקודם לפניו, אך הוא סמוך לו, ונפל שפיר ונאמר:

דבר בעתו

פתגם יציב. בפינו יציב פתגם ביוצר ליום שני של שבועות, אשר גדול המבארים
רז"ה עס יד לפה ולא ביארו, ובעל מעשה אורג שחיקתו היה יפה לו
מדבורו, כי ארג בו כוונות זרות, ואין כדאי להאריך בביטולס. ואנכי ח"ל עמדתו
על אמיחתו זה רבות בשנים, והוא, דזה אנו רואים מהיום הפיוט בחרו יאונתן גבר
ענותו, ומקומו קודם ההפטרס, כי הוא נעילת רשות להמתרגס ההפטרס שהיו
טובגין הקדמונים לתרגס ע"פ דינא דגמרא, ואשר לכן קבעוהו ביום השני ולא ביום
הראשון, מפני כי ביום הראשון אנו מפטירים במעשה מרכבה אשר נקרא ולא מתרגס
וא"ל לנעילת רשות משא"כ בהפטרס יום השני שנקרא ומתרגס. וע"ז אמר הפייטן, כי
יסורר יציב פתגם, להקב"ה שהוא אוח ודוגמא בפמליא של מעלה, ויענה ע"ז במנין
[ר"ל בהשבעה שיטבה בשירין] בארבעה טורין, ר"ל שורות, וכן הוא באמת, מן קדמוכי,
עד בעית מיניה, ארבעה שורות שכולס מספרים ומפארים שבתו של הקב"ה, ואח"ז
מחיל בקשח הרשות ואומר בעית מיניה ית הורמניה, ובחזרוי מבקש הורמנא שר
גוברין, שהס יודעי הלכחא וכו', וזה ברור ואמת בס"ד:

מלואים

אשר מלאו חכמי לב אררי, לחזור בחדרי משכיות הזקן פנימה, וביחוד נחכברתי בהערות מאירים ושמהים, מאת אלופי, המאיר לארץ בתורתו וזדקתו, הגאון האדיר, ראש גולה אריאל, מרן ר' מאיר שמחה הבהן שליט"א, אשר כל רו לא אנס ליה, ושמחה לאיש במענה פיו, כי מי כמוהו קולע אל השערה, והגני כוחכם פה ע"פ סדר הרפין דבר בשם אומרו:

דף א' אות ח', וספר נוסף וכו' כלשון חלק וכו' יע"ש כנ"ל, ונראה כי רמז פה הזקן למה שדרש רב אשי בספר מי שמתו על פסוק זה, כמור נקיבך בשעה שאתה עומד בחפלה לפני, (הגרמ"ט):

דף א' אות ט', וחלוקה לסכל, ויחר נראה שכוונת הזקן למה דאיתא בילקוט מהלוי קמ"ד על פסוק זה אלופינו מסובלים, ריש לקיש מסרס הדיון קרא, בשעה שהגדולים סובלים את הקטנים אין פליאה של גלות וכו'. וידיה לש"י הכוונה היה זריו להורות את בני ישראל, וגם היה חלוקה לסכל משאם: ופרסם, (מש"כ הרב המחוי"ג נמ"ס וכו' ר' ברוך עין י"ו מאמרו):

דף ו' אות ל"ט, ששם כילק. כוון אל מה דאיתא בילקוט ס' תלא שדריש עמלק, עס ילק, פרת כהדיון וחלא, וכן יסד הקלירי כפרשט זכור עס כילק לאכד חלקי, (מהג"ל):

דף ט' ע"ב, פדויש שבעק ובמתן יחננו. מה שכל רבינו הענין, כהעק ובמתן החכונתי שרומז לגמרא שרובה כקדושין י"ו הכל לפי גרסה חן לו, ופרש"י חס נחברך הכית כשנילו הרכה חוסף על העקו ואס לאו אל תפחות מן הכתוב עכ"ל, וזהו כהעק, היינו שישור העקרה אפילו לא נחברך הכית בגללו, ובמתן חס נחברך הכית כשנילו, וזה ברור:

דף י', ושם תחבולות יקנה. רומז למה שאיתא בקדושין ל"ג ר"י הוה קאי מקמי סבי דארמאי אמר כמה הרפתקי עדו עלייהו דהני, ופי' רש"י, מקראות וצרות ורלו נסיס הרכה ומופתים, ור"ל דיש לגמוד מהס ערות ותחבולות אשר קנו בשנות חייהם, (הגרמ"ט):

דף א' אות ט"ה בהערה, שוב מלאחי כן. כשירי קרבן כסופה, והגאלי:

דף י"א ע"ב, מחול לשמונה אף בשבת מאורע, קדש יהיה וכו', מה עמקו פה מחסכות הזקן, לרמוז לגמרא ערוכה שרק מי שהשיך, האי מאן דטולד בשבת קדישא רבא יתקרי ופיין רש"י עס, וזהו דאם בשבת מאורע, או טולד ג"כ בשבת, קדש יהיה, והדבר נפלא, (הגרמ"ט): דף י"ב; למדפה תאלסה, ז"ל למו פה (מלאון הכתוב איוב מ' ידי שמתו למו סי) וכיון למאמרם שיהא הין שלך זקן ולאו שלך זקן (הגרמ"ט). ואם כוון הזקן לזה, יש לי לומר ביותר שלא להניח כלל, אך להפריד בין הדקקים, וז"ל למד פה, ור"ל למד לשון דלכר אמת שיהא הין שלך זקן ודוק:

דף י"ד ע"ב, לאווס חוששני, ז"ל כוששני, מלאון כי כושש משה, ר"ל איחור זמן מסני אווס, (הגרמ"ט):

דף ט"ו בהערה ענין דמגורות, ישיין דכרי רמב"ן כספר הלוקותו נחמיות ואכמ"ל, (הגרמ"ט). וז"ל הרמב"ן עס, ובפרק משוח מלחמה גבי מלחמת מדין דרש וחלונות ההרופה כידו אלו השופרות, ולא ידעתי אס שלא דקדקו בלאוס, או שאין חלונות אלא כמלחמת אייביס הצרים עליהם כארץ כדכתיב בחרבם על הצר העורר אחסם, ולמה להם לפרש אלו השופרות אלא לכך עכ"ל, ודבר גדול דבר רבינו הרמב"ן, וממרא למאריה ועיבוחא לשקיא:

דף י"ו, וקטרט לנח, לחס הפניס לפני מנתח. וכו כוון על זיכיון של לחס הפניס וכהשגת ראב"ד במתן החלות ואכ"ל, (הגרמ"ט), ור"ל שלדעת הראב"ד יש לחשוב הקטרט זיכיון למ"ע כפי עמיה, וכיון הכא הזקן למנות זיכיון הכאון ללחס הפניס, ולהלן חשיב מנות לחס הפניס עלמו, וזה היה טוב וישר מאד ולא נסתרך למה שהנתי ע"ל הדוחק בהידור אות כ"ח, אבל במאי יטול לט שאין זכר לשתי הלחס כאלוהרות רבינו?

דף י"ח ע"ב, כמרגילי רוכ"ל, לשון בן סירא כינמות ס"ג רביס פאטי רוכל המרגיליס לדבר שרוב, (הגרמ"ט):

דף כ"א, לאמרת נעמי, רומז לגמרא שכת ק"ה ריבך אמרי אמירה נשימה יע"ש, (הג"ל):

דף כ"א, שאל על כוון כחשמו, ברור דכוון לח"כ והשיאו אוחס עון אשמה כאלכל את קדשיהם זה אוכל עכל, (הגרמ"ט):

דף כ"ב ע"ב, על כל לאו ולא, ראה מש"כ בהידור, והשירוני דכוונת הוקן פסוק להא דמצינו באוכל נמלה לוקה חמש אף דהמטעה אינה אלא אף אחת:

דף כ"ד בהערה, השירי חכ"ל בווארא מלשון רש"י סוטה ה' ד"ה ר"ש ייב, ואחא נכנס שחריה יקטלו ופרכיה להחזירו ומשיאה שס רע כשכינותיה עכ"ל, ושס א"א לפרש כמוש"כ לפרש ככ"מ, וגם גרים כשכינותיה ודוק:

שם אות כ"ה, יומר קרוב לשמו, כי דעת הוקן לפרש הפסוק כשר בשדה עריפה כפי עומק פסושו על כשר שנחלש מן החי [ולא כמו שלמדו בגמרא חולין ק"א גס על איסור עריפה] כמו שחרנס אונקלוס, וכשר תליס מן חיור וכו' וערש"ט שס, וכן איחא כהדיא בירושלמי נזיר ריש פרק ג' מיניס חגי ראב"י וכשר בשדה ערפה לא תחלו, אל תחא חולס ואוכל מן הכהמה כדרך שחתה חולס מהקרקע ואוכל, והכוונה על כשר מן החי, וזה ג"כ כוונת הספרי כפ' ראה, אין לי אלא נבלה עריפה מנין ח"ל נבלה כל נבלה, דלויספריך לרבות עריפה מריבויא דכל ולא יליף יומר מקרא דכשר בשדה ערפה, משום דמפרש כשפשו כאונקלוס, ומה מלך יפיש דברי הפנים יפוח שהס. הוליאו כן מהא דבקרא נקט לכלב חשליכון אותו ולא לכדי, משום דמייירי בכשר מן החי שאסור גס לכ"ג, וכן כוונת הוקן כהרוו כשר בשדה וכו' לכלב השלכחו, ללאו דכשר מן החי, [דלילו אכר מן החי מנה לקמן כהרוו עס הכשר לא תחל הנפש] ובפרסא לא תחחי כיון אל לאו דעריפה, ולאו דכהמות עמאים רמו לקמן עמאים מלאכול (מיר"י הרה"ק סע"ה וכו' כש"ח מוה"ר אברהם לופסביר ג"י מווארא חתן הגאון מוה"ר מאיר שמתה ה"ל). או י"ל כששפוט כוונתו על כשר שיאל חון למחיתו שגדרש מהך קרא ולוקין עליו: דף כ"ו, נח מהיות בקרח ורע אלטור, ז"ל רקע אלטור, (הגרמ"ט), ור"ל כמה ששעה אלטור רקושי סחיס פטוי למוכח זכרון לכני ישראל ולא יביה בקרח:

שם ע"ב, תלות המלך היא לאמר לא תענובו, רומז דרך אנכ למה דאמרו כסנהדרין י"ח אף מואביני מלך כסנהדרין דחייב לא תענה על רב (הגרמ"ט):

דף כ"ז ע"ב, יספס ולא יבדיל ולא עוד הזרה, קאי על מליקה ואחז לשון הכתוב ושספ אותו ככסוי, ואמר אף דהוה מליקה בקדשים לכהנים, בכל זאת לא יידון לאכול נבילה עוד, וזהו הסמיכות כהרוו שח"ו נבלת כהמה לא תחל [כדרך שאמרה הגמרא בתנחות מ"ה על פסוק נבלה לא יאכלו הכהנים סד"ה הואיל והוה מליקה לגבייהו וכו'] (הגרמ"ט), ואס כי השרה מחוכמה ושונה היא מלך, בכל זאת לשני"ד האמת עד לפגמו דכוון הוקן אל לאו דלא יבדיל שמה הבה"ג (ושנין כסה"מ שורש ח' באריכות כזה) ואל לאו דלא יידון עוד שמנהו הבה"ג ואף כי הרמב"ם הולך עליו אלכל הוקן הולך כשפוטו כאשר הראיתי. כביאורי, ואין לדרוש סמוכים בלשונות רבינו שאינו שומר הסדר, מלכד דא"כ כצרי להו ממנין הלאוין:

דף ל' ע"ב, שחד לא תקח לחקור הדין מנין, זה דברי הגמרא כחובות ק"ה מה ח"ל אס ללמד שלא לזכות החייב כו' אלא אפילו לזכות הזכאי ולחייב החייב כו' ושחד לא תקח, וזהו טירוש לחקור הדין מנין לדון דין אחת מ"מ לא יקבל שחד ופסוק, (הגרמ"ט):

דף ל"א ע"ב, נפש לא תשקן בהמה וכו', מטורש בקרא סוף קדושים ולא תשקלו אח נפשותיכם בבהמה כו', וישוין חוססתו ורש"י פסחים כ"ה ופסוק, (ה"ל), אחת כן דבר, אבל אנכי נמשכתי אחר הבה"ג שרבינו הלך בדרכיו כשע"ה שהוא הביא הלאו דלא תשקלו אח נפשותיכם הגאמר כפ' שמיני; לכן כתבתי מש"כ:

שם, תכל לחס ולילה, קאי על הלאו דלא יית ממנו עד בקר האמור בתורה דתכל ליום ולילה, כפ' לו ובאמור, ופסוק. (ה"ל):

דף ל"ה, ידך לא תקח כחש סרק, רומז ללא תגנובו דממון ללא הביאו עוד, וזה שאמר כחש סרק ידך לרברי החוססתא כ"ה פרק ו' והביאה הש"ך בחו"מ סימן רל"ב שבעה גנבים הן כו' אבל המתנגב מאחרי חבירו ושינה סרקי, וזה כחש פרק'). (הגרמ"ט):

(*) ואם כי דברי מרן ג"י נפלאים ושנונים מאד וגראים אמיתים ככוונת הוקן, בכל זאת אביא מה ששיערו כהרוו זה עוד חכמים: החכם הרב ד"ר הרכבי ג"י כתב, אולי ביאור: ידך לא תקח כחש סרק, לא תקח להקריב בהמה החולה באיבריה או בעלת מום (כמו פרקי היד והרגל כש"ס) ולכן חפס בלשון כחש סרק משני לישאל דקרא (מחוס ג' א') וגם משום החרוז עס חעמוד על הפרק, עכ"ד. ואס כי כמה לקמן רבינו בעלת מום מוכוח, כבר ידוע דהרמב"ם מנה חמשה לאיין כבעלת מום וגם ככה"ג מנה ששה ואכ"מ לכאריך:

שם ע"ב, ולא תחמא לך כהן מכסא, נפש כ"י תחמא, רומד למשה וגמ' כצורח כ"ס הגוסל שר
 להעיד עדותו כשילין וכו' ואם היה כהן ופי' רש"י זה הדיין או העד וכו'. ופי' פריך בנמרה
 ואיכו נושיה יביכי אילן ופי' רש"י הא קא עבר על נפש לא יעמא כעמיו, ומתוך צדקתא בית הפרם
 דרבנן, מכלל דכצומאה דאורייתא לא יעמא הכהן אם ילך להעיד, וזה כוונת הוון ולא תחמא וכו' אף
 בעת נפש כי תחמא ושמה כו' אם לא יגיד ובשא עוטו. (הגרמ"ט):

דף ל"ו, ונקתה כהן נמנה, פירוש שנחמנה להיות כה"ג ורומד למשה יבמות ס"א מי שאירס אלמנה
 ונחמנה כה"ג יכנס, לדוקא "מקחח" היינו קדושין שנאמר בזה קיחה אסור הכה"ג, אבל
 לכנס אם קדשה מקודש שנחמנה מותר, ופשוט. (הג"ל):

שם ע"ב, כהק אהי ואמה, כיון לדברי הגמרא ריש ה"הו נשך י"אח תלמיס דכתב רחמנא נבי שרמיס
 שטחיד לפרס ממי שמערב קרבי דניס שמיאס וכו'. וכן י"אח תלמיס שכתב רחמנא נבי משקלוח
 שטחיד לפרע ממי שצושה ערמה יע"ש. (הגרמ"ט):

דף ל"ז ע"ב, מדי הדש ושכח סניך סואליס, כיון למדש הילקוט על פסוק ויהי מדי חדש בחדשו
 ומדי שבת בשבתו יבא כל כשר וכו'. ראוים היו ישראל לעלות לרגל כל הדש ושבת, אלא
 שחס עליהם המקום להקל מאחם הסורח, אבל לע"ל כעב חטופיה וכו'. וזה שאמר הוון להר נחלתך
 נמנו גאוליס, ואז מדי חדש ושבת וכו', וזה ברור. (הגרמ"ט):

ברך ל"ו, מוס פרכת מבווא, דעת הוון מוכח כרמ"ס במל"ח ס"ט שהלאו אף אל הפרכת לא יבא
 גאמר על הכניסה לכד אפילו בלא עבודה, מאחר שלעיל בדף ל"ה מנה ובעל מוס לא ינס
 מקטיר וזרק, וע"כ הכא קאי אביאה ריקנית, דאלו לדעת הרמב"ן אם שדולק ע"ו אינס אף לאו אחד
 ואין לעמוסם לשטים יע"ש, איברא קושית הרמב"ן על הרמב"ם חוקה מאד:
 ובהיותי כביאליס טקא ראייה לאחד מירידי ה"ה ש"ב הרב הגדול מו"ב חכם וטופר מזה"ר יצחק
 סייויל נ"י, שכן בעומקה של הלכה זו, והגני מביא בקולר דבריו, וז"ל: בענין מש"כ
 הרמב"ם רס"ו מביאח טקדש דמ"ש אל הפרכת לא יבוא וכו' הוא אזהרה לאו לנקב בעל מוס על
 הכניסה גרידא אפי"פ שלא עבר. וידוע השגח הרמב"ן עליו כשה"מ ל"ח ס"ט ע"כ ובנושאי כלי הרמב"ם
 בזה, ואפנה אף אזי חלקי. אחרי התבונני בענ"ד שדברי הרמב"ם מבוארים בזה היטב דהק על פי
 דברי הת"כ והספרי ותלחם על לשונו. הנה השגח הרמב"ן היותר חזקה היא מ"ש בספרי קרח,
 והור הקרב יומת לעבודה, א"א לעבודה או אינו אלא לעבודה ובלא לעבודה אמרת ומה בע"מ שלא
 פגע בו מיתה לא ענש בו אלא לעבודה זר שענש בו מיתה דין הוא שלא יענש בו אלא לעבודה וה"ו
 מבואר ע"ל, והלגת המנ"א שם תמוה ואינה מוכנת כלל כמש"כ המל"מ ס"ט מהלכות כ"ח הט"ו
 בסוף דבריו ע"ה, [ומה דסקיל וטרי שם מתחלה עפ"ד המנ"א, הידוש הוא זכר מחיב' סנהדרין
 ס"ג ד"ה ולא תאוס טומאה שש"ה וכ"כ באר"כות הר"ש כלים פ"ה ח"ט, ובפ"ה למכ"ס יבחים
 ריש פרק ה"ט לענין טמא-שש"ה ע"ה, ופיין עוד תוס' שבעות י"ז ד"ה אי' שהזכירם גב המל"ח
 ס"ג מכ"ס ה"ט יעוין שם ואכמ"ל, ודברי המל"מ שם והשגח הראב"ד פ"ד מכ"מ ה"ד נעלמו מהגאון
 חשק שלמה לשבעות י"ז ע"ה ודוק], אבל לא נוכל לומר דנעלמו דברי הספרי מהרמב"ם שהרי הוא
 כתב בפ"ס מכ"מ ה"א, ור שעבד כו' ומייב מיתה בידי שמים שנאמר והור הקרב יומת מפי בשמשה
 למדו ש"ח זה אלא לקרב לעבודה והיכן הוהיר עליו וור לא יקרב אליכם, ובתב הכ"מ שם שמקורו
 מספרי הג"ל:

אסנם מה מאד מדוייקים בזה דברי הרמ"ם ברור לשונות הת"כ והספרי אשר לדקו בזה יחדו
 כמו שאבאר. הנה כתב ברפ"ו מכ"מ ה"א ואם עבד הכע"מ במקדש לוקה אף על העבודה
 שנאמר אשר יהיה בו מוס לא יקרב מפי השמועה למדו שאזהרה זו ש"ל לעבודה ע"כ ובכ"מ שם כתב
 שהוא עפ"ד החו"כ אין לי אלא תמידים וכו', ומתקשה מה לורך ללמוד מפי השמועה לעבודה הרי
 מפירש

וש"ב הרב מוה"ר ברוך עין נ"י הג"ל כתב לי: לדעתי ברור כי נפל ע"ם בדבריו, וחתח מלת
 "כחש" ז"ל נפש, והוון כיון לרמו על שני המל"ח הכתובים סמוכים זה אחר זה בפ' מסעי (ל"ב, ל"א)
 ל"ב) ולא תקחו כפר נפש רואה, ולא תקחו כפר לנוס אל ע"מ, ובתרגום יב"ע שם מתרגם ולא
 תקבלון "פירק", ומעשה מוכן היטב דברי הוון, והעד לביאורי כי הוון וזלח מקום זה לא נזכר
 בדבריו כלל אף ברמז קל משני המל"ח הג"ל, עכ"ד. ובקהל החכמים המכארים יחד גם כבודי מה
 שכתבתי בביאורי אות קכ"ח, דנס לאו דלא תחשאו לא מלינו בדברי הוון, ומנהו נס הכה"ג, ולאין
 דלא תקחו כפר לא מנה נס הכה"ג, והגראה שהם כללו אוחס כמנין הפרשות, כפרשא ערי מקלס:

מסורס הוא ככתוב להקריב לחם אלהיו כו', ובענין כוונת הרמב"ם רטויה למ"ס כתו"כ נתר הק' שמכין
 בכ"מ, מנין היצקות וכלילות כו' ת"ל לא יקרב להקריב כו' יכול יהא חייבים על כולם ת"ל להם מה לחם
 מיוחד שהוא משום עבודה יאלו אלו שאינם משום עבודה פ"כ. ומעט שם אף עבודות המעכבות רק
 שאינם עבודה חמה פ"ה וכת"מ התל"מ פ"ט מכ"מ ה"ו, ומלניו למדים שכלשון הת"כ משום עבודה
 ר"ל עבודה חמה ולענין זה נקט ליה שפיר מטי השמטה וכו' כלשון הת"כ, ור"ל לעבודה חמה
 זכת"מ כלתת המל"מ נמקומו שמת"כ הרמב"ם ולוקה אף על העבודה הוא דוקא כעבודה חמה
 פ"ט, ואחרי הקדמו זה כדרך כלל כלשון הת"כ הוסיף הרמב"ם לכתוב זה בפרט ה"ו כפרס מה
 היא עבודה חמה שהנפ"מ חייב עליה כמותן שהור ח"מ עט"ה, וגם שם ערה הכ"מ בשם הר"ק
 לבאר מקור הרמב"ם לנפ"מ שלא הוזכר במשנה דסיף ובהיס דילפיס ליה מור, וכאמת מקורו
 מכואר להדיא כת"כ הנ"ל דלמד זה לנפ"מ מת"כ בנוסיה דקרא לחם המיוחד שהוא משום עבודה.
 [וע"ס כת"כ פ' אחרי גבי הקרבת חוץ שמתעט היוזק וטולל כו' מה עולה שהיא משום עבודה
 זכוכים קט"ו איחא כלשון גמר עבודה פ"ה]. ומה שלא הוזכר במשנה שם להדיא, היינו שכללה
 שם ביותר מה שהיוזב מיהא מת"כ כפ"מ שכל פגאו בזהרה. מלקוח לא הוכיזה בכללם שלא
 לפשוט כזה:

מעתה יתפרשו היטב על פי זה דברי הספרי קרא הנ"ל דנמ"כ והור הקרב יומה לעבודה כו' לא
 נא להזיח כניסה גרידא זהו נפ"ל מנוסח דקרא שנאמר שם ועבדתם עבודת מחנה שמתעט
 פכ"ס דלריי זה כעבודה, אלא הספרי מליך כזה לעבודה גמורה וחמה לאסוק כל עבודה שאינה
 חמה, ומכואר לשון הספרי לעבודה כפגנון לשון הת"כ גבי כפ"מ הנ"ל. [ועוד י"ל לפת"מ דהכחונה
 בספרי זה לעבודה ושלא לעבודה שהוא דבר אחד, לומר כזה לעבודה שאינה עבודה גמורה והכו',
 זאף שזומא כ"ד נקט"ל מועבדתם עבודת מחנה לעבודה חמה, אבל בספרי דריש ליה שם מקורס
 לכן לענין אהרן] ולמד זה הספרי בק"ו מכפ"מ שהחייב שחייבת כו' כולא יקרב משום עבודה ח"מ
 רק לעבודה כלומר לעבודה חמה כמכואר נקרא דאמור להקריב לחם אלהיו וכתו"כ הנ"ל. ובע"כ
 שכוונת הספרי לעבודה חמה לעונם דהזור הק"י כמ"ש במשנה דסיף ובהיס לר"ה, וכן יתבאר זה
 בדברי הרמב"ם רפ"ט מכ"מ ה"א, ור' שערך כו' וחייב מני"ש שנאמר והור הק"י מטי השמטה
 שא"ה זה אלא לקרב לעבודה כו' (שהוא מתג כלשון הספרי) וע"כ גר"ל לעבודה חמה שא"ה מכ"מ
 רק כזה וקאמר הוסיף וכתב זה שם כה"כ בפרטות העבודות חמות שהור ח"מ עט"ה. וסעד גדול
 מאלוהי לדברי בספר ירחיס שביא להך דח"כ נסיון של"ה, ואח"כ נסיון של"ה כחנ ג"כ כדהרמב"ם
 שלא יקרב כפ"מ אטילו כלל עבודה לפרוכת ולמוכה דקאי אך אל הפרוכת לא יבא, ובסיון של"ז
 הוכיח כור שישם בדיחה להספרי והור הק"י לעבודה כו' אמרת ומה כפ"מ כו' עט"ב, הרי כפ"כ
 שפרס להספרי עט"ד הת"כ נסיון של"ה המאולגים וכ"ו ומוסכס לדעת הרמב"ם נסיון של"ו עט"ה,
 ומטולק תמיהת הרמב"ן:

ועתה אנוה לזד החייב לביעי להרמב"ם ג"כ על פי התו"כ שם כפ"מ מומין על פסוק (כ"א כ"ד)
 וידבר משה אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל את אהרן ע"י הכניס ואת הכניס ע"י
 ישראל כו'. וראייה בספרי הראב"ד לת"כ דגרים והכניס על ישראל וע"י שזיהירו וא"ו
 מלהכנס שם כפ"מ לפנים ממחילתן וישראל לפנים ממחילתן עכ"ל. ולס"ז מכואר דהסוק הקודם אך
 אל הפרוכת לא יבא מדבר כביא ריקנית ודובר זה משה לאהרן ואכנ"י שנס הישראלים מזהרים מלכנס
 מן המזבח ולפנים. ומת"כ הראב"ד כפ"מ לפנים ממחילתן וישראלים לפנים ממחילתן אין ר"ל מעלות
 העזרות שזה מדרכנו וכן שם בפרוכת ומזבח מדבר, אלא קאמר הגבלת הקדמוה כמ"כ כת"כ שם
 על פסוק כ"ג יכול ל"י לעשות וקוסות ת"ל אך כ"ה מלוחו הכהנים נכנסו אל ארץ הכהנים הלויים
 נכנסין וכו'. ועפ"ו יבואר לן דנס הראב"ד מודה להרמב"ם בכ"ר דנפ"מ מן המזבח ולפנים ולכן
 לא השיג עליו כזה רס"ו מכ"מ כמו שהיינו כפ"מ הת"כ עט"ו ובפירושו לת"כ פרשת שמני פ"ה
 אות ד' עט"ה:

ועפ"מ ש נעסם לן ספיקו על התל"מ כפ"מ מכ"מ ה"ו או זר מוזהר מה"ת על כ"ר מן המזבח
 ולפנים כנע"מ, וגמיר לה ממכל שכן דנפ"מ לדעת הרמב"ם עט"ב, ואי משום הא לא
 איריא לפת"מ כת"כ לענין יוקה וכלילה דחמיר כפ"מ, אבל הלא מכואר כדבריו דור מוזהר ג"כ על
 ב"ר כפרשה מדרשת הת"כ על הסוק וידבר משה אל כל בני ישראל וידבר הראב"ד ורמב"ם הנ"ל, והכי
 מצדנ ג"כ מת"מ לסייע לדעת הרמב"ם מת"כ על הסוק דאך אל הפרוכת לא יבא ומייתי ליה בסוף
 שירובין ק"ה יכול ל"י לעשות וקוסות ת"ל אך כו' דמכואר מכאן שאסור לנפ"מ לנכנס כ"ר ללא
 צורך מאל הפרוכת ל"י, וא"כ בין לסי הכריחה כנמרא שם שמקדים כהנים לישראלים ומש"כ להכריחה
 גישראלים כלל לא, כפ"כ מוכרה דנס ישראלים אסורים מדאורייתא בכניסה להיכל ולתזבחה מאל
 הפרוכת

הפרכת ל"י ע"ה. [והנה הרמב"ן שם כחכ להרץ דך דת"כ לדעתו, וז"ל, ומ"ש בספרא יכול ל"י
 לשטח רקועה ה"ל אך, כא להו"א כל כניסה שלא לעבודה ותפש לו המחירות, שאלו נכנס אה"פ
 בלא לנורך היה חייב משום כ"ר שאסור מאל יבא ככל עת אל הקדש עכ"ל, וראיתי מקשים עליו
 כביאור רנה"ו וכס' דבר מזהו לש"כ הרה"ג מוהר"ב עין נ"י דהא אחי שם להדיא מהה"פ ל"י ולא
 מאל יבא ככל עת אל הקדש ע"ש. אבל לא התבוננו היטב בדבריו לפניך, שגם הרמב"ן כחכ מטורש
 שכן ר"ל הכפרא דיכול מאל הפרכת לא יבא שאסור לכהן כע"מ כ"ר ח"ל אך להו"א זה עצמו כל
 כניסה שלא לעבודה הקרבנות דלא אסר מאל הפרכת לא יבא רק לעבודה רק שחכ לפשר דלפיכך
 חפש לעשות רקועה ולא אסר שלא לעבודה שרצה לחטוט ממילא דבר המותר מלכד האיסור דאה"פ לא
 יבא, דאילו בלא נירך כלל בלא"ה הוא אסור מואל יבא ככל עת אל הקדש, וז"ל בדבריו להעמיד
 היטב]:

עוד נלמד להוכיח כן וממילא לסייעה להרמב"ם כעיקר דעתו מח"ש בעירובין שם ריש דף ק"ה
 אר"י ושייחם מקרא אחד דרשו ויבאו כהנים לפניה ביה ה' לטהר וגו' ויקבלו הלויס וגו' ומ"ש
 עד היכן דלא אפשר כלויס מפקי כהניס כו', וז"מ דאיסור הלויס כמו זריס הוא מאל הפרכת לא יבא
 כדקאמר שם להלן וכמ"ג כח"כ שם להדיא ה"ל אך, כ"ה מלוחו אס אין כהניס לויס נכניסיס כו', וע"ש
 בפירוש הרמב"ם שהעיר על שינוי הכרייחא בגמרא, אולס יעוין כיראיס סימן של"ו מביא להח"כ ואס
 הין לויס ישראליס נכניסיס ע"ה, וזה כדברי הרמב"ם בס"ו מהלכות ביה הכמירה הכ"ג, וע"ש ככ"מ
 שהביא מטורכב הכרייחוח שבגמרא המחולקות שם ויותר נכון שהוא ע"פ הח"כ ע"ה. וגם הלוב ראיחי
 ברש"י ד"ה דלא אפשר כהיכל לא שילי ליה דאפילו כהניס אסירי למיעל אלא לעבודה כדכתיב ותי
 ככ"ע אל הקדש כו', וזה תמוה לענ"ד, דמאי עדיפי ככהניס מלויס כיון דכל לנורך אמרי דליכא
 המום ואל יבא ככ"ע אה"ק, ועוד דאדרבא בגופיה דקרא איחא דבר אל אהרן אחיך ואל יבא ככל עת
 אה"ק, רק כח"כ שם דרשו דאחיך לרכוח בניו שלא תאמר רק אהרן נלטה ח"ל אחיך לרכוח את
 הכניס, וכ"כ הרמב"ם פ"ב מנ"מ ה"ב והזהירו כל כהניס כו' וע"ש ככ"מ, מבוחר מזה דישראליס
 ידאי מחמתעיס מכלל איסור זה וכ"כ ברמב"ם פ"ט מה"ס ה"ד, כהן שנכנס להיכל וכן ממני המתוח,
 במעוה כהן לכל לנכח ככ"ע ע"ה, וגדולה מוז הוכיחו החוס' בינמוח ל"כ ד"ה כע"מ המסוניא דזר
 ששימש כעומאה א"ח על הטומאה לפי שנמשע מדבר אל אהרן ויחזרו מקדשי כ"י ע"ש, וכ"מ שם כדף
 ל"ג דמתיב מכרייחא זר ששימש כשבת ובע"מ ששימש כעומאה כו' מכלל דזר כעומאה לא מוהר וכמ"ש
 ברמב"ם פ"ט מנ"מ ה"א והי"ב, וע"ש ככ"מ שהיא ע"ש ההוספתא דזכתיס פ"י"ב ועטמא דלא הוהר
 הלשנוד שטח אלא מי שהוא ראוי לעבוד מהא"ב זר, וז"ל מוכרח דבע"מ יוכיח אש"ג שליטי ראוי
 לעבוד, אבל א"ש לפמ"ש החוס' דנחמטע להדיא זר בקרא מאהרן זכינו [ומה שהביא ככ"מ הי"ב להך
 מיחיבי זר ששימש כעומאה כו' הוא פ"ס יעו"ש בגמרא], וזה שלא כדברי המעין החכמה וכפירוש
 החוה"מ לח"כ פ' אהרן סימן נ"ה שאמרו אליכא דרמב"ם דאסור זר ככ"ר מאל יבא ככל עת אה"ק,
 וזה ליהא, ולא זכרו גם לדברי המל"מ פ"ט ה"ו ע"ה:

זה מה שהעליתי בפ"ה לכאר בענין זה ועוד נשאר אללי כנחוכיס אריכות הרכה ואכ"מ;

יצחק בהר"ד טייזיל

מענינא דיוכא .

חגיגה י"ז מי שלא חג בעת ימי הפסח ושמונת ימי החג וי"ס הראשון של עשרת טוב אינו חונג מאי
 לאו יו"ט של עשרת, לא יוס עבוח, אי הכי נפשוט מינה דחד יוס עבוח, אימא ימי עבוח.
 זיהיב לטון בגמרא מאי לאו יו"ט של עשרת תמוה מאד, הא בכרייחא קמני כהדיא כן, וגם דברי התרץ
 לא יוס עבוח תמוה, דהיה לו לומר אימא יוס עבוח, אשר לכן טוב ויסה ומקובל לקבל השערת מו"ר
 דודי הרה"ג הדיק המטורסס ר' גרשון מן טוב זל"ל מביאליסטאק מחבר ספר מנחה חדשה, כי
 בכרייחא היה כחוב כראבי חיבות וי"ט של עשרת, וע"ז אמר המקסן מאי לאו דסירושו של הר"ח
 יוס טוב של עשרת. והשיב לו התרץ דסירושו של הר"ח יוס עבוח. והבטחה לו טוב, אי הכי נפשוט מינה
 דחד יוס עבוח, והשיב לו התרץ אימא דהר"ח הוי פירושו ימי עבוח. ולפי' וימשב הגמרא על כולן,
 הף יהיה מכאן מקור נאמן דכתיבת הר"ח כבר היחה נהוגה בימי כתיבת הכרייחוח אשר כבר חקרו בו
 המתקרים מתי נהיה כדבר הזה: